

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Bakalářská práce

Daniel Res

„Náš Atty“

**Vojenská kariéra vévody z Wellingtonu očima příslušníků
britské armády a vybraných příslušníků britské společnosti
(1808–1815)**

“Our Atty”

**Military Career of the Duke of Wellington in the Members of British Army and the
Chosen Members of the British Society Eyewitness Accounts (1808–1815)**

Praha 2017

Vedoucí práce: prof. PhDr. Martin Kovář, Ph.D.

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěl poděkovat především panu prof. PhDr. Martinu Kovářovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, opravy mých chyb a nesmírnou ochotu a trpělivost, s níž k mé práci po celou dobu přistupoval. Velký dík dále patří mým rodičům za jejich bezpodmínečnou podporu, kterou mi po celou dobu psaní práce poskytovali.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 1. prosince 2017

.....

Daniel Res

Abstrakt

Předkládaná práce si klade za cíl podat detailní analýzu vojenské kariéry Arthura Wellesleyho, prvního vévody z Wellingtonu (1769–1852), vítěze od Waterloo. Zaměřuje se zejména na období poloostrovní války a bitvu u Waterloo (1808–1815), avšak pro úplnost a lepší pochopení Wellingtonovy osobnosti podává rovněž výklad o jeho předchozí armádní dráze. Vévodu z Wellingtonu představuje nejen jako vášnivého čtenáře, skvělého organizátora a vojenského teoretika, zdatného jezdce na koni a neuvěřitelně energického člověka, ale především jako vojevůdce, jenž nicméně často odmítal delegovat i ty nejjednodušší úkoly na své podřízené. Arthura Wellesleyho dále zobrazuje jako překvapivě citlivého muže, jenž byl mnohdy zcela zdrcen z hrůz války. Práce také předkládá hypotézu, kterou se pokouší přispět k mezinárodní diskuzi na téma Linií Torres Vedras, v jejímž rámci staví do souvislosti Wellingtonovu obranu Portugalska v průběhu poloostrovní války s obranou Portugalska vedenou hrabětem Vilémem ze Schaumburg-Lippe (1724–1777) v období sedmileté války, přičemž tvrdí, že Wellington mohl při obraně Portugalska postavit své plány na pamětech hraběte ze Schaumburg-Lippe. Práce se pomocí komparativní metody snaží Wellingtonovo a Lippeho tažení porovnat a najít mezi nimi styčné body, k čemuž předkládá a analyzuje dobové prameny.

Klíčová slova:

Arthur Wellesley, vévoda z Wellingtonu, napoleonské války, Linie Torres Vedras, hrabě Vilém ze Schaumburg-Lippe, poloostrovní válka, Waterloo, britská armáda, britská společnost

Abstract

The main purpose of this thesis is to present the particular account of the military career of Arthur Wellesley, 1st Duke of Wellington (1769–1852), victor of the battle of Waterloo. This thesis is especially focused on the Peninsular War and Waterloo campaign (1808–1815). However, for presenting broader picture of Wellington and better understanding of all the consequences, it also analyses the Duke's former military career. It shows Duke of Wellington as a passionate reader, a brilliant organizer and military theorist, an excellent horse rider and finally as a person and commander full of unbelievable amount of energy, who – on the other hand – was refusing to delegate even the minor orders to his subordinates. Furthermore, it introduces Arthur Wellesley as a surprisingly sensitive man, who was often sickened by the horrors of war. The thesis also offers a hypothesis trying to contribute to the international discussion about the Lines of Torres Vedras. It stands into consequences the Duke of Wellington's defence of Portugal with the defence of Portugal, which was executed by William, Count of Schaumburg-Lippe (or just Count La Lippe, 1724–1777) during the Seven Years 'War, whereas it says, that Duke of Wellington could find inspiration for his own defence of Portugal in the memoirs of Count La Lippe. Due to comparative technique this thesis tries to find the same points in both campaigns and compare them with the help of the eyewitness accounts.

Key Words:

Arthur Wellesley, Duke of Wellington, Napoleonic Wars, Lines of Torres Vedras, Peninsular War, William Count of Schaumburg-Lippe, Waterloo, British Army, British Society

Obsah

Úvod.....	7
Prolog: „Náš Atty“.....	18
První kapitola: Stydlivý, zahálčivý chlapec s hlavou v oblacích.....	20
Druhá kapitola: Mládí v Irsku: hazard, směšné lásky a Kitty Pakenhamová.....	29
Třetí kapitola: Voják nebo politik? Britská armáda a první bojové zkušenosti.....	37
Čtvrtá kapitola: Indie: „Občan Tipú“ a bitva u Assaye.....	50
Pátá kapitola: „Mé kostky jsou vrženy“. Z Indie do víru poloostrovní války.....	74
Šestá kapitola: Vikomt z Wellingtonu: Překročení Douira a bitva u Talavery.....	99
Sedmá kapitola: Linie Torres Vedras a obrana Portugalska aneb ve stopách Viléma ze Schaumburg-Lippe.....	111
Osmá kapitola: Brány do Španělska: Ciudad Rodrigo a Badajoz.....	140
Devátá kapitola: Osvobození Španělska: příběh „západní fronty“ napoleonských válek.....	158
Desátá kapitola: Vítěz od Waterloo.....	179
Závěr.....	205
Seznam pramenů a literatury.....	209

Úvod

Předkládaná práce si klade za cíl podat podrobnou, ucelenou analýzu vojenské kariéry Arthura Wellesleyho, prvního vévody z Wellingtonu (1769–1852) a vítěze od Waterloo, která v českém prostředí zatím stále chybí. Ve své práci využívám především biografickou a analytickou metodu, přičemž se držím chronologického řazení kapitol mapujících vždy určitou část Wellingtonova života v daném období jeho vojenské kariéry. Významný skotský historik a svého času profesor na univerzitě v Edinburghu (University of Edinburgh) Thomas Carlyle (1795–1881) v první polovině 19. století, kdy se již biografie těšila značné oblibě, ve snaze definovat vztah historie a biografie napsal: „*Historie je výsledek nekonečného množství biografii*.“¹ Trendem Carlylovy éry byly především vícedílné, mnohdy nesmírně detailní biografie vojevůdců a státníků, které však paradoxně, přes četné detaily, mnohé oblasti, a to především ze soukromého života popisovaných osobností, často ignorovaly.

Ve dvacátém století došlo naopak pod vlivem marxismu a zejména francouzské historiografické školy Annales k výraznému upozadění biografie jakožto historiografického žánru. Škola Annales upřednostňovala zkoumání dějin v širších souvislostech a delších dějinných úsecích (sociální dějiny, ekonomické dějiny, dějiny mentalit...), od nichž biografie dle jejích odpůrců odváděla pozornost, kterou věnovala pouze jedinci. V rámci historie jakožto vědního oboru si tudíž začal žánr biografie znovu vydobývat přední postavení mezi ostatními historiografickými přístupy přibližně od 70. let dvacátého století. Není náhodou, že přesně z tohoto období pochází ještě do nedávné doby patrně nejautoritativnější Wellingtonův životopis od Elizabeth Longford *Wellington: Years of the Sword* (London 1970), věnovaný Wellesleyho vojenské kariéře, a *Wellington: Pillar of State* (London 1972), popisující jeho politickou dráhu. K tomuto tzv. „biografickému obratu“ (biographical turn)² došlo zejména díky rozvoji mikrohistorie, jež znovu obrátila pozornost k jedinci a širší historické souvislosti začala naopak opětovně vysvětlovat na konkrétním životě a jednání jednotlivce.

---

¹ CARLYLE, Thomas, *On History in: Historical Esseys*, Berkeley, Los Angeles, London 2002, s. 5.

² CAINE, Barbara, *Biography and History*, Basingstoke 2010, s. 23.

Pozornost historiků se na poli mikrohistorie nicméně obrátila především k prostým lidem a k tzv. „lidem na okraji“: žebrákům, nevolníkům, drobným kriminálíkům..., jejichž osudy doposud historická věda zanedbávala jakožto nevýznamné. Postupem času však rozvoj mikrohistorie zároveň způsobil proměnu v přístupu k psaní „tradičních“ životopisů významných státníků a vojevůdců, mezi něž můžeme jednoznačně počítat vévodu z Wellingtonu, načež zde započala snaha zapojit tyto „velikány“ do takzvaného „širšího světa“ (wider world).³ Zcela v duchu mikrohistorie se tudíž podle soudobého biografického přístupu zasazují i životopisy významných osobností politických dějin Wellingtonova formátu do tohoto „širšího světa“ historických souvislostí a každodennosti doby, v níž tyto významné osobnosti žily, přičemž je tento „širší svět“ v současných biografiích hojně popisován. Historik se poté dotýká poměrně složité otázky, do jaké míry působí na daného jedince okolnosti, v nichž žije, a do jaké míry na druhé straně ovlivňuje zkoumaná osobnost svým chováním okolní svět, čímž nabízí často zcela nový pohled na zkoumaného jedince. Dalším „trendem“ při psaní biografie je v současné době detailní zaměření pouze na určitou část či oblast života dané osobnosti. V případě Arthura Wellesleyho bývá jeho život (právě od dob výše zmíněné dvoudílné biografie Elizabeth Longford) tradičně dělen na vojenskou kariéru (jíž se zabývá i tato práce), završenou vítězstvím u Waterloo, a politickou kariéru, které se Wellington plně věnoval po ukončení armádní dráhy.⁴ V souladu s těmito novými biografickými směry ale také vznikají studie zaměřené například výhradě na Wellesleyho vztah k ženám, armádě, Napoleonovi, ba dokonce k jeho proslulému hřebci Copenhagenovi, jenž vévodu nosil u Waterloo.

Má práce se v rámci Wellingtonovy vojenské kariéry detailně zaměřuje především na analýzu vévody jakožto „čtenáře“, organizátora a metodika, přičemž se soustředí na teoretickou přípravu, již Wellington před svými vojenskými taženími podnikal (tato analýza je využita nejvíce ve stěžejní části práce, kapitole sedm). Dále na základě studia pramenů vyvracím dnes již do značné míry zpochybněnou charakteristiku vévody z Wellingtonu (která je rozšířena zejména v českém prostředí), podle níž je Wellington mnohdy vykreslován jakožto chladný pedant povýšeného charakteru, pověstný přezíravým chováním k vlastním vojákům. Tento vévodův „obraz“, který se pokouším problematizovat, asi nejlépe

---

³ Tamtéž, s. 116–117.

⁴ Tamtéž, s. 19–27.

ilustruje citát českého historika Libora Jůna, jenž uvádí v souvislosti s vévodovým projevem lítosti po bitvě u Waterloo: „*Urputnost boje a velké ztráty otráslly i jinak velmi otrlým Wellingtonem, známým svým přezíravým postojem k prostým vojákům.*“⁵

Ve své práci jsem nicméně na základě studia četných dobových pramenů rozličného charakteru dospěl k závěru, že Arthur Wellesley byl spíše citlivým, vřelým mužem, plným humoru, jenž se cítil na vojevůdce jeho formátu možná až příliš často zcela zdrcen z hrůz války, kterou pojímal především jako svou povinnost, přičemž mu rozhodně nepřinášela žádné potěšení. Jako jeden příklad za všechny z řady v mé práci citovaných pramenů, které Wellingtona zobrazují z tohoto úhlu pohledu, uvedme svědectví velícího generála Wellingtonovy třetí divize Thomase Pictona, v němž Picton popisuje Wellingtonovo citové pohnutí nad ztrátami, jež Britové pod jeho velením utrpěli při dobývání Badajozu na jaře 1812: „*Jednalo se jednoznačně o nejskvěleji provedené dobývání pevnosti (Badajozu) v rámci celé války na Poloostrově, které však bylo nanejvýš draze vykoupeno mnoha cennými životy: nicméně vojenská reputace nemůže být získána bez prolití krve a ambice nemají nic společného s lidskostí. Avšak když jsem se dnes ráno setkal s naším vojevůdcem (Wellingtonem), brečel takovým způsobem, jakým by při této příležitosti plakala žena, tak hluboce se zdál být zasažen našimi ztrátami.*“⁶ Na životech jeho mužů mu tedy jednoznačně velmi záleželo. Nechci zde na druhou stranu tvrdit, že tvrdost a rozhodné, chladné vystupování nepatřily mezi Wellingtonovy charakterové vlastnosti, avšak domnívám se, že jich užíval předně v situacích, kdy šlo opravdu o hodně: v případě jeho vojenské kariéry doslova o stovky, mnohdy tisíce lidských životů. Tedy během bitvy a klíčových příprav všech vojenských operací, přičemž jeho vojáci tuto „chladnokrevnost“ v krizových situacích čím dál tím více oceňovali.

Předkládaná práce je rozdělena do deseti chronologicky řazených kapitol. V první kapitole čtenáře seznamuji s původem a rodinnými kořeny Arthura Wellesleyho, načež se zabývám vlivem vzdělání na jeho osobnost. Již

---

⁵ JŮN, Libor, *Napoleonské války*, Praha 2003, s. 168. Podobně vykresluje Arthura Wellesleyho v nejdelším příspěvku o Wellingtonovi vydaném v rámci literatury faktu v českém jazyce (52 stran) vojenský historik John Keegan. Tento příspěvek nalezneme v Keeganově publikaci *Tváře Velení: Velitelé v Bitvě* (Praha-Plzeň 2006) pod názvem *Wellington: Antihrdina*, přičemž již samotný název studie napovídá, jakým způsobem je zde Wellington charakterizován.

⁶ EDWARDS, Edward ed., *Some Unpublished Letters to Sir Thomas Picton Vol. XII*, Historical Society of West Wales 1927, s. 133.

v Arthurově raném věku můžeme mimo jiné pozorovat Wellesleyho vlohy pro armádní dráhu, jež se jako první projeví na vojenské akademii v Angers. Následující kapitola mapuje kariéru dospívajícího Wellingtona v roli pobočníka guvernéra Irska – Lorda Buckinghamha – současně s Arthurovými počátky v britské armádě. Mladý Wellesley ve společnosti svých tehdejších přátel holdoval alkoholu, hazardním hrám a proháněl mladé slečny (avšak nedomnívám se, že by to činil výrazněji než jeho vrstevníci), zároveň se u něj dle mého mínění již touto dobou projevoval neobvyklý smysl pro zodpovědnost, a především zájem o sebevzdělávání a literaturu (v mnoha případech odbornou), kterou si začal ve značné míře kupovat, ač zrovna neoplýval financemi. Ve třetí kapitole analyzuji, a to čistě za účelem jednoznačnosti vojenské terminologie a reálií v následných částech práce, systém a fungování britské armády na konci 18. století. Klíčovou roli v této kapitole hraje rovněž popis Wellingtonova milostného poměru s mladou šlechticnou Kitty Pakenhamovou, jejíž odmítnutí dle mých závěrů na základě analýzy Wellingtonovy korespondence z tohoto období mohlo sehrát zásadní význam při Wellesleyho rozhodnutí věnovat se plně kariéře vojáka, namísto pro něj rovněž slibně se rozvíjející politické dráhy. Následně se zde setkáváme s Wellesleyho prvními válečnými zkušenostmi na území tehdejšího Rakouského Nizozemí ve válce s revoluční Francií. Čtvrtá kapitola analyzuje Wellesleyho působení v Indii, kde se poprvé jakožto vojevůdce významněji proslavil, přičemž se současně zabezpečil po finanční stránce, což mu v rámci rodinných poměrů přineslo definitivní osamostatnění. Kromě vojenských tažení, jichž se Wellington v Indii zúčastnil, zde poprvé výraznějším způsobem rozebírám Arthura Wellesleyho jako čtenáře a metodika, přičemž důkladně analyzuji jeho několik desítek svazků čítající knihovnu, kterou si v rámci přípravy na své indické působení před opuštěním Britských ostrovů pořídil a následně odvezl sebou. Pátá kapitola tvoří přechod k jádru celé práce (kapitoly 6–10.). Na tomto místě věnuji pozornost Wellingtonovu návratu na britskou půdu (po téměř 10 letech) a jeho následné svatbě s výše zmíněnou Kitty Pakenhamovou. Dále se zde zaměřuji na Wellingtonova setkání s významnými britskými osobnostmi dané doby (admirál Nelson, ministerský předseda Pitt mladší, ministr války Castlereagh), přičemž rozebírám jejich vzájemnou interakci. Avšak především na tomto místě poukazuji jeho zklamání z rodinného života a neúspěšnou snahu o „usazení“, načež detailněji rozebírám vliv dánského tažení z roku 1807 na

následnou Wellingtonovu vojenskou kariéru, jemuž zpravidla nebývá v odborné literatuře věnována přílišná pozornost. Závěr kapitoly je poté zaměřen na Wellesleyho první nasazení v Portugalsku v rámci poloostrovní války⁷, jeho inovativní vojenskou taktiku odvráceného svahu (reverse slope tactic), kterou po celou následující dobu aplikoval proti Francouzům a jež mu koneckonců přinesla úspěch i proti samotnému Napoleonovi. Šestá kapitola analyzuje Wellesleyho jmenování do čela britských sil na Pyrenejském poloostrově, následné osvobození Portugalska od armád Napoleonových maršálů a vítězství v bitvě u Talavery roku 1809, za nějž byl jmenován vikomtem z Wellingtonu. Sedmá kapitola představuje stěžejní část celé práce, přičemž se zároveň pokouší přispět do mezinárodní diskuze na téma Wellingtonovy vojenské kariéry. Tato kapitola se zabývá v kontextu napoleonských válek z mého pohledu stále značně opomíjenými liniemi Torres Vedras, které měly, jak se domnívám, zcela klíčový význam pro Wellingtonovo vítězství v celé poloostrovní válce a jsou jedním z nejlepších důkazů jeho jedinečných organizačních schopností. Pokládám si zde otázku, kde se mohla zrodit Wellingtonova myšlenka na výstavbu takto dokonalého systému opevnění, jež Linie Torres Vedras představovaly, a který neměl do té doby v dějinách obdoby? Wellingtonova obraná strategie byla navíc doplněna o pečlivě naplánovanou taktiku spálené země a přesné výpočty týkající se počtu britských vojáků nezbytných k obraně Portugalska (ujišťoval britskou vládu, že s 30 000 britskými vojáky Portugalsko ubrání proti 100 000 Francouzů). Pomocí komparativní metody zde předkládám hypotézu spočívající v tvrzení, že Wellington mohl najít inspiraci k výstavbě Linií Torres Vedras a k celému plánu na obranu Portugalska (včetně jeho slavného *Memoranda na obranu Portugalska* z 7. března 1809 adresovaného britské vládě) v tažení a především pamětech (či lépe řečeno vojenské analýze) hraběte Viléma ze Schaumburg–Lippe (v pramenech britské provenience Count La Lippe): *Mémoire de la Campagne de Portugal de 1762 (Paměti o tažení v Portugalsku z roku 1762)*. Na tuto myšlenku mě přivedla při studiu literatury o sedmileté válce nesmírná podobnost obou tažení. Hrabě Vilém ze Schaumburg–Lippe bránil jakožto vojevůdce v čele britského expedičního sboru – podobně jako Wellington – Portugalsko proti značné přesile v průběhu sedmileté války (1756–1763), načež jakožto uznávaný

---

⁷ V české literatuře bývá vedle termínu poloostrovní válka rovněž užíván pojem pyrenejská válka.

vojenský teoretik patrně roku 1777 ve francouzštině poprvé publikoval výše zmíněné paměti⁸. V této kapitole dále podrobněji popisují průběh obrany Portugalska v roce 1762 v podání hraběte ze Schaumburg–Lippe, cituji vybrané pasáže z Lippeho pamětí a hledám styčné body s Wellingtonovu obranou Portugalska během napoleonských válek. Domnívám se, že jich na první pohled nalezneme mnoho, avšak za nejsignifikantnější považuji tři následující: 1) Jak hrabě z Lippe, tak Wellington čelili, co do počtu svých armád, přibližně trojnásobné přesile. 2) Oba britští vojevůdci využili taktiky spálené země, výhodných geografických podmínek Portugalska a nechali své soupeře vyhladovět. 3) Oba velitelé cvičili portugalské jednotky, které následně s úspěchem začlenili do své britské armády. Závěrem celé studie předkládám konkrétní důkazy: jedná se především o dva dopisy otištěné v sérii dokumentů věnovaných osobě prince regenta (později britského panovníka Jiřího IV.) editované profesorem Aspinalem *The Correspondence of George Prince of Wales Vol. VII: 1810–1811* (London 1971), které jsou datovány k 16. únoru a 5. březnu 1810. Autorem prvního z nich je lord Francis Rawdon, hrabě z Moiry (1754–1826), druhého lord Hugh Percy, 2. vévoda z Northumberlandu (1742–1817).⁹ Oba dopisy dávají Wellingtonovu obranu Portugalska do jednoznačné souvislosti s tažením hraběte z Lippe – což přinejmenším dokazuje, že podobnost obou tažení v tehdejší britské společnosti nějakým způsobem rezonovala. Vilémovy paměti se nicméně dostaly Wellingtonovi prokazatelně do rukou až 5. dubna 1810, což bylo přibližně půl roku po vydání rozkazu ke stavbě linií Torres Vedras. Ani tato skutečnost navíc stoprocentně nezaručuje, že Wellington tyto paměti opravdu četl. Osobně se však domnívám, že je podrobně studoval ještě před březnem 1809, a mohl z nich tudíž čerpat údaje pro své slavné *Memorandum na Obranu Portugalska*, což by například vysvětlovalo jeho zde uváděné tvrzení, kterým se Wellesley zavazuje, že bude schopen Portugalsko úspěšně ubránit proti trojnásobné přesile. Závěrečné kapitoly práce (8–10) poté sledují vrchol

---

⁸ Francouzština představovala jazyk, který Arthur Wellesley ovládal ze všech cizích řečí nejlépe, a čtení v ní pro něj tudíž nepředstavovalo žádnou významnější překážku. Rok 1777 uvádí jako datum vydání pamětí British Library. Paměti jsou volně dostupné na Googlebooks – viz Seznam pramenů a literatury.

⁹ První z dopisů jsem vyhledal díky zadání kombinace klíčových slov „La Lippe a Wellington“ na internetových stránkách Googlebooks, druhý poté v uváděné edici profesora Aspinalla v tištěné podobě. V rámci mnou prostudované odborné literatury věnované vojenské kariéře Arthura Wellesleyho jsem na porovnání Wellingtonovy obrany Portugalska s obranou Vilémovou přes veškeré podobnosti nikde nenarazil – viz. kapitola sedm.

Wellingtonovy vojenské kariéry: dobývání Badajozu, slavná vítězství u Salamanky a Vitorie, vpád na francouzské území, dobytí Toulouse a vítězství u Waterloo, přičemž podávají kompletní, v českém prostředí zatím spíše upozaděný příběh „západní fronty“ napoleonských válek, čímž ilustrují roli Británie v celém konfliktu.

Jelikož je Wellingtonova vojenská kariéra v mé práci zkoumána především z britského úhlu pohledu, pracoval jsem zejména s prameny britské provenience (pouze v případě pamětí Viléma ze Schaumburg–Lippe je využita původní francouzská edice, neboť paměti zatím nebyly přeloženy). Nejdůležitější primární pramen pro každého zájemce o vévodovu vojenskou kariéru nepochybně představuje Wellingtonova korespondence, která se naštěstí pro všechny badatele zachovala v hojné míře do dnešních dnů. Editorem prvního souboru Wellingtonovy korespondence převážně vojenského charakteru byl plukovník John Gurwood. Gurwoodova třináctisvazková edice vyšla poprvé již v letech 1834–1839, a to ve dvou, krátce po sobě následujících vydáních, pod názvem *The Dispatches of Field Marshal Duke of Wellington during his various campaigns in India, Denmark, Portugal, Spain, the Low Countries, and France: From 1799 to 1818*. (V rámci těchto vydání pracuji s díly I, II, II A New Edition, III, IV, IV A New Edition, a X, XI, XII. Dále jsem využil díly III–VI přehlednějšího, pouze osmidílného vydání, z roku 1844). Další, patrně ještě cennější pramen, tvoří patnáct svazků Wellingtonovy korespondence *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshall Arthur, Duke of Wellington* publikovaných mezi lety 1858–72 z iniciativy Arthura Richarda Wellesleyho, druhého vévody z Wellingtonu. (Pro účely mé práce jsou využity díly I, II, IV–VII, IX a XIII.) Tato edice je kromě oficiálních vojenských depeší doplněna o mnohé dopisy a dokumenty soukromého charakteru, což značně zvyšuje její badatelský potenciál. Obzvláště cenný vydaný pramen v rámci Wellesleyho korespondence poté představuje edice Charlese Webstera, v níž jsou publikovány dopisy čistě privátního charakteru, které psal Wellington svému bratru Williamovi: *Some Letters of Duke of Wellington to his Brother William Wellesley–Pole* (London 1948). Ohromná rozsáhlost Wellingtonovy dochované korespondence (jen každý ze svazků *Despatches* a *Supplementary Despatches* čítá přibližně na 700 stran) nabízí téměř nevyčerpatelný badatelský materiál, avšak současně znamená pro své množství poměrně (alespoň zpočátku) složitý oříšek

pro orientaci. Soudobý badatel má nicméně značně usnadněnou práci díky internetu, kde jsou obě zmiňované edice digitalizovány a volně přístupny.¹⁰ Díky digitalizaci může badatel zadat pouze hledané klíčové slovo, načež se mu zobrazí veškerá korespondence a dokumenty, jež zadané slovo obsahují – takto jsem například sledoval Wellingtonovu péči o jeho zraněné vojáky – stačilo pokaždé zadat klíčové slovo zranění (wounded).

Nejzásadnějším pramenem pro předkládanou práci jsou však paměti, soukromé deníky a vydané soubory korespondence britských vojáků, kteří pod Wellingtonem během jeho bohaté vojenské kariéry sloužili. Hlavní důležitost tohoto pramene spočívá v hodnocení osobnosti Arthura Wellesleyho z tzv. „vnějšího“ úhlu pohledu. Pramenů tohoto typu je nespočet, přičemž jsou stále objevovány a současně vydávány v nových edicích, i proto zde v rámci omezeného prostoru uvádím z řady zdrojů, s nimiž jsem pro účely této studie pracoval, pouze ty nejzajímavější a nejznámější. Z období Wellesleyho působení v Indii bych vyzdvihl paměti plukovníka Biddulpha *The Nineteenth and Their Times*, (London 1899) a kapitána Georga Elerse *Memoirs of George Elers* (New York 1903). Z rozsáhlé řady pramenů k poloostrovní válce bych poté zmínil především paměti kapitána Johna Kincaida, sloužícího u legendárního 95. pluku střelců *Adventures in the Rifle Brigade, in the Peninsula, France, and the Netherlands, from 1809 to 1815* (London 1830) a vojína Edwarda Costeella z téhož pluku *The Adventures of the Solider* (London 1852). Mezi další obzvláště zajímavé zdroje informací o Wellingtonově osobě z dob poloostrovní války patří nepochybně korespondence majora Edwarda Cockse *Intelligence Officer in the Peninsula: Letters and Diaries of the Major the Hon. Edward Charles Cocks* (New York 1986) a deníky armádního advokáta Francise Larpenta *The Private Journal of F.S. Larpent: Attached to the Head-quarters of Lord Wellington During the Peninsular War, from 1812 to its Close* (London 1853). Velice užitečný zdroj informací pro svou komplexnost představuje sborník dopisů a dokumentů editovaný profesorem Ianem Fletcherem *Voices from the Peninsula: Eyewitness Accounts by Soldiers of Wellington's Army 1808–1814* (London 2001). Pro britský pohled na Wellingtona v bitvě u Waterloo jsem využil například paměti seržant majora Cottona *A Voice from Waterloo*, (London 1849) a

---

¹⁰ Obě edice nalezneme v několika různých vydáních např. na www.archive.org či Googlebooks.

Wellingtonova pobočníka Pitta-Lenoxe *Three Years with the Duke of Wellington in Private Life by an Ex-Aid-De-Camp* (London 1853). Pro rekonstrukci Wellingtonova chování během jeho nejslavnější bitvy mi byl rovněž velmi nápomocný sborník nově shromážděných primárních pramenů vydaný k 200. výročí střetnutí u Waterloo, který editoval Martin Beardsley: *Waterloo Voices 1815: The Battle at First Hand* (Stroud 2015).

Mezi paměťmi, deníky a edicemi korespondence britských státníků, jež v rámci analýzy Wellingtonovy vojenské kariéry rovněž zaujímají významnou pozici, bych na prvním místě jmenoval dvoudílnou edici dokumentů Williama Crockera *The Crocker Papers Vol. I, II* a formou pamětí zaznamenané rozhovory s Arthurem Wellesleym od hraběte Stanhopea *Notes of Conversations with the Duke of Wellington* (New York 1888). Velmi důležitým zdrojem z nevojenského prostředí – zejména pro Wellingtonovu bilanci bitvy u Waterloo – je deník Lady Shelleyové *The Diary of Frances Lady Shelley Vol. I, II* (New York 1912). Pro stěžejní sedmou kapitolu věnovanou liniím Torres Vedras pro mne byl poté naprosto klíčový sedmý díl korespondence prince regenta editovaný profesorem Aspinalem *The Correspondence of George Prince of Wales Vol. VII: 1810–1811* (New York 1971), kde jsem objevil dva výše zmíněné a pro celou práci zcela zásadní dopisy lordů Rawdona a Northumberlanda.

V rámci odborných publikací vydaných v českém jazyce se můžeme setkat s osobou Arthura Wellesleyho pouze v případě jednotlivých, převážně velice stručných kapitol. Z tohoto důvodu jsem pracoval takřka výhradně s anglicky psanou literaturou. Stěžejní práci pro mě jednoznačně představovala poměrně nedávno vydaná dvoudílná biografie věnovaná 1. vévodovi z Wellingtonu, jejímž autorem je Rory Muir, profesor působící na univerzitách v Yale a Adeilaide. Profesor Muir se osobností vévody z Wellingtonu a napoleonskými válkami obecně zabývá již přes třicet let a podle mého názoru jeho biografie věnovaná Wellingtonovi představuje v současnosti nejinformativnější a nejkomplexnější Wellingtonův životopis, jenž disponuje bohatou bibliografií a zcela vyčerpávajícím, obdivuhodně zpracovaným a zároveň přehledným poznámkovým aparátem. Nejvíce užitečný pro mne byl pochopitelně první díl jeho rozsáhlé biografie, zaměřený čistě na Wellingtonovu vojenskou kariéru *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814* (New Haven and London 2013), okrajově jsem nicméně využil i díl druhý *Wellington, Waterloo and the Fortunes of Peace 1814–*

1852 (New Haven and London 2015). Další neopomenutelnou publikaci z řady biografii věnovaných osobnosti Arthura Wellesleyho představuje rovněž dvoudílný životopis vévody z Wellingtonu od Elizabeth Longfordové, pocházející z počátku 70. let dvacátého století, jež stále patří k tomu nejlepšímu, co bylo na téma Wellington napsáno. V tomto případě jsem využil pouze první díl zaměřený na Wellesleyho vojenskou dráhu: *Wellington: Years of the Sword* (London 1970). Z životopisných studií bych rád dále jmenoval práci známého vojenského historika Richarda Holmese *Wellington: The Iron Duke*, (London 2007). Profesor Holmes současně s uvedenou publikací připravil stejnojmenný třídílný televizní dokument pro BBC, jenž v rámci vzdělávacích pořadů věnovaných Wellingtonovi považuji za jeden z nejlepších. Ze starších životopisů nesmím opomenout práci Philipa Guedally *The Duke* z počátku 30. let dvacátého století a tradiční „viktoriánské biografie“ Roberta Gleiga: *The Life of Arthur Duke of Wellington* (London 1871) a sira Herberta Maxvella *The Life of Wellington and Restoration of the Martial Power of Great Britain* (London 1883). V kontextu Wellingtonova působení v poloostrovní válce nemůže při svém studiu žádný zájemce o vévodovu vojenskou kariéru vynechat vyčerpávající sedmidílné dílo Sira Charlese Omana *A History of the Peninsular War* (ve své práci využívám pouze prvních pět dílů) z počátku 20. století. Z novějších prací zaměřených na poloostrovní válku patří mezi nej kvalitnější publikace dílo profesora univerzity v Liverpoolu Charlese Esdaila *The Peninsular War: A New History* (London 2002). Z tradičních prací věnovaných obecným britským vojenským dějinám jsem rovněž využil monumentální dílo Johna Fortescuea *A History of the British Army* (ve své práci cituji díly IV–VI věnované převážně poloostrovní válce). Za přínosné dílo nacházející se na pomezí primárního pramene a odborné literatury také považuji druhý díl práce Jamese Granta, jehož otec sloužil pod vévodou z Wellingtonu v průběhu celé poloostrovní války, *British Battles on Land and Sea Vol. I, II* (London 1886). Ze studií zaměřených pouze na dílčí aspekty Wellingtonovy vojenské kariéry bych rád zmínil zejména práci Marka Thompsona *Wellington's Engineers: Military Engineering in the Peninsular War 1808–1814* (Barnsley 2015), jež mi velice pomohla při práci na kapitole o Liniích Torres Vedras. K popisu Wellingtonovy historické role v bitvě u Waterloo jsem mimo výše zmíněných prací využil v češtině publikované dílo Bernarda Cornwella *Waterloo: Historie čtyř dnů, tři armád a tři bitev* (Praha 2016). Velice přínosnou studii, a to

zdaleka nejen k bitvě u Waterloo, poté představuje dílo Andrewa Robertse *Wellington and Napoleon* (London, 2003).

Dle mého mínění současně nejerudovanější odborník zabývající se osobností 1. vévody z Wellingtonu, již výše zmíněný profesor Rory Muir, jenž se danému tématu věnuje přes třicet let, zcela výstižně uvádí, že žádný badatel nemůže za celý život ani přechíst (natož zanalyzovat) veškeré prameny týkající se Arthura Wellesleyho. Já se tématu věnuji oproti panu Muirovi směšné tři roky a rozsáhlost pramenné základny, jejíž komplexnost mi docházela teprve postupně, bych nemohl vyjádřit lépe než profesor Muir. Musím však říci, že právě ona skutečnost, že jednoduše není v silách historika vše prostudovat, představuje pro každého nového studenta a zájemce o dané téma nesmírné možnosti a radost, že najde alespoň malou „novinku“, a přispěje tak drobným dílem k neustálému znovuvtváření vévodova obrazu. Možná právě tato skutečnost, vedle Wellingtonovy výjimečně charismatické osobnosti a jeho zásadní role ve světových politických dějinách, dělá téma tak přitažlivým a nebál bych se s jistou mírou nadsázky říci „věčným“.

Prolog

„Náš Atty“

Když sir Thomas Lawrence, dvorní malíř prince regenta a později britského krále Jiřího IV., maloval Arthura Wellesleyho, prvního vévodu z Wellingtonu, krátce po jeho vítězství nad Napoleonem u Waterloo, zanechal nám tím zřejmě jeho nejznámější portrét. Wellington je zde zachycen v plné síle na vrcholu své vojenské kariéry. Jeho štíhlá postava, zobrazená od pasu nahoru se založenýma rukama, je oblečena v rudé uniformě polního maršála Británie se zlatými epoletami a bílým nákrčníkem. Z ostře řezaného aristokratického obličeje, lemovaného krátce střiženými tmavohnědými vlasy, jemuž vévodí proslulý zahnutý římský orlí nos, na nás vévoda upírá vážný, zádumčivý pohled modrošedých očí. Je to pohled plný odhodlání a životní zkušenosti. Pohled vojáka a velitele, pohled sedmačtyřicetiletého muže, který prošel nespočtem bitev a viděl umírat mnoho přátel i nepřátel.

Za svůj pozeňnaně dlouhý život osmdesáti tří let si Wellington vysloužil několik charakteristických přezdívek. Řadoví vojáci jej pro signifikantní zahnutý nos nazývali s pobavením a typickým britským smyslem pro humor „Nosey“ („Nosáč“), ale také s hlubokou úctou a oddaností „Our Atty“ („Náš Atty“), což byla zdrobnělina jména Arthur¹¹. Pro důstojníky byl poté díky elegantnímu stylu oblékání a důkladné péči o svůj zevnějšek známý nejčastěji jako „Beau“ („Hezoun“). Vévoda se totiž běžně holil dvakrát denně, což bylo na danou dobu značně neobvyklé, a vystupoval na veřejnosti vždy perfektně upraven. Druhá přezdívka, kterou jej důstojníci pokřtili, zněla „Peer“. Této „pocty“ se mu od nich dostalo poté, co byl povýšen za vítězství u Talavery roku 1809 na vikomta z Wellingtonu. Portugalci mu nejčastěji říkali „Douro, Douro!“ Tuto trochu bizarní přezdívku si vysloužil nezapomenutelným překročením portugalské řeky Douro, které zcela překvapilo francouzského maršála Massénu a bylo klíčové pro osvobození Portugalska od francouzských vojsk. Španělé, vedle Portugalců další vévodovi spojenci proti napoleonské Francii v poloostrovní válce, jej běžně nazývali „Águila“ („Orel“). U této přezdívky sehrála roli kromě vévodova nosu

---

¹¹ Srov. GLOVER, Gareth, *Waterloo in 100 Objects*, Stroud 2015, s. 35–36, GUEDALLA, Philip, *The Duke*, London 1997, s. 208.

také snaha na vše (včetně jednání svých spojenců) osobně dohlížet orlím zrakem.¹²

Jeden bohužel blíže neidentifikovaný voják poté o Wellingtonovi po bitvě u Waterloo napsal: „*Vlastnost, která mu nejvíce ze všech získala lásku jeho vojáků a pro kterou jej tak obdivují, je jeho nesmírně svědomitá péče o zásobování celé armády a také skutečnost, že vždy neprodleně osobně zakročí, kdykoli si nějaký voják oprávněně stěžuje na utrpěné bezprávi, jež vyžaduje nápravu. Dále si vysloužil důvěru svých vojáků díky tomu, že nejedná impulzivně a zbytečně neriskuje jejich životy. Nikdy tudíž nenařídí z pouhého rozmaru nic, co by stálo jeho muže marně prolitou krev, neboť si vždy vybírá své postavení před bitvou s maximální pečlivostí, díky čemuž je vítězství v momentě, kdy vydává rozkaz k zahájení boje, téměř jisté.*“¹³

---

¹² LONGFORD, Elizabeth, *Years of the Sword*, London 1970, s. 279.

¹³ BOOT, John, *The Battle of Waterloo Containing a Series of Accounts*, London 1816, s.

První kapitola

Stydlivý, zahálčivý chlapec s hlavou v oblacích

Jméno urozeného rodu Wellesleyů má na Britských ostrovech tradici, doloženou již přes osm set let. Takřka po celou dobu až do dnešních dnů se rodina angažovala v politice a mnohdy hrála významnou úlohu ve správě státu. Její hlavou je dnes devátý vévoda z Wellingtonu Charles Wellesley, který v současnosti drží křeslo v britské Sněmovně lordů a je v přímé pokrevní linii potomkem Arthura Wellesleyho, prvního vévody z Wellingtonu.

V dochovaných pramenech se jméno Wellesley poprvé objevilo ve středověké listině datované do druhé poloviny 12. století. Ta se nachází v katedrále města Wellsu, ležícího v hrabství Somerset v jižní Anglii.¹⁴ Dá se tak usuzovat, že Wellesleyové byli buď normanského původu a do Anglie přišli v řadách vojska Viléma Dobyvatele, nebo byli původními Anglosasy, kteří podporovali jeho nárok na anglický trůn. Nepochybně však stáli na vítězné straně a po Dobyvatelově vítězství u Hastingsu nad anglosaským králem Haraldem roku 1066 od něj obdrželi za odměnu statky v okolí městečka Wellsu, kde dodnes nalezneme osadu Wellesley Farm.¹⁵ Jedna z nestarších variant rodového jména „Welles – Leighs“¹⁶ navíc evokuje spojitost se samotným městem Wells, které mohlo být s rodinou spojeno daleko dříve, a nasvědčuje dle mého názoru spíše anglosaskému původu Wellesleyů.

Na území Irska se dostali Arthurovi předkové z Anglie společně s válečnou výpravou anglického krále Jindřicha II. Plantageneta roku 1171, kdy byl prokazatelně jistý sir Wellesley Jindřichovým vlajkonošem. Rodina v Irsku postupem času pevně zakořenila, hromadila půdu a za věrné služby králi byla odměňována různými úřady. Mezi nejvýznamnější středověké předky vévody z Wellingtonu patřil bezpochyby sir William Wellesley, který se v druhé polovině 14. století dokonce účastnil zasedání parlamentu. William se stal také královským

---

¹⁴ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 5.

¹⁵ SHAW, Matthew, *The Duke of Wellington*, London 2005, s. 6.

¹⁶ Tuto variantu uvádí ve své publikaci *A Journey Through My Family* Jane Wellesley (WELLESLEY, Jane, *A Journey Through My Family: The Wellington Story*, London 2009, s. 14). Podobnost jména Welles–Leighs s názvem města Wells, ve kterém se nachází první písemný pramen, zmiňující jméno rodiny, se však nezabývá. Nabízí se tu tak badatelský prostor pro jazykovědce, ačkoli podobnost obou jmen může být pouze náhodná.

správcem irských hradů Kildare a Calbery a šerifem v hrabství Kildare. Dále od krále Richarda II. získal jako velkou poctu doživotní rentu dvaceti liber ročně a zakoupil pozemky v County Meath. Ty se měly stát po staletí základem rodinného jmění. O několik generací později se Wellesleyové naopak dostali s panovníkem do sporu. V první polovině 17. století nechal král Karel I. Stuart zkonfiskovat majetek tehdejší hlavy rodiny Garett Valeriana za to, že se odmítal pro své svědomí vzdát katolické víry a konvertovat k protestantství. Po anglické občanské válce nicméně získal jeho syn Gerald rodinné jmění zpět pomocí žádosti adresované králi Karlu II. Stuartovi, v níž si pro změnu na rozdíl od svého otce, se svým svědomím těžkou hlavu nedělal. V žádosti tvrdil, že on osobně byl vždy pouze „nevinný protestant“, což mělo očividně kýžený efekt, jelikož získal veškeré statky od koruny zpět. Poté, co mu Karel II. navrátil rodinné majetky, si okamžitě změnil jméno na Wesley, což byla mnohem čteněji zastoupená varianta jména a poutala tak v nejisté době daleko menší pozornost.¹⁷ Za Wellingtonova života pak došlo k opětovné změně jména na Wellesley, jelikož rodina s rostoucí prestiží znovu pocítila potřebu odlišnosti z šedého davu, do kterého chtěl zapadnout „nevinný protestant“ Gerald.

Od usazení v Irsku ve 12. století Wellesleyové uzavírali pravidelně sňatky pouze s úzkým okruhem ostatních anglo-normanských rodin, a vymezovali se tak proti původním obyvatelům Irska. Z hlediska rodokmenu Arthura Wellesleyho patří z těchto rodin jednoznačně mezi nejvýznamnější Colleyové. Jelikož „nevinný protestant“ Gerald zůstal bez mužského dědice, Wellesleyům, nyní již oficiálně Wesleyům, hrozilo přerušení rodové linie. Gerald se proto rozhodl adoptovat jako dědice svého bratrance Richarda Colleyho. Díky takřka šest set let opakujících se vzájemných sňatků byly totiž anglonormanské rody v Irsku propojené takovým způsobem, že Colleyům kolovala v žilách prostřednictvím předků wellesleyovská krev. Richard Colley se díky tomu zdál pro Geralda zcela logickou volbou.¹⁸ Aby zdědil majetek Wesleyů, musel nicméně přislíbit, že přijme jejich rodové jméno. Tak se stal z Richarda Colleyho, Richardem Wesleyem. Spojené majetky obou rodů investoval novopečený pan Wesley do pozemků v County Meath, kde byl hlavním rodovým sídlem hrad Dangan. Zde nechal zhotovit malebné jezero s lodičkami a ostrůvky, a také neváhal vydat

---

¹⁷ WELLESLEY, Jane, c. d., s. 15–16.

¹⁸ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 6–7.

nemalé částky na modernizaci samotného domu. Vedle přestavby sídla se mu navíc podařil vzestup v řadách aristokracie, když byl roku 1746 povýšen na Barona Morningtona.¹⁹ Jakmile Richard roku 1758 zemřel, přešel veškerý majetek na jeho jediného syna a dědice Garreta Wesleyho, otce Arthura, budoucího vévody z Wellingtonu. Garret Wesley od mala projevoval neobvyklé hudební nadání a jeho nejoblíbenější činností bylo poslouchat svého otce při hře na housle. Sám na ně dovedl hrát celkem obstojně už jako pětiletý „prcek“ a od devíti let dokonce komponoval vlastní skladby. V dospělosti byl jmenován profesorem hudby na Trinity College v Dublinu a dosáhl uznání jako hudebník i skladatel. Některá jeho díla se hrají v Británii dodnes. Navíc se mu podařilo stejně jako jeho otci zvýšit prestiž rodiny tím, že byl povýšen z barona na hraběte Morningtona.²⁰ Nezdá se však, že by byl nějak výrazně politicky aktivní, a proto není zcela jasný důvod, za co hraběcí titul získal. Jako vysvětlení se nabízí fakt, že vedl velmi aktivní společenský život v Dublinu, jemuž dával přednost před spravováním venkovského Danganu. Navštěvoval četné bály a večere, během nichž jistě navázal spoustu užitečných kontaktů, které mu mohly být při získání hraběcího titulu ku pomoci.²¹

V třidvaceti letech se Garret oženil s tehdy osmnáctiletou dcerou Arthura Hilla, bankéře a budoucího vikomta z Dangemonu, Annou Hillovou. V době manželství přišlo na svět během třinácti let devět potomků, z nichž se šest dožilo dospělosti. Takřka ihned po svatbě se roku 1760 narodil nejstarší syn Richard, dědic rodinného jmění a otcova hraběcího titulu. Po Richardovi následoval Arthur, který však zemřel v dětském věku. Třetím synem v pořadí byl William, v budoucnu známý jako Wellesley-Pole, protože byl adoptován do rodiny Poleů, podobně jako kdysi jeho předek Richard Colley do rodiny Wellesleyů. Po Williamovi následovali chlapec Francis a dcera Anna. Francis však bohužel také nepřežil dětská léta. Konečně, roku 1769 přišel na svět Arthur Wesley, budoucí vévoda z Wellingtonu. Je jistě pozoruhodné, že ve stejném roce jako vévoda, se narodili také jeho tři největší vojenští soupeři. Maršál Masséna a maršál Ney, se

---

¹⁹ Britská šlechta se od raného novověku dělí na vyšší šlechtu (*peerage*) – *pairy* a nižší šlechtu (*landed gentry*) – *gentry*. *Pairové* jsou oslovováni *lord* a jejich tituly jsou seřazeny vzestupně v následujícím pořadí: baron, vikomt, hrabě, markýz a vévoda. Příslušníci *gentry* používají oslovení *sir*, přičemž se jedná o rytíře a baronety.

²⁰ WELLESLEY, Jane, c. d., s. 16.

²¹ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 6.

kterými několikrát vévoda změřil úspěšně síly během Poloostrovní války v Portugalsku a Španělsku, ale především císař Napoleon Bonaparte, budoucí Arthurův soupeř u Waterloo.²²

Po Arthurovi následoval Gerald Valerian, který se později prosadil v církevní kariéře. Početná řada potomků manželů Wesleyových byla uzavřena dcerou Marií, jež se však dožila pouhých dvou let, a benjamínkem Henrym. Dospělosti se tedy dočkala jedna dcera a pět chlapců, z nichž byl Arthur, jako třetí přeživší, přesně prostředním.²³ Ihned na počátku vévodova života, se setkáváme se záhadou, kdy a kde se vlastně roku 1769 narodil. Sám Wellington slavil narozeniny vždy 1. května, což je stále nejčastěji uváděné datum jeho narození. Záznam o jeho křtu z anglikánského kostela v Dublinu je navzdory tomu datován k 30. dubnu a v místních novinách můžeme nalézt jako datum Arthurova narození dokonce 29. duben. Jak uvádí historik Rory Muir, je nepravděpodobné, že by se oba údaje současně mýlily a jako nejpravděpodobnější den narození se tedy jeví 29. duben 1769.²⁴ Co se týče otázky místa narození, ta se zdá být daleko větší záhadou. Mezi možnostmi vévodova rodiště nalezneme samozřejmě Dangan Castle, rodinný dům v Dublinu a mnohá další místa, včetně příběhu o předčasném porodu v kočáře na cestě do Dublinu. Sám Wellington v pokročilém věku označil za místo svého narození irské městečko Athy, čímž záležitost ještě více zkomplikoval.²⁵ Vzhledem k záznamu o křtu v dublinském kostele Svatého Patricka se navzdory nejasnostem domnívám, že k narození Arthura došlo právě v rodinném domu v Dublinu, který ostatně označila za místo jeho narození po letech sama Wellingtonova matka, Lady Morningtonová.

Skutečností nicméně zůstává, že do sedmi let byl Arthur vychováván na rodinném sídle v Danganu a tyto roky byly pravděpodobně šťastné. Krásné zahrady v okolí sídla se zdály jako stvořené pro dětské hry a nedaleká církevní škola v městě Trim zase vyhlížela ideálně pro školní začátky. Arthur navíc k otcově radosti zdědil rodinné hudební nadání, což mu zajistilo jeho pozornost. Z iniciativy Lady Morningtonové se však rodina záhy přestěhovala do Londýna. Arthurova ambiciózní matka tak chtěla zajistit, aby se chlapci zbavili irského přízvuku, který mohl znamenat v budoucím životě nevýhodu z hlediska kariéry. V

---

²² ROBERTS, Andrew, *Wellington and Napoleon*, London 2003, s. 3.

²³ Tamtéž, s. 7.

²⁴ MUIR, Rory, c. d., s. 6.

²⁵ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 12.

Londýně Arthur navštěvoval Brownův seminář ve čtvrti Chelsea a rozhodně nebyl dobrým studentem. Navíc již od dětství trpěl častými nemocemi a celkově měl velmi chatrné zdraví. A tak místo aby se ve volném čase zapojoval do zuřivě vedených míčových her na školním hřišti Brownova semináře, raději hráče pozoroval zpod mohutného stromu a pokaždé hlasitě oznámil, když někdo podváděl.²⁶

Zatímco Arthur řešil své školní problémy, roku 1781 celou Británii zasáhla zpráva o kapitulaci lorda Cornwallise u Yorktownu před americkými vzbouřenci. Dvanáctiletým Arthurem však daleko více otřásla zcela jiná událost – náhlé úmrtí jeho otce, Lorda Morningtona. Nejstarší z Wesleyových chlapců, Richard, se tak stal náhle v pouhých jednadvaceti letech hlavou rodiny. Musel přerušit velice nadějně započatá studia na Oxfordu a pomoci matce postarat se o své bratry a sestru. Jedno z jeho prvních rozhodnutí bylo zajistit sourozencům kvalitní vzdělání, načež ještě téhož roku poslal malého Arthura na Eton²⁷. Sám Richard zde udělal rodině skvělé jméno jako vynikající student, nadaný především v oblasti antických jazyků. Arthur se bohužel jevil výrazně méně nadějněji. Jediné, v čem se zdál v rámci vyučování poměrně dobrý, byla matematika, a to bylo dost málo. Ve velmi vznešené společnosti na Etonu, která zahrnovala syny tří vévodů, několika markýzů a mnoha dalších hrabat, se Arthur cítil spíše nesvůj a žil tak raději ve svém vlastním světě. Často se potuloval po školních zahradách, kde se bavil lezením po stromech a skákáním přes příkop. Po letech vévoda svému příteli z války vyprávěl, že se na škole cítil velmi osamělý a tak: „*se většinou procházel sám, a jen zřídka se účastnil zápasů v kriketu nebo veslařských závodů, tak populárních mezi žáky Etonu.*“²⁸ Skutečnost, že si se svými spolužáky jako outsider z Irska příliš nerozuměl, však neznamenal, že by se o sebe nedovedl postarat. V případě potřeby rozhodně nešel pro ránu daleko. Po jednom ze sporů se svým spolužákem Bobusem Smithem se tak jednou celá záležitost strhla ve rvačku.²⁹ Sám Bobus nicméně po letech na incident vzpomínal spíše s úsměvem: „*Porazil mě tehdy překvapivě snadno, byl jsem tak jeho prvním vítězstvím.*“³⁰ O prázdninách, které trávil Arthur na venkově u babičky, pochodil daleko hůře, když

---

²⁶ Tamtéž, s. 15.

²⁷ V rámci britského vzdělávacího systému Eton představoval variantu současné střední školy, po které mohlo stejně jako dnes následovat studium na univerzitě.

²⁸ GLEIGH, G. Robert, *The Life of Arthur Duke of Wellington*, London 1871, s. 4.

²⁹ HIBBERT, Christopher, *Wellington: A Personal History*, London 1997, s. 5.

³⁰ GLEIGH, G. Robert, c. d., s. 8.

se pustil do zápasu se synem místního kováře. Kovářův syn jej snadno přemohl, čímž si však jinak osamělého Arthura spíše získal a chlapci se tak posléze spřátelili. Na stará kolena pak za burácivého smíchu nad sklenkou něčeho ostřejšího často rád prohlašoval: „*porazil jsem muže, který porazil Napoleona*“.³¹

Vedle špatných studijních výsledků jsou Wellingtonova studia na Etonu neodmyslitelně spojena také se slavným výrokiem o vítězství u Waterloo: „*Bitva u Waterloo byla vyhrána na hřištích Etonu*.“ Nicméně je dost pravděpodobné, že tento citát, který paradoxně patří k těm nejznámějším, vévoda nikdy nepronесl. Poprvé jej totiž publikoval v neautorizovaném díle populární publicista a člen francouzského parlamentu, hrabě Montalembert, až několik let po vévodově smrti.³² Nezpochybnitelným faktem však zůstává, že jako student vévoda příliš neuspěl. Byl problémovým žákem a studium ho v dětství nebavilo. Silně autoritativní přístup vyučujících zahrnující mimo jiné i fyzické tresty, v něm podporoval spíše odbojnost a neochotu se učit než tolik potřebnou motivaci. Podobně jako Wellington byl takřka přesně o století později také jeden šlechtický syn podroben přísnému systému britské aristokratické výchovy. Na studiích se cítil naprosto stejně osaměle a považoval je za vůbec nejhorší léta svého dlouhého života. V dospělosti dokonce prohlásil, že ho nikdy nikdo nepřinutil napsat správně latinskou větu.³³ Tento chlapec se jmenoval Winston Churchill a přes školní neúspěchy se měl stát, stejně jako Arthur Wellesley, vojevůdcem a předsedou vlády. Špatné studijní výsledky tedy rozhodně neznamenalý nedostatek inteligence. Jak pro Wellingtona, tak pro Churchilla, bylo po celý život zásadní dělat věci z vlastního přesvědčení. Potřebovali v každé záležitosti vidět smysl a možná právě díky této vlastnosti dokázali tak pozoruhodné skutky.

Poměrně záhy se však, i přes počáteční odpor k učení, stal z Wellingtona vášnivý čtenář, který již ve dvaceti letech četl například spisy filozofa Johna Locka. Literatura zůstala mimo jiné jeho velkým koníčkem až do konce života. Nezanevřel zcela ani na Eton, kde z vévodova rozhodnutí úspěšně studovali oba jeho synové. Často také během svého života litoval, že se mu nikdy nedostalo

---

³¹ TIMBS, John, *Wellingtoniana, Maxims and Characteristics of the Duke of Wellington*, London 1852, s. 6.

³² MUIR, Rory, c. d., s. 8. Avšak na příklad historik Andrew Roberts patří ke skupině klonící se k autenticitě citátu, odkazuje na fakt (ROBERTS, Andrew, *Wellington and Napoleon*, London 2003, s. 5.), že vévoda mohl mít na mysli prostranství u nedalekého mlýna, kam si chodili žáci Etonu za pomoci pěstí vyřizovat své účty.

³³ HAFFNER, Sebastian, *Churchill*, Olomouc, 1996, s. 14.

univerzitního vzdělání, a to navzdory tomu, že získal čestný doktorát Oxfordské univerzity, na nějž byl náležitě hrdý.

Po třech letech studia na Etonu, ať už z důvodu chabých studijních výsledků nebo nedostatku rodinných financí, Arthur školu opustil a odjel s matkou do Bruselu. Zde jako šestnáctiletý navštěvoval soukromé lekce u místního právníka.³⁴ Nic však zatím nenasvědčovalo tomu, že by se měl jeho postoj ke studiu změnit. Jeho spolužák z bruselských studií John Armytage, o něm po letech poznamenal: „*měl neobyčejné hudební nadání a hrál velmi dobře na housle, nezdálo se mi však, že by oplýval nějakými jinými talenty.*“³⁵ Lady Morningtonová sice v Bruselu oceňovala i synovy dobré vlastnosti, jako byla neustále dobrá nálada a upřímnost, avšak jeho přístup k vzdělání jí začínal dělat opravdu vážné starosti, se kterými se svěřila své přítelkyni: „*Ach Bože, co jen mám udělat se svým ubohým synem Arthurem? Je dobrý leda tak pro armádu, pro nic jiného.*“³⁶

Budoucí vévoda z vidiny kariéry v armádě nadšený nebyl, ale podvolil se matčinu přání. Byl tak neprodleně zapsán na vojenskou akademii *Royal Academy of Equitation v Angers* („Královská Akademie Jezdectví v Angers“) ve Francii. Tato vojenská akademie měla více jak dvousetletou tradici a mezi její nejslavnější absolventy patřil například George Villiers, první vévoda z Buckinghamu, známá postava z Dumasových *Tří mušketýrů*. Neodmyslitelnou součástí mohutných budov akademie byly stáje s prostornou jízdárnou. Vedle jezdeckví, které v Angers představovalo nejdůležitější část výuky, se zde žáci vyučovali šermu, střelbě, matematice a jazykům. Tedy všem dovednostem, které v tehdejší době nemohl postrádat žádný dobrý důstojník. Co bylo ale nejdůležitější, Arthurovi se v novém prostředí začalo z ničeho nic dařit. Rozvinul zde své již slušné základy francouzštiny, která zůstala po celý vévodův život cizím jazykem, jenž ovládal nejlépe. Jelikož na konci 18. století francouzština na panovnických dvorech Evropy víceméně nahradila latinu ve funkci mezinárodního jazyka diplomatů, stala se její znalost pro mladé šlechtice takřka nepostradatelnou.³⁷ Především se

---

³⁴ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 18.

³⁵ GLEIGH, G. Robert, c. d., s. 6.

³⁶ MAXWELL, Sir Herbert, *The Life of Wellington and Restoration of the Martial Power of Great Britain Vol. I*, London 1900, s. 4.

³⁷ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 19–20.

ale pomalu začal stávat skvělým jezdcem a pravděpodobně právě na akademii v Angers se rozvinula jeho náklonnost ke koním a jezdeckví vůbec.

Fakt, že se Wellington v sedle cítil jako doma, se navíc ukázal zcela zásadní při jeho budoucí kariéře vojevůdce, ve které po celou dobu preferoval osobní styl velení. Při svých taženích se tudíž neustále v pohybu, takřka ve stylu vlády středověkého panovníka, snažil vždy osobně komunikovat se spojenci, sledovat manévry nepřítele, zkoumat krajinu a vydávat rozkazy ohledně organizace armády. V případě bitvy pak povzbuzoval z koňského hřbetu své muže na nejkritičtějších místech, kde hrozilo prolomení bojové linie. Když to bylo během války opravdu potřeba, bez váhání nasedl na koně i uprostřed noci, aby na danou záležitost osobně dohlédl. Jeden z jeho důstojníků z Poloostrovní války tak o vévodovi napsal: „*Byl jako kentaur. Zdál se být součástí svého koně a spal v sedle stejně tvrdě jako ve své posteli.*“³⁸ Po celý zbytek Arthurova života pro něj jízda na koni také znamenala prostředek pomáhající k dobré fyzické kondici a odreagování.

Ředitelem vojenské akademie v Angers, jejíž motto znělo „*Ušlechtilost a Chrabrost*“, byl pan Marcel de Pignerol, oddaný royalista a stoupenec takzvaného *ancien régime* – starého režimu. Hodnoty starého režimu zjednodušeně řečeno spočívaly v silně konzervativním přesvědčení, že na vedení státu by se měl podílet pouze panovník a vyšší šlechta. Tyto hodnoty ředitel logicky vštěpoval svým žákům, včetně Arthura Wesleyho. Během Velké francouzské revoluce byl kvůli svému přesvědčení pan de Pignerol bohužel zavražděn.³⁹ Tato skutečnost v pozdějších letech jistě ovlivnila Wellingtonův silně kritický postoj k revoluci a jejím ideálům. Co se týče studentů akademie, bylo zcela obvyklé, že zde spolu s Francouzi studovala řada Angličanů a jiných cizinců. K nemalé radosti Arthura se mezi jeho spolužáky nacházeli další dva Irové, pan Walsh a pan Wingfield. Arthur se s nimi okamžitě spřátelil a Irové tak vytvořili silné trio známé pod pojmem „partička lordů“.⁴⁰ Celé vyučování bylo vedeno víceméně v přátelském duchu. Chlapci byli dokonce čas od času zváni na večere k panu řediteli Pignerolovi a jeho ženě i místní šlechtě. Tyto společenské události je měly naučit dobrým způsobům a chování pravého gentlemana. Vévoda z Wellingtonu s radostí

---

³⁸ BOWRING, John, *Autobiography of Sir John Bowring*, London 1877, s. 105.

³⁹ ROBERTS, Andrew, c. d., s. 8.

⁴⁰ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 20.

vzpomínal na večere u vévodkyně de Sabran, jejíž mateřský přístup mu v těchto letech částečně vynahrazoval nepříliš šťastný vztah s vlastní matkou. S pobavením si poté vybavoval hostiny u vévody de Brissac, který si vždy jako první bezostyšně nandal na svůj talíř ty nejvybranější kousky jídla, a až posléze nechal servírovat svým hostům, což byl „vyloženě skvělý příklad“ pro budoucí mladé gentlemany. Bohužel, ani tento vášnivý jedlík k vévodovu zármutku při revoluci neunikl gilotině. Příjemné byly jistě i večery ve společnosti madam Pignerolové, která s chlapci často hrála karty a zabavovala výhru, pokud byly sázky příliš vysoké, aby chlapci nepropadli hazardu. Další oblíbená zábava dospívající „partičky lordů“, i když nutno dodat s odkazem na motto akademie, tentokrát ne příliš ušlechtilá a rozhodně nechrabrá, spočívala v házení drobných z oken akademie na hlavy kolemjdoucích. Jediná věc, která tak Arthurovi částečně pobyt v Angers kazila, bylo jeho stále špatné zdraví, mající na vině častou absenci ve výuce. V době nemoci mu však neúnavně dělal společnost jeho teriér Vick, který se od něj na půdě akademie nehnul ani na krok.⁴¹

Jednoho večera pan Pignerol hostil na akademii dva šlechtice z ostrovů, kteří se ptali, zdali má na škole nějaké slibné žáky z Anglie, a pan ředitel jim odpověděl následovně: „*Mám tu jednoho velice slibného irského chlapce, který se jmenuje Wesley.*“⁴² Byl tak prvním člověkem, který spatřil v budoucím vévodovi potenciál. Když ke stáru Arthur Wellesley odpovídal na otázky směřující na jeho dětství, prohlásil, že byl: „*stydlivý, zahálčivý chlapec s hlavou v oblacích.*“⁴³ To už ale, mimo jiné díky blahodárnému vlivu pana Pignerola, po absolvování akademie v Angers rozhodně neplatilo.

---

⁴¹ HIBBERT, Christopher, c. d., s. 7.

⁴² MAXWELL, Sir Herbert, c. d., s. 5.

⁴³ GLEIGH, G. Robert, c. d., s. 3.

Druhá kapitola

Mládí v Irsku: Hazard, směšné lásky a Kitty Pakenhamová

Psal se listopad roku 1787 a osmnáctiletý mladík Arthur Wesley se plný očekávání vracel zpět do Anglie. Jako první z rodiny se s ním setkala matka, která nemohla uvěřit vlastním očím, k jak hluboké proměně během pouhých dvou let u jejího syna došlo. Místo zahálčivého, nemotorného, pubertálního snílka před ní stál, jako mávnutím kouzelného proutku, pohledný, charismatický mladý muž. Se svou typickou ironií jej přesto přivítala následovně: „*Věřím, že tohle bude můj ošklivý syn Arthur.*“⁴⁴ To už ale patřilo k jejímu stylu výchovy: chtěla z chlapců vychovat co nejsilnější osobnosti, k čemuž z jejího pohledu britký humor a určitá míra tvrdosti sloužily zjevně lépe, než přehnaná chvála a rozmazlování. Jako daň za tento přístup byl však její vztah se syny po celý život poměrně chladný. Ve skutečnosti byla nicméně z Arthurova vzhledu a vystupování za maskou lhostejnosti nadšena. V dopise adresovaném dámám z Llangollenu⁴⁵, které hrály v této době prominentní roli v kuloárech britské aristokracie a s nimiž jej hodlala seznámit, napsala: „*Je z něj nyní opravdu velmi okouzující mladý muž. Nikdy jsem u nikoho neviděla tak významnou změnu k lepšímu.*“⁴⁶ Nehledě na tuto „zázračnou proměnu“ bylo nyní potřeba pro Arthura najít uplatnění a nastartovat jeho životní dráhu. Nejstarší z bratrů Wesleyových, Richard, lord Mornington, již v době Arthurových studií naplno projevil svůj potenciál, když se mu podařilo získat místo v dolní komoře britského parlamentu ve Westminsteru. Zvolil si tak jednoznačně politickou kariéru a s rostoucí prestiží cítil o to větší potřebu postarat se jakožto hlava rodiny o své sourozence. K tomu samozřejmě neváhal využít svých narůstajících kontaktů a vlivu.

Jelikož Richardovo budování politické dráhy bylo značně nákladné na reprezentaci, rodinné finance zatím výrazného zlepšení nedoznaly. Naopak musel Richard prodat hrad Dangan, idylické místo Arthurova dětství. Babička chlapců z

---

⁴⁴ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 21.

⁴⁵ Takzvané „Dámy z Llangollenu“ byly lady Eleanor Butlerová a lady Sarah Ponsonbyová, které utekly od svých rodin, aby se vyhnuly vnuceným manželstvím. Na společné náklady si pořídily dům nedaleko městečka Llangollen v Severním Walesu, kde společně žily. Jejich čin se v britské společnosti považoval za velmi romantický a z dam se rázem staly „celebrity“, přičemž se ve společnosti oslavovala (a jistou částí společenského spektra dozajista naopak odsuzovala) jejich nezávislost.

⁴⁶ LONGFORD, c. d., s. 27.

matčiny strany, lady Dangamonová, se navíc kvůli nákladnému životu dostala téměř do vězení pro dlužníky, což musel řešit také Richard.⁴⁷ Navzdory těmto těžkostem se podařilo Richardovi pro bratra Williama získat křeslo v irském parlamentu, a to v pozici zastupitele irského městečka Trimu. Co se týkalo ostatních bratrů, Gerald a Henry zatím studovali na Etonu, kde si vedli mnohem lépe než kdysi Arthur. Ten se, jak již bylo zmíněno, navzdory očekávání po návratu ze studií na vojenské akademii ve francouzském Angers, jevil ve zcela novém světle a Richard se mu pokoušel zařídit jak vojenskou, tak politickou kariéru, a to s prozíravým záměrem, že teprve čas ukáže, kde se bratr lépe prosadí a bude větším přínosem pro rodinu. Arthur tak v jeho očích, podobně jako v matčiných, najednou už nebyl jen tím chlapcem bez budoucnosti.

V britské armádě byla Arthurovi nejprve vyjednána nejnižší důstojnická hodnost praporčíka u 73. pěšího regimentu highlanderů. Poměrně záhy ho však Richard dokázal protlačit do 76. regimentu již jako poručíka. Jelikož tento regiment měl být co nevidět nasazen v některé z britských kolonií v oblasti takzvané Výchdoní Indie (East India)⁴⁸, kde hrozily různé tropické choroby, Richard opět briskně využil svého vlivu a zajistil Arthurovi rychlé převelení do 41. pěšího regimentu.⁴⁹ Tato událost dle mého názoru zcela jasně dokazuje, že Arthur se hodlal s pomocí vlivu svého bratra zaměřit především na politickou dráhu a vojenská kariéra pro něj byla z počátku vedlejší. Mezitím se totiž pro Arthura Richardovi podařilo vyjednat poměrně prestižní pozici pobočnicka guvernéra Irska, vévody z Buckinghamu. Lady Morningtonová, která byla z této novinky nadšená, tak v dopise dámám z Llangollenu napsala: „*Má neobvyklé štěstí (Arthur). Během pouhých šesti měsíců získal dvojí povýšení v armádě a k tomu se stal pobočником lorda Buckinghamu, což znamená plat deseti šilinků na den.*“⁵⁰

Arthurova počínající kariéra, tak byla dílem náhody spojena se zemí, kde se narodil. V Irsku pobýval jako pobočník guvernéra od roku 1788 a již o rok později byl vyslán splnit svůj první úkol v roli politika. Jeho bratr William se chystal vzhledem k příznivým okolnostem postoupit o krok dále ve své kariéře a

---

⁴⁷ Tamtéž, c. d., s. 27.

⁴⁸ Kolonie v oblasti nazývané East India (Východní Indie) představovaly zjednodušeně řečeno území dnešní Indie a části Dálného východu. Území West India (Západní Indie) znamenalo pro Brity kolonie v oblasti dnešního Karibiku a Ameriky.

⁴⁹ MUIR, Rory, c. d., s. 10–11.

⁵⁰ GUEDALLA, Philip, c. d., s. 28.

kandidoval do dolní sněmovny britského parlamentu ve Westminsteru, aby zaujal místo po Richardově boku. Arthur měl tudíž obsadit Williamem uvolněné křeslo v irském parlamentu jako zastupitel města Trimu. Těsně před volbami zde tak roku 1789 v rámci své předvolební kampaně pronesl budoucí vévoda z Wellingtonu svůj první politický projev.⁵¹ Ten byl zaměřen proti udělení práva Freeman of the Corporation (Svobodného občana komunity města Trimu), znamenající možnost volit a kandidovat do irského parlamentu, známému předákovi irského národního hnutí, Henrymu Grattanovi. Arthur argumentoval skutečností, že jediný důvod, proč by se právo panu Grattanovi mělo udělit, je pouhý fakt, že pan Grattan je nade všechny pochybnosti nad míru respektovanou osobností, ale kdyby všichni lidé mohli získat toto právo pouze na základě respektu, byla by pak v Irsku za chvíli celá hromada „Freemanů“ (svobodných občanů městské komunity). Došlo by totiž k vytvoření nebezpečného precedentu. Grattanovi na základě tohoto proslovu právo svobodného občana uděleno nebylo a Arthur roku 1790 vyhrál volby do irského parlamentu, kde jako zastupitel městečka Trimu následně pravidelně zasedal.⁵²

Kromě politiky Arthurovi zbýval během let strávených v Irsku i čas na zábavu a obecně neřesti mládí. Nebyl žádným upjatým, přehnaně ambiciózním mladíkem, ale ani žádným extrémním „bouřlivákem“, jak bývá občas v literatuře obraz jeho mládí, tak trochu senzacechtivě vykreslován. Spolu s mladým Wesleyem měl vévoda z Buckinghamu dalších osmnáct pobočníků, kteří byli víceméně Arthurova věku, a co se týče životního stylu, není důvod se domnívat, že by se od svých vrstevníků nějak výrazně odlišoval. Lady Buckinghamová nazvala mladíky „neužitečnou bandou“, jelikož na ni hned po nástupu do funkce neudělali příliš dobrý dojem. Krátce po Arthurově příjezdu do Irska roku 1788 se totiž slavilo stoleté výročí od Slavné revoluce.⁵³ Nemůže být divu, že když se pánové poté, co si již od brzkého dopoledne postupně připíjeli na všechno možné od výročí Slavné revoluce, přes zdraví krále Jiřího, až po vítěze dnešních dostihů, připojili na večeri k lady Buckinghamové a ostatním dámám, dopadlo vše velkým

---

⁵¹ MUIR, Rory, c. d., s. 21.

⁵² HOLMES, Richard, c. d., s. 23–24.

⁵³ „Slavná“ nebo „nekrvavá“ revoluce (1688–1689) znamenala svržení Stuartovského krále Jakuba II. Stuarta britskou aristokracií, trpící obavami z katolického dědice v podobě Jakubova syna Jamese Francise Edwarda, a nástup Viléma III. Oranžského a Marie Stuartovny na anglický trůn.

fiaskem. Lord Buckingham se nemohl udržet na nohou, majordomus něco nesouvisle blekotal a pobočníci na tom nebyli o mnoho lépe.⁵⁴

Vedle alkoholu byl pro mladého šlechtice na sklonku Evropy 18. století velkým pokušením rovněž hazard, který se stal doslova módní záležitostí, nezřídka přecházející v závislost, přivádějící mnohé urozené i neurozené hráče na mizinu. Dobovou posedlost hazardem přesvědčivě zvěčnil například William Makepeace Thackeray, v dnes již klasickém románu Paměti Barryho Lyndona. Thackerayův Barry se během své bohaté životní dráhy vydává za šlechtice a objíždí mnohá aristokratická panství, na kterých se nechá hostit a fixluje za pomoci svého „kumpána“ během karetních her, čímž si přijdou oba na značné jmění.

Mladý Arthur Wesley podle všeho nepatřil mezi žádné výjimky a byl také poměrně vášnivý hráč, holdující podobně jako fiktivní Barry Lyndon především kartám. Velkým lákadlem hazardu – ostatně jako dnes – byla nepochybně vidina snadného zisku. Arthur měl navíc odjakživa zálibu v módě a vynakládal nemalé částky za oblečení. Dalším jeho novým koníčkem, za který neváhal utrácet snad ještě více peněz, a který byl v jeho věku a finanční nouzi již méně obvyklý, představovalo nakupování knih a budování vlastní knihovny.⁵⁵ Celkově žil jako pobočník guvernéra poměrně nákladným způsobem života, avšak jakožto prostřední šlechtický syn nedisponoval takřka žádnými vlastními finančními prostředky. Hazard představoval v té době společensky přijatelnou možnost „přivýdělků“ pro gentlemana a nemůžeme jej tedy posuzovat zcela podle dnešních měřítek.

Na rozdíl od některých svých „bezhlavých“ vrstevníků již při hazardu projevil Arthur svou pozdější rozvahu a nikdy nezabředl do nesplacitelných dluhů. Svou finanční situaci díky sázení naopak kupodivu poměrně úspěšně vylepšil, když vyhrál značnou sumu 150 guineí⁵⁶ na „Buckovi“ Whaleyem. Sázka spočívala v tom, že Arthur do jedné hodiny ujde šestímílovou trasu z dublinského předměstí Cornelscourt do středu ulice Leeson Street, nacházející se v centru města. Arthur vše zvládl za padesát pět minut a získal tak svou výhru.⁵⁷ Celkově

---

⁵⁴ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 26.

⁵⁵ GUEDALLA, Philip, c. d., s. 49.

⁵⁶ Jedna zlatá guinea se rovnala 21 šilinkům. Sto padesát guineí tak znamenalo takřka roční plat pobočníka irského guvernéra.

⁵⁷ MUIR, Rory, c. d., s. 19.

si navzdory tomuto přilepšení v rozpočtu musel budoucí vévoda v mládí až příliš často půjčovat. Po letech Wellington v rozhovoru se svým přítelem na období, v němž žil částečně na dluh vzpomínal s nelibostí, když poznamenal: „*Dluhy dělají z člověka otroka. Často jsem dříve trpěl nedostatkem peněz, ale naštěstí se mé dluhy nikdy nevymknuly kontrole.*“⁵⁸

Z „neužitečné bandy“ mladých pobočníků patřili k Arthurovým nejlepším přátelům pan Cradock a pan Fremantle. Tyto tři mladíky mimo jiné spojovala značná záliba v něžném pohlaví. Příležitosti k seznamování měli v rámci své funkce pobočníků guvernéra více než dostatek, ať již během častých nedělních pikniků a bálů nebo banketů pořádaných místní aristokracií a městskou honorací, kterých se dámy s radostí účastnily.⁵⁹ Manželka nevlastního bratra pana Cradocka s ohledem na Arthurův společenský život v této době napsala: „*Měl výborný smysl pro humor, a těšil se tak při těchto různých bujarých zábavách především velké pozornosti od ženské části osazenstva.*“⁶⁰ Arthur byl tedy zjevně u žen velmi oblíben a podle Cradocka se poprvé vážněji zamiloval do jisté slečny Stretfordové: „*Je nyní zamilovaný (Arthur) více než dokážu popsat, všechny jeho předchozí lásky jsou rázem zapomenuty.*“⁶¹ Takto intenzivní zamilování odpovídá spíše povaze nesmělého romantického mladíka než ostříleného sukničkáře. Na druhou stranu mohl mít Arthur v Dublinu okolo svých dvaceti let již reputaci Don Juana, jelikož mu jistý pan Butler odmítl pronajmout byt v patře, a to údajně z důvodu, že v přízemí žila jeho manželka s dcerou a on údajně nehodlal riskovat možnost, že by se s mladým pobočníkem Wesleyem zapletly. Naopak pobočníku Fremantlovi byt bez potíží pronajal, což je svým způsobem poměrně vypovídající skutečnost.⁶²

Jiná Arthurova aféra se váže k jednomu slunnému odpoledni, kdy jej Lady Aldboroughová, milenka samotného guvernéra (nyní již Lorda Westmorlanda, neboť Lord Buckingham byl roku 1789 odvolán), jejichž poměr byl veřejným tajemstvím, poctila po skončení pikniku nabídkou, že ho odveze zpět do města ve svém kočáře. V půli cesty Arthura nicméně vysadila s odůvodněním, že se jí jeho společnost zdála příliš nudnou. Co se v kočáře ve skutečnosti odehrálo, však

---

⁵⁸ GLEIGH, G., Robert, c. d., s. 9.

⁵⁹ MUIR, Rory, c. d., s. 15–16.

⁶⁰ TRENCH, Mellisa, *The Remains of the late Mrs Richard Trench*, London 1862, s. 361.

⁶¹ GLOVER, Gareth ed., *Wellington's Voice*, London 2011, s. 3.

⁶² MUIR, Rory, c. d., s. 18.

zůstane pravděpodobně navždy tajemstvím.⁶³ Další událost, vztahující se k Arthurovým mladickým láskám, tentokrát zcela jednoznačně nelichotivá, se odehrála v Dublinu roku 1790. Spolu s panem Fremantlem, byli tehdy odsouzeni kvůli „ženské sukni“ každý k pokutě deseti liber, jelikož se pokoušeli násilím vniknout (nejspíše ve značně podnapilém stavu) do domu paní Anny Sweetenhamové, která jim nechtěla otevřít dveře. Přesný důvod, proč se do jejího domu snažili vloupat, není známý, ale je pravděpodobné, že měla s jedním z nich pletky. Tomu, že situace působila před soudem spíše komicky než tragicky, nasvědčuje i velmi mírný trest v podobě pouhé pokuty, a to poměrně nízké. Roku 1792 se však Arthur začal dvorit mladé slečně, do níž se postupně hluboce zamiloval – Kitty Pakenhamové, dceři Edwarda Pakenhama, druhého barona z Longfordu, kapitána britského námořnictva a zámožného průkopníka nových revolučních technik v zemědělství. Tehdy dvacetiletá Kitty, o tři roky mladší než Arthur, byla drobná, štíhlá, hnědovlasá dívka jemných rysů, s růžolící pletí a šedýma očima. Její nejlepší přítelkyní se stala vzdálená příbuzná Marie Edgworthová, pozdější slavná irská spisovatelka. Obě mladé slečny se rády pohybovaly v prostředí dublinské smetánky, kde byly považovány za jedny z žádaných krasavic.⁶⁴

Rodina Pakenhamových žila v aristokratickém sídle Pakenham Hall, nacházejícím se asi šedesát mil západně od Dublinu a asi třicet mil od Dangan Castleu, bývalého rodového sídla Wesleyů. Lord Longford samozřejmě také vlastnil dům v Dublinu. Je tedy pravděpodobné, že se Arthur s Kitty setkali již před rokem 1792, ale jejich vztah jednoznačně nabyl vážnosti právě v této době, jelikož Kitty rozhodně nebyla k Arthurovým citům lhostejná. Mladý pobočník Wesley, od roku 1791 kapitán 58. pěšího regimentu, tak začal pravidelně navštěvovat jak Pakenham Hall, tak dublinský dům Kittina otce, kde se mladý pár často scházel. Jejich nejdůležitější společné zájmy představovala záliba v hudbě a literatuře. Kitty byla sečtělá, psala básně a jako hluboce věřící brala velice vážně své křesťanské povinnosti. Všechny tyto vlastnosti včetně jejího vzhledu musely Arthurovi silně imponovat, jelikož setkání s Kitty na jeho život mělo zcela klíčový dopad.

---

⁶³ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 27–28.

⁶⁴ DELAFORCE, Patrick, *Wellington The Beau, The Life and Loves of the Duke of Wellington*, Barnsley 2004, s. 13–14.

Brzy se rozhodl, že se ní ožení. Požádal tak Edwarda Pakenhama o ruku jeho dcery, protože on byl ten, kdo měl v záležitosti rozhodující slovo. Kittin otec jej sice odmítl, ale při rozhovoru mu dle všeho přátelsky naznačil, že jako pouhý kapitán u pěchoty a prostřený syn bez titulu a prostředků, byť pobočník irského guvernéra, nepředstavuje prozatím příliš dobrou partii a měl by na sobě zapracovat. Tím mu dal alespoň určitou naději, že když se domůže lepšího postavení a získá jistý majetek, bude moci k sňatku dojít.⁶⁵ Kvůli dívce svého srdce tak dal Arthur sbohem zábavám a začal se horečnatě angažovat v rámci své kariéry. Přestal se účastnit karetních seancí a půjčil si raději nemalý obnos od bratra Richarda, za nějž si postupně koupil hodnost majora a záhy dokonce podplukovníka u 33. pěšího regimentu. Zanechal také hry na housle, která jej dle jeho nové životní filozofie stála pouze drahocenný čas. Údajně dokonce hodil ve vzteku své housle do ohně.⁶⁶ V rámci vojenské kariéry žádal o bojové nasazení spolu s několika rotami 33. regimentu, které měly být odveleny jako pomocné sbory do kolonií v oblasti Západní Indie (West India)⁶⁷. Nedostal ale od armády, jako hodností druhý nejvyšší důstojník regimentu, povolení odjet jen s jeho malou částí. To bylo, jak se později ukázalo, pro Arthura velké štěstí, protože většina mužů z těchto jednotek v Karibiku zemřela na žlutou zimnici.⁶⁸

Započal také neobvykle aktivně řečnit v irském parlamentu (stále očividně nevěděl, zda chce být více vojákem, či politikem), ve snaze udělat si nové vlivné kontakty a dobré jméno. Nutno dodat, že se jednalo spíše o průměrné řečnické výkony a podle očitých svědectví tak mladý Arthur Wesley rozhodně žádným zvláštním nadáním pro politiku v té době neoplýval.⁶⁹ Roku 1794 nicméně konečně sebral odvalu a rozjel se na koni směrem k Pakenham Hall, aby znovu požádal rodinu své vyvolené o její ruku.

Jelikož Edward Pakenham mezitím zemřel, musel Arthur svou žádost předložit novému lordu Longfordovi, Kittinu bratru Thomasovi, kterému bylo pouhých dvacet let. Thomas Pakenham Arthura navzdory jeho úsilí posledních dvou let zcela jednoznačně odmítl, což pro něj představovalo jedno z nejhorších životních ponížení, o to nesnesitelnější, že přišlo od mladíka o pět let mladšího.

---

⁶⁵ DELAFORCE, Patrick, c. d., s. 14.

⁶⁶ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 34.

⁶⁷ Západní Indie představovala kolonie v oblasti Karibiku a Ameriky.

⁶⁸ HOLMES, Richard, c. d., s. 27–28.

⁶⁹ MUIR, Rory, c. d., s. 23–25.

Podle stanoviska Pakenhamů (za kterým stála v této době především Kittina matka, lady Longfordová) měla Kitty jednoznačně nárok na lepšího ženicha než pětadvacetiletého podplukovníka, který má hluboko do kapsy. Vždyť další z Kittiných bratrů, Ned, se stal již v sedmnácti letech majorem.

Skutečnost, že byl Arthur odmítnut před dvěma lety Kittiným otcem ještě chápal. Začal brát život vážněji a hledat své místo na výsluní britské aristokracie, které jak si zjevně mladý Wellington představoval, zaujme s Kitty Pakenhamovou po boku. Věřil, že pomocí píle svého cíle dosáhne. Tvrdé rozmetání jeho snu způsobilo, že se začal koncentrovat plně na vojenskou kariéru. Takřka jako zhrzený mládenec, odmítnutý svou milou, co se nechá na truc odvést k armádě, trávil stále více času výcvikem svých mužů v kasárnách třiatřicátého regimentu.

Později roku 1794 pro třiatřicátý navíc konečně přišlo očekávané povolání do zbraně. Arthurův regiment se měl připojit k britským jednotkám pod velením lorda Francise Rawdona, hraběte z Moiry a neprodleně se odebrat na frontu do Rakouského Nizozemí (dnešní Belgie), kde se měl zapojit do boje proti armádám revoluční Francie, se kterou byla Británie již rok ve válce.⁷⁰ Těsně před naloděním a odjezdem do boje napsal Kitty Arthur následující řádky: „*Jelikož rozhodnutí lorda Longforda (nyní Kittina bratra Thomase Pakenhama) o mém odmítnutí vychází pouze z materiálních příčin, mohlo by tak snad být změněno, kdyby se má celková situace, než se znovu vrátím do Irska, vylepšila. Věřím, že pokud by k tomu došlo, jeho (lorda Longforda) a tím pádem i Vaše rozhodnutí, by se mohlo změnit. Má nabídka k sňatku každopádně potrvá i nadále. Věřte mi, že zatím Vám přeji jen to nejlepší a mnoho štěstí. Váš nejoddanější a nejvěrnější služebník, A. Wesley*”⁷¹Podle tohoto dopisu byl mladý Arthur Wesley očividně zoufalý.

Domnívám se, že veškeré naděje upínal k myšlence, že se mu podaří ve válce vyznamenat, získat povýšení a snad i vysněný šlechtický titul.⁷² Možná poprvé v životě také zažíval výraznější existencionální krizi a kladl si otázky ohledně smyslu svého života. A tak jako mnoho zhrzených mladých mužů před ním i po něm, odjel hledat bohatství a slávu do války, o jejíž krutosti zatím neměl ani tušení.

---

⁷⁰ HOLMES, c. d., s. 28.

⁷¹ WELLINGTON, 7th Duke of ed., *A Selection of the Private Correspondence of the First Duke of Wellington*, London 1952, s. 1–2.

⁷² V Británii dědil po otci šlechtický titul vždy jen nejstarší syn. V Arthurově případě tak zdědil titul hraběte z Morningtonu nejstarší Richard. Zbylí synové se museli protlouci vlastními silami.

Třetí kapitola

Voják nebo politik? Britská armáda a první bojové zkušenosti

Když lady Morningtonová prohlásila, že Arthur je vhodný „leďa tak pro armádu“, poukázala na neutěšené postavení vojáka v britské společnosti konce osmnáctého století a na u veřejnosti stále klesající popularitu vojska. K založení pravidelné armády na Ostrovech došlo roku 1661 během vlády Karla II. Stuarta.⁷³ Vzhledem k neexistenci policie se armáda mimo vedení války starala o veškeré potlačování rebelií a udržování pořádku, což jí pochopitelně na oblíbenosti zrovna nepřidávalo. Na příklad roku 1736, při nepokojích v Edinburghu, nařídil kapitán místní posádky vojenský zásah za účelem rozeznání rebelujícího davu ohrožujícího radnici. Při střelbě došlo k zabití tří civilistů a kapitán byl porotou civilního soudu odsouzen k trestu smrti. Získal sice vzhledem k okolnostem královskou milost, ale dav se proboural do jeho cely a vzal spravedlnost do vlastních rukou.⁷⁴ Podobných případů máme zdokumentovaných mnoho. Z pohledu v tehdejší právní řád zasnáženého současníka pravděpodobně nejvýstižněji ošemetnou pozici britského vojáka osmnáctého století charakterizoval anglický právník pan Dicey: *„Pozice vojáka se zdá být, a to jak teoreticky, tak prakticky, obtížná. Hrozí mu, abych tak řekl, že bude zastřelen na základě rozsudku polního soudu z rozhodnutí armády, když neposlechne rozkaz, nebo bude pověšen na základě civilního soudu z rozhodnutí poroty, když rozkaz uposlechne.“*⁷⁵

Na druhou stranu je nutno dodat, že od počátku osmnáctého století byla na Ostrovech armáda obklopena gloriolou slavného vojevůdce Johna Churchilla, prvního vévody z Marlborough, který v tzv. válce o španělské dědictví (1701–1714) vedené proti Francii Ludvíka XIV. dosáhl mnoha slavných vítězství. Británie zvítězila jednoznačně i v tzv. sedmileté válce (1756–1763), do níž se zapojila převážně na bojištích v Americe a Indii, a jejím úhlavním protivníkem nebyl opět nikdo jiný než tradiční nepřítel – Francie. Obětavá smrt generála Wolfa

---

⁷³ HOLMES, c. d., s. 12.

⁷⁴ Tamtéž, s. 12.

⁷⁵ PICARD, Lisa, *Dr Johnson's London*, London 2001, s. 126.

v bitvě u Quebecu umožnila Britům získat na úkor Francouzů značná teritoria v Kanadě a z Wolfa učinila národního hrdinu. Vítězství generála Clivea u Palásí v Indii zajistilo Británii dominanci i v této části světa a upevnilo pozici Východoindické společnosti, zatímco britská veřejnost opět aplaudovala.⁷⁶ Vítězství Británie v sedmileté válce navíc výrazným způsobem posílilo její postavení v roli vládkyně moří a koloniální velmoci. Avšak jak praví známé přísloví: pýcha předchází pád. V následující válce o americkou nezávislost (1776–1781), kterou mnoho Britů považovalo jen za jednu z mnoha rebelií, jejichž potlačování měli vojáci v denním popisu práce, schytala britská armáda naprostý debakl. Zkostnatělé velení Britů absolutně nedokázalo reagovat na obratné manévrování George Washingtona a jeho generálů. Tato válka tak byla důrazným varováním, že armáda je „zralá k reformám“. Ty ale přišly, bohužel pro Británii, až pod tlakem válek s revoluční a napoleonskou Francií, a to s výrazným přispěním vévody z Wellingtonu.⁷⁷

Řadoví vojáci, tvořící pravidelnou britskou armádu, do ní vstupovali výlučně na základě dobrovolného rozhodnutí, což byl v tehdejší Evropě naprostý unikát. Mnoho z těchto dobrovolníků, však ve skutečnosti na výběr příliš nemělo. Do armády se často nechávali „dobrovolně“ naverbovat ti, kdo utíkali před zákonem. Jednalo se o násilníky, zloděje, kuplíře, pytláky, lapky a jiné kriminální živly. Soudce jim v mnoha případech nabídl buď armádu, nebo šibenici. Nelze se tak divit, že narukovali.⁷⁸ Další skupinu „dobrovolníků“ do armády přivedl hlad. V tomto případě šlo především o chudáky, kteří se z různých důvodů dále sami nedokázali uživit. Velká část rekrutů byla nicméně získávána prostřednictvím výmluvnosti, přesvědčování a slibů verbířů, často podpořených kupováním alkoholu potenciálním brancům. Každý čerstvě upsaný rekrut také na místě dostal tzv. „králův šilink“. Apelovalo se samozřejmě i na strunu vlastenectví, ale hlavní lákadlo představovaly sliby nehynoucí slávy, pohádkového bohatství a žen. „Ženy, bohatství a sláva!“, znělo heslo verbířů.⁷⁹ Realita každodenního vojákova života byla samozřejmě diametrálně odlišná.

---

⁷⁶ FERGUSON, Niall, *Britské impérium, cesta k modernímu světu*, Praha 2007, s. 66–67.

⁷⁷ HOLMES, c. d., s. 13.

⁷⁸ HOLMES, Richard, *Redcoat: The British Soldier in the Age of Horse and Musket*, London 2002, s. 138.

⁷⁹ Tamtéž, s. 139.

Důstojníci britské armády pocházeli až na výjimky z řad aristokracie a jednotlivé hodnosti získávali na základě kontaktů a peněz. Důstojnické šarže se kupovaly a prodávaly naprosto běžně, jako každé jiné zboží. V armádě logicky bujela značná korupce a vytvářel se klientský systém, zatímco vojenské schopnosti začínaly být druhořadé. Zjednodušeně řečeno, vše fungovalo na principu „ruka ruku myje“. K povýšení do důstojnické hodnosti, byť té nejnižší, přímo z mužstva docházelo jen velmi zřídka.⁸⁰ V praxi jsme ostatně obchodování s hodnostmi viděli již výše na příkladu Arthura Wesleyho, který se stal ve snaze zalíbit se Kittinu otci pomocí peněz a vlivu svého bratra poslance záhy z kapitána podplukovníkem a velel v pětadvaceti celému batalionu, aniž by alespoň zdálky zahlédl bitvu. Vzpomeneme-li ku příkladu dále na Neda Pakenhama, Kittina bratra, jenž byl Arthurovi dáván za vzor, zjistíme, že si koupil hodnost majora dokonce v pouhých sedmnácti letech, čímž se stal v tomto věku de facto zástupcem velitele batalionu. V případě, že došlo ke skutečnému boji, nebylo divu, když těmto nezkušeným mladíkům selhaly nervy. Pokud pak situaci nezachránil někdo z nižších důstojníků, případně seržantů, mohlo vše dopadnout katastrofou. Důstojnický sbor z tohoto pohledu popsal velice výstižně, ve svém třináctisvazkovém díle o britské armádě, již počátkem dvacátého století sir John William Fortescue: „*Velitelé armády, dosazení na velící posty pomocí kontaktů ve vládě a obchodování s hodnostmi, nebyli schopni velet rotě, natož brigádě. Někteří z nich byli jednadvacetiletí mladíci, kteří nevěděli naprosto nic ani o těch nejzákladnějších povinnostech velitele. Ačkoli vedli své muže do akce často s nadšením, na celou válku nahlíželi jako na nějaký piknik.*“⁸¹

Po technické stránce se armáda v průběhu osmnáctého století téměř nezměnila. Tři hlavní typy vojska stále reprezentovaly pěchota, jízda a dělostřelectvo, přičemž systém opevnění zůstával ve Vaubanově stylu⁸². Právě za Wellingtonova života ovšem mělo dojít pod vlivem revoluční Francie a později Napoleona k významným změnám v bojové taktice do určité míry i k rozvoji vojenské techniky.⁸³ Hlavní zbraň pěšáka osmnáctého století představovala mušketa s křesadlovým zámkem, která postupně vytlačila ručnici s doutnákovým

---

⁸⁰ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 18.

⁸¹ FORTESCUE, John, *A History of the British Army Vol. VI*, London, 1928, s. 296–7.

⁸² Myšleno opevnění hvězdovitěho tvaru často doplněné o menší předsunuté pevnůstky.

V českých zemích se jedná například o pevnost Josefov.

⁸³ BRUCE, Robert ed., *Bojové techniky období Napoleonských válek*, Praha, s. 7.

zámkem. V britské armádě se od třicátých let osmnáctého století používala výhradně mušketa typu Brown Bess, jež ve své éře patřila k nejlepším zbraním svého druhu. V různých variantách trvalo její užívání až do doby velkého indického povstání z roku 1858.⁸⁴ Z pohledu vojenské historie se dokonce o celé této epoše hovoří jako o „věku Brown Bess“. Vedle této legendární zbraně patřil neodmyslitelně do výstroje britského pěšáka proslulý červený kabát. Můžeme tak zároveň mluvit o „éře červeno-kabátníků“. Aby pěšák svou mušketu nabil, musel nejprve roztrhnout pomocí zubů papírovou patronu naplněnou prachem, část prachu nasypat na pánvičku křesadlového zámku, který se nacházel těsně nad kohoutkem zbraně, a tu následně zacvaknout, aby se prach nevysypal. Zbylý prach z patrony poté bylo třeba nasypat zepředu do hlavní zbraně. Tento zbytek prachu byl následován kulí a nyní již prázdnou papírovou patronou sloužící jako ucpávka. Poté mohlo dojít k natažení kohoutku, k němuž byl upevněn křesadlový kamínek. Po stisknutí spouště udeřil křesadlový kamínek do pánvičky, kde se vznítil střelný prach. Zážeh pak vznítil nálož v hlavni a došlo k výstřelu. Po tvrdém výcviku dokázal voják tento ne zcela jednoduchý proces opakovat třikrát až čtyřikrát za minutu, přičemž si britská pěchota díky náročnému výcviku, vybuodovala renomé té nejlepší na světě.⁸⁵

Síla této zbraně však zdaleka nepředstavovala takovou hrozbu, jak by se mohlo na první pohled zdát. Jejím velkým nedostatkem totiž byla z dnešního hlediska až hrůzostrašná nepřesnost. Britský generál George Hanger o mušketě „věku Brown Bess“ napsal: „*Vojáková mušketa v dobrém stavu (a všechny v něm zdaleka nejsou) zasáhne mužskou postavu na vzdálenost 80 yardů (cca. 72 m), může zasáhnout na vzdálenost 100 yardů (cca. 90 m). Ale voják by musel mít neuvěřitelnou smůlu, aby byl, byť jen zraněn na vzdálenost 150 (cca. 137 m) yardů. Pokud budete běžnou mušketou zkoušet střílet na muže vzdáleného 200 (cca. 180 m) yardů, budete zhruba tak úspěšní, jako když se pokusíte střílet na měsíc.*“⁸⁶ Nejeфекtivnější palba byla zhruba na vzdálenost padesáti metrů, což vyžadovalo od vojáků pevné nervy a kvalitního velitele, který dokázal odhadnout nejlepší moment, kdy zavelet k palbě. Podle soudobého experimentu provedeného pruskou armádou nicméně i na tuto ideální vzdálenost až čtyřicet procent střelců

---

⁸⁴ HOLMES, Richard, *Redcoat: The British Soldier in the Age of Horse and Musket*, London 2002, s. 12.

⁸⁵ LAWFORD, James, *Wellington's Peninsular Army*, Oxford 2010, s. 8–9.

⁸⁶ HANGER, George, *To All Sportsmen*, London 1814, s. 205.

minulo svůj cíl.⁸⁷ Až nepříjemně často se nadto stávalo, že zbraň při výstřelu selhala úplně. Na vině mohlo být opotřebení hlavně, křesacího kamínku, nebo nedostatečné vznícení prachu na pánvičce. Další faktor ztěžující práci s mušketou představovalo samozřejmě počasí. Zejména déšť a prudký vítr mohly střelbu učinit téměř neuskutečnitelnou.

Co se týče organizace pěchoty, základní bojovou jednotku představoval batalion, který tvořilo nejčastěji pět set až osm set mužů. Ve válce se počet vojáků batalionu značně měnil s ohledem na padlé, raněné a nemocné. Minimální počet mužů, s kterým byl batalion schopen fungovat, bylo tři sta. Každý regiment se standardně skládal ze dvou batalionů, přičemž do války byl poslán většinou jen jeden z nich. Druhý zůstával v Británii, kde verboval a cvičil nováčky a plnil funkci místní policie. Z jeho řad byly také doplňovány stavy bojujícího batalionu. Každý regiment byl označen přiděleným číslem. Hovoříme-li tedy během bitvy na příklad o třiatřicátém, ve kterém sloužil mladý Wellington, máme zpravidla na mysli pouze první batalion třiatřicátého regimentu.⁸⁸ Vrchním velitelem batalionu byl podplukovník, kterého zastupovali dva majori. Každý batalion se skládal z osmi rot, z nichž každé velel kapitán. Ten měl podobně jako podplukovník dva podřízené důstojníky: poručíka a praporčíka. Počet vojinů roty se pak pohyboval mezi třiceti až sty vojáky. Důstojníci roty měli k ruce navíc několik seržantů a kaprálů, jejichž počet byl závislý na velikosti roty. Bataliony se ve velkých bitvách sdružovaly do brigád a divizí. Brigádu tvořily tři bataliony (řekněme dva tisíce mužů) a podobně divizi tři brigády (přibližně šest tisíc mužů). Jak brigádám, tak divizím velel generál, nad kterým stál již pouze vrchní velitel vojska.⁸⁹

V bitvě bataliony bojovaly v duchu lineární taktiky roztažené do tří za sebou seřazených linií. Základní formace pro přesun během polních tažení byla pochodová kolona, v níž stáli muži vyrovnaní ve čtyřech až šesti řadách. Pokud se dostal batalion do boje s jízdou, mohl utvořit formaci obranného čtverce, jinak nazývanou karé. Základ účinnosti obrany čtverce proti jezdeckému útoku představovala první řada vojáků čtverce, jež zaujala pozici v kleče a zapřela své muškety s nasazenými bajonety o zem. Proti protivníkově jízdě se tak ježila řada blyštivých bajonetů plnících funkci kopí. Přes hlavy prvního řadu přitom mohli

---

⁸⁷ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 14.

⁸⁸ MUIR, Rory, *Tactics and the Experience of Battle in the Age of Napoleon*, New Haven and London, 1998, s. 68–69.

⁸⁹ LAWFORD, James, c. d., s. 6–7.

pohodlně střílet ostatní vojáci. Důstojníci se nacházeli uprostřed čtverce, odkud vydávali svým mužům rozkazy.⁹⁰

Jezdeckto se v britské armádě dělilo na lehkou a těžkou kavalerii neboli lehké a těžké dragouny. Britové byli specifictí v tom, že na rozdíl od většiny armád ostatních tehdejších velmocí nepoužívali takzvané kyrysníky. Ti, jako přímí nástupci rytířstva, stále nosili železný kyrys, (ten kryl v této době již pouze hrud') a představovali nejtěžší typ jezdeckta. Britská těžká jízda se od lehké tedy nelišila používáním kyrsu, ale využitím plemen mohutnějších koní a užíváním těžšího typu zbraní. Jako sečnou zbraň používala těžký jezdecký palaš s rovným ostřím. V boji pak sloužila nejčastěji k rozhodujícímu úderu, vedenému v plném trysku a směřujícímu na oslabené místo soupeřovy linie. Neméně důležitým úkolem těžké kavalerie bylo dále pronásledování poraženého nepřítele. Lehká kavalerie používala menší, ale zato odolnější plemena koní a byla určena hlavně k průzkumu a shánění zásob. Místo těžkopádných palašů pak lehčí dragouni v boji třímali zakřivené jezdecké šavle.⁹¹ Jízda byla nejčastěji organizována do jednotek zvané eskadrony. Každý regiment měl mít čtyři eskadrony, přičemž jeho počet měl představovat ideálně osm set mužů. V praxi měly britské jízdní regimenty mezi pěti sty až šesti sty muži a využívaly hojně takzvané půl-eskadrony, čítající okolo sta jezdců, jež se ukázaly v bitevní vřavě postupem času jako nejlépe ovladatelné bojové jednotky.⁹²

Dělostřelectvo se na sklonku osmnáctého století rozlišovalo podle váhy dělostřeleckého náboje, který dokázalo dělo vystřelit. Menší kanóny, šesti nebo dvanácti liberní (střílely střely o váze 6 až 12 liber)⁹³, byly připevněny ke kolesnám a jelikož tolik nevážily a dalo se s nimi manévrovat, používaly se v poli během bitvy. Toto polní dělostřelectvo se také nazývalo jízdním, neboť bylo nejčastěji po bojišti přemístováno pomocí tří až čtyř párů koní. Těžší kusy, jako čtyřadvacetí a dvaatřicetí librová děla, se využívaly hlavně při obléhání měst a pevností, neboť jejich hlavní úkol spočíval ve vytváření průlomů v hradbách před následnou ztečí vedenou pěchotou.⁹⁴ Celkově se v období napoleonských válek používaly do děl tři typy nábojů. Nejstarším typem byla klasická dělová koule

---

⁹⁰ Tamtéž, s. 8.

⁹¹ MUIR, Rory, *Tactics and the Experience of Battle in the Age of Napoleon*, New Haven and London, 1998, s. 105–106.

⁹² Tamtéž, s. 106.

⁹³ Tedy tři až šest kilogramů.

⁹⁴ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 15–16.

určená ke střelbě na dlouhé vzdálenosti. Její efektivní dostřel dosahoval u polního dělostřelectva zhruba 800 yardů (cca. 730 m). Na otevřeném bitevním poli však měla zdaleka nejničivější efekt kartáčová střela. Jednalo se v podstatě o malou plechovou nádobu naplněnou kulemi do mušket. Po výstřelu se nádoba roztrhla a vypustila do řad nepřátel smrtící déšť kulí. Dělo se tak v zásadě proměnilo v obří brokovnici. Správné použití kartáčových střel mohlo díky této hrozné síle snadno strhnout vítězství na jednu či druhou stranu. Její nespornou slabinou byl ovšem krátký dostřel. Účinnosti dosahovala maximálně na 400 yardů (cca. 365 m), spíše méně. Třetím typem dělostřelecké munice byl sférický granát. Zde šlo v principu o dutou plechovou dělovou kouli, která byla podobně jako kartáčová střela naplněna kulemi do mušket. Exploze byla v tomto případě řízena délkou doutnáku, jenž se nacházel přímo ve střele. Sférické granáty díky tomu vybuchovaly nad hlavami nebo přímo v řadách nepřátel, kde způsobovaly naprosto devastující účinek. Protože vynálezcem této děsivé střely se stal poručík britského královského dělostřelectva pan Shrapnell, měli ji k dispozici určitou dobu pouze Britové.⁹⁵

Přibližně takto vypadala britská armáda, když Arthur Wesley, tou dobou podplukovník a velitel třiatřicátého regimentu, spolu se svými muži opouštěl v létě roku 1794 britské břehy, aby se zapojil v řadách první koalice do boje proti revoluční Francii. Ta byla od dubna 1792 ve válečném stavu s Rakouskem, když napadla Rakouské Nizozemí (oblast dnešní Belgie). Jako reakci na tuto agresi Francii a základě spojenecké smlouvy s Rakouskem obratem vyhlásilo válku Prusko a vyslalo Rakušanům na pomoc armádu pod velením vévody Brunšvického. Ve Francii, která tudíž nutně potřebovala zmobilizovat početnou armádu, zavládla panika a vláda urychleně vyhlásila propagandistické heslo: „vlast v nebezpečí!“. Toto svolání do armády přilákalo řadu horlivých dobrovolníků z nově budované a teoreticky absolutně rovné občanské společnosti, věřících v ideály revoluce. Dvacátého září 1792 se navíc revolučnímu vojsku podařilo překvapivě odrazit Prusy u Valmy, načež byla následující den v Paříži definitivně svržena monarchie, kterou nahradila republika. Vzápětí navíc dokázala francouzská revoluční vojska porazit u Jemappes i Rakušany.⁹⁶

---

⁹⁵ Tamtéž, s. 16.

⁹⁶ JÜN, Libor, *Napoleonské války*, Praha 2005, s. 19–20.

Británie vstoupila do války s revoluční Francií oficiálně v únoru 1793. Celé Ostrovy šokovala zejména poprava francouzského panovníka Ludvíka XVI., k níž došlo již 21. ledna tohoto roku. V březnu se nakrátko zdálo, že se karta obrací ve prospěch první protifrancouzské koalice a s celou revolucí bude brzy konec. Francie totiž utrpěla zdrcující porážku od Rakušanů u Neerwindenu, což zapříčilo zatím nejhlubší krizi revolučního režimu.⁹⁷ Strach z vojsk táhnoucích na Paříž tak výrazně napomohl k červnovému převratu v Zákonodárném shromáždění, po němž zavládl proslulý jakobínský teror pod vedením Maximiliena Robespiera, jehož Výbor veřejného blaha fakticky vykonával vládu nad rozvrácenou zemí. Pod jeho vlivem byl vydán třiadvacátého srpna dekret o všeobecné branné povinnosti, mobilizující všechny služby schopné muže ve věku 18–25 let. Poprvé v dějinách tak došlo díky novému státnímu zřízení k všeobecné mobilizaci, s jejíž pomocí Francie takřka přes noc získala téměř milionovou armádu.⁹⁸

Británie mezitím vyslala na bojiště v Rakouském Nizozemí armádní sbor o počtu 40 000 mužů, pod vedením samotného prince Fridricha Augusta, vévody z Yorku a druhorozeného syna Jiřího III. Vévoda se svým expedičním sborem obléhal od září 1793 přístav Dunkerque a jeho tažení bylo od začátku v podstatě jednou velkou katastrofou. Poměrně záhy, vinou značného nárůstu francouzských sil získaných mobilizací a špatnou kooperací s britským námořnictvem, hrozilo jeho expedičnímu sboru obklíčení. Vévoda vydal neprodleně rozkaz k ústupu, na čemž by samo o sobě nebylo nic špatného. Kvůli katastroficky obsazenému důstojnickému sboru, postrádajícímu až na výjimky jakoukoli autoritu, se však ve vojsku rozšířila ostudná panika a vévoda očividně nebyl dostatečně výraznou osobností, aby jí dokázal zabránit. Místo organizovaného ústupu se tak celá akce proměnila v ostudný úprk do bezpečí. Britové za sebou nechali Francouzům třicet obléhačích děl, tři sta sudů střelného prachu a značné množství cenných zásob potravin.

U britské veřejnosti samozřejmě armáda sklídila patřičný posměch a karikatury vévody z Yorku se vesele množily. V důsledku toho vévoda z Yorku získal nechvalnou pověst muže, který na tažení dává před válčením přednost

---

⁹⁷ MUIR, Rory, *Britain and the Defeat of Napoleon 1807–1815*, New Haven and London 1996, s. 1.

⁹⁸ JÚN, Libor, c. d., s. 21.

raději ženám a pití. Nutno dodat, že ne zcela zaslouženě, jelikož odvaha a entuziasmus vévodovi nescházely. Nicméně zjevně postrádal přirozenou autoritu a vojevůdcovské nadání. Později se však prokázal jako významný reformátor britské armády a jeho reformy ocenil i Wellington.⁹⁹

Pomocný sbor pod velením lorda Francise Rawdona, hraběte z Moiry, který se měl pokusit bídnu situaci v Rakouském Nizozemí zvrátit, a v jehož řadách sloužil Arthurův regiment, se vylodil v polovině července 1794 v belgickém přístavu Ostende, jenž měl následně bránit před Francouzi. Jelikož francouzské jednotky maršála Jourdana dosáhly mezitím nad Rakušany definitivního vítězství v bitvě u Fleures, blížily se k nim najednou v ohromné přesile. Celý Moirův sbor dostal rozkaz přístavní městečko zanechat osudu, nalodit se a přesunout k Antverpám. Arthurův regiment měl krýt celou operaci, přičemž ho lord Moira dočasně nechal velet celé brigádě. K boji nedošlo, ale přesto se domnívám, že takto prokázaná důvěra může dokazovat, že Moira v Arthurovi spatřoval organizačně nadaného velitele a muže pevného charakteru. U Antverp se Moirovy sbory spolu s třiatřicátým připojily k hlavním britským jednotkám vévody z Yorku. Na konci července se však, bohužel pro Brity, Rakušané důsledkem porážky u Fleures definitivně stáhli z Rakouského Nizozemí a Británie zůstala na tomto bojišti zcela osamocena.¹⁰⁰ Arthur Wesley se díky tomu vzápětí ocitl poprvé v opravdovém boji. Jeho třiatřicátý dostal za úkol, podobně jako u Ostende, krýt ústup hlavních britských sil tábořících u městečka Boxtel.¹⁰¹ Tentokrát byl však jeho regiment Francouzi skutečně napaden. Arthur nejprve rozkázal rozvinout třiatřicátý do linie, načež nechal dotírajícího nepřítele přiblížit na ideální vzdálenost sedmdesáti yardů (přibližně 50 metrů) a následně dal rozkaz k palbě. Tato jediná dobře načasovaná salva stačila, aby se Francouzi stáhli. Třiatřicátý a jeho podplukovník následně za příkladné chování v boji obdrželi pochvalu od samotného vévody z Yorku. Tato pochvala Arthurovi však žádné povýšení ani slávu nepřinesla a mohla jej tak maximálně zahřát u srdce.¹⁰²

---

⁹⁹ URBAN, Mark, *Generálové: Deset britských velitelů, kteří ovlivnili svět*, Praha 2011, s. 114–115.

¹⁰⁰ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 31.

¹⁰¹ Boxtel nebyl zdaleka jedinou Wellingtonovou bojovou zkušeností, i když podle dosavadního bádání jednoznačně představuje Arthurovo první nasazení.

¹⁰² LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 39.

Pomalů se blížila zima a Arthur byl celým tažením znamenajícím v podstatě jeden nepřetržitý ústup čím dál tím víc znechucen. Spolu s vojskem ustoupil v zimě 1795 za řeku Waal, kde se snažili Britové udržet obrannou linii a pouze pasivně čekali, co podnikne nepřítel. Arthur tehdy napsal domů následující řádky: „*Je tu naprostý klid. Minulou noc jsem viděl po proudu plout prázdnou lod'ku, což byla jediná neobvyklá událost.*“¹⁰³ Za neúspěch tažení později Wellington nekompromisně obviňoval britský důstojnický sbor, a to především vrchní velení, jehož neschopnost jej hluboce iritovala. Řadové britské vojáky během tohoto tažení naopak při rozhovoru s lordem Stanhopem zpětně oceňoval: „*mnoho regimentů bylo excelentních.*“¹⁰⁴ Tato skutečnost určitě nutí k zamyšlení. Rád bych zde uvedl do souvislosti, že později při bojích ve Španělsku podobně oceňoval řadové vojáky španělské armády pro jejich statečnost, přičemž španělské důstojníky s jejich neustálým odkládáním doprovázeným proslulým „*mañana*“ často nemohl vystát. Dále je obviňoval, že nemají u svých mužů žádný respekt, když se svěřil lordu Stanhopovi: „*A jak ve své důstojníky také Španělé mohli mít důvěru? Nikdy předtím nebojovali a nic neuměli.*“¹⁰⁵ Tato poznámka tak až nápadně připomíná Wellingtonovo vyjádření na adresu britské generality z dob tažení let 1794–1795, kterou mu pravděpodobně španělský důstojnický sbor při pozdějších bojích na Pyrenejském poloostrově silně připomínal: „*Za celé tažení mě pouze jedenkrát navštívil generál z hlavního velitelství... Dostávali jsme dopisy z Anglie a musím říci, že ty nám bohužel dávaly více informací o tom, co se dělo na velitelství, než nás informovalo velitelství samotné. Skutečný důvod, proč jsem uspěl v rámci svých pozdějších tažení byl ten, že jsem se snažil být vždy ve středu dění, na vše osobně dohlížet a pokud možno i co nejvíce záležitostí vyřizovat osobně.*“¹⁰⁶

Arthurův negativní názor na britské vrchní velení dále podpořila událost, při které osobně viděl generála popíjejícího s ostatními důstojníky na velitelství portské, když se objevil rakouský posel s depeší. Generál depeši sice převzal, ale ani ji neotevřel. S prohlášením, že záležitost počká do zítřka si místo toho raději

---

¹⁰³ MUIR, Rory, Wellington: *The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 34.

¹⁰⁴ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 38.

¹⁰⁵ STANHOPE, 5th Earl of, Philip, *Notes of Conversations with the duke of Wellington*, London 1888, s. 23.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 182.

nalil další sklenku vína. Arthur byl pochopitelně absolutně zděšený.¹⁰⁷ Výše řečené, jak se domnívám, vyvrací hojně rozšířené klišé, že Wellington hleděl na řadové vojáky oproti důstojníkům z patra. Chování všech vojáků se snažil posuzovat vždy racionálně dle situace a pokud možno případ od případu. Nezodpovědné důstojníky, jak můžeme vidět v rámci zmíněných pramenů, při své kritice tudíž rozhodně nešetřil.

V důsledku naprosté bezradnosti velitelství ohledně vedení bojových operací logicky ve vojsku vládla dezorganizace a nejistota. Snad ještě větší problém znamenalo podle Arthura zcela nedostatečné zásobování armády. Vojákům se nedostávalo mušket, oblečení a co bylo nejhorší, ani jídla. Jakmile v lednu udeřily mrazy, strádající muži tak umírali po stovkách na podchlazení, nemoci a podvýživu. Sám Arthur, který nikdy pevným zdravým neoplýval, byl vážně nemocný, a již dvě stě mužů jeho batalionu podlehlo hrozným polním podmínkám – v boji s Francouzi byl paradoxně zabit jediný z Arthurových mužů a pouhých sedm utrpělo zranění. Špatné zásobování navíc nutilo k smrti vyhladovělé Brity rabovat, čímž si logicky hrubě znepřátelili místní obyvatelstvo, které pak Francouze vítalo jako osvoboditele a napomáhalo jim. Důležitost mít domácí obyvatelstvo při tažení na své straně se však ukázala v budoucnu pro Arthura další cennou zkušeností.¹⁰⁸

Zbaven iluzí ohledně války a zcela znechucen diletantstvím vrchního velení podal nicméně v lednu 1795 žádost, aby se mohl se svým batalionem vrátit do Británie. Tu sice nejprve velení zamítlo, ale v únoru jí (pravděpodobně z důvodu, že situace byla i v očích vrchního velení naprosto beznadějná) bylo nakonec vyhověno a Arthur se vrátil zpět domů. Zakrátko jej navíc následovala celá britská armáda, která ustoupila k Brémám, kde byla následně neslavně evakuována.¹⁰⁹ Arthur se tak ocitl v březnu opět v Irsku. Během tohoto katastrofálního tažení si jistě musel plně uvědomit křehkost lidského života ve válce. Smrt číhala doslova všude. A to nejen v podobě kulek nepřátel, ale především v hrozných polních podmínkách a nedostatku potravin. Díky této zkušenosti proto Arthur při svých vlastních taženích následně kladl na zásobování extrémní důraz. Později poznamenal, že se v Rakouském Nizozemí „*naučil, jak*

---

¹⁰⁷ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 31.

¹⁰⁸ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 34–35.

¹⁰⁹ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 32.

přesně se válka nemá vést, a špatná zkušenost se vždy hodí k poučení.“¹¹⁰Válka přes veškeré naděje Arthurovi žádné štěstí nepřinesla. Nezískal ani bohatství a slávu, a tím pádem ani ženu svého srdce. S platem pět set liber ročně musel žít stále částečně na dluh. Zdá se tedy, že momentálně vystřízlivěl z vojenských ambic a následující dva roky vzepjal opět veškeré síly k politické kariéře. Nejprve se ucházel o úřad tajemníka pro vojenské záležitosti (secretary at war) v rámci nové irské vlády lorda Camdena, které by ztrojnásobilo jeho dosavadní příjmy a znamenalo značný společenský vzestup. O tuto pozici byl nicméně enormní zájem a Arthur svou žádost nakonec raději dobrovolně stáhl. Druhý úřad, o který usiloval, byl post zástupce takzvaného Master-General of Ordnance. Ač by se mohlo zdát, že to byla vojenská hodnost, jednalo se o čistě politickou funkci. Master-General of Ordnance měl na starosti administrativu týkající se organizace dělostřeleckých regimentů a správy pevností v Irsku, aniž by se sám v armádě v případě války významněji angažoval.¹¹¹ I tato kandidatura se stala, jak se nakonec ukázalo, nešťastnou volbou. Zmíněný post totiž zastával Kittin strýc. Jakmile se tuto nepřijemnou skutečnost Arthur dozvěděl, ihned svou žádost pochopitelně stáhl, ale urážce Pakenhamů již, bohužel pro něj, nezabránil. Po dvou letech marných pokusů získat prestižní politickou funkci na tuto snahu Arthur definitivně rezignoval a rozhodl se opět vrátit k armádě. V čele svého třiatřicátého dostal možnost hledat štěstí v britských koloniích v Karibiku. Přestože služba v této části světa nebyla kvůli vysoké úmrtnosti zrovna lákavá, rozhodl se ji přijmout. Vždyť kdysi v touze být urychleně někde nasazen, aby udělal dojem na Kittina otce, o tuto službu sám usiloval.

Jako by ho navzdory jeho volbě chtěl osud jinde, britská flotila dvakrát vyplula směrem do Západní Indie (dnešní Karibik a Amerika) a dvakrát byla zahánána silnými bouřemi zpět do přístavů. Mezitím vláda rozhodla kvůli francouzskému tažení do Egypta, v jehož čele stál nyní sám Napoleon, a které mohlo představovat nebezpečí pro britské enklávy na indickém území, o posílení jednotek ve Východní Indii (dnešní Indie). Zde byly jednak podmínky pro život přece jenom příznivější, ale co bylo možná důležitější, navzdory předchozím britským vítězstvím v Indii stále přetrvávala řada lokálních, pro Brity nepřátelsky naladěných a po většinou Francouzi placených vládců, které bylo třeba porazit. A

---

¹¹⁰ STANHOPE 5th Earl of, Philip, c. d., s. 182.

¹¹¹ GUEDALLA, Philip, c. d., s. 49–51.

to byla neobyčejná příležitost pro Arthura Wesleyho, aby prokázal své schopnosti.¹¹²

Domnívám se, že Arthur si od nasazení v koloniích, po katastrofálním tažení v Rakouském Nizozemí, pravděpodobně sliboval, že se musí pokusit získat vrchní velení, aby mohl být, jak sám poznamenal: „*v centru dění a na vše osobně dohlížet...*“ Nejspíše věřil, že teprve pak bude konečně schopen dosáhnout pro sebe i pro Británii slavného vítězství.

---

¹¹² MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 40–41.

Čtvrtá kapitola

Indie: „Občan Tipú“ a bitva u Assaye

Během jarních měsíců roku 1796 se třiatřicátý pluk nalodil a vyplul směrem k Britské východní Indii, konkrétně do přístavu Kalkata, ležícímu v severovýchodní části indického poloostrova. Jeho velitel Arthur Wesley, čerstvě povýšený na plukovníka, však prozatím zůstal na Britských ostrovech. V souladu se svou povahou, na jejímž pozadí se nyní jednoznačně začaly projevovat prvky perfekcionalismu, kterým byl v budoucnu Wellington proslulý, se totiž rozhodl na svůj pobyt v koloniích řádně připravit. Nejprve rezignoval jak na místo irského poslance, tak na post pobočníka guvernéra Irska. Poté si vybral nemalou částku padesáti liber, již hodlal celou utratit za knihy, které s ním měly odcestovat do Indie.¹¹³

Díky tomu, že se nám účet od tohoto Arthurova nákupu zachoval, můžeme jeho knihovnu analyzovat. Na účtu se nacházelo celkem jednačtyřicet knižních titulů a jeden masivní lodní kufr, mající sloužit jako přenosná knihovna. Mnoho z titulů však bylo vícedílných. Například pouze kompletní dílo Jonathana Swifta (na účtu branné jako jedna položka), jenž si mladý plukovník vzal očividně pro pobavení, čítalo dvacet čtyři svazků. Nesmíme také opomenout knihy, které měl Arthur již zakoupené. Celkově si tak mladý Wellington do Indie odvážel přibližně dvě stě kusů knih. Naprostá většina knihovny byla zaměřena velmi prakticky na historii, jazyky a realie indického kontinentu. V knihovně se nacházely gramatiky arabštiny, bengálštiny a perštiny, dále tu bylo množství publikací věnujících se různým válečným tažením, jež se na indické půdě v minulosti odehrála a také například teprve nedávno vydané Paměti Warrena Hastingsse, proslulého prvního generálního guvernéra Britské východní Indie.¹¹⁴ Z dalších titulů Wesleyho „indické knihovny“ jsou bezpochyby zajímavé Caesarovy Zápisky o válce galské, které podobně jako Napoleon považoval Wellington z hlediska vojenství za nadčasové, a Plútarchovy Životopisy slavných Řeků a Římanů.¹¹⁵

---

¹¹³ HIBBERT, Christopher, c. d., s. 17.

¹¹⁴ Srov. GUEDALLA, Philip, c. d., s. 54–55., MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 46.

¹¹⁵ ROBERTS, Andrew, c. d., s. 4.

Tato důkladná příprava na pobyt v Indii je jistě pozoruhodná až impozantní. Většina britských důstojníků si krátila několikaměsíční plavbu do Kalkaty povětšinou pouze pitím a hazardem a považovala ji za nadmíru „otravnou“. Zato Arthur si s sebou vezl celou příruční knihovnu. Ta byla samozřejmě určena nejen pro plavbu samotnou, ale i pro celou dobu strávenou mimo domov. Je zcela jasné, že vojenská praxe znamená něco jiného než teorie. Přesto se domnívám, že zde u Wellingtona poprvé podrobně doložená detailní teoretická příprava, hrála významnou úlohu při jeho pozdějších vojenských i politických úspěších a stala se zároveň stabilním rysem jeho povahy. Zvyk poctivě se na vše, co jej čekalo připravit, představoval po zbytek jeho kariéry výhodou, díky níž předčil mnohé protivníky.

Do Kalkaty Arthur připlul po náročné cestě v polovině února 1797. Britské území v Indii se v této době dělilo na tři tzv. presidia: Bengálsko s přístavem Kalkata na severovýchodě, Madrás na jihu a Bombaj na západě indického subkontinentu. Každé britské presidium mělo svou vlastní vládu v čele s guvernérem a samostatnou armádu, přičemž administrativně všechna prezidia podléhala generálnímu guvernérovi se sídlem v Kalkatě, který tak de facto držel v rukou nad britskými enklávami v Indii nejvyšší moc. Bengálsko, ve kterém se Arthur vylodil, bylo jednoznačně nejbohatším prezidiem a obchod zde jen kvetl. Zatímco Bombaj jakožto nejstarší britská obchodní stanice v Indii nyní již spíše upadal. Další nejvýznamnější státní uskupení v Indii představovaly Maráthská konfederace, království Hajdarábád a království Maisúr. Maráthská konfederace byla nejednotným, volným uskupením mnoha mezi sebou v jednom kuse válčících potentátů, což ji prozatím na politické scéně značně oslabovalo. Hajdarábád, nacházející se přibližně ve střední části indického poloostrova, zůstával nyní pouhým pozůstatkem z kdysi slavné mogulské říše a jeho panovník Nizám navíc již dosáhl značného věku a nestál o žádné problémy.¹¹⁶

Ve vztahu k Britům tak byl jednoznačně nejvíce nepřátelsky naladěný poslední „velký hráč“ na indické scéně, panovník království Maisúru, rozkládajícího se v jižní Indii, sultán Tipú. Tento vzrůstem menší, zavalitý muž zarputilé povahy s Brity vedl válku již v letech 1790–92, kdy jej porazil Lord

---

¹¹⁶ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 57.

Cornwallis.¹¹⁷ V Cornwallisově podání se tehdy nicméně jednalo spíše o defenzivní válku a v momentě kdy přešel do útoku, musel svou kampaň ukončit před branami Tipúova hlavního města Seringapatamu, jelikož jej nedokázal dobýt. Nyní navíc Tipú udržoval živý kontakt s Francouzi, kteří do Maisúru vyslali své důstojníky, aby cvičili sultánovu armádu. Tipúa samotného francouzští diplomaté dokonce oslovovali „občan Típú“.¹¹⁸

Krátce po svém příjezdu do Kalkaty se Arthur hlásil spolu se svým třiatřicátým u generálního guvernéra Johna Shorea. Shoreův syn v dopise příteli napsal, že jeho otec se zdál být z plukovníka třiatřicátého naprosto nadšený a údajně o Arthurovi prohlásil že: „*nikdy neviděl takovou kombinaci smyslu pro zodpovědnost a klukovského humoru v jedné osobě*“.¹¹⁹ Jedním z Arthurových prvních kroků po vylodění v Kalkatě bylo vydání nařízení pravidel pro jeho pluk, které jak se domnívám, kromě jiného velmi pěkně ilustruje, jak rozsáhlou mocí nad svými muži plukovník britské armády na konci 18. století stále disponoval. V Arthurově nařízení se nacházela četná hygienická opatření, mezi nimiž vyniká například požadavek na mytí nohou dvakrát denně. Tato nařízení sloužila očividně k zachování dobrého zdraví regimentu. K udržení bojeschopnosti pak napomáhalo nařízení pravidelných střeleckých cvičení. Zajímavý, a to především z hlediska zkoumání Arthurova vztahu k náboženství, byl také rozkaz ohledně povinné účasti na pravidelných nedělních bohoslužbách.¹²⁰ V Kalkatě se stal Arthur také častým účastníkem proslulých bujarých večírků pana Hickeyho, místního právníka a známého bohéma, jehož paměti jsou cenným pramenem ke každodennímu životu Britů v Indii. V rámci těchto „večírků“ označil Hickey mladého Arthura za zdatného pijáka.¹²¹

Příliš dlouho se však plukovník Wesley v Kalkatě neohrál, jelikož jeho pluk dostal záhy rozkaz připojit se k útoku na přístav Manila na Španěly kontrolovaných Filipínách. Španělsko se totiž momentálně nacházelo jako francouzský spojenec s Británií ve válce. Avšak tato mise byla, tak jako již mnoho

---

¹¹⁷ Jedná se o lorda Charlese Cornwallise, jenž byl velitelem britské armády ve válce za americkou nezávislost a nesl tak svůj podíl viny na ztrátě britských kolonií v Americe. Roku 1781 podepsal známou britskou kapitulaci u Yorktownu.

¹¹⁸ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 44.

¹¹⁹ TEINMOUTH Lord, Charles, *Reminiscences of Many Years Vol. II*, London 1878, s. 144.

¹²⁰ WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshall Arthur, Duke of Wellington Vol. I*, London 1858, s. 19–24.

¹²¹ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 46.

jiných v Arthurově životě, znenadání odvolána a třiatřicátý se musel vrátit zpět do Kalkaty. Zde vyvážila Arthurovo zklamání ze ztracené příležitosti naprosto převratná novina. Na pozici generálního guvernéra byl jmenován jeho nejstarší bratr Richard Wesley. Spolu s Richardem navíc přijel do Indie jako guvernérův pobočník i Arthurův nejmladší bratr Henry. K příležitosti jmenování do funkce Generálního guvernéra se Richard rozhodl změnit rodinné jméno na jeho starší podobu Wellesley. Ke změně jména přistoupil patrně za účelem výraznějšího odlišení rodiny (tedy přesně z opačného důvodu, než jej kdysi změnil jeho předek Gerald), jelikož Wesley byla mnohem běžnější forma jména. Změny rodinného jména byly po zvýšení prestiže rodu z výše zmíněného důvodu na Ostrovech častou praxí.

Čerstvě vzniklý indický „wellesleyovský triumvirát“ jednoznačně hodlal spojit síly, aby si v Indii přišel k pohádkovému bohatství, dobrému jménu a zároveň zde posílil britskou pozici. K tomu jim měla dopomoci nejsnadněji válka, přičemž do očí bijícím nepřítelem a nutno dodat, že pro Británii i skutečnou hrozbou, nebyl samozřejmě nikdo jiný než „občan Tipú“. Největšími ambicemi z bratří oplýval logicky nejstarší Richard, který chtěl Tipúovi válku vyhlásit co nejdříve. Je zajímavé, že Arthur (nyní již Wellesley), jenž pobýval v Indii přeci jenom o něco déle a znal tak lépe místní poměry, nejprve bratra od války zrazoval, čímž prokázal neobvyklou rozvahu. Proti válce s Tipúem se totiž ostře stavěl guvernér Madrásu lord Edward Clive, (syn slavného Roberta Clivea, vítěze od Palásí) jehož si Arthur rozhodně nehodlal znepřátelit, jelikož se obával Cliveových kontaktů v Londýně, které by mohly snadno zapříčinit Richardovo odvolání. Arthur tak připlul během srpna 1798 s třiatřicátým z Kalkaty do Madrásu, kde začal připravovat s Richardem plány na nadcházející tažení a přesvědčoval jakožto bratrův prostředník lorda Clivea o nutnosti tažení proti Tipúovi.¹²²

Sám sultán svým stupňovaným nepřátelstvím vůči Britům a stále otevřenějším jednáním s Francouzi toto přesvědčování Arthurovi výrazně usnadnil. Tipú známý také jako „Tygr z Maisúru“ (Tipú v překladu znamená tygr) Brity opravdu ze srdce nenáviděl. Vedle své nezpochybnitelné odvahy v boji proslul zejména svou krutostí. Vydržoval si vlastní smečku skutečných tygrů,

---

¹²² HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 45.

kterým předhazoval některé vězně, zatímco jiné zajatce často nechával mučit takzvanými „Jettiemi“, což byla skupina nadprůměrně silných mužů vybraných speciálně za tímto obludným účelem. Za vše patrně nejlépe hovoří skutečnost, že nejoblíbenější „hračkou“ „Tygra z Maisúru“ bylo metr a tři čtvrtě dlouhé dřevěné sousoší, vyřezané do podoby tygra požírajícího britského vojáka. Jako by to nestačilo, v útrokách tohoto morbidního zařízení se ke všemu nacházel poměrně složitý mechanismus, jenž po svém natažení simuloval zvuky lidského sténání.¹²³ „Občan Tipú“ si navíc zjevně plánoval, že za pomoci francouzských vojsk, jež mu měla přijít na pomoc z Egypta, vyžene Brity z Indie a pak si spolu s Francouzi rozdělí vládu nad celou zemí. Začátkem srpna 1798 však britský admirál Horatio Nelson drtivě zvítězil nad francouzským loďstvem v třídní bitvě u Abúkíru (známé také jako bitva na Nilu, 1. – 3. srpna 1798), čímž se situace Tipúových francouzských přátel v Egyptě značně zkomplikovala. Jedinou reálnou pomoc, kterou tak Francouzi Tipúovi poskytli, představovala pouhá jedna rota francouzských vojáků (přibližně sto mužů), jenž připlula z ostrova Mauritius.¹²⁴

Edward Clive vyslovil ve světle těchto okolností s válkou proti Maisúru brzy souhlas a té již nic nestálo v cestě. Generální guvernér Richard Wellesley tudíž neváhal a 3. srpna 1799 vydal rozkaz k zahájení tažení na Seringapatam. Proti Tipúovu hlavnímu městu byly vyslány dvě nezávislé britské armády, jež se měly dle plánu spojit před branami města a následně Seringapatam dobýt, čímž by rychle ukončily celou válku. Ideálně měl být samozřejmě také dopaden, lhostejno zda živý nebo mrtvý, sultán Tipú. První britská armáda čítající okolo 20 000 mužů, jejímž velitelem se stal generál Harris a v jejíchž řadách se nacházel i Arthur Wesley, táhla na Seringapatam od západu ze sousedního Madrásu. Druhé britské vojsko o síle necelých 10 000 mužů, pod velením generála Stuarta, pochodovalo do srdce Tipúova království z Bombaje a chystalo se jej tak napadnout od severovýchodu.¹²⁵ Z britské armády však tvořili Evropané přibližně necelou třetinu, přičemž se většina britského vojska skládala z takzvaných sipahíjů, což byli domorodí branci ve službách britské armády. Co se týče počtu

---

¹²³ Dnes si můžeme toto Tipúovo morbidní zařízení prohlédnout ve sbírkách muzea Prince Alberta a královny Viktore v Londýně.

¹²⁴ GRANT, James, *British Battles on Land and Sea Vol. II*, London 1886, s. 269.

¹²⁵ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 72.

Tipúových sil, sultánova armáda disponovala celkově přibližně 30 000 muži, čímž byly síly na obou válčících stranách z tohoto hlediska v zásadě vyrovnané.¹²⁶

Arthurova úloha na tažení se z počátku zdála být ve hvězdách, jelikož v generálním štábu madráské armády generála Harrise před ním dostali přednost dva služebně starší plukovníci. Jeden z nich, Arthurův dobrý přítel plukovník Ashton, utrpěl však krátce před začátkem tažení smrtelné zranění v souboji. Arthur tak v Harrisově štábu zaujal Ashtonovo místo. Ještě předtím, než Ashton zemřel, věnoval Wellesleymu svého hřebce Diomeda. Bělouš Diomed byl arabský hřelec vysoké hodnoty a u mnohých důstojníků vzbuzoval bezostyšnou závist. Richardovi se mezitím v rámci příprav na tažení povedl významný politický úspěch, neboť získal v boji proti Tipúovi za spojence Nizáma, krále Hajdarábádu. Arthur byl následně z Richardova zásahu jmenován oficiálním poradcem, a tedy de facto velitelem armádního sboru, který Nizám vyslal Britům na pomoc.

Tímto jmenováním, jenž Richard Arthurovi zjevně protekčně zajistil, mu však nadělal logicky ještě daleko více nepřátel než Ashton věnováním Diomeda. Arthur si tak zneprátelil zejména ostříleného generála Davida Bairda, velitele jedné z Harrisových brigád, který o tuto funkci sám stál.¹²⁷ Tento horkokrevný Skot bojoval již v předchozí válce proti Tipúovi v řadách vojska lorda Cornwallise. Upadl tehdy do zajetí a přežil jen díky náhodě a vysoké hodnotě. V Tipúových kobkách pod Seringapatamem strávil v otřesných podmínkách s nevyoperovanou kulkou v rameni, připoután ke svému spoluvězni, čtyři dlouhé roky a toto tažení tak bral pochopitelně velmi osobně. O Bairdově charakteru asi nejlépe vypovídá příběh líčící reakci jeho matky, která údajně poté co byla zpravena, jaká je synova situace v Tipúově vězení, namísto aby jej politovala, zvolala: „*Bůh pomáhej tomu ubohému chlapci, který je připoután k našemu Daviemu!*“¹²⁸

Hlavní Arthurovu povinnost, kterou ho pověřil generál Harris, jenž si jej naopak nemohl vynachválit, ovšem představovalo zejména zásobování armády. Z Madrásu k Seringapatamu museli Britové urazit dvě stě padesát mil po nekvalitních bahnitých cestách a Arthur si na základě této skutečnosti prosadil, aby armáda získala k dispozici na 100 000 mezků k nesení zásob. Nechal také

---

¹²⁶ Srov. GRANT, James, *British Battles on Land and Sea Vol. II*, London 1886 s. 272., MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 75.

¹²⁷ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 47.

¹²⁸ HOOK, Theodore, *The Life of Sir David Baird Vol I*. London 1833, s. 72.

rozhlásit mezi obchodníky a majiteli bazarů v celém širém okolí, že Britové budou potřebovat po celou cestu kvalitní jídlo za nějž dobře zaplatí. Davy indických obchodníků tak se svými karavanami po celé tažení Brity doslova „pronásledovaly“. Díky těmto Arthurovým opatřením měli tudíž britští vojáci v průběhu celého tažení všeho dostatek.¹²⁹

K prvnímu vážnějšímu střetu armády generála Harrise s Tipúovými vojáky došlo u vesnice Malavelly. Přibližně 3000 sultánových mužů obsadilo hřeben na západě od vesnice a zablokovalo tím cestu na Seringapatam. Arthur Wellesley na Harrisův rozkaz neprodleně vyrazil s šesti bataliony Nizámových mužů a svým třiatřicátým plukem do útoku na postavení maisúrských, aby Tipúovi muže vyhnal a uvolnil cestu na sultánovo hlavní město.¹³⁰ Maisúrská pěchota na Arthurovy blížící se jednotky poměrně překvapivě, avšak nutno dodat ne příliš takticky, iniciativně zaútočila, zatímco maisúrská jízda zaměstnávala brigádu generála Bairda. Několik britských salv, jež Arthur obratně řídil z hřbetu Diomeda, však útočníky brzy zlomilo a donutilo k zmatenému úprku. Cesta na Seringapatam tak byla opět volná. Mezitím vedle tohoto nesporného úspěchu dorazila do Harrisova štábu depeše o vítězství bombajské armády generála Stuarda, která porazila u Sidapúru (anglicky Sedaseer) maisúrsou armádu vedenou samotným Tipúem. Otřesený sultán ustoupil po této porážce se všemi zbylými vojáky definitivně za hradby Seringapatamu. K maisúráckému hlavnímu městu pak dorazily Harrisovy jednotky bez dalších vážnějších komplikací 5. dubna 1799.¹³¹

Seringapatam měl výhodnou obranou polohu, jež Tipúa již před lety zachránila při obléhání lorda Cornwallise a sultán na tuto skutečnost zjevně opět sázel. Jeho hlavní město zhruba o 150 000 obyvatelích se rozkládalo na ostrově uprostřed řeky Káverí. Ramena řeky mu tudíž poskytovala vedle městských hradeb přirozenou obranu. Pro britskou armádu ztělesňoval nyní kromě Tipúových mužů největšího nepřítele čas. Ramena řeky šla sice na jaře poměrně snadno přebrodit, avšak s příchodem letních monzunů se rozvodnila a z města se tak stávala nepřístupná vodní pevnost. Britové tedy potřebovali město dobýt

---

¹²⁹ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 77–75.

¹³⁰ FORTESCUE, John, *A History of the British Army Vol. IV–Part II*, London 1906. s. 732.

¹³¹ Tamtéž, s. 735.

přibližně do konce května, kdy zpravidla přicházely první monzunové deště. Městské hradby, jež sice dosahovaly výšky třiceti stop, na druhou stranu nepředstavovaly pro britská děla významnou překážku. Hradby sice zahrnovaly několik větších pevnůstek určených pro děla obránců a tři opevněné brány, v jejichž okolí bylo hradební zdivo zesílené, ale rozhodně se nejednalo o moderní evropské opevnění hvězdicového typu ježící se bastiony. Harris se svými jednotkami plánoval odstřelovat západní stranu města z jižního břehu Káverí, zatímco Stuartova armáda by pálila do stejného prostoru ze severního břehu. Jakmile by se podařil vytvořit průlom, vzali by Britové městské hradby okamžitou ztečí. S kopáním obléhacích dělostřeleckých baterií se však prozatím čekalo na Stuartovu bombajskou armádu, jež měla k městu dorazit co nevidět.¹³²

Mezitím bylo potřeba zlikvidovat poslední Tipúovo předsunuté obrané postavení nacházející se ve vesničce Sultanpettah jihovýchodně od města. Těchto několik nepravidelně roztroušených domků bylo v podstatě součástí malého lesíka nazývaný Sultanpettah Tope, který Tipúovým mužům poskytoval ideální krytí. Před vesnicí a lesíkem se navíc vinul poměrně široký zavlažovací kanál, který museli Britové při útoku na lesík s vesnicí nejprve překonat a jenž tak maisúřským poskytoval další přirozenou obranu. Úkolem lesík s vesnicí dobýt byl pověřen podobně jako u Malavelly Arthur Wellesley. K dispozici k tomuto úkolu dostal od Harrise svůj třiatřicátý, doplněný tentokrát pouhými dvěma bataliony madráských sipahíjů¹³³. Prostor severně od lesíka měl poté v popisu práce obsadit podplukovník Shawe s 12. plukem, aby zadržel případné posily, které by Tipú mohl vyslat z města do vesnice.¹³⁴

Když plukovník Wellesley obdržel rozkaz k útoku, nad Seringapatamem se již snesla tma. Během postupu k lesíku Arthur nejspíše pociťoval značnou nervozitu, jelikož udržet muže ve tmě pohromadě bylo mnohem náročnějším úkolem než za bílého dne. Arthurovi vojáci seřazení s nasazenými bajonety neměli na plukovníkův rozkaz nabito, aby je při nočním útoku neprozradil náhodný výstřel. Očekáváje drsný boj muže proti muži v nepřehledném terénu, sice Britové zpočátku bez problémů překonali zavlažovací kanál, ale jakmile se

---

¹³² Srov. HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 54, MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 79.

¹³³ FORTESCUE, John, *A History of the British Army, Vol. IV–Par II*. London 1906, s. 735–736.

¹³⁴ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 81.

ocitli na druhé straně, zasypala je k jejich nepříjemnému překvapení prudká salva z mušket vycházející z lesíka a čelních domů vesnice. V řadách Britů pod palbou docházelo postupně ke stále většímu zmatku. Několik předních rozzuřených britských rot se na Arthurův rozkaz vrhlo do lesíka, kde Britové sváděli krvavý boj muže proti muži na bodáky v podstatě na vlastní pěst. Britské řady se tak začaly stále více drolit v důsledku marných útoků na míhající se siluety Tipúových vojáků a Arthurovi začalo být patrně jasné, že v lese uprostřed noci nad svými muži nemůže získat kontrolu. Kulisy naprostého zmatku navíc dokreslovaly ohlušující salvy sultánových raketometčků. Tyto útočné rakety, do značné míry připomínající více ohňostrojové náčiní než zbraně, sice neměly valný ničivý efekt, zato působily značně negativně na psychiku útočníků. Arthur se tak uprostřed tohoto chaosu nakonec rozhodl vrátit zpět pro pět rot, které si ponechal před útokem v záloze. Patrně je však ve tmě minul a britský útok se mezitím definitivně rozpadl.¹³⁵ Okolo půlnoci vpadl dle očitých svědků konečně zadýchaný Wesley do Harrisova stanu a oznámil generálovi že: „*bohužel Sultanpettah Tope nedobili*.“¹³⁶ Při Arthurově útoku byl zabit poručík Fitzgerald, a přibližně čtyřicet mužů utrpělo zranění. Dalších dvanáct Britů upadlo do zajetí, kde je čekal politováníhodný osud v rukou Jettiů. Plukovník Wellesley byl sice zasažen do kolena, ale jednalo se pouze o odraženou kulku, díky čemuž vyvázl nezraněn. Následující den Arthur s mnohem větší silou a za denního světla Sultanpettah Tope bez problému dobyl.¹³⁷

O boji o Sultanpettah Tope se dodnes vedou živé diskuse. Osobně se nicméně přikláním k interpretaci, že z čistě vojenského hlediska šlo o poměrně bezvýznamnou akci. Generál Harris ostatně Wellingtona ze selhání nijak nevinil a o celém útoku vzhledem k ne až tak zásadním ztrátám ve svém deníku napsal: „*Vzhledem k okolnostem jsme z toho vyšli ještě celkem dobře*.“¹³⁸ Zájem o celou událost tak pravděpodobně vzbudil až pozdější Wellingtonův věhlas. V některých publikacích je v tomto důsledku často citován plukovník Richard Bayly, podle jehož pamětí oné noci Arthur údajně dokonce v slzách hystericky křičel: „*Ó můj*

---

¹³⁵ Tamtéž, s. 81–82.

¹³⁶ LUSHINGTON, S. R., *The Life and Services of Lord General Harris*, London 1845, s. 218.

¹³⁷ FORTESCUE, John, *A History of the British Army Vol. IV–Par II*. London 1906, s. 736.

¹³⁸ LUSHINGTON, S.R., *The Life and Services of Lord General Harris*, London 1845, s. 218.

*bože jsem navždy zruinován! Co si jen počnu!?*¹³⁹ Je jistě možné, že Arthurovi povolily v důsledku momentálního neúspěchu nervy a celou akci doprovodil několika peprnými nadávkami, ale toto líčení působí opravdu značně přehnaně. Důvěryhodnost Baylyho paměti navíc v nedávné době velmi přesvědčivě vyvrátil Rory Muir, který dokazuje, že Bayly znal Wellingtona až po roce 1803. Sám Bayly ke všemu přiznával, že tuto konkrétní zprávu o útoku na Sultanpettah Tope má od jistého důstojníka, na jehož jméno si „bohužel“ zrovna nemůže vzpomenout. Paměti samotné navíc vyšly poprvé až na sklonku Arthurova života, kdy byl již Wellington slavným mužem.¹⁴⁰ Hysterickou sebelítostí také, jak se domnívám, stejně dobře vyvrací Wellesleyho charakter, ta se v kontextu jeho života jako celku jeví značně irelevantní. Nicméně zůstává faktem, že se jednalo o porážku. V důsledku celé akce tak Arthur napsal Richardovi v dopise následující řádky: *„Dostalo se mi poučení, že pokud to bude v mé moci, nehodlám již nikdy útočit v noci na nepřitelem obsazenou pozici, která nebyla za dne řádně prozkoumána.“*¹⁴¹

O deset dní později dorazila k Seringapatamu očekávaná bombajská armáda, která zaujala pozici na severním břehu Káverí. Neprodleně po příchodu druhé armády Britové vykopali obléhací dělostřelecké baterie a začali v souladu s Harrisovým plánem s odstřelováním západních hradeb města. Dostatečný průlom v hradbách se dělostřelcům podařilo vytvořit 3. května a hned následující den došlo k útoku na město. Zteč byla naplánována na jednu hodinu odpoledne, což se považovalo za poměrně překvapivý čas. Útokem byly pověřeny dvě brigády. První útočila ze Stuartova ležení od severu a druhá z Harrisova z jihu. Těsně před západními hradbami se měly obě brigády spojit v jednolitou masu vojáků řítící se s nasazenými bajonety do průlomu zlomit maisúrské obránce. Cti stát se velitelem celé operace se dostalo generálu Bairdovi.¹⁴² Tento rozený skotský válečník, odvážný jako lev, jak jej později nazval sám Wellington, byl jako velitel útoku jistě muž na svém místě. S Tipúem si navíc měl co vyřizovat.

---

¹³⁹ BAYLY, Richard, *Diary of Colonel Bayley, 12th Regiment, 1796–1830*, London 1896, s. 88. Ačkoli je v názvu publikace napsáno „diary“, tedy deník, je prokázáno, že byla sepsána až několik desetiletí po popisovaných událostech.

¹⁴⁰ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 83.

¹⁴¹ WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshal Arthur, Duke of Wellington Vol. I*, London 1858, s. 209.

¹⁴² FORTESCUE, John, *A History of the British Army Vol. IV–Part II*, London 1906, s. 739–740.

S mávající šavlí nad hlavou tak hnál za svistotu kulek obránců s následujícími slovy své muže do průlomu: „*Ted' moji stateční chlapci! Za mnou! Dokažte, že jste hodni být nazýváni britskými vojáky!*“¹⁴³

Obrana Tipúových mužů se v průlomu pod tlakem Bairdem vedených Britů brzy zhroutila a ti se vzápětí zuřivě valili do města. Sultán Tipú se z osobního rozhodnutí statečně účastnil obrany města v oblasti takzvané „vodní brány“ na severní straně opevnění, kde byl zasažen do spánku jednou z britských kulí a na místě zemřel. Arthur Wellesley se zapojil do bitvy jako velitel třetí záložní brigády právě v tomto okamžiku. O výsledku boje již bylo prakticky rozhodnuto a Wellesleyho úkol tak spočíval především v zastavení rabujících britských vojáků prvních dvou brigád, kteří se po boji v průlomu nacházeli doslova ve stavu bojového šílenství. Ochránit místní obyvatelstvo, které mělo v budoucnu přejít pod britskou nadvládu se mu nakonec podařilo až za cenu čtyř oběšených britských vojáků sloužících jako exemplární příklad ostatním násilníkům. Arthur také osobně zkontroloval puls Tipúovi, jenž byl následně oficiálně prohlášen za mrtvého.¹⁴⁴ Je dosti pravděpodobné, že tento Wellesleyho úspěšný zásah částečně napomohl k rozhodnutí, že byl jmenován guvernérem Seringapatamu. Z tohoto jmenování se samozřejmě mohl vzteky pominout velitel vítězného útoku generál Baird, jenž se již usadil v sultánově paláci. Nutno dodat, že Arthur byl mnohem vhodnějším kandidátem na tuto pozici. Uměl zdejší jazyky a obecně vzato byl mezi Indy značně populární, jelikož se k nim vždy choval naprosto rovnoprávně, což se o mnoha Britech (a shodou okolností obzvláště o generálu Bairdovi) rozhodně říci nedalo. Obyvatelé Seringapatamu jej navíc považovali za muže, který zastavil britské vojáky při rabování jejich majetku a znásilňování jejich žen. V rozhovoru s přítelem Williamem Crokerem se Wellington po letech k celé záležitosti vyjádřil následovně: „*Na pozici guvernéra (Seringapatamu) bylo tehdy kromě mě a Bairda i mnoho jiných kandidátů. Myslím si ale, že jsem byl pro tuto pozici tou správnou volbou... Baird byl jako důstojník odvážný jako lev, ale byl velice tvrdohlavý, vznětlivý a trpěl silnými předsudky vůči místním obyvatelům, což by jej v úloze budoucího guvernéra značně*

---

¹⁴³ GRANT, James, *British Battles on Land and Sea Vol. II*, London 1886, s. 274.

¹⁴⁴ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 59–60.

diskvalifikovalo.¹⁴⁵ Celkový zisk z kořisti po dobytí Seringapatamu dosahoval přes 1 milion liber. Arthurův podíl z této částky činil nezanedbatelných 4000 liber, čímž konečně dosáhl finanční nezávislosti. Richard byl za úspěšné tažení sice jmenován markýzem, ale pouze v Irsku, což pohrdlivě označil za pouhou „napudrovanou bídu“. Přesto byl s výsledkem tažení nadmíru spokojen, neboť britské území v Indii se dobytím Maisúru takřka zdvojnásobilo.¹⁴⁶

Většinu prvního roku v úřadu guvernéra Arthurovi nicméně zabrala jedna nepříjemná záležitost. Jistý Doodiah Waugh, bývalý sultánův žoldák, kterého sám Tipú po čase zavřel jako zločince do vězení, z něj během zmatku způsobeného britským obléháním Seringapatamu uprchl a nyní dával dohromady zbytky Tipúových vojáků a všemožných kriminálních individuí, ochotných postavit se nové britské nadvládě Maisúru. Sám Doodiah se po útěku prohlásil za maisúrského krále. Ještě do konce roku 1799 jeho „pochybnou“ armádu Britové porazili, ale Doodiah utekl a dál podněcoval v zemi nepokoje. Arthur jej tak během léta roku 1800 intenzivně pronásledoval takřka po celém Maisúru. Nakonec se mu tohoto povstalice podařilo dostihnout až u hranic s Hajdarábádem, kde Doodiahovo nové vojsko rozdrtil jediným rozhodným útokem jízdy, kterou do bitevní věry osobně vedl. V tomto střetu byl navíc zabit samotný Doodiah, díky čemuž byl Maisúr definitivně podroben.¹⁴⁷ V Doodiahově trénu Britové našli jeho vystrašeného synka Salabuta Khana, k němuž se Arthur zachoval jako skutečný gentleman. Chlapce vzal pod své opatrovnictví do Seringapatamu a poté co po letech opustil Indii, zanechal Salabutovi finanční prostředky k dokončení jeho vzdělání.

Časem se jednoznačně ukázalo, že Arthurovo jmenování na pozici guvernéra bylo správnou volbou. Skutečnost, že se mezi místními obyvateli těšil výjimečné oblibě, zpětně dokazuje neobvykle srdečné poděkování, jež mu zaslali obyvatelé Seringapatamu k příležitosti konce jeho působení na pozici maisúrského guvernéra.¹⁴⁸ Největší problém během Arthurova funkčního období tak pro něj paradoxně představovala korupce a krádeže britských důstojníků, z nichž byl donucen několik odsoudit před válečným soudem. Ti často bezostyšně kradli

---

¹⁴⁵ CROKER, John, Wilson, *The Crocker Papers Vol. II*, London 1885, s. 102–103.

¹⁴⁶ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 68.

¹⁴⁷ DAVIES, J. Huw, *Wellington Wars: The Making of Military Genius*, New Haven and London 2015, s. 36–37.

¹⁴⁸ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 85.

z armádních skladů, aby si přivydělali prodejem kradeného zboží na černém trhu. Sám Wellington si právě v kontextu těchto procesů vybudoval pověst zcela neúplatného a poctivého muže, přičemž se o uplácení Arthura Wellesleyho pochopitelně snažili i Indové. K tomuto období se díky tomu váže následující anekdota: Jednou guvernérovi Arthuru Wellesleymu během jeho maisúrského působení nabízel jistý rádža úplatek 50 000 liber za vyzrazení důvěrných informací o jednání s ostatními Marathskými rádži. Na tuto nabídku Arthur reagoval následovně: „*Umiš udržet tajemství?*“ zeptal se Wellesley Inda. „*Ano!*“ vyhrkl horlivě rádža. „*To já také.*“ Zněla Wellesleyeho suchá odpověď, jíž celé toto jednání uzavřel.¹⁴⁹

Přes značné úspěchy a stoupající prestiž Arthur stále více toužil po vrchním velení v rámci „vlastní vojenské kampaně“ a Richard mu jej nakonec roku 1801 zajistil. Arthur měl vést tažení proti francouzskému ostrovu Mauritiu. Avšak to bylo nakonec přesměrováno do Egypta, odkud se zdálo být nezbytné vyhnat zbytky francouzských jednotek. Vzhledem k tomu, že egyptská operace znamenala mnohem rozsáhlejší akci a Arthur byl stále pouhý plukovník, předal raději Richard velení hodností i délkou působení v armádě (tzv. senioritou) kompetentnější osobě. A touto osobou nebyl nikdo jiný než sir David Baird, pro kterého zmíněná skutečnost samozřejmě znamenala sladké zadostiučinění.¹⁵⁰ Richard zklamanému Arthurovi na vysvětlenou napsal: „*Musíš pochopit, že ti nemohu svěřit vrchní velení nad tak početným vojskem, jaké má momentálně táhnout do Egypta, aniž bych ze své pozice porušil snad každý vojenský zákon.*“¹⁵¹

Arthur se měl tažení tedy zúčastnit opět jako „pouhý“ velitel pluku či brigády. Tato skutečnost jej hluboce zasáhla, a to tím více, že jeho velitelem měl být právě Baird. Avšak než tažení vůbec začalo, plukovník Wellesley vážně onemocněl. Zpočátku trpěl vysokými horečkami, které byly následované takzvanou „malabarskou vyrážkou“ (Malabara Itch) způsobenou parazity. Kvůli vyléčení musel Arthur podstupovat nepříjemné koupele v roztoku kyseliny dusičné. Pod vlivem nemoci a ztráty velení dokonce uvažoval o opuštění Indie. Generál Baird, informován o jeho zuboženém stavu, se však k překvapení všech

---

¹⁴⁹ GURWOOD, John, *The Despatches of Field Marshal Duke of Wellington Vol. I*, London 1834, s. 521–522.

¹⁵⁰ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 74.

¹⁵¹ WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshal Arthur, Duke of Wellington Vol. II*. London 1858, s. 356.

za Arturem osobně vydal, aby jej v této těžké chvíli podpořil. Dokonce Arthura přesvědčil, aby po svém uzdravení následoval drsného Skota do Egypta jako zástupce velitele. Arthur Bairdovo počínání ocenil následovně: „*Generál (Baird) se ke mně zachoval tak skvěle, jak se jen muž může zachovat*“¹⁵². Nepřátelství mezi těmito dvěma „kohouty“ tak bylo definitivně ukončeno. Po vyléčení z „malabarské vyrážky“ se nicméně bohužel Arthurovi opět vrátila prudká horečka a expedici do Egypta nakonec stejně nestihl. Ironií osudu nezískal vrchní velení ani Baird a velitelem celé akce se nakonec stal sir Ralph Abercomby. Egyptská kampaň nicméně pro Brity dopadla velmi úspěšně, neboť roku 1801 porazili Francouze u Alexandrie a definitivně tím ukončili francouzský pokus o ovládnutí Egypta.

Arthur Wellesley se zatím konečně uzdravil a opět se ujal v plné síle guvernérského úřadu v Seringapatamu.¹⁵³ Vlivem nemoci podle současníků Arthur poněkud zvážněl a na spáncích se mu objevilo přes stále mladistvý věk několik šedých vlasů. Kapitán George Elers, který v této době s Arthurem Wellesleym sloužil v Seringamatamu, ve svých pamětech o tehdejších každodenním životě ve městě napsal: „*Vstávali jsme vždy časně zrána a účastnili se ranního střídání stráží. Plukovník Wellesley měl na sobě dvourohý klobouk, dlouhý plášť, uniformu 33. regimentu, bílé pantalóny a vysoké jezdecké boty z hessenské kůže s ostruhami. U boku se mu houpala šavle se stříbrnou rukojetí a pozlacenou pochvou. Nenosal nikdy paruku, i když to bylo v té době nařízení. Vlasy měl zastřižené na krátko. Slyšel jsem jej argumentovat, že nošení paruky je škodlivé pro zdraví.*“¹⁵⁴ Podle Elerse se Arthurovi nakonec po uzdravení navrátila společně se silami také dobrá nálada, přičemž se po zkušenosti s nemocí začal zdravěji stravovat a pil méně alkoholu: „*Plukovník Wellesley udržoval střídmost, ale chutnou tabuli. Měl vždy velkou chuť k jídlu a jeho oblíbeným jídlem byl pečený skopový hřbet se salátem. Pil velmi málo vína. Se svými hosty vypil u večeře vždy jen čtyři až pět skleniček a po jídle si dával ještě pintu klaretu. Byl často velmi dobře naladěný. Smál se a vtipkoval s těmi, které měl v oblibě, mluvil*

---

¹⁵²Tamtéž, s. 380.

¹⁵³ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 76–77.

¹⁵⁴ ELMERS, George, *Memoirs of George Ehlers*, New York 1903, s. 124.

*velice rychle jak pro něj bylo obvyklé a vzpomínal často na bývalá tažení. Ta často tvořila témata rozhovorů po večeři.*¹⁵⁵

Dnešnímu čtenáři by jistě mohlo označení pěti skleniček vína za malé množství připadat podivné. Je ale nutné si uvědomit, jak jsem ostatně uváděl ve třetí kapitole, že se celkově pilo daleko více alkoholu než dnes, jelikož sehnat nezávadnou vodu bylo často problematické, a to obzvláště v koloniích. Víno se vyrábělo na druhou stranu patrně mnohem slabší a obsahovalo méně alkoholu než dnes. Sám Arthur Wellesley sdělil v této době v dopise svému bratru Henrymu svůj „nový“ a řekl bych, že i pro současného člověka stále velmi aktuální, recept na pevné zdraví a spokojený život: *„Znám nyní jeden dobrý recept na udržení dobrého zdraví v této zemi. A ten zní: Žít střídavě, pít málo vína, pravidelně cvičit, neustále udržovat zaměstnanou mysl a pokud možno brát život s humorem. To poslední je samozřejmě ze všeho nejtěžší, protože jak jsi sám měl jistě příležitost poznat, v Indii jen zřídka potkáš dobře naladěného člověka.*“¹⁵⁶

Roku 1802 Británie uzavřela s Francií v Amiens mír a Arthur Wellesley byl povýšen na generálmajora. Navzdory této novině o míru, se pro Brity v Indii rýsovaly na obzoru značné problémy. Mezi maráthskými rádži vypukla s novou intenzitou občanská válka, z níž vzešla vítězně silná koalice protibritsky naladěných rádžů. Jednalo se o rádži Maharaju z Gwalioru, Bohnsleho z Beraru a Daulat Scindiaha, který z této trojce disponoval jednoznačně nejpočetnější armádou, a tudíž i vlivem. Scindiah se tak stal fakticky novým vládcem konfederace. Tito rádžové v čele se Scindiahem sesadili na cestě k moci z funkce probritského pešwu Baji Raa II. Úřad pešwy představoval pozici ministerského předsedy a skutečného vládce konfederace, neboť král maráthské konfederace zůstával v této době již pouhou bezmocnou loutkou. Jelikož Baji Rao II. měl s Brity uzavřenou mírovou smlouvu, trojce rádžů jeho sesazením Britům v podstatě nepřímou vyhlásila válku. Od května 1803 byla navíc Británie opět ve válce s Francií, která všem třem rádžům nehledě na Amiens prakticky po celou dobu podobně jako kdysi Tipúovi poskytovala horlivou podporu. Ve světle těchto

---

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 120.

¹⁵⁶ WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshall Arthur, Duke of Wellington Vol. II*, London 1858, s. 501.

událostí tak Británie začátkem srpna 1803 vyhlásila válku i Maráthům a Arthur Wellesley v ní jako generálmajor konečně obdržel vrchní velení.¹⁵⁷

Rozsáhlé území kontrolované Maráthskou konfederací se nacházelo na severu Indie a vyplňovalo takřka celý prostor mezi britskými prezidii Bombajem a Bengálskem. Arthur vytáhl do boje jako vrchní velitel v létě roku 1803 s 15 000 muži a snažil se Maráthy přimět k jediné rozhodující bitvě, po níž by bylo možné vzpurné rádži zkrotit a uzavřít s nimi pro Británii výhodný mír.¹⁵⁸ Ohledně plánu následujícího tažení napsal Arthur, nacházející se v souladu se svým návodem k dobrému zdraví zjevně v dobrém rozpoložení, se značnou dávkou humoru, ale zároveň naprosto k věci, svému zástupci generálu Stevensonovi následující řádky: „*Nejlepší věc, kterou můžete udělat, je pospíchat na první večírek, který se objeví ve vašem sousedství... Dlouhá válka by nás mohla zruinovat. Hled'te tak vždy bez odkladu zaútočit na prvního nepřítele, jež se před Vámi objeví a válka bude brzy naše.*“¹⁵⁹

Maráthové, jak se Arthur částečně obával, však se svým vojskem stále ustupovali a lákali Brity čím dál tím hlouběji do nitra svého území. Po několika týdenním pronásledování maráthského vojska, ale nakonec přeci jen Arthura zastihla 21. září zpráva od jeho zvědů, kteří alespoň část maráthské armády údajně zpozorovali u Borkardanu, pouhých třicet mil severně od současného postavení britských jednotek. Arthur tak rozdělil své vojsko na dvě poloviny, aby urychlil svůj postup náročným kopcovitým terénem, který jej dělil od domnělé maráthské pozice, jelikož menší vojsko se samozřejmě pohybovalo rychleji. Svou roli v Arthurově rozhodnutí o rozdělení armády sehrál také strach z toho, aby mu Maráthé nevyklouzli. Takto Britové postupovali k Borkardanu po dvou přístupových cestách, čímž je obě blokovali. Velení nad druhou částí vojska pak svěřil generálu Stevensonovi. Dle plánu se měly obě části armády opět spojit 24. září v bezprostřední blízkosti Borkardanu a svést s Maráthy kýženu bitvu.¹⁶⁰

Wellesleyho zvědové nicméně velmi překvapivě zpozorovali místo pouhé části nepřátelské armády celé maráthské vojsko čítající přibližně 50 000 vojáků již

---

¹⁵⁷ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 107.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 135–136.

¹⁵⁹ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. III*, London 1835, s. 263, s. 267.

¹⁶⁰ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 135.

v ranních hodinách 23. září, a to v zcela jiné lokalitě než u Borkardanu. Maráthé se nacházeli pouhých šest mil od momentální pozice Wellesleyho části vojska v okolí vesnice Assaye. Maráthská armáda zaujímala velmi silné obrané postavení, neboť byla jak od severu, tak od jihu kryta mohutnými řekami. Přední straně armády poskytovala krytí řeka Kaitna a její záda kryla řeka Juah společně se vsí Assaye. Arthur tak stál před značným dilematem. Uvažoval, zda čekat na Stevensona, který by zvládl s druhou polovinou vojska přitáhnout až během následujícího dne a riskovat tak, že Maráthé odtáhnou, anebo neprodleně zaútočit proti sedminásobné přesile, jelikož měl vinou rozdělení vojska k dispozici pouze 7000 mužů. Wellesleyho jednotky navíc disponovaly pouhými 20 děly oproti 100 maráthským. Maráthští zvědové také nejspíše věděli, že Britové jsou na blízku, ačkoli neznali jejich úmysly a díky svému postavení si patrně připadali v bezpečí.¹⁶¹ Arthur se přesto rychle rozhodl. Nechal nastoupit důstojnický štáb a vydal rozkaz, aby se mužstvo okamžitě připravilo k útoku. Své rozhodnutí později zdůvodnil v dopise svému příteli, guvernérovi Madrásu siru Thomasi Munroovi následovně: „*Rozhodl jsem se neprodleně zaútočit, jelikož mi bylo jasné, že pokud se budu pokoušet ustoupit ke svému ležení v Naulniahu (vesnice, v níž se nacházel Arthurův trén se zásobami) budu pravděpodobně pronásledován a napadán početnou nepřátelskou jízdou, přičemž bych mohl utrpět značné ztráty. Konečně namísto abych zaútočil, také hrozilo, že budu příští ráno sám neočekávaně napaden.*“¹⁶²

Wellesleyho plán, při němž hrál zásadní roli moment překvapení, měl však proti sobě hned na počátku postavenou jednu zásadní překážku. Maráthské vojsko, v jehož řadách byli osobně přítomní Scindiah a rádža z Beraru, drželo pozici na protějším břehu řeky Kaitny, kterou Wellesley musel nejprve překročit. Jelikož mu bylo jasné, že frontální útok na čelo maráthské linie vedený přes nepříteli kontrolovaný brod se rovnal takřka jasné sebevraždě, hodlal najít jiný vzdálenější brod východně od maráthského postavení. Pomocí něj pak zamýšlel co nejrychleji překročit Kaitnu a vpadnout tak Mahrátům nečekaně z leva do boku. Jeho indiští zvědové jej však opakovaně utvrzovali, že přes Kaitnu v tomto místě žádný jiný brod neexistuje. Arthur, který nebral ne jako odpověď, přesto pobídl Diomeda a

---

¹⁶¹ Tamtéž. s. 136.

¹⁶² BRADSHAW, John, *Sir Thomas Munroe and the British Settlement of Madras Presidency*, Oxford 1894, s. 126.

vyrazil hledat brod osobně. Po chvíli si v zorném poli svého dalekohledu povšiml východně od maráthské pozice dvou nápadně blízko postavených vesniček, z nichž se každá rozkládala na opačném břehu Kaitny.¹⁶³ Wellesleyho okamžitě napadlo, že takto blízko u sebe vesnice nebudou postaveny náhodou a mohl by tak mezi nimi být logicky tolik potřebný brod: „*Okamžitě jsem si řekl, že by přeci nikdo nepostavil dvě vesnice na opačném břehu řeky tak blízko u sebe, aniž by mezi nimi byl možný způsob komunikace.*“¹⁶⁴

Vyslal tak neprodleně k vesnicím štábního důstojníka a ten domnělý brod spojující obě vesnice opravdu našel, načež k němu Britové urychleně vyrazili. Během pochodu je však záhy zpozorovalo maráthské vojsko, které Arthura nepříjemně překvapilo svou obratností, neboť zcela disciplinovaně a ve značné rychlosti zvládlo vykonat obrát o 90 stupňů směrem na východ v takovém pořádku jako nejlépe vycvičená evropská armáda. Maráthské jednotky díky tomuto manévru stály připraveny seřazené čelem k Britům, kteří teprve překračovali Kaitnu. Maráthům velel zkušený německý voják Anthony Pohlmann, který měl navíc k ruce několik francouzských důstojníků a ti očividně bohužel pro Brity při výcviku maráthských jednotek odvedli dobrou práci. Složitý manévr zvládli i maráthští dělostřelci a postupně tak stálo proti Britům přecházejícím Kaitnu všech sto Pohlmannových děl, která do nich začala při přechodu řeky nemilosrdně pálit a britské ztráty pomalu narůstaly. Jedna z dělových koulí minula při přechodu řeky samotného Arthura o necelý metr a urazila hlavu jeho pobočníkovi. Jakmile Britové konečně překročili Kaitnu, seřadili se ve spěchu pod Wellesleyho dohledem do dvou linií pěchoty následovaných třetí, tvořenou jízdou pod velením podplukovníka Maxwella.¹⁶⁵

Britské linie, dosahující logicky daleko kratší délky než ty maráthské, útočily směrem na střed a pravé křídlo Maráthů. Jelikož Wellesley kvůli palbě nepřátelských děl nehodlal déle čekat, vzal si na starosti střed a levé křídlo britské linie a vyrazil neprodleně do útoku. Velením pravého křídla, jež zatím nebylo patrně zcela rozvinuté, pověřil plukovníka Orrocka, kterému dal jasný rozkaz, aby se vyhnul vsi Assaye na maráthském levém křídle, kde měly, jak se zdálo, Pohlmannovy jednotky silné postavení. Útočící Britové se vzápětí přiblížili na

---

¹⁶³ FORTESCUE, John, *A History of the British Army Vol. V*, London 1906, s. 25.

¹⁶⁴ CROCKER, John, Wilson, *The Crocker Papers Vol. I*, London 1885, s. 354.

¹⁶⁵ FORTESCUE, John, *A History of the British Army Vol. V*, London 1906, s. 27–29.

dostřel ničivých kartáčových střel, které v jejich řadách začaly způsobovat ještě drtivější ztráty. Celá Wellesleyho linie tak v tomto momentu zakolísala v postupu a několik britských sipahíjů z madráských pluků rozestavěných na Arthurově středu začalo dokonce odhazovat muškety a hledat spásu v útěku. V tuto chvíli musel zasáhnout generálmajor Wellesley. Opět svůj střed a levé křídlo sešikoval a osobně své muže vedl skrze smršť smrtících kartáčových střel do útoku.¹⁶⁶

Poručík Collin Campell v dopise domů napsal, že se váhající britské linie v tento kritický moment díky Arthurovu zásahu, opět „*prudce pohnuly kupředu*.“¹⁶⁷

Britové tudíž jak ve středu pole, tak na levém křídle vzápětí dosáhli pozic maráthských děl, jejichž obsluhy nemilosrdně pobili a okamžitě pokračovali v útoku na maráthskou pěchotu nacházející se za již obsazenými děly. Obzvláště odhodlaně si při útoku počínali skotští horalé 78. pluku, kteří se, rozzuření předchozím příkořím, poháněni svými dudáky hrajícími Scotland the brave (Statečné Skotsko, volněji přeloženo Stateční Skotové), přes Pohlamannovu pěchotu doslova přehnali. Ta se díky tomu následně zcela rozpadla, načež se vydala na zmatený úprk.¹⁶⁸

Avšak britské pravé křídlo se mezitím, i přes úspěch jednotek bojujících na středu a levém křídle, dostalo do vážných problémů. Plukovník Orrock jej totiž navzdory Arthurovu rozkazu navedl příliš blízko vesnice Assaye, odkud byly oba jeho pluky decimovány strašlivou palbou.¹⁶⁹ Jakmile zpozorovala Orrockovy potíže mahrátská jízda, využila situace a bez váhání se na jeho rozvrácené pluky vrhla. V tuto chvíli však pohotově zareagoval generál Maxwell, který neprodleně vyrazil se svým 19. plukem lehkých dragounů mahrátské jízdy vstříc, přičemž se mu ji podařilo rozehnat, čímž zachránil poslední zbytky Wellesleyho pravého křídla a současně zabránil obklíčení britské armády.¹⁷⁰

---

¹⁶⁶ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 139.

¹⁶⁷ WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshall Arthur, Duke of Wellington Vol. IV.*, London 1859, s. 187.

¹⁶⁸ MILLAR, Simon, *Assaye 1803: Wellington's First and Bloodiest Victory*, Oxford 2006, s. 72.

¹⁶⁹ „Jakmile nepřítel změnil svou pozici, měl své levé křídlo opřené o vesnici Assaye, v níž umístil, jak se zdálo, silné jednotky a dělostřelectvo. Ihned jak jsem to zpozoroval, rozkázal jsem důstojníkovi velícímu jednotkám na pravém křídle, (plukovníku Orrockovi) aby své jednotky držel mimo dostřel nepřátel nacházejících se ve vesnici a on je místo toho vedl přímo proti ní.“ Dopis Arthura Wellesleyho, guvernérovi Madrásu Tohmasi Munroovi, cit. in: BRADSHAW, John, *Sir Thomas Munroe and the British Settlement of Madras Presidency*, Oxford 1894, s. 126.

¹⁷⁰ BIDDULPH, John, *The Nineteenth and Their Times*, London 1899, s. 142.

Na druhé straně bojiště mezitím Wellesley prozatím zanechal pronásledování prchající Pohlmannovy pěchoty a vedl útok na zbylé dělostřelce na bývalém pravém křídle maráthské linie. Při tomto útoku pod ním byl zabit již druhý kůň a Arthur se tak dostal opět do bezprostředního ohrožení života. Diomedes pod ním padl již dříve, probodnut kopím jednoho z Maráthů, při prvním útoku na Pohlmannovu pěchotu. Britské jednotky se však o svého generála postaraly a veškerá maráthská dělostřelecká postavení byla definitivně dobyta.¹⁷¹ Zoufalý Pohlmann se ještě pokoušel zorganizovat západně od Assaye zbytky prchající pěchoty a kavalerie, ale tuto snahu přerušil zásahem své jízdy opět pohotový Maxwell, jenž byl však při tomto závěrečném útoku své již značně vyčerpané jízdy zastřelen. Následně celá mahrátská armáda začala nekontrolovaně prchat a o britském vítězství bylo definitivně rozhodnuto.¹⁷² Poručík Colin Cambell v dopise otci bezprostředně po bitvě o Arthurovi Wellesleyem napsal: „Generál byl po celou dobu v centru dění, a dokonce pod ním zabili koně. Nikdo nemohl jít vojákům lepším příkladem než on. Nikdy v životě jsem neviděl muže tak klidného a soustředěného jako byl po celou dobu boje generál.“¹⁷³

Podobně se ve svém dopise domů o Wellesleyho inspirujícím chování během bitvy vyjádřil i jeden z jeho pobočníků, Mountstuart Elphinstone: „Generál za tuto bitvu bezpochyby získá velké ocenění. Jsem si jistý, že si jej zaslouží. Po celou dobu se neohroženě vydával vstříc nebezpečí a vrhal se tak nebojácně i do té nejtěžší palby... V těch nejdůležitějších a nejkrizovějších momentech vydával rozkazy tak klidně a jasně jako by prováděl inspekci jednotek na cvičišti.“¹⁷⁴

Slovy chvály na adresu vítězství u Assaye nešetřil ani guvernér Madrásu sir Thomas Munroe, který sice Wellesleymu vyčítal, do jaké míry bylo jeho počínání riskantní až neuvážené, avšak na druhou stranu o bitvě nakonec napsal následující: „Když je uvážen nepoměr sil a reálná vojenská síla, jedná se

---

¹⁷¹ Srov. MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 140., BIDDULPH, John, *The Nineteenth and Their Times*, London 1899, s. 143. Diomedes nakonec k Arthurově velké radosti své zranění přežil a do půl roku se plně zotavil.

¹⁷² MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 140.

¹⁷³ WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshall Arthur, Duke of Wellington Vol. IV*, London 1859, s. 186.

¹⁷⁴ COLEBROOS, *The Life of Honourable Sir Montstuart Elphinstone*, London 1884, s. 71–72.

*bezpochyby o ještě skvělejší a obdivuhodnější hrdinský kousek, než (Nelsonovo) vítězství v bitvě u Abúkiru.*¹⁷⁵

Bitva u Assaye znamenala bezpochyby velké vítězství, za které nicméně britská armáda draze zaplatila. Celkové britské ztráty činily 1584 mrtvých, zraněných nebo nezvěstných, což představovalo více jak pětinu Wellesleyho vojáků. Ztráty Maráthů dosahovaly přibližně 6000 mrtvých či zraněných. Mnoho Maráthů však pod tíhou porážky dezertovalo a někteří dokonce vyrabovali vlastní trén. Z britských jednotek skončil po bitvě jednoznačně nejhůře 74. pěší pluk bojující na Orrockově pravém křídle, z jehož 498 mužů vyvázlo bez zranění pouhých 75 vojáků.¹⁷⁶ Sám Arthur Wellesley několik dní po bitvě svému příteli Maclolmovi napsal: „*Ujišťuji tě, že jejich palba byla tak zdrcující, že jsem v jeden moment vážně pochyboval, zda dokáží své jednotky přesvědčit k dalšímu postupu. Všichni souhlasí, že to byla nejzuřivější bitva, jaká kdy byla v Indii dosud vybojována. Naše jednotky se chovaly obdivuhodně. Sipahijové mě absolutně ohromili.*“¹⁷⁷ Když se později, kdy byla Wellingtonova vojenská kariéra již dávno u konce, dotazoval vévody britský velvyslanec George Chad, jaké bylo z vojenského hlediska Arthurovo nejbrilantnější vítězství, vévoda odpověděl jedním slovem: „*Assaye.*“¹⁷⁸

Fyzicky i psychicky vyčerpaný Arthur byl na své muže tedy patřičně hrdý a pociťoval značnou lítost nad utrpenými ztrátami svých „obdivuhodných jednotek“. Noc bezprostředně po bitvě strávil na nedaleké farmě mezi zraněnými vojáky (podle očitých svědků nocoval nedaleko těžce zraněného důstojníka) a neměl rozhodně klidný spánek. Po letech o této noci sdělil Wellesley svému příteli následující: „*Bezprostředně po bitvě člověka přepadají zvláštní pocity, tak jako mě tehdy po bitvě u Assaye v Indii. Spal jsem tu noc na dvoře jedné farmy, a mnohokrát jsem se budil s úlekem, že jsou všichni moji přátelé mrtví, vždyť jich*

---

¹⁷⁵ BRADSHAW, John, *Sir Thomas Munroe and the British Settlement of Madras Presidency*, Oxford 1894, s. 122.

¹⁷⁶ MILLAR, Simon, *Assaye 1803: Wellington's First and Bloodiest Victory*, Oxford 2006, s. 82.

¹⁷⁷ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. II, A New Edition*, London 1837, s. 354.

¹⁷⁸ WELLINGTON, 7th Duke of ed., *The Conversations of the First Duke of Wellington*, Cambridge 1956, s. 20.

také skutečně mnoho padlo. Druhý den ráno jsem tak každého musel osobně zkontrolovat, a přesvědčit se, že je naživu.“¹⁷⁹

Arthur po několik dalších dní, než Britové odtáhli, často osobně navštěvoval zraněné a ujišťoval se, že mají vše potřebné. Na svůj účet jim také zajistil neustálý přísun vína.¹⁸⁰ Ohledně zraněných, které chtěl řádně zabezpečit a zajistit jim co nejlepší péči, mu však nadělal mnoho nepříjemností britský spojenec Nizám z Hajdarábadu, který je nechtěl přijmout v jedné ze svých pevností. Avšak Wellesley rozhodně nehodlal ustoupit a nechat své zraněné na nechráněném místě: „*Nizámovi služebníci se chovají příšerně, nedaří se mi tak zajistit bezpečné místo pro své raněné.*“¹⁸¹, napsal v reakci na Nizámovo jednání podrážděný Arthur Wellesley. Nakonec se mu podařilo zajistit zraněným uspokojivé podmínky v pevnosti Adjunttee, i když se mu nelíbilo, že se pevnost nachází příliš blízko nepřátelských hranic: „*Právě jsem se vrátil z návštěvy mých zraněných mužů. Je o ně uspokojivě postaráno a doufám že jsou v pevnosti v bezpečí. Nicméně bych si přál, aby byli umístěny dále od hranic.*“¹⁸² Přesně měsíc po bitvě u Assaye své zraněné v Adjunttee opětovně navštívil a byl jednoznačně potěšen, když napsal veliteli bombajské armády generálu Stuartovi: „*Mám potěšení Vás informovat, že zraněným důstojníkům i řadovým vojákům se vede naprosto skvěle. Někteří z nich se již vrátili do služby a mnozí se jistě ještě vrátí.*“¹⁸³ Před dalším tažením proti Maráthům nicméně Arthur současně napsal pod dojmem utrpených ztrát generálu Stevensonovi: „*Ujišťuji Vás, že už nikdy nechci zažít takové ztráty, jaké jsem utrpěl 23. září (den bitvy u Assaye), a to ani kdyby měly být doprovázeny podobným úspěchem.*“¹⁸⁴ Bitva u Assaye a ostatně i celá Wellesleyho vojenská kariéra v Indii, jak se domnívám, zcela přesvědčivě dokazuje, že Wellington nemůže být označován za defenzivního generála.

Během všech Wellesleyho bojů v Indii se pokaždé nacházel v roli útočící strany, a kromě incidentu v Sultanpettah Tope vždy jednoznačně uspěl. U Assaye

---

¹⁷⁹ ROGERS, Samuel, *Reminiscences and Table-talks of Samuel Rogers*, London 1824, s. 251–252.

¹⁸⁰ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 146.

¹⁸¹ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. II A New Edition*, London 1837, s. 350.

¹⁸² Tamtéž, s. 387.

¹⁸³ Tamtéž, s. 436.

¹⁸⁴ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. III*, London 1835, s. 330.

navíc takřka s jistotou, ač jako vrchní velitel, použil svou šavli a bojoval tváří tvář s nepřítelem, což v této době u vrchních velitelů již zdaleka nebylo obvyklé. Jeho pohotové jednání, statečnost a ochota jít kolísajícím jednotkám příkladem, tak napomohly Británii k důležitému vítězství.

Výše uvedené prameny zároveň dle mého názoru naznačují, jak mnoho si Wellesley cenil svých mužů, přátel a obecně lidského života. Tento rys se pak přes naučenou tvrdost projevoval po celou dobu jeho bohaté vojenské kariéry, během níž byl často hrůzami války zcela znechucen.

V listopadu 1803 porazil Arthur již s celou svou armádou značně demoralizované Maráthy u Agraumu, přičemž jeho ztráty byly oproti Assaye nesrovnatelně nižší. Činily „pouhých“ 46 mrtvých. Ještě před koncem roku 1803 dobyl horskou pevnost Ghawilghur, po jejímž pádu Maráthé podepsali kapitulaci a válka skončila. Za svá vítězství získal Arthur Wellesley od britské vlády titul rytíře z Bathu, přičemž mu rytířský řád ve spánku připnul jako vzpomínku na staré žertíky z mládí, jeho dlouholetý přítel z Irska, pan Cradock, který mezitím rovněž připlul do Indie. Kromě rytířského titulu si navíc Arthur přišel odměnou za svá tažení na slušné jmění, jež dosahovalo 42 000 liber a udělalo z něj poměrně zámožného muže. Rozhodl se tak, že je nejvyšší čas k návratu domů. Na cestu se vydal 10. března 1805 na lodi HMS Trident. Dílem náhody se na celý měsíc zastavil na ostrově Svatá Helena, kde měl strávit poslední roky svého života Napoleon Bonaparte. V červnu 1805 byl navíc Richard Wellesley odvolán z pozice generálního guvernéra, a i on se navrátil do Británie.¹⁸⁵ Indie Arthura Wellesleyho zjevně naučila mnohé. Stal se zkušeným organizátorem v oblasti zásobování vojska a prokázal, že je schopen zajistit během vojenské kampaně své armádě vše potřebné i během tažení vedených na dlouhé vzdálenosti do hloubi nepřátelského území, a to i v náročném terénu. Projevil se rovněž jako dobrý stratég a velitel, který se nenechá v bitvě ochromit strachem a dokáže pohotově reagovat na okamžitý vývoj situace.

Úřad guvernéra Seringapatamu na druhé straně poskytl Arthurovi lekci na poli politiky, když musel urovnávat různé korupční aféry, jednat s místními rádži a hostit významné osobnosti, jež do Seringapatamu zavítaly z Británie. Plně zde také rozvinul svůj talent k udržování vřelých vztahů s domácím obyvatelstvem.

---

¹⁸⁵ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 82–88.

V okamžiku, kdy se roku 1805 po takřka osmi letech strávených v Indii blížil k anglickým břehům, vracel se patrně s pocitem, že v Indii uspěl. Vedle rytířského titulu a peněz jej na cestě domů mohlo těšit mimo jiné již výše zmíněné srdečné přání od občanů Seringapatamu: „*Necht' dále rozdáváte plnými hrstmi radost a bezpečí, tak jako jsme je od Vás jako zázrakem nebes obdrželi my... Když Vás nyní od nás volají vyšší záležitosti, necht' Vás provází Bůh všech kast a všech národů a necht' milostivě naslouchá našim skromným a neutuchávajícím modlitbám za Vaše zdraví, Vaši slávu a Vaše štěstí.*“¹⁸⁶

---

¹⁸⁶ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshal Duke of Wellington Vol. II*, London 1835, s. 345.

Pátá kapitola

„Mé kostky jsou vrženy“. Z Indie do víru poloostrovní války

Břehy Anglie spatřil sir Arthur Wellesley po dlouhých devíti letech strávených v Indii jako šestatřicetiletý generálmajor a rytíř z Bathu (rytířský titul mu přinesl oficiální oslovení sir). Fregata HMS Trident s Arthurem na palubě přistála na Ostrovech 10. září 1805 a pouze o dva dny později byl Wellesley ministrem války lordem Castlereaghem povolán do Londýna na velitelství britské armády v Horse Guards.¹⁸⁷

Zatímco se Arthur nacházel v Indii, Británie byla od května 1803 ve válce proti napoleonské Francii zcela osamocena. Poté, co Britové opět vyhlásili Francii válku (18. května 1803), začal navíc Napoleon u města Boulogne na severu Francie formovat mohutnou armádu určenou k invazi do Británie, jíž optimisticky nazval Anglickou. S čím dál tím více narůstajícím sebevědomím nechal Napoleon také během března 1804 unést z emigrace v neutrálním Bádensku člena francouzské královské rodiny Ludvíka de Conde, vévodu z Eugieny a ihned po vévodově převezení do Francie jej po krátkém soudu dal bez milosti popravit. Evropské panovnické dvory byly (podobně jako v případě popravy Ludvíka XVI. před devíti lety) tímto činem značně pobouřeny a sám ruský car Alexander I. vévodovu popravu označil za vraždu.

Vlivem těchto událostí byl po krátké odmlce z úřadu v květnu 1804 znovu jmenován britským ministerským předsedou William Pitt mladší. Do konce roku (2. prosince) 1804 se Napoleon v Římě nechal korunovat císařem, když si za přítomnosti papeže sám nasadil císařskou korunu. Tímto aktem opět rozhořčil evropské panovnické dvory, ale i mnoho svých bývalých příznivců, kteří jej do té doby ještě stále považovali za nositele revolučních myšlenek. Svou korunovací novopečený císař odkryl definitivně karty a projevil se čistě jako mocichtivý uzurpátor. Během května 1805 se nenasytný Napoleon prohlásil italským králem a připojil k Francii jako další satelit Ligurskou republiku. To už byla pro evropské monarchy pomyslná poslední kapka a v srpnu 1805 se britskému ministerskému předsedovi Williamu Pittovi mladšímu konečně podařilo zformovat novou (již třetí) protifrancouzskou koalici. Vše tak nasvědčovalo tomu, že britská armáda

---

¹⁸⁷ GUEDALLA, Philip, c. d., s. 121.

bude brzy nasazena na kontinentu. Po boku Británie se tentokrát proti Francouzům postavilo Rakousko v čele s císařem Františkem II. a Rusko pod vládou cara Alexandra I.¹⁸⁸

Zatímco Arthur Wellesley čekal v Horse Guards na audienci u lorda Castlereagha, setkal se v předpokoji s jednorukým mužem, kterého bez váhání poznal podle četných obrazů a podobizen z novin. A tímto mužem, oblečeným v tmavomodré uniformě britského námořnictva, nebyl nikdo jiný než slavný admirál Horatio Nelson, hrdina od Abúkíru.¹⁸⁹ Arthur se dal během čekání s Nelsonem nadšeně do řeči, ale cítil se z jeho osobnosti zpočátku spíše zklamaný. Admirál procházel nelehkým obdobím, jelikož v britské společnosti byl neustále skandalizován jako obzvláště „šťavnaté sousto“ jeho poměr s vdanou šlechticnou lady Hamiltonovou. Patrně proto se choval k Arthurovi přezíravě a dával mu ostentativně najevo pohrdání celým světem, na což Wellington po letech vzpomínal následovně: „*Zapředl se mnou tehdy rozhovor (Nelson), pokud to mohu vůbec nazvat rozhovorem, jelikož mě v zásadě nepustil ke slovu a mluvil zcela samolibě a hloupě pouze o sobě, čímž jsem se cítil stejně tak překvapen, jako znechucen.*“¹⁹⁰

Po chvíli však Nelson svůj monolog přerušil a vzdálil se na okamžik z místnosti. Když se vrátil zpět, jeho chování se najednou dramaticky proměnilo. Zjevně se dozvěděl, že vysoký opálený gentleman bez paruky není další nezkušený „nadutec v důstojnické uniformě“, jenž sám nikdy nebojoval a neměl by na práci nic lepšího, než si brát na mušku admirála a jeho osobní život jako to dělala většina společnosti, ale veterán od Assaye, generálmajor Wellesley.¹⁹¹ Jako mávnutím kouzelného proutky se tak začal Wellesleyho vyptávat na zážitky z Indie, a řešit s ním mnohé válečné a politické záležitosti: „*Tato proměna mě překvapila možná ještě více než první část našeho rozhovoru, hovořil se mnou jako skutečný voják a státník... Dokonce nevím, zda jsem poté ještě někdy v životě s někým vedl zajímavější rozhovor.*“¹⁹² sdělil tak později Wellington jednomu ze svých přátel. Je jistě pozoruhodnou shodou okolností, že následujícího dne po tomto rozhovoru se admirál nalodil na vlajkovou loď britského námořnictva HMS

---

¹⁸⁸ Srov. SKŘIVAN, Aleš, *Evropská politika 1648–1914*, Praha 1999, s. 148–149, MUIR, Rory, *Britain and the Defeat of Napoleon 1807–1815*, New Haven and London 1996, s. 4–5.

¹⁸⁹ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 110.

¹⁹⁰ CROCKER, John, Wilson, *The Crocker Papers Vol. II*, London 1885, s. 233.

¹⁹¹ GUEDALLA, Philip, c. d., s. 122–123.

¹⁹² CROCKER, John, Wilson, *The Crocker Papers Vol. II*, London 1885, s. 234.

Victory a vydal se vstříc s celou flotilou francouzsko-španělskému loďstvu, s nímž svedl 21. října 1805 vítěznou bitvu u Trafalgaru, čímž zcela zničil Napoleonovy naděje na invazi do Británie. Za toto velkolepé vítězství nicméně Nelson zaplatil svým životem a Wellington byl tudíž jedním z posledních, s kým admirál před naloděním mluvil.

Situace, v níž se Británie nacházela v letech 1803–1805 velmi nápadně připomíná stav z roku 1940, kdy se k invazi do Anglie připravovala Hitlerova armáda a poslední překážku pro ni stejně jako před sto třiceti pěti lety pro Francouze představoval kanál La Manche. Samozřejmě s tím rozdílem, že za druhé světové války tvořilo hlavní britskou ochranou hradbu místo námořnictva letectvo. Se značnou mírou nadsázky tak můžeme z hlediska významu bitvu u Trafalgaru srovnat s leteckou bitvou o Anglii.

Na kontinentě nicméně 20. října, tedy pouhý den před námořní bitvou u Trafalgaru, Napoleon naprosto přesvědčivě porazil rakouskou armádu maršála Macka u Ulmu a o několik dní později dobyl Vídeň. Tato pro Británii hrozná novina dorazila na Ostrovy již 2. prosince (shodou okolností v den Napoleonovi korunovace na císaře) a hluboce otřásla celou zemí, neboť Británie zatím neměla nejmenší tušení o Nelsonově vítězství. Nejvíce zasažen byl přirozeně organizátor třetí koalice, ministerský předseda William Pitt mladší. Záhy (o pouhé čtyři dny později) nicméně na Ostrovy přišla zpráva o Nelsonově triumfu a celá Británie rázem přešla z hluboké letargie k bujarým oslavám a zrovna tak se stal takřka přes noc ministerský předseda z kritizovaného muže oslavovaným hrdinou. Celý národ i celý parlament nyní Pitta velebily a vzdávaly mu vřelé díky.¹⁹³ Předsedova řeč reagující na tyto počty se tak stala jednou z nejslavnějších v britských dějinách: *„Hluboce si vážím díků, již jste mě poctili, avšak Evropa nebude zachráněna jediným mužem. Anglie byla zachráněna úsilím celé země, a zrovna tak bude, jak věřím, dle jejího příkladu zachráněna i celá Evropa...“*¹⁹⁴

A právě v této době udělal na ministerského předsedu, kterému muselo být jasné, že ve válce s Francií bude potřebovat schopné generály, značný dojem Arthur Wellesley. William Pitt jej opakovaně pozval na lov a uvedl na Arthurovu adresu následující: *„Nikdy jsem nepotkal armádního důstojníka, se kterým by pro*

---

¹⁹³ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 118.

¹⁹⁴ STANHOPE, 5th earl, Phillip, *The Life of Right Honourable William Pitt Vol. I*, London 1861, s. 347.

*mě bylo takovým potěšením vést konverzaci“.*¹⁹⁵ Pittovi na Wellesleyho charakteru zjevně imponovala jeho upřímnost a schopnost stručného a jasného úsudku ohledně diskutované záležitosti. Dále se mu očividně zamlouvala skutečnost, že Arthur vždy dokázal bez vytáček uvést svůj názor na daný problém. To byla jistě příjemná změna oproti dvojznačným odpovědím politiků, s nimiž musel ministerský předseda na denní bázi komunikovat. Pitt tudíž o Arthurovi dále napsal: *„Když jsem mu (Arthurovi) položil otázku, odpověděl na ni zcela jednoznačně, když jsem chtěl vysvětlit nějakou záležitost, podal mi vysvětlení zcela jasně. Když jsem žádal o radu, dostalo se mi ji a byla vždy podpořena velmi přesvědčivými argumenty.“*¹⁹⁶

Avšak zdaleka ne všichni měli Arthura Wellesleyho v takové oblibě jako William Pitt mladší. Wellesleyho vítězství u Assaye bylo sice v tisku i anglické společnosti oslavováno s patřičným entuziasmem, ale to se odehrálo již před dlouhými osmnácti měsíci. Od té doby plnily novinové stránky britských listů zejména zprávy o hrozící Napoleonově invazi na Ostrovy a následně o Nelsonově velkolepém vítězství, díky němuž byla tato bezprostřední hrozba odvrácena. Arthur se tak zdál být po svém návratu z Indie spíše hrdinou včerejška. Jeho odpůrci navíc prohlašovali, že vítězství dosažená v koloniích, nemají takovou váhu jako ta vybojovaná na evropských bojištích.¹⁹⁷ Arthurovými nejvlivnějšími kritiky se v této době stali princ Fridrich, vévoda z Yorku (již výše uvedený velitel nešťastného tažení do Rakouského Nizozemí z let 1794–5) a dokonce samotný panovník Jiří III. Přesto, nejspíše hlavně díky Pittově přímluvě, obdržel Arthur začátkem prosince velení pěchotní brigády mířící do Pruska, kde se měla vylodit a podpořit spolu s dalšími britskými jednotkami spojenecká vojska třetí koalice, do níž se Británie nově snažila zapojit právě Prusy. Nicméně „kolo fortuny je vrtkavé“ a na kontinentě mezitím došlo k další nečekané události. Napoleon totiž 5. prosince 1805 naprosto jednoznačně zvítězil v bitvě tří císařů u Slavkova, kde zcela rozdrtil rakousko-ruskou armádu a tím i třetí koalici. Arthurova mise do Pruska byla logicky odvolána. Tato náhlá porážka britských spojenců se po dnech

---

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 375.

¹⁹⁶ GLEIGH, G. Robert, c. d., s. 48.

¹⁹⁷ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 169.

triumfu zároveň těžce podepsala na zdraví již postaršího Williama Pitta, načež ministerský předseda a Arthurův příznivec v lednu následujícího roku zemřel.¹⁹⁸

Wellesley byl nyní bez významnějších konexí jmenován „pouhým“ velitelem domobran v okolí Hastingsu, přičemž měl oficiálně čelit případnému francouzskému vylodění, které po Trafalgaru samozřejmě nebylo momentálně aktuální. Jednalo se t o poměrně nevýznamnou pozici. Mimo vojenskou kariéru se tedy Arthur začal raději opět angažovat v politice, když se mu za stranu toryů podařilo zvítězit ve volbách do poslanecké sněmovny ve Westminsteru jako kandidátu za jihoanglické pobřežní městečko Rye. V parlamentu Arthur během svých výstupů obhajoval především politiku, jíž praktikoval v pozici generálního guvernéra Indie jeho bratr Richard a nezbytnost maráthské války, která měla přes jednoznačné britské vítězství mezi poslanci stále čtené kritiky.¹⁹⁹

Arthur touto dobou současně řešil významnou osobní záležitost. Ačkoliv se to zdá být neuvěřitelné, v Irsku na něj po celých devět let věrně čekala téměř jak Penelopé na svého Odyssea stále svobodná Kitty Pakenhamová. Během let strávených v Indii Arthur s Kitty setrval v kontaktu, i když spolu poté co byl mladý Wellesley ponížen a odmítnut Kittiným bratrem Thomasem, komunikovali pouze skrze prostředníky. Roku 1801 napsal z Dublinu plukovník William Beresford Arthurovi následující: „*Nevím, zda je paní Pakenhamová stále předmětem vašeho zájmu, ale vypadá stále tak dobře jako kdysi.*“²⁰⁰ Touto dobou také odeslala Arthurovi do Indie dopis zjevně se týkající jeho vztahu s Kitty rodinná přítelkyně Pakenhamů paní Olivia Sparrowová. Oliviiin dopis se nám bohužel nedochoval, Arthurova o mnohém vypovídající odpověď však našťastí ano: „*Připomněla jste mi zklamání, které mě před necelými osmi lety potkalo, a to v pro mne obzvláště citlivé záležitosti... Zklamání z této záležitosti a všechny okolnosti s ní spojené jsou nicméně v mé mysli tak čerstvé, jako by se staly teprve včera.... Rád bych Vás ujistil, že mé pocity ohledně Vaší přítelkyně (Kitty) zůstávají stále stejné. Až ji uvidíte, připomeňte mě ji prosím jen v tom nejlepším světle.*“²⁰¹

---

¹⁹⁸ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 120.

¹⁹⁹ GUEDALLA, Philip, c. d., s. 125.

²⁰⁰ WELLINGTON, 7th Duke of ed., *A Selection from the Private Correspondence of the First Duke of Wellington*, London 1952, s. 2.

²⁰¹ Tamtéž, s. 3–4.

Kitty, která mezitím již přestala doufat, že Arthura ještě spatří, však nakonec přijala nabídku k sňatku od pana Colea. Olivia tak v tomto kritickém momentě zasáhla a ukázala jí Arthurův dopis z Indie, načež si Kitty s pomocí vlivu rodiny Sparrowových u matky a bratra kvůli Arthurovu opětovnému zájmu vyvzdorovala Coleovo odmítnutí. Tlak na sňatek ze strany její rodiny a nejistota ohledně Arthurova návratu se nicméně hluboce podepsaly na Kittyině zdraví, jelikož se pod vlivem těchto událostí nervově zhroutila. Po Arthurově příjezdu do Británie se již sice cítila výrazně lépe, nicméně předchozí nervové vypětí zanechalo bohužel trvalé následky. Neprodleně po svém příjezdu do Anglie zaslal Arthur Wellesley rodině Pakenhamů okamžitou žádost o Kittyinu ruku, která byla vzhledem k jeho momentálnímu postavení s radostí přijata. Kitty se ale obávala, že se za tak dlouhou dobu výrazně změnila a naléhavě Arthura žádala, aby se raději před svatbou setkali. Ten však nekompromisně trval na svém rozhodnutí, že se s ní navzdory dlouhému odloučení hodlá oženit a napsal tak Kitty, že dle jeho názoru žádné setkání před svatbou není třeba. Ke svatebnímu obřadu tedy došlo již 10. dubna 1806 v irském sídle Pakenham Hall téměř deset let poté, co Arthur odplul do Indie, aniž by se za celou dobu šestatřicetiletý ženich s třiatřicetiletou nevěstou viděli.²⁰²

V naprosté většině Wellingtonových životopisů (od prací Elizabeth Longfordové, přes díla Christophera Hibberta a Richarda Holmese) jsou citována následující slova, která měl Arthur jako reakci na Kittyin změněný vzhled zašeptat svému bratru Geraldovi, jenž je jakožto farář oddával: „*U Jova ta zošklivěla!*“ Tento příběh je však v pramenech poprvé zaznamenán až o padesát let později v deníku lady Francis Shelleyové.²⁰³ Osobně se také po analýze vévodovy korespondence domnívám, že aby Wellington, jenž se stal navíc v pozdější fázi života římským katolíkem, šeptal do ucha knězi „*U Jova!*“ (By Jove), je nanejvýš nepravděpodobné. V mnou prostudovaných pramenech Wellington pravidelně užíval zvolání „*Pro Boha!*“ (By God!). Domnívám se tak, že se zde s největší pravděpodobností jedná o další „wellingtonovský“ mýtus.

Romantický příběh o vztahu Arthura Wellesleyho a Kitty Pakenhamové, v němž láska přesně jako v tehdy populární Homérově *Odyssey* triumfovala nad

---

²⁰²DELAFORCE, Patrick, c. d., s. 23–30.

²⁰³MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 181.

všemi překážkami a dlouhou dobou odloučení, se stal v Británii záhy velice populární. Kitty byla dokonce pozvána k panovnickému dvoru, kde si ji královna Charlotta osobně vyptávala na okolnosti tohoto příběhu: „*Opravdu jste za celou tu dlouhou dobu jeho nepřítomnosti nenapsala siru Arthurovi ani jediný dopis? Ne, nepsala madam. A to jste na něj někdy alespoň nepomyslela? Ano, madam. Myslela jsem na něj velmi často.*“²⁰⁴

Přesto zůstává smutnou skutečností, že toto manželství bylo od začátku nešťastné. Za dlouhá léta odloučení se jak Arthur, tak Kitty značně změnili. Z Arthura se stal ambiciózní muž, který si prošel tvrdými životními lekcemi, peklem bitvy u Assaye a ochutnal pocity společenského i politického obdivu. Po návratu domů se tudíž zdál být plně zaměřený na svou kariéru, zatímco Kitty, jenž si prošla nelehkým obdobím doprovázeným celkovým nervovým zhroucením doufala spíše v klidný rodinný život na irském venkově a ve společnosti se již cítila spíše nesvá. Arthur navíc během dlouhého odloučení rozhodně Kitty na rozdíl od ní nezachoval věrnost. Před i po návratu s Indie navštěvoval notoricky známou londýnskou kurtizánu Harriette Wilsonovou. Věrný Kitty patrně nezůstal ani v Indii, kde s největší pravděpodobností zplodil nemanželského syna. Milenecké poměry v manželství se na druhou stranu (obzvláště v případě mužů) v této době považovaly za poměrně běžnou záležitost. Sňatek představoval v podstatě domluvenou smlouvu ze strany zúčastněných rodin a ve vztahu mezi manželi se tudíž neočekávala zvláště vášnivá láska.²⁰⁵ Jednoznačnou skutečností také zůstává, že se Wellington po celý svůj život rád obklopoval pohlednými, nezávislými, chytrými ženami. Mezi jeho favoritky patřily ku příkladu lady Francis Shelleyová, Josefína Grassiny (bývalá Napoleonova milenka) a v pokročilejším věku lady Arbuthnotová. Nikdy za svůj život však nedopustil, aby byl nějaký z jeho vztahů skandalizován a většina jeho domnělých poměrů z cizími ženami díky tomu zůstává nepotvrzenými. Přes ne zrovna vřelý vztah mezi manželi se již necelý rok po svatbě v únoru 1807 narodil Kitty syn a dědic Arthur Richard. Protože byla Kitty ve čtyřiatřiceti letech prvorodičkou, rovnal se tento naprosto bezproblémový porod malému zázraku.²⁰⁶

---

²⁰⁴ HARE, Augustus, *The Life and Letters of Maria Edgeworth Vol I.*, Boston and New York, 1895, s. 159.

²⁰⁵ DELAFORCE, Patrick, c. d., s. 30–31.

²⁰⁶ SHAW, Matthew, c. d., s. 38.

V březnu roku 1807 přijal Arthur nabízenou pozici vrchní tajemníka Irska ve vládě čerstvě jmenovaného irského guvernéra, vévody z Richmondu. V Irsku, jehož obyvatelé z velké části toužili po osamostatnění, panovala již několik let napjatá atmosféra. Arthur byl jako kovaný tory samozřejmě pro jednoznačné zachování unie s Británií. Zároveň vůči irskému nacionalismu obhajoval politiku vstřícnosti a poskytování co nejvyšší možné míry autonomie. Jakmile by však Irové povstali proti Koruně a vyžadovali plnou nezávislost, nezbývalo by dle Arthurova názoru než povstání potlačit silou.²⁰⁷ Z tohoto období také podle historičky Elizabeth Longfordové s nejvyšší pravděpodobností pochází (pokud se ovšem nejedná opět o mýtus) další z Wellingtonových nejčastěji popularizovaných bonmotů, jenž měl údajně prohlásit, když byl ve společnosti probírán jeho irský původ. Na adresu svého „írství“ tehdy prý Wellington poznamenal následující: „*Jen protože se člověk narodí ve stáji, nemusí být ještě nutně koněm.*“²⁰⁸

Mezitím se opět značně vyostřila situace na kontinentu. Napoleon po Slavkovu nadále upevňoval svůj vliv na německém území. Prusko se pod vládou Fridricha Viléma III. snažilo za každou cenu vyhnout válce, čímž se dostávalo postupně čím dál tím citelněji pod Napoleonův vliv. Nejprve přijalo navrhovanou výměnu Kladska za Hanoversko, jenž bylo jako domovské území britského panovníka Jiřího III. (pocházel z Hanoverské dynastie) pro Británii obzvláště citlivým územím a následně podepsalo v Paříži smlouvu o uzavření pruských přístavů pro britské lodě. Nikoho z velmocí tudíž příliš nepřekvapilo, když Británie začátkem června 1806 vyhlásila Prusku válku.

Události na kontinentě nadále nabíraly rychlý spád. Již 12. července 1806 zřídil Napoleon Bonaparte na území Svaté říše římské Rýnský spolek, čímž Říše de facto přestala existovat. Dosavadní císař František II. na základě těchto událostí 6. srpna 1806 abdikoval na pozici římského císaře a Svatá říše římská národa německého definitivně zanikla i de iure. Rýnský spolek byl na počátku tvořen šestnácti říšskými knížaty z bývalého území Říše, která získala oficiální nezávislost. Ve skutečnosti se jednalo v zásadě o další Napoleonův protektorát. Za vše patrně nejlépe hovoří fakt, že jednou z povinností členů spolku bylo poskytnutí 60 000 vojáků pro Napoleonova budoucí tažení. Francouzské armády

---

²⁰⁷ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 131.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 129.

se tak brzy pravidelně začaly pohybovat po pravém břehu Rýna, přičemž trvale obsadily pevnosti Verden a Essen. Tyto Napoleonovy kroky a narůstající ponížení Pruska v září 1806 definitivně navedly Fridricha Viléma III. do řad nově zformované, čtvrté protifrancouzské koalice po boku Británie, Ruska, Švédska a Saska.

Avšak již 14. října utrpěli Prusové v jediný den dvě drtivé porážky v bitvách u Jeny a Auerstedtu, které v zásadě rozhodly o výsledku celé prusko-francouzské války. O tři dny později navíc porazili Francouzi i záložní pruskou armádu u Halle, a ještě do konce října dobyli Berlín. Prusko padlo tak rychle, že ruské jednotky, jež Prusům mířily na pomoc ani nestihly aktivně zasáhnout do boje. Triumfující Napoleon poté v Berlíně 21. listopadu 1806 vyhlásil proslulou kontinentální blokádu, která zakazovala dovoz veškerého britského zboží na kontinent. Vše, co pocházelo z Anglie, tak mělo být buď zkonfiskováno nebo zničeno. Napoleon následně zvítězil 14. června 1807 také nad Rusy u východopruského Friedlandu a 7. července uzavřel s ruským carem Alexandrem I. mír v Tylži. Car musel uznat nově zřízené Varšavské velkovévodství, Rýnský spolek a vzdát se svých mocenských ambic na Balkáně. O dva dny později došlo k uzavření oficiálního míru s Pruskem, jenž znamenal pro Fridricha Viléma III., naprostou katastrofu. Prusko ztratilo více jak polovinu území a přes pět milionů poddaných. Z části bývalého pruského území byly vytvořeny nové státy: Varšavské velkovévodství a Vestfálské království, na jehož stolec byl dosazen nemladší Napoleonův bratr Jerome Bonaparte.²⁰⁹

Od května 1807 se navíc pro Británii opět stala aktuální hrozba francouzské invaze na Ostrovy. Napoleon plánoval zabrat dánské válečné loďstvo, s jehož pomocí by byla invaze znovu uskutečnitelná, neboť dánská a portugalská flotila zůstávaly posledními konkurenceschopnými silami vůči britskému námořnictvu. Britský ministr zahraničí lord Canning nejprve vyzval Dánsko k dobrovolnému předání námořní flotily pod „britskou ochranu“. Dánové snažící se o zachování neutrality ovlivněny oprávněným strachem z Napoleona tento návrh nakonec odmítli, načež se britská vláda rozhodla jejich válečné loďstvo zabrat násilím. V červenci 1807 byla vyslána z Británie vojenská expedice pod velením lorda Cathcarta, jejímž úkolem bylo dobýt Kodaň a zabrat dánskou flotilu kotvící

---

²⁰⁹ Srov. JŮN, Libor, c. d., s. 96–110. MUIR, Rory, *Britain and the Defeat of Napoleon 1807–1815*, New Haven and London 1996, s. 6–8.

v kodaňského přístavu. Arthur, jenž v celé akci spatřoval šanci k dalšímu kariérnímu postupu, se hodlal operace jednoznačně zúčastnit. Nejprve získal svolení opustit Irsko od vévody z Richmondu a poté přesvědčil ministra války lorda Cestlereigha, aby mu svěřil velení nad jednou z britských divizí určených ke kodaňské expedici. Během této operace se Wellesley nejspíše znovu setkal s generálem Bairdem, jelikož Baird také velel jedné z britských divizí. Britové se vylodili v blízkosti Kodaně v polovině srpna a okamžitě město oblehli. Arthur se navíc vzápětí vyznamenal, když se svou divizí na hlavu porazil dánské jednotky mířící ke Kodani, aby se ji pokusily vyprostit z obležení. Wellesleymu se podařilo nepřipravené Dány zaskočit náhlým útokem u městečka Köge, kde získal snadné a přesvědčivé vítězství.²¹⁰ Ohledně ztrát, jež Dánové při této porážce utrpěli Arthur napsal: „*Dánské ztráty byly velmi vysoké, získali jsme navíc 60 zajatých důstojníků a dalších 1100 zajatců z řad mužstva.*“²¹¹ Poměrně hladký průběh boje potvrdil také Richard Howard bojující v řadách 95. pluku britských střelců: „*Třikrát jsme zvolali bojový pokřik a zaútočili na ně (95. pluk) spolu se třemi rotami 92. pluku a dvěma eskadronami lehké kavalerie. Hnali jsme je pryč od města (Köge) s velkými ztrátami na nepřátelské straně. Pronásledovali jsme je tři míle do vnitrozemí*“²¹²

Po této porážce Dánové žádný další pokus o osvobození Kodaně podniknout nestihli, neboť Britové začali již 2. září s bombardováním města těžkými mořadly.²¹³ Kodaň v důsledku bombardování po pěti dnech kapitulovala a dánská flotila se záhy ocitla v britských rukou. Arthur Wellesley však s bombardováním města přes jeho nespornou účelnost příliš nesouhlasil, (na druhou stranu Wellesleymu bylo později často vyčítáno, že neuváženě riskoval životy svých mužů při dobývání nepřátelských hradeb nedostatečně připravenou ztečí) neboť při něm trpěli zejména civilisté, což považoval za neetické. Dále sice oceňoval, jak statečně si jeho vojáci vedli u Köge, ale zároveň byl zklamaný z častých krádeží svých mužů a z jejich neuctivého chování k místnímu obyvatelstvu. V celkovém důsledku nicméně kodaňská expedice představovala jednoznačný úspěch. Britské ztráty činily necelých 300 padlých a zraněných

---

²¹⁰ FORTESCUE, John, *A History of the British Army Vol. V*, London 1906, s. 71–72.

²¹¹ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. III*, London 1844, s. 8.

²¹² KEYNON, George, *Report on the Manuscript of Lord Keynon*, London 1894, s. 560.

²¹³ Celkově bylo na město vypáleno přibližně 2000 granátů.

z 18 000 nasazených vojáků.²¹⁴ V britské společnosti se navzdory tomu (možná právě kvůli snadnému průběhu) kodaňské tažení přílišné popularity nedočkalo. Lady Henrietta Ponsonbyová, sestra proslulé módní ikony a jedné s prvních žen angažující se ve vysoké politice, Georgiany Cavendishové, vévodkyně z Devonshireu²¹⁵, tak o náladě v Londýně napsala: „*nezdá se, že by si této události (kodaňského tažení) dav cenil tak jak by měl, když si uvědomím, od čeho jsme tím byli zachráněni.*“²¹⁶

Bitva u Køge představuje dle mého názoru další důkaz o tom, že Arthur Wellesley zdaleka nebyl pouze defenzivní generál, i když v odborné literatuře této bitvě prozatím není věnováno příliš pozornosti. V Arthurově podání se zde bezpochyby jednalo o úspěšný, a hlavně zcela překvapivý útok. Na kodaňském tažení se kromě vojenských akcí pro Arthura Wellesleyho udála ještě jedna podstatná událost. Jeden z britských generálů účastnících se tohoto tažení, lord Grosvenor, si s sebou totiž vzal oblíbenou klisnu, která jak se vzápětí ukázalo byla v březí a musela být poslána zpět do Anglie. Zde porodila hřebečka, jenž dostal podle názvu expedice jméno Copenhagen (Kodaň). Tohoto hřebce později koupil jeden z Wellesleyho budoucích podřízených důstojníků, jenž jej Arthurovi následně prodal ve Španělsku, kde se Copenhagen stal Wellingtonovým nejoblíbenějším hřebcem a nosil jej i v bitvě u Waterloo. Dodnes Copenhagen odpočívá v zahradách venkovského sídla rodiny Wellesleyů v Stradfield Saye House.²¹⁷

Po expedici do Kodaně se Arthur očividně zamýšlel soustředit plně na vojenskou kariéru, o čemž svědčí jeho dopis lordu Castlereagho, ve kterém po svém návratu z Dánska naspal: „*Jsem připraven odjet sloužit do kterékoli části světa, kde si to situace bude vyžadovat.*“²¹⁸ Castlereagh neviděl nejmenší důvod proč Wellesleymu nevyhovět. Rozhodl se, že jej spolu s propagátorem venezuelského nacionalismu Franciscem Mirandou žijícím v londýnském exilu, vyšle tentokrát jako vrchního velitele další britské expediční armády, jejíž mise

---

²¹⁴ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 219.

²¹⁵ Příběh Georgiany Cavendishové byl mimo jiné v roce 2008 zfilmován ve snímku Vévodkyně s Keirou Knighthley v hlavní roli.

²¹⁶ GRANVILLE, Castilia ed., *Lord Granville Leveson Gower Private Correspondence Vol. II*, London 1916, s. 284–285.

²¹⁷ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 136.

²¹⁸ WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshall Arthur, Duke of Wellington Vol. V.*, London 1860, s. 139.

byla namířena proti španělské Venezuele. Wellesley měl mít pod sebou během plánované invaze do Jižní Ameriky 9000 mužů a vrchní velení mu bylo uděleno zejména díky jeho povýšení na generálporučíka v dubnu 1808, jenž jej v rámci hierarchie britské armády posunulo opět o něco výše.²¹⁹ Mezitím se ovšem znovu dramaticky proměnila situace na evropském bojišti. V reakci na pád dánské flotily do britských rukou Napoleon rozkázal maršálu Junotovi napadnout Portugalsko, aby neprodleně získal portugalskou námořní flotu, která pro francouzského císaře znamenala v zásadě poslední možnost k naplnění jeho plánu ohledně invaze do Británie. Španělsko, jakožto Napoleonův spojenec, poskytlo Junotovým jednotkám přicházejícím z Francie volný průchod a již 30. listopadu 1808 padl Lisabon, zatímco portugalská královská rodina stihla na poslední chvíli uprchnout do Brazílie. Ačkoliv Francouzi dosáhli Lisabonu během úctyhodných čtrnácti dní, portugalské válečné námořnictvo přesto zavčas vyplulo do bezpečí britských přístavů, což pro Napoleona znamenalo značný neúspěch. Třebaže francouzská vojska následně rychle dobyla celé Portugalsko, jehož obyvatelé se zdáli být francouzským revolučním myšlenkám zpočátku poměrně nakloněni, vyvolali Francouzi svým krutým zacházením s portugalským obyvatelstvem brzy rozsáhlou vlnu odporu. Centrem portugalských povstalců se stalo město Porto, které pod vedením místního biskupa vyhlásilo nezávislost na francouzské správě.

Mezitím proběhly také první nepokoje ve Španělsku, jenž se dostávalo čím dál tím zjevněji pod Napoleonův vliv. Všeobecný nesouhlas španělské šlechty i samotné veřejnosti vyvolaný Napoleonovou sílicí mocí nad zemí donutil snadno ovlivnitelného španělského panovníka Karla IV. k abdikaci ve prospěch jeho nestaršího syna Ferdinanda. To Napoleon samozřejmě nehodlal strpět a vzápětí de facto unesl španělskou královskou rodinu do Bayonne ve Francii. Zde Karel IV. oficiálně prohlásil, že se zřekl španělského trůnu pod nátlakem a abdikace ve prospěch Ferdinanda se tudíž stává dle práva neplatnou. Poté „ku podivu“ abdikoval okamžitě znovu ve prospěch Napoleonova bratra Josefa Bonaparta, který se tak stal novým španělským panovníkem. Tato „abdikační fraška“ evidentně nemohla nikoho oklamat, i když zaručovala vládě Josefa Bonaparta zdání legitimacy. Ze Španělska se nicméně stal během roku 1808 další francouzský satelitní stát.²²⁰

---

²¹⁹ GUEDALLA, Philip, c. d., s. 148.

²²⁰ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 138.

V průběhu těchto událostí byla v květnu 1808 v Madridu napadena francouzská posádka a nepokoje se od té doby šířily podobně jako v Portugalsku po celé zemi. Následně jak představitelé portugalské, tak španělské protifrancouzské opozice vypravili své reprezentanty do Londýna, aby zde jednali o britské vojenské pomoci proti francouzským okupantům. Britská vláda na jejich žádost pohotově odpověděla a rozhodla o okamžitém vyslání pomocné armády do Portugalska. K této nově naplánované operaci měly být využity jednotky Arthura Wellesleyho, neboť jeho armáda určená původně k tažení do Venezuely již byla vyzbrojena a v podstatě připravena k okamžitému vyplutí. Wellesleyho cílem se tedy na místo Venezuely nyní stalo Portugalsko a z původního španělského nepřítele se stal nový spojenec proti Napoleonovi. To samozřejmě nezměnilo nic na skutečnosti, že měl Arthur každým dnem opět odjet do války.²²¹

Když Arthur Wellesley krátce před odjezdem do Portugalska na hradě v Dublinu předával svému příteli a současně nástupci v úřadu vrchního tajemníka Irska, Johnu Wilsonovi Crokerovi, potřebné informace o svém předešlém působení na této pozici, na okamžik se během vzájemného rozhovoru odmlčel. V nastalém tichu se pan Croker zeptal, nad čím Arthur tak zdlouhavě přemýšlí, načež Wellesleyho odpověděl následovně: *„Abych řekl pravdu, myslím na Francouze, proti kterým se chystám bojovat..., zdá se, že mají nový systém strategie, kterým po taktické stránce překvapili a převálcovali všechny armády Evropy. A to člověka nutí k zamyšlení, ale na tom už nezáleží – mé kostky jsou vrženy, možná mě mohou také porazit, ale rozhodně mě svými manévry nepřekvapí. Za prvé proto, že se jich, jak se zdá, na rozdíl od všech ostatních nebojím. Za druhé, protože jestli je pravda to, co jsem slyšel o jejich taktice, zdá se mi, že neobstojí proti jednotkám, které budou během boje držet pevně své pozice.“*²²²

Tento Wellingtonem zmíněný „nový systém strategie“, jenž Francouzům již po několik let přinášel jedno vítězství za druhým postupně vznikl poté, co se proti Francii v důsledku popravy Ludvíka XVI. a následném vyhlášení republiky, jak již bylo zmíněno výše, postavila téměř celá Evropa. Francouzi potřebovali v nejkratším možném čase zmobilizovat co nejpočetnější armádu, což bylo najednou umožněno díky občanskému nacionalismu a republikánskému státnímu

---

²²¹ GUEDALLA, Philip, c. d., s. 151–152.

²²² CROKER, John, Wilson, *The Croker Papers Vol. I*, London 1885, s. 13.

zřízení. Ve Francii bylo Výborem pro veřejné blaho vyhlášeno známé heslo „*Vlast v nebezpečí!*“, na jehož základě došlo k všeobecné branné povinnosti pro všechny muže od 18 do 25 let, což umožnilo v celkovém důsledku Francouzům postavit do pole až milion vojáků. Ve Francii tudíž vzápětí nastala nejen politická revoluce, ale také revoluce ve vojenství, neboť právě masové odvody a všeobecná branná povinnost daly v rámci francouzských armád částečně z nutnosti vzniknout nové bojové taktice. Od konce třicetileté války dominovala na evropských bojištích takřka bezvýhradně lineární taktika spočívající v rozvinutí armády nejčastěji do linie o třech řadách. Utvoření a udržení bojové linie ovšem bylo poměrně náročné na výcvik vojáků, jelikož hlavní síla linie spočívala v pravidelné a koordinované palbě po salvách. Francouzští generálové měli najednou k dispozici sice nesmírně početné, ale zároveň často nedostatečně vycvičené armády plné čerstvých rekrutů. Nová francouzská taktika, na kterou plně navázal a již dále rozvinul i sám Napoleon, se tudíž snažila přizpůsobit těmto okolnostem, ale zároveň je také co nejlépe využít.²²³

V rámci francouzské inovativní bojové taktiky tak byli proti nepřátelským liniím nejprve vysláni takzvaní voltižéři představující zcela nový druh vojska nazývaný lehká pěchota. Voltižéři postupovali v rozptýlené rojnici proti nepřátelské linii. Bojovali většinou ve dvojicích, a protože stříleli dle uvážení, nepotřebovali k tomuto stylu boje přílišný výcvik. Svou nepravidelnou palbou nepřátelské linie oslabili, přičemž pro masovou palbu linií po salvách zároveň představovali malé, rozptýlené cíle. Lehkou pěchotu poprvé použili s velkým úspěchem Američané ve válce za nezávislost a odut se inspirovali nejprve Francouzi a následně i zbytek Evropy.²²⁴

Po útoku voltižérů následovala hlavní francouzská novinka, útok vedený ve formaci hluboké pochodové kolony postupující proti tenké nepřátelské linii. Šířka francouzské kolony o síle jednoho batalionu (ideálně 800 mužů) dosahovala přibližně počtu 40–80 mužů a její hloubka 9–12 řad. Francouzské bataliony byly ovšem často slučovány za sebou do jedné masivní kolony, která mnohdy dosahovala hloubky osmdesáti a více řad. Tato masa mužů poté působila doslova hrozivým dojmem. Vedení útoku v koloně bylo navíc oproti postupu a boji

---

²²³ BĚLINA, Pavel, *Napoleonské války: Předěl v dějinách mezinárodních vztahů a vojenského umění*, in: *Napoleonské války a české země*, Praha 2001, s. 27.

²²⁴ BRUCE, Robert ed., c. d., s. 18–19.

v rozvinuté linii, podobně jako v případě rojnice méně náročné na výcvik. Další nespornou výhodou kolony pak představoval davový efekt působící pozitivně na psychiku nezkušených rekrutů. I když pod palbou nepřítele první řady kolony zpanikařily, valící se masa mužů zadních řad je pouhou setrvačností pochodu tlačila na jejich místo a v zásadě jim tím naprosto znemožňovala možnost útěku. Kolony se tak v bitvě stávaly v podstatě obrovským lidským beranidlem.²²⁵ Toto „živé“ beranidlo se hnalo proti liniím evropských armád stojících v třech, maximálně čtyřech řadách a vítězilo už jenom svým strašlivým vzhledem. Tento masový útok byl navíc podporován vířením bubnů a Marseillaisou,²²⁶ jejíž text bořil základy „starého režimu“ tak dokonale, že ji poté co se nechal korunovat na císaře, raději zakázal samotný Napoleon. Marseillaisu nahradil během útoku francouzských kolon prostý výkřik: „*Vive l'Empereur!*“ („Ať žije císař!“). Pro její silný psychologický účinek na mužstvo nicméně francouzští generálové tento zákaz často porušovali a nechávali při útoku Marseillusu mnohdy nadále znít.

Francouzské kolony však měly jednu nespornou slabinu spočívající v malé palebné síle. Střílet mohly pouze první dvě řady kolony, což představovalo přinejlepším 150 mušket. A právě na této slabině hodlal založit svůj plán mající vést k vítězství nad Francouzi Arthur Wellesley. Rozhodl se, že v konfrontaci s francouzskými jednotkami rozvine své bataliony na místo klasické linie o třech řadách do pouhých dvou řad, čímž maximalizuje britskou palebnou sílu, jelikož obě řady budou schopny do francouzské kolony nepřetržitě pálit a ani jediná britská mušketa nezůstane nevyužita. V rámci jednoho britského batalionu tak na francouzskou kolonu čekala hrůzostrašná palba všech osmi set hlavních. Jako příznivec Julia Caesara zamýšlel Wellesley také maximálně využít výhody terénu. Ideálně hodlal svou dvouřadovou linii rozestavit na vrcholu hřebene, aby musela francouzská kolona proti britským mušketám postupovat do kopce, což mělo její postup maximálně zpomalit a britským mušketám poskytnout co nejdelší časový úsek k palbě. V případě intenzivnější nepřátelské dělostřelby se navíc Britové mohli stáhnout za hřeben, který jim následně před francouzskými dělostřelci poskytl přirozené krytí. Tento způsob vedení boje měl do vojenské historie

---

²²⁵ MUIR, Rory, *Tactics and the Experience of Battle in the Age of Napoleon*, New Haven and London, 1998, s. 71.

²²⁶ Marseillaisa byla složena řadovým vojákem revolučních armád, přičemž tento její úryvek krásně ilustruje nové pojetí společnosti a počátky nástupu éry nacionalismu: „*Vzhůru, děti vlasti, den slávy nadešel! Proti nám tyranie, zvedá svůj krvavý prapor!... Do zbraně občané! Šikujte se pod prapory! Vzhůru! Vzhůru! Nechť krev nečistá naplní brázdy našich polí!*“

vstoupit pod názvem „taktika odvráceného svahu“ („reverse slope tactic“). Britské jednotky dokázaly vypálit bezpečně 3–4 výstřely za minutu a Wellesley věřil, že proti takovéto palebné síle neobstojí ani francouzská kolona. Zároveň si ovšem musel být vědom, že vydržet do poslední chvíle na místě v linii o pouhých dvou řadách bude vyžadovat od jeho mužů silnou morálku a značnou dávku odvahy.²²⁷ Domnívám se tak, že přesně výše popsany postup boje měl Arthur Wellesley na mysli, když sděloval Williamu Crokerovi, že Francouzi neobstojí proti jednotkám odhodlaným držet neochvějně své postavení. Zároveň dle mého názoru musela na základě jeho rozhovoru s Crokerem („*Možná mě mohou porazit, ale jistě mě svými manévry nepřekvapí.*“) Arthura Wellesleyho trápit následující otázka: Vydrží Britové tváří v tvář strach nahánějící koloně stát na své pozici a střílet až do posledního okamžiku? Odpověď se měl Arthur Wellesley již brzy dozvědět.

Britská intervenční armáda vyplula pod Wellesleyho velením k portugalským břehům v polovině července 1808. Arthur měl nyní pod sebou k dispozici za účelem osvobození Portugalska 14 000 mužů, neboť jeho původní armáda určená pro venezuelskou expedici byla posílena o pětitisícový sbor generála Spencera, jenž se stal zároveň Wellesleyho zástupcem na pozici vrchního velitele. Od Lady Eleanor Butlerové, jedné z populárních „dam z Langollenu“, dostal Arthur krátce před vyplutím k Pyrenejskému poloostrovu katolickou modlitební knížku ve španělštině, pomocí níž se během plavby narychlo začal učit španělsky. Nejprve Wellesley se svými jednotkami zakotvil v Portu (centrum portugalského protifrancouzského odporu), aby doplnil zásoby a získal u místního biskupa co nejaktuálnější informace o situaci v Portugalsku. Podle obdržených zpráv mělo na britské jednotky na portugalském území čekat přibližně 15 000 Francouzů pod velením maršála Junota.²²⁸

O několik dní později (1.srpna) se Wellesley s celou svou armádou vylodil poblíž ústí řeky Mondego nacházející se nedaleko portugalského města Coimbra severně od Lisabonu. Ihned následující den po britském vylodění vydal Wellesley oficiální prohlášení k portugalskému lidu: „*Obyvatelé Portugalska: Nastal čas zachránit vaši zemi a navrátit vládu vašemu zákonnému panovníkovi... Válka,*

---

²²⁷ MUIR, Rory, *Tactics and the Experience of Battle in the Age of Napoleon*, New Haven and London, 1998, s. 72.

²²⁸ GUEDALLA, Philip, c. d., s. 160–164.

v níž se nacházíte je bojem za vše, co je drahé každému muži – za bezpečí vašich manželek a dětí, za navrácení vlády vašemu panovníkovi, za samotnou existenci vaší vlasti.“²²⁹ Reakce Portugalců na toto prohlášení se ukázaly v naprosté většině případů plné nadšení a Britové byli vítáni jako osvoboditelé. Této skutečnosti napomohla do značné míry stupňující se krutost Francouzů, kteří si brali od žen po jídlo bez ostychu vše, co se jim zachtělo, a takzvaně „žili ze země“. Vrchol francouzské krutosti pro Portugalce znamenal masakr ve vesnici Evora, kde v rámci „pacifikace“ země francouzský generál Loison pobyl veškeré obyvatele včetně žen a dětí. Arthur Wellesley navíc vydal nařízení, v němž stálo, že britští vojáci musí za vše poctivě platit, jelikož portugalští obyvatelé jsou britští spojenci ve válce proti Francii a přátelé jeho veličenstva krále Jiřího, což představovalo oproti chování francouzských vojáků samozřejmě diametrální rozdíl.²³⁰ Na druhou stranu nutno dodat, že „žití ze země“ bylo v této době standartním počínáním evropských armád a Arthurovo nařízení znamenalo do jisté míry značnou inovaci, která musela být zpočátku často vymáhána za cenu bičování britských vojáků a současně značně zatěžovala britskou pokladnu. Do budoucna se však měla Britům tato politika jednoznačně vyplatit.

Krátce po vydání proklamace k portugalskému lidu zastihla Arthura naléhavá depeše od Lorda Castlereagha, v níž jej informoval, že vláda v Londýně rozhodla o vyslání dalších 15 000 britských vojáků do Portugalska. Takto početná armáda si podle Horse Guards žádala jako vrchního velitele služebně staršího generála, než byl Arthur Wellesley, jenž se nacházel jako momentálně nejmladší generálporučík v celé britské armádě logicky na žebříčku vrchních velitelů na nejnižším stupni. Novým vrchním velitelem celé operace tak byl jmenován sir Hew Dalrymple, guvernér Gibraltaru. Na místo Dalrympleova zástupce byl poté dosazen sir Harry Burrard, který se již nacházel na cestě do Portugalska. Dobrou zprávou pro Arthura Wellesleyho nicméně zůstával fakt, že mu londýnská vláda v depeši povolovala do příjezdu dvou zmíněných generálů pokračovat v jeho plánovaném postupu na Lisabon dle vlastního uvážení.²³¹ Arthur, jemuž bylo vrchní velení již jednou odebráno během jeho indického působení ve prospěch generála Bairda, tentokrát v dopise vévodovi z Richmondu reagoval ohledně

---

²²⁹ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. IV*, London 1835, s. 46.

²³⁰ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 146.

²³¹ Tamtéž, 147.

ztráty velení poměrně klidně a se značnou mírou odhodlání: „*Doufám, že porazím Junota než někdo z nich dvou připluje* (myšleno Dalrymple a Burard). *Poté se mnou mohou naložit, jak uznají za vhodné.*“²³²

Wellesley tedy vytáhl v čele britských jednotek neprodleně směrem k Lisabonu. Během postupu se k Britům přidalo 1500 mužů portugalské armády, čímž se počet Arthurových vojáků přiblížil k 16 000. K prvnímu střetu s Francouzi v rámci konfliktu, jenž se následně zapsal do dějin jako poloostrovní válka²³³, došlo 14. srpna u větrného mlýna nedaleko vesničky Brilos. Jednalo se sice pouze o malou přestřelku mezi jednotkami lehké pěchoty, v níž nad francouzskými voltizéry zvítězil 95. pluk britských střelců, avšak tento střet se měl stát symbolem pro dominanci britských pluků lehké pěchoty po celou dobu napoleonských válek.²³⁴

První pluk britské lehké pěchoty byl vytvořen jako reakce na úspěchy francouzských voltizérů v revolučních válkách a na jejich vedení boje v rojnici již roku 1797. Britští střelci (riflemen), jak byly pluky lehké pěchoty oficiálně nazývány, nosili na rozdíl od pro Brity typických červených kabátů uniformy tmavozelené barvy. Hlavní rozdíl, a jak se následně ukázalo i výhodu, oproti francouzské lehké pěchotě představovala na straně britských střelců jejich zbraň. Namísto klasické muškety s hladkým vývrtem hlavně používali britští střelci takzvanou „Bakerovu pušku“ s drážkovaným vývrtem z dílny britského zbrojře Ezechiela Bakera. Díky drážkovanému vývrtnu získala kule v hlavní pušky rotaci a její dostřel tak byl oproti mušketě několikanásobně delší. Na vzdálenost 200 yardů (cca. 183 m) se britští střelci téměř nemýlili a při střelbě na 300 yardů (cca. 274 m) zasáhl cíl stále spolehlivě jeden z pěti střelců. Značná nevýhoda pušky na druhou stranu spočívala v pomalém nabíjení, jelikož namísto 3–4 výstřelů vojáka s mušketou zvládl střelec z pušky pouhý jeden až dva výstřely za minutu.²³⁵ Pro Arthura Wellesleyho zůstávalo nicméně nejdůležitější, že měl v rotách střelců proti francouzským voltizérům k dispozici jednotky, jež je byly schopny bez problémů odrazit, aniž by voltizéři narušili linie Wellesleyho řadové pěchoty, a co

---

²³² GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. III*, London 1844, s. 46.

²³³ V české literatuře se můžeme setkat rovněž s pojmem pyrenejská válka.

²³⁴ OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. I*, Oxford, 1902, s. 236.

²³⁵ HAYTHORNTHEWAITE, Philip, *British Riflemen 1797–1815*, Oxford 2002, s. 12–16.

více, ve většině případů jim uštedřit porážku. Ne nadarmo tak patří 95. pluk v britské armádě dodnes k těm nejslavnějším.

Britský postup k Lisabonu se po šarvátce u Brilosu pokusily zdržet nedaleko města Rolica francouzské jednotky pod velením generála Delabordea, který měl k tomuto úkolu k dispozici ovšem pouhých 4000 mužů. Dle očekávání Arthur díky několikanásobné přesile donutil Delabordeovu armádu poměrně snadno k ústupu.²³⁶ U Rolici se sice nejednalo (i vzhledem k nepoměru sil) o významné britské vítězství, jelikož Francouzi ustoupili zcela spořádaně a bez významnějších ztrát, přesto šlo o jednoznačný úspěch, díky kterému mohl Wellesley neprodleně pokračovat v postupu na Lisabon.

Během několika dnů se Arthurovi muži přiblížili až k vesnici Vimeiro vzdálené pouhých čtyřicet mil od portugalského hlavního města. U Vimeira se měly Arthurovy jednotky spojit s prvními posilami připlouvajícími z Británie. Spolu s novými silami byl očekáván také příjezd sira Harryho Burrarda, prvního z dvou Arthurových nově jmenovaných nadřízených generálů. Mezitím však Wellesleyho zastihla od britských zvěděů zpráva ohledně pozice maršála Junota táhnoucího v čele hlavních francouzských sil vstříc Wellesleymu, aby zabránil pádu Lisabonu do britských rukou. Junotova armáda se podle zvěděů nacházela nedaleko, i když údaje ohledně počtu Junotových mužů, jenž Wellesleymu zvědové předkládaly, se zdály dosti nejednoznačné. Ve skutečnosti síly francouzského maršála čítaly i po spojení s poraženým generálem Delabordem pouhých 13 000 mužů a 23 děl. Junot si navíc nemohl v nejbližší době dělat naděje na posily, jelikož francouzské síly ve Španělsku měly plné ruce práce s jeho pacifikací. Arthur Wellesley měl momentálně k dispozici 17 000 vojáků a 17 děl. Wellesley nechal rozmístit své jednotky v obraném postavení na hřebeni před vesnicí Vimeiro, neboť tento hřeben skvěle vyhovoval jeho taktice „odvráceného svahu“.²³⁷ Je možné, že pokud by Junot nezaútočil, převzal by následující den Arthur iniciativu a vyrazil do ofenzivy. Wellesley si nicméně patrně uvědomoval, že čas hraje vzhledem k blížícím se britským posilám v Junotův neprospěch, a existuje značná pravděpodobnost, že Francouz zaútočí jako první.

---

²³⁶ OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. I*, Oxford 1902, s. 235–237.

²³⁷ NAPIER, Sir William Francis Patrick, *History of the War in the Peninsula and in the South of France: from the Year 1807 to the Year 1814 Vol. I*, London 1828, s. 209.

Následně připlula k Vimeiru loď se sirem Harry Burrardem na palubě, jenž se tak stal oficiálně novým vrchním velitelem britských sil v Portugalsku. Jakmile se Arthur o Burrardově příjezdu dozvěděl, neprodleně se odebral k pobřeží a navštívil sira Harryho na jeho lodi, aby jej zpravil o situaci. Sir Burrard, jenž hodlal strávit následující noc prozatím na své lodi, dal Arthurovi jasný rozkaz, aby se vrátil k Vimeiru a do jeho příjezdu nic nepodnikal. Wellesley se tedy navrátil do tábora u Vimeira nejspíše se smíšenými pocity, jelikož následující den měl přijít o velení. Junota tedy porazit nestihl. Avšak v ranních hodinách 21. srpna 1808 Junot nakonec zaútočil na britské pozice, a protože sir Burrard se stále nacházel na své lodi, velení v nadcházející bitvě spočívalo na bedrech Arthura Wellesleyho.²³⁸

Junot zahájil útok dvěma brigádami, které vyslal obsadit severní část hřebene, aby se tímto manévrem pokusily o obchvat britské pozice, neboť Britové byli rozestaveni pouze na jeho jižní části před vesnicí Vimeiro. Junot s těmito jednotkami patrně zamýšlel po dokončení obchvatu zaútočit po vrcholu hřebene na Arthurovo levé křídlo, přičemž by dal zároveň rozkaz svým hlavním silám k frontálnímu útoku na britskou pozici. Wellesley ovšem tento manévr včas zpozoroval a stihl sever hřebenu obsadit ještě před Francouzi. Po nezdařilém pokusu o obchvat Junot již na nic nečekal a vyslal proti hlavnímu britskému postavení na jihu hřebene dvě mohutné kolony pod velením generála Tomiriérse. Francouzi zahájili útok několika rotami voltizérů, které byly bez větších potíží odrazeny britskou lehkou pěchotou střelců 95. a 60. pluku.²³⁹ Po tomto nepříliš zdařilém začátku boje nastoupily na scénu za podpory francouzského dělostřelectva dvě zmíněné Tormiriérsovy kolony široké 40 mužů a hluboké 80 řad. Za víření bubnů a pravidelného pokřiku „Vive l' Empereur!“ se tyto dvě masy vojáků pomalu blížily k britskému postavení v naději, že jako mnohokrát dříve tenkou linii nepřátel snadno rozdrť.

Avšak v momentě, kdy se zadýchaní Francouzi, jenž museli proti britským liniím postupovat do strmého svahu, přiblížili k vrcholu hřebene, nastala situace, jež se ukázala charakteristickou pro většinu bitev celé poloostrovní války. Každou z kolon uvítal připravený britský batalion roztažený do dvou linií, takže všech osm set mušket bylo schopno palby. Jakmile se Francouzi přiblížili na vzdálenost

---

²³⁸ OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. I*, Oxford, 1902, s. 253.

²³⁹ Tamtéž, s. 254.

padesáti metrů, vyšla první ohlušující britská salva následovaná dalšími v intervalech přibližně po patnácti sekundách. Francouzští vojáci, jenž do té doby většinu nepřátel poráželi mnohdy pouhým hrozivým vzhledem svých kolon, byli nyní těžce zkoušeni a velitel útoku generál Tomiriérs pochopil, že musí urychleně něco udělat, neboť postup jeho kolon se zcela zastavil. Pokusil se tedy rozvinout své muže také do linie, aby mohl Brity rovněž konfrontovat plnou palebnou silou. Během snahy o rozvinutí se nicméně Francouzi pod neutuchávající britskou palbou najednou vydali na zoufalý úprk, jemuž Tomiriérs ani jeho důstojníci neměli šanci zabránit. V tuto chvíli navíc nastoupili do akce opět střelci britské lehké pěchoty, kteří vzápětí začali pálit prchajícím Francouzům do zad, dokud se neztratili z dostřelu jejich „bakerovek“.²⁴⁰

Podle takřka identického scénáře se nadále bitva vyvíjela po celé délce Brity obsazeného hřebene. Francouzské kolony Junotových brigád byly postupně zaháněny strojovou britskou palbou znovu a znovu na útěk. Arthur Wellesley se, jak bylo jeho zvykem, neustále pohyboval v sedle za svými liniemi a osobně z koňského hřbetu dohlížel na průběh bojů. Na jeden z jeho četných „průjezdů“ za britskými liniemi vzpomínal ve svých pamětech voják Harris z 95. pluku britských střelců: *„Byli jsme neustále obklopeni kouřem a střelbou, občas jsme ani nebyli schopni rozeznat co se okolo děje, zatímco jsme bez přestání pálili na naše nepřátele. Ale občas se nám přeci jen naskytl prostor prohodit několik slov ohledně partie, v níž jsme byli zapojeni... Zaslechl jsem jednoho muže vykřiknout: „Přijíždí sir Arthur a jeho štáb!“ Otočil jsme se a na okamžik jej (Arthura) zahlédl...“*²⁴¹

Maršál Junot, jemuž pomalu docházelo, že bitva se pro něj zdá být ztracena, vyslal do útoku v posledním pokusu přeci jen ještě naklonit miský vah na stranu Francouzů dva zbylé elitní bataliony granátníků pod velením generála Kellermana. Těm se opravdu podařilo v jednom bodě Wellesleyho linii prolomit a postoupit až k těsné blízkosti vesnice Vimeiro. Následně se však Kellemanova brigáda ocitla obklíčena britskými bataliony a přes statečnost jeho mužů neměla nejmenší šanci na úspěch.²⁴² Vzápětí tak byl i tento poslední francouzský útok

---

²⁴⁰ Tamtéž, s. 254–255.

²⁴¹ HIBBERT, Christopher ed., *The Recollections of Rifleman Harris*, London 2006, s. 58–59.

²⁴² NAPIER, Sir William Francis Patrick, *History of the War in the Peninsula and in the South of France: from the Year 1807 to the Year 1814 Vol. I*, London 1828, s. 254–255.

zcela rozvrácen. V tento moment bylo o Junotově porážce definitivně rozhodnuto a Arthur Wellesley vydal rozkaz k jízdnímu útoku 20. pluku lehkých dragounů, jenž se vrhl, za zuřivého povzbuzování Wellesleyho štábu na přechájecí Francouze. Tuto situaci popsal seržant Ladnsheit z 20. pluku lehkých dragounů následovně: „*Ted! Dvacátý! Ted! Zakřičel sir Arthur, zatímco jeho štáb začal tleskat a povzbuzovat nás výkřiky. Jeho rozkaz nám zněl v uších ještě v momentě, kdy jsme vedli naše koně v plném trysku do útoku.*“²⁴³

Avšak poté co britská jízda způsobila přechájecím Francouzům značné ztráty, vymkla se kontrole a pokračovala v útoku až na samotné Junotovo ležení. Poblíž francouzského tábora byla britská kavalerie v důsledku své opovážlivosti nemilosrdně smetena více jak šestinásobnou přesilou francouzské jízdy, která do té doby v podstatě nedostala šanci efektivně zasáhnout do bitvy. Lehčí dragouni 20. pluku za svou nerozvážnost zaplatili ztrátou čtvrtiny svých mužů, přičemž jejich nezdařilé počínání zůstalo jedinou kaňkou na Wellesleyho jinak naprosto oslnivém vítězství. Celkové britsko-portugalské ztráty u Vimeira činily okolo 700 mužů oproti přibližně 2000 padlým či raněným Francouzům. Britové také získaly jako kořist většinu z Junotových děl.²⁴⁴ Francouzské síly se nadto i přes odražení pronásledující britské jízdy nacházely v absolutním rozvratu. Rozhodnutí o Junotově pronásledování ovšem spočívalo čistě na Harrym Burrardovi, který mezitím dorazil na bojiště. Arthur, jenž měl jistě lepší přehled o současné situaci, jej neváhal okamžitě oslovit s následujícím doporučením: „*Sire Harry, nyní je Vaše šance. Francouzi jsou zcela poraženi. Máme k dispozici značný počet odpočatých jednotek, které dnes ještě nebojovaly. Postupujme dále na Torres Vedras (obec nacházející na cestě k Lisabonu). Vy postupujte s hlavní částí vojska přímou cestou a já budu postupovat se zbylými jednotkami, které jsou rozestavené na severu, po levém křídle. Za tři dny budeme v Lisabonu.*“²⁴⁵

Zjevně opatrný sir Burrard si byl plně vědom skutečnosti, že se již k Vimeiru blíží sir Hew Dalrymple, guvernér Gibraltaru, jež jej měl nahradit na pozici velitele britských jednotek a vydal tak raději vítězné britské armádě rozkaz k návratu do ležení u Vimeira. Toto rozhodnutí se zdá z čistě vojenského hlediska

---

²⁴³ FLETCHER, Ian, *Voices from the Peninsula: Eyewitness Accounts by Soliders of Wellington's Army 1808–1814*, London 2001, s. 24.

²⁴⁴ OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. I*, Oxford, 1902, s. 261–262.

²⁴⁵ FORTESCUE, John, *A History of the British Army Vol. VI*, London 1928, s. 231.

zcela nepochopitelné. Z lidského hlediska však v Burrardově případě patrně sehrál významnou roli strach neudělat fatální chybu těsně před příjezdem nadřízeného. Následující ráno dorazil dle očekávání k Vimeiru sir Dalrymple, jehož Arthur Wellesley opět přemlouval k neprodlenému pronásledování Junotových jednotek. Sir Hew na Wellesleyho naléhání odpověděl argumentem, že chce nejprve mluvit se sirem Burrardem, čímž se prozatím vyhnul jednoznačnému rozhodnutí. Po krátké poradě dvou nových britských velitelů dostal Wellesley ke svému zklamání rozkaz prozatím stále neopouštět ležení u Vimeira.²⁴⁶ Nutno dodat, že čerstvě příchozí generálové nebyli dostatečně zorientováni ohledně současné situace, což jejich opatrnost částečně omlouvá. Právě kvůli své neznalosti, nicméně mohli dát dle mého názoru na úsudek Arthura Wellesleyho, jenž se v Portugalsku nacházel téměř měsíc a stihl za tuto dobu zvítězit ve dvou bitvách.

Rozhodnutí ohledně dalšího postupu proti nepříteli za nové britské velení vyřešili nakonec sami Francouzi. Demoralizovaný maršál Junot, jenž očividně vzhledem k utrpené porážce a stále přibývajícím britským silám vyhodnotil svou situaci nadále jako beznadějnou, nabídl v odpoledních hodinách Britům bezpodmínečnou kapitulaci. Tu Dalrymple s Burrardem s radostí přijali a ve městě Cintra bylo následně s Francouzi 30. srpna 1808 podepsáno příměří. V mírové konvenci z Cintry Dalrymple s Burrardem zcela nepochopitelně nabídli Junotovy nesmírně výhodné mírové podmínky, které dodnes vzbuzují údiv. Britské královské námořnictvo na základě konvence z Cintry přepravilo na svých lodích veškeré Junotovy jednotky (včetně všech 23 děl) do Francie. Francouzi si navíc mohli odvést celou válečnou kořist jež stihli v Portugalsku získat, a která vzhledem k tomu že obsahovala portugalský královský poklad včetně palácových uměleckých sbírek nebyla zrovna nejmenší. Konvence z Cintry v Británii přirozeně vyvolala značné pobouření.²⁴⁷ Tehdy čtyřiařicetiletý lord Henry Palmerston, jenž se měl v budoucnu stát jedním z nejvýznamnějších ministerských předsedů viktoriánské Británie, ohledně konvenci z Cintry napsal v dopise své sestře následující řádky, jejichž obsah velmi dobře vystihuje náladu na Ostrovech: „*Pěkně se nám to portugalské tažení vyvrátilo! Domnívám se, že*

---

²⁴⁶ OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. I*, Oxford, 1902, s. 265

²⁴⁷ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 157–158.

dohoda, jež Dalrymple podepsal, je snad tím největším zneuctěním britské armády, jaké kdy bylo podepsáno. ²⁴⁸

Sir Dalrymple, sir Burrard i Arthur Wellesley, jenž byl pod konvencí z Cintry rovněž podepsán, byli všichni neprodleně odvoláni z Portugalska a postaveni před vojenský soud v Londýně. Proces se odehrál v listopadu 1808 za předsednictví sira Henryho Dundase. Soudnímu řízení dominovala především ostrá výměna názorů mezi Wellesleym a Dalrymplem, jelikož Arthur od počátku tvrdil, že konvenci podepsal pouze na rozkaz svého vrchního velitele, čímž je dle jeho názoru pro něj celá záležitost vyřízena. Jednoduše řečeno Arthur Wellesley postavil svou obhajobu na argumentu, že pouze splnil daný rozkaz. Navíc poukazoval na skutečnost, že oběma generálům navrhoval po vítězství u Vimeira okamžité Junotovo pronásledování, které každý z nich postupně odmítl. Harry Burrard působil dle svědků spíše apaticky a držel se víceméně v pozadí (ostatně velmi podobným chováním se sir Harry vyznačoval i během samotného tažení). Oficiálně byli soudem nakonec všichni tři generálové osvobozeni, avšak Hew Dalrymple byl jako vrchní velitel a zjevně hlavní iniciátor konvence z Cintry následně odvolán z pozice guvernéra Gibraltaru. Wellesley s Burrardaem kromě utrpené pověsti vyvázli v zásadě beztretně. Za vítězství u Rolici a Vimeira se dokonce vzápětí dostalo Arthurovi Wellesleymu v parlamentu oficiálního poděkování. ²⁴⁹

Veřejné mínění navíc o konvenci postupně ztrácelo zájem, jelikož bylo plně zaujato zcela novými událostmi odehrávajícími se na Pyrenejském poloostrově. Britské jednotky totiž záhy zahájily pod vedením nového velitele sira Johna Moora ofenzivu, načež vstoupily do Španělska. Zde byl však sir Moor u La Coruňi konfrontován se samotným Napoleonem. Francouzský císař, znepokojený porážkami u Rolici a Vimeira následovanými ztrátou Lisabonu, totiž osobně vytáhl v čele armády na Pyrenejský poloostrov, aby vyřešil problematickou situaci. Britové byli u La Coruňi Napoleonem poraženi a sir John Moor navíc přišel v boji o život. U La Coruňi utrpěl vážné zranění také další z britských velících důstojníků, Wellesleyho starý známý, generál Baird, jenž přišel o paži. Baird naštěstí svá zranění přežil, byl penzionován a následně dokonce učiněn

---

²⁴⁸ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 268.

²⁴⁹ HIBBERT, Christopher, *Wellington: A Personal History*, London 1997, s. 77–81.

baronetem. Poražená britská armáda, jenž přišla o svého velitele, musela být urychleně evakuována královským námořnictvem ze Španělska.²⁵⁰ Britové se nicméně stále drželi v Portugalsku.

Arthur Wellesley v reakci na tyto události okamžitě odeslal ministru války 7. března 1809 dnes již proslulé Memorandum na obranu Portugalska, v němž předkládal tvrzení, že pouhých 30 000 britských vojáků dokáže ve spolupráci s místním obyvatelstvem, partyzány a zbytky portugalské armády trvale vázat víc jak trojnásobek nepřátelských sil (100 000 Francouzů).²⁵¹ Na základě tohoto memoranda vláda navrhla i vzhledem k smrti Johna Moora a zranění sira Bairda, Wellesleyho jmenování vrchním velitelem v Portugalsku. Arthurovi byl nyní do značné míry nakloněn i britský panovník Jiří III., který Wellesleyho memorandu poskytl nadšenou podporu. To se zdálo být poměrně překvapivé, protože britský monarcha dříve na Arthura nahlížel spíše negativně. Wellesley nicméně na rozdíl od ostatních vojevůdců získal v poslední době pro Británii řadu vítězství a panovník na něj jednoznačně změnil názor. Jiřího syn, vévoda z Yorku, navíc momentálně kvůli svému osobnímu mileneckému skandálu rezignoval na svou generálskou funkci. Arthur Wellesley tak byl částečně i díky příznivým okolnostem počátkem dubna 1809 oficiálně jmenován vrchním velitelem britských sil na Pyrenejském poloostrově a opět se připravoval na vylodění v Portugalsku. Avšak na rozdíl od předchozího portugalského tažení nyní nehrozilo, že bude na pozici vrchního velitele během tažení nahrazen.

Utkat se s Napoleonem přesto Arthurovi Wellesleymu (k jeho neskrývané úlevě) prozatím souzeno zjevně nebylo. Francouzský císař totiž již počátkem roku 1809 opustil Pyrenejský poloostrov a zanechal velení ve Španělsku svým maršálům, neboť jej zastihla znepokojivá zpráva nasvědčující skutečnosti, že Rakousko mobilizuje a hodlá znovu po boku Británie vyhlásit Francouzům válku.²⁵²

---

²⁵⁰ GRANT, James, *British Battles on Land and Sea Vol. II*, London 1886, s. 382–386.

²⁵¹ GURWOOD, John, *The Despatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. III*, London 1844, s. 181–183.

²⁵² CORRIGAN, Gordon, *Wellington a Military life*, London and New York 2001, s. 124–125.

Šestá kapitola

Vikomt z Wellingtonu: Překročení Duora a bitva u Talavery

Arthur Wellesley dostal na základě svého memoranda k dispozici třicetitisícovou armádu a již 22. dubna 1809 se vylodil v lisabonském přístavu. Major Edward Cocks, jenž pod Wellesleyem sloužil v poloostrovní válce v 16. pluku lehkých dragounů, uvedl v reakci na novinu potvrzující Arthurovo vrchní velení v Portugalsku v dopise svému otci následující slova, ilustrující asi nejlépe značnou důvěru mužstva ve svého nového velitele – populárního vítěze od Assaye a Vimeira: „*Sir Arthur se ujal velení, což okamžitě vlilo všem vojákům novou krev do žil.*“²⁵³ Francouzi si však i bez Napoleonovy přítomnosti nadále vedli na Pyrenejském poloostrově velice úspěšně, neboť francouzský maršál Jean Soult vstoupil s dvacetitisícovým vojskem na Portugalské území a dobyl Porto. Lisabon navzdory této skutečnosti alespoň prozatím zůstával mimo dosah francouzských armád. Arthur tak zanechal část svých sil v portugalském hlavním městě pod velením generála Beresforda a následně vytáhl v čele dvacetitisícové armády na sever, aby se s maršálem Soultem pokud možno co nejrychleji vypořádal. Wellesley zamýšlel nejprve dobýt Porto a v podstatě podruhé během dvou let osvobodit Portugalsko. Teprve v případě, že by se Arthurovi podařilo Soula porazit a zajistit si tím týlové postavení, plánoval následné tažení do Španělska, kde se proti převaze francouzských jednotek ještě stále držely zbytky pravidelné španělské armády.

Maršál Soult měl v důsledku nedávného dobývání Porta několik tisíc raněných a ve městě proto nechával svou armádu prozatím nabrat nové síly. Přístavní město Porto se rozkládá na severním břehu mohutné řeky Duoro, která Soultovým mužům poskytovala dokonalé krytí. Aby jej Wellesley se svými jednotkami mohl napadnout, musel nejprve tuto majestátní řeku překročit. Soult tudíž nechal zničit veškeré mosty a plavidla, která by mohla umožnit Wellesleyho oddílům překonání řeky. Po několikadenním úsilí, když se zdály být tyto práce dokončeny, si díky tomu francouzský maršál připadal v relativním bezpečí –

---

²⁵³ PAGE, Julia ed., *Intelligence Officer in the Peninsula: Letters and Diaries of the Major the Hon. Edward Charles Cocks*, New York 1986, s. 24.

Britové nemají šanci Duoro překročit, domníval se.²⁵⁴ Podobně jistá si byla svým výhodným postavením na břehu řeky Kaitny u vesnice Assaye nicméně před několika lety i mahrátská knížata. Tehdy si Arthur Wellesley díky své neobvyklé vytrvalosti s překročením Kaitny dokázal nakonec poradit a zdálo se, že svůj úspěch z Indie dokáže zopakovat i nyní. Wellesley se totiž záhy od portugalských vlastenců doslechl, že pouhých několik mil od jeho postavení se nachází poničený přívoz, jenž by mohl být po opravě znovu použitelný, načež neprodleně vyslal celou brigádu, aby tuto informaci prověřila. Několik britských vojáků se pomocí přívozu skutečně dostalo na protější břeh Duora, kde navíc učinili naprosto zásadní objev, jenž spěchali okamžitě nahlásit Wellesleymu. Jeden portugalský sedlák dokázal na severním břehu řeky ukrýt čtyři nákladní lodě určené pro přepravu vína a nyní tento „poklad“ přichozím Britům hrdě odhalil: plavidla byla schopna pojmout celkem až 600 britských vojáků. Jakmile měl Wellesley lodě bezpečně přesunuté do svého ležení, vypracoval neprodleně plán na dobytí Porta. Na okraji města se v bezprostřední blízkosti říčního břehu nacházela budova kláštera a Wellesley doufal, že než se nic netušící Francouzi vzpamatují, první britské jednotky, které řeku překročí, opevní klášter odkud následně zajistí krytí pro přeplavení zbytku britské armády.²⁵⁵

Rozkaz k překročení Duora vydal Arthur 12. května 1809, přibližně v půl jedenácté dopoledne. Od počátku vše pro Brity probíhalo až neobyčejně hladce a Francouzi se zdáli být zcela zaskočení. První britské jednotky se přes řeku přepravily zcela bez problémů a stejně snadno obsadily i budovu kláštera, jež měla sloužit jako předmostí. Francouzské hlídky sice vzápětí vyslaly posla k maršálu Soultovi, ale ten nejprve zcela odmítal poplašné zprávy ohlašující, že se na severním břehu Duora najednou nachází jednotky britských „červenokabátníků“ uvěřit.²⁵⁶ K poslovi se tudíž údajně obrátil s následujícími slovy: „*Ach, to je určitě jen skupinka Švýcarů, ti mají přeci červené uniformy, která se šla vykoupat do řeky.*“²⁵⁷

---

²⁵⁴ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 179.

²⁵⁵ CORRIGAN, Gordon, *Wellington a Military life*, London and New York 2001, s. 135–136.

²⁵⁶ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 180–181.

²⁵⁷ ELLESMERE Earl, Francis, *Personal Reminiscences of the Duke of Wellington*, London 1903, s. 144. Švýcarsko bylo pod názvem Helvétská republika jedním z Napoleonových „satelitů“ a švýcarští vojáci, jež nosili shodou okolností přesně jako Britové červené kabáty, sloužili tudíž jako pomocné sbory i v Soultově vojsku.

Jakmile si maršál Soult uvědomil, že se „opravdu“ jedná o Wellesleyho vojáky, a ne lázeň doprāvající si Švýcary, nechal ve snaze napravit počáteční zaváhání neprodleně zmobilizovat celou brigádu, načež následně vydal rozkaz k útoku na klášter. Bylo však příliš pozdě. Britští vojáci ukrytí v budově kláštera bez problému odrazili několik Soultových útoků, zatímco počet Britů na severním břehu řeky stále narůstal. Vzápětí francouzský maršál tudíž definitivně vyhodnotil situaci jako ztracenou a s vědomím dalších početných francouzských vojsk nacházejících se ve Španělsku, se raději rozhodl k ústupu. V Portu byl nicméně přinucen zanechat veškerý trén, a to včetně 70 děl a 1500 zraněných Francouzů. Celkové ztráty, jež Soutlovi muži utržili v boji o město a při následném ústupu, činily okolo 4000 mužů. Britové přišli o 500 vojáků a Arthur Wellesley tak dosáhl dalšího oslnivého vítězství, jenž mu navíc zajistilo první z jeho četných přezdívek. Portugalci jej totiž po bitvě u Porta překřtili na „*Duoro, Duoro!*“, což byl pokřik, který poté co díky překvapivému překročení řeky Douro porazil Soula, začaly portugalské jednotky skandovat doslova kdykoli a kdekoli se před nimi Wellesley objevil.²⁵⁸

Po znovu osvobození Porta vytáhl Arthur Wellesley nyní téměř s celou svou armádou do Španělska, aby se pokusil spojenými silami se španělskými jednotkami generála Cuesty pokořit dalšího z Napoleonových maršálů Victora. V Lisabonu zanechal pouze několik britských batalionů pod velením generála Beresforda, jenž od Arthura obdržel nelehký úkol: vycvičit v co nejkratším možném čase portugalskou armádu, která se nacházela v naprosto dezolátním stavu, aby byla schopna po boku Britů obstojně čelit francouzským jednotkám.

Problémem zůstávalo, že nedaleko Victorových jednotek se pohybovalo druhé francouzské vojsko maršála Sebastianiho. V případě, že by se dokázala francouzská vojska včas spojit, byly by početní síly na obou stranách v podstatě rovnocenné. Avšak pokud by se podařilo spojení francouzských maršálů zabránit a udržet Sebastianiho na čas mimo hru, Wellesley s Cuestou by nad Victorem rázem disponovali převahou 52 000 mužů oproti 20 000 Francouzů a osamocený Victor by patrně neměl sebemenší šanci uniknout jisté zkáze. Wellesley se hodlal s generálem Cuestou co nejdříve osobně setkat, aby společně vyhodnotili situaci a domluvili se na nejlepším postupu, jak Victora izolovat a zničit.

---

²⁵⁸ GUEDALLA, Philip, c. d., s. 248.

Již od samého počátku šlo nicméně mezi Arthurem Wellesleyem a generálem Cuestou všechno špatně. Setkání obou vojevůdců se odehrálo v malé vesničce Miravete nedaleko portugalsko-španělských hranic, kde byla tato poradní schůzka spojenců naplánována na pozdní odpoledne, jenže Wellesleyho průvodce zabloudil a Arthur se tudíž dostavil na setkání až uprostřed noci, čímž si Cuestu rozhodně příliš nenaklonil. Šedesáti osmiletému Španělovi navíc pomalu vypovídalo službu zdraví a tušil, že o pozici generála patrně brzy přijde a bude penzionován. Ochotou s Wellesleyem spolupracovat Cuesta rozhodně dvakrát neoplýval.²⁵⁹ Historik Philip Guedalla nešetřící kritikou na Cuestovu adresu charakterizoval tohoto španělského generála následujícími slovy: „*byl ztělesněním Španělska v plném úpadku – starý, pyšný, nesoudný a neduživý...*“²⁶⁰

Třebaže vzájemná spolupráce Wellesleyho s Cuestou zpočátku vypadala dosti problematicky, po zdlouhavém jednání se nakonec vojevůdcům podařilo domluvit na slibně vypadajícím postupu. Cuestův podřízený generál Venegas dostal za úkol zaměstnat s částí španělské armády Sebastianiho, zatímco Cuesta s Wellesleyem se rozhodli neprodleně vytáhnout ostrým pochodem vstříc Victorovi a napadnout jej, jak nejrychleji to bude možné. Tento plán fungoval nad očekávání skvěle. Již 22. července 1809 se spojené anglo-španělské armádě podařilo dostat svými nečekaně rychlými přesuny Victora do úzkých. Francouzovi bylo vzápětí jasné, že nepřítelům neunikne a raději se tak sám rozhodl alespoň vybrat výhodnou obranou pozici u řeky Alberche. Z pohledu spojenců se zdálo vše připraveno a následující den ráno byl naplánován útok na Victorovy pozice. Britové se chystali zaútočit od severu, zatímco Cuestovy jednotky měly dle plánu Francouze překvapit ze západní strany. Wellesleyho oddíly stály ještě před úsvitem se značným předstihem vzorně nastoupené na svých pozicích, ale po Španělech nebylo v zorném poli Arthurova dalekohledu na západní straně stále ani stopy. Poté, co se spalující letní slunce vyhouplo nad obzor, ztratil Wellesley definitivně nervy a vyrazil na svém hřebci osobně zjistit, co se to „k čertu“ ve španělském táboře děje. Když se konečně zborcený potem v plném cvalu vřítel do španělského ležení, zjistil, že Španělé si dopřávají na místo přípravy k bitvě poklidnou siestu, načež mu bylo oznámeno, že na to, aby bojovali, jsou příliš

---

²⁵⁹ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 134–135.

²⁶⁰ GUEDALLA, Philip, c. d., s. 179.

vyčerpání náročnými pochody posledních několika dní. Wellesley byl nepřičetný.²⁶¹

Jako by to nestačilo, Sebastiani se mezitím zbavil Venegase a nacházel se nyní se svou armádou nebezpečně blízko spojeneckých sil. Victor se tuto skutečnost očividně brzy dozvěděl a během noci ze svého obraného postavení proklouzl spojencům doslova pod nosem, načež se obě francouzská vojska úspěšně spojila. Do Madridu mezitím přicestoval novopečený španělský monarcha a oficiálně vrchní „velitel“ francouzských jednotek na pyrenejském poloostrově, Napoleonův bratr Josef Bonaparte, jenž se společně se silami maršála Jourdana také přidal k Sebastianimu s Victorem. Francouzi následně vytvořili silné vojsko připravené rozdrtit anglo-španělské síly v jediné rozhodující bitvě.

Po několikadenních manévrech proti sobě stanuly znepřátelené strany na západním břehu řeky Tejo poblíž městečka Talavera de la Reyna. Rozestavení spojeneckých sil vypadalo následovně: pravé křídlo spojenců, situované na jižní straně, bylo tvořeno španělskými jednotkami a opíralo se o městečko Talavera, jež se rozprostíralo na břehu řeky Tejo. Střed s levým křídlem spojenecké armády obsadily Wellesleyho britské oddíly, táhnoucí se směrem k severu až k pahorku Medellín, který současně poskytoval levému křídlu spojenců ideální krytí. Čelem ke spojeneckému postavení se nacházely rovnoběžně rozvinuté francouzské linie, přičemž obě armády dělila drobná říčka Portina, která se však dala bez problému přebrodit a nepředstavovala tak téměř žádnou překážku. Početní síly byly tentokrát na obou stranách v zásadě vyrovnané, neboť oba znepřátelené tábory měly k dispozici přibližně 50 000 mužů.²⁶²

Jelikož se neodvratně schylovalo k bitvě, rozjel se Arthur Wellesley co nejrychleji k nedaleké farmářské usedlosti La Torres, jež zahrnovala kromě hospodářských budov také malou kamennou věžičku, umožňující ideální výhled na francouzské pozice. Při analyzování francouzského postavení a hledání jeho možných slabin, zažil Wellesley nepříjemné překvapení. Několik francouzských průzkumných oddílů lehké pěchoty se nepozorovaně přiblížilo k farmě a Wellesleyho i s jeho nepočetným doprovodem napadly. Arthur tehdy vděčil do značné míry za život svým pobočníkům, kteří nezpanikařili a vyčkali, než jejich

---

²⁶¹ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 135.

²⁶² OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. II*, Oxford, 1903, s. 508–512.

velitel seběhl z věžičky a naskočil na jimi připraveného koně. Poté se skupinka Britů včetně Arthura jako blesk rozjela ke svému ležení, vyprovázena na několik desítek kroků vypáleným deštěm kulí, jenž vzápětí prosvištěl nad jejich hlavami. Jako zázrakem se nikomu nic nestalo: „*Kdyby si tehdy Francouzi uchovali chladnou hlavu, mohli nás všechny zlikvidovat.*“²⁶³, vzpomínal zpětně Arthur. Avšak „kdyby“ v dějinách podobně jako v současném životě neplatí. Vzápětí nad Talaverou padla tma a Arthur Wellesley na místo neslavného konce s kulkou v zádech, spěchal na sever britských linií k pahorku Medellín, na který, ačkoli již byla noc, Francouzi překvapivě zaútočili.²⁶⁴

Obranu na Medellín vedl na štěstí pro Brity jeden z Wellesleyho nespolehlivějších generálů sir Rowland Hill, známý mezi vojáky pro svůj dobrosrdečný přístup ke svým mužům jako „Táta Hill“, díky jehož obratnému velení se zde bez výraznějších problémů britské jednotky udržely. Arthur na Medellín nicméně pro jistotu strávil zabalen ve svém plášti zbytek noci. Následujícího dne, 28. července 1809, vrhl Josef Bonaparte do útoku veškeré síly. Francouzské kolony doprovázené jako obvykle hrůzu nahánějícím vířením bubnů a výkřiky „Vive L' Empereur!“ byly nicméně opět postupně koseny strojovou palbou, tenké, dvouřadé linie červenokabátníků. Boj se vyvíjel pro britsko-španělské síly dokonce tak dobře, že se divize generála Sherbrooka nacházející se přibližně na středu spojeneckých linií rozhodla nasadit bajonety a pustit se do pronásledování jedné ze zlomených francouzských kolon. Avšak Sherbrookovi muže překvapily francouzské rezervy a z pronásledovatelů se rázem staly prchající. Pro spojence nicméně bylo horší, že vinou Sherbrookova útoku se v jejich řadách rozevřela nebezpečná trhlina, do níž Francouzi pohotově nasměrovali mohutný útok.

Arthur Wellesley pochopil, že by se mohlo jednat o zlomový okamžik bitvy, načež neprodleně na kritické místo osobně přivedl čerstvou divizi červenokabátníků generála Mackenzieho. Britové trhlinu ve svých řadách uzavřeli na poslední chvíli a vzápětí nastala nemilosrdná řež muže proti muži, v níž měly rozhodující slovo na místo palby z mušket především šavle a bajonety. Na britské straně padl generál Mackenzie a plukovník Donnellan, jehož 48. pluk byl na místě

---

²⁶³ GLEIGH, G. Robert, c. d., s. 101.

²⁶⁴ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 135–136.

nejbrutálnějších bojů jako první. Britové se nicméně udrželi, přičemž na jihu bojiště podobě obstály i španělské jednotky.²⁶⁵

Do večera došlo ještě na několik francouzských útoků následovaných spojeneckými protiútoky. Ani jedné straně se však svého soupeře nepodařilo zcela přetlačit, či zlomit. Francouzi tudíž vzápětí vyklidili své pozice nechajíc nepřátelům na pospas 20 drahocenných děl. Major Edward Cocks, sloužící u 16. pluku lehkých dragounů napsal domů do Anglie v dopise svému otci jednak o statečnosti generála Mackenzieho, ale také o neohroženosti Arthura Wellesleyho, jenž se zdál být jakožto vrchní velitel během boje opět všude, kde jej bylo zapotřebí: „*Můj nejoblíbenější kůň byl pode mnou zraněn, ale je pravděpodobné, že se uzdraví. Udatný generál Mackenzie, který udělal více než ostatní pro naše vítězství byl zabit... Všichni hluboce litujeme Mackenzieho smrti. Štáb sira Arthura utrpěl také značné ztráty. Sir Arthur byl po celou dobu boje na těch nejkritičtějších místech.*“²⁶⁶

Nechybělo mnoho a Arthur Wellesley mohl u Talavery přijít o život. Na konci bojů jej zasáhla kulka do ramene, ale jelikož se jednalo patrně o odražený projektil, vyvázl bez zranění. Když bylo po všem a Arthur odkládal ve stanu svůj elegantní plášť, aby si vyčerpán po bitvě odpočinul, zjistil, že bude neprodleně potřebovat nový, neboť v plášti vězela díra po kuli. Samotný Arthur Wellesley vše podrobně popsal v dopise vévodovi z Richmondu: „*Brzy obdržíte zprávu o mohutné bitvě, kterou jsme včera vybojovali (u Talavery). Naše ztráty jsou strašlivé. Váš synovec je v pořádku. Avšak téměř každý člen mého štábu je buď postřelený, nebo přišel o koně a jakým způsobem jsem já dokázal uniknout nezraněn, nedokáži pochopit. Ke konci boje jsem byl zasažen do ramene, ale nezraněn, a skrz na skrz byl prostřelen také můj svrchník.*“²⁶⁷

Bitva u Talavery byla nejkrvavějším a patrně i největším střetem, jakého se britské jednotky, od časů slavných bojů vévody z Marlborough svedených proti Francii krále slunce (Ludvíka XIV.) během války o španělské dědictví přibližně před sto lety, doposud zúčastnily. Talavera znamenala mezi střetnutími poloostrovní války pro Arthura Wellesleyho jednoznačně důležité vítězství, které však bylo na druhou stranu na rozdíl od oslnivých úspěchů u Vimeira či Porta

---

²⁶⁵ Tamtéž, s. 139–140.

²⁶⁶ PAGE, Julia ed., c. d., s. 37.

²⁶⁷ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. IV, A New Edition*, London 1837, s. 380.

draze vykoupeno. I když francouzské ztráty přesáhly počet 7 000 mužů, Wellesley přišel o více jak 5 000 vojáků a již zmíněného generála Mackenzieho, což představovalo čtvrtinu z u Talavery bojujících britských sil a celou šestinu všech britských vojáků nasazených na Pyrenejském poloostrově.²⁶⁸ Pro Francouze nadto vzhledem k jejich celkové početní převaze znamenala tato ztráta daleko méně závažný problém než pro Brity, jelikož celkový počet všech francouzských sil nasazených na jih od Pyrenejí čítal momentálně přibližně 250 000 mužů (Britská armáda měla na pyrenejské frontě celkem necelých 30 000 vojáků).²⁶⁹ Další takovéto ztráty si Britové za současné situace tudíž nemohli dovolit. Přesto se jednalo o další Wellesleyho úspěch, za který byl navíc od britské koruny odměněn titulem vikomt z Wellingtonu, čímž dosáhl výrazného posunu na žebříčku britské aristokracie a vysloužil si oslovení lord Wellington.

Malé kupecké městečko Wellington ležící v hrabství Somerset na jihu Anglie, k němuž se Arthurův čerstvý titul vikomta vztahoval, vybral z důvodu Arthurovy nepřítomnosti jeho bratr William. Arthurovi se volba nanejvýš zamlouvala a jakmile se v dopise od Williama o jeho volbě dozvěděl, ihned mu výběr pochválil. Od této chvíle se Arthur Wellesley tedy podepisoval převážně jako lord Wellington. Od španělské vlády obdržel jako poděkování šest výstavných andaluských hřebců a co bylo důležitější, vrchní velení nad španělskými jednotkami, které mělo, ačkoliv se jednalo o velkou poctu a uznání jeho vojevůdcovských schopností, pro Arthura částečně hořkou příchut', jelikož nyní bylo již po boji. Kdyby dostal velení nad španělskými silami dříve, mohl chytit do pasti maršála Victora.²⁷⁰

Britská společnost se zdála být Arthurovým vítězstvím povětšinou nadšena. Wellesleymu blahopřála vláda i mnoho dalších toryovských poslanců a na oslavu vítězné bitvy dokonce vznikla oslavná báseň od J. W Crockera. V kuloárech se nicméně ozývalo také mnoho kritických hlasů, logicky především mezi whigy tvořícími momentálně parlamentní opozici. Tito „brblalové“²⁷¹, jak je

---

²⁶⁸ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 339.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 320.

²⁷⁰ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 198–202.

²⁷¹ V originále „croakers“. Tento termín vysvětluje již v díle o Wellingtonovi z počátku 70. let Elizabeth Longford: „coraking“ podle ní znamenalo v angličtině přelomu 18. a 19. století neustálé reptání (grumbling) a poraženectví (defeatism). LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 215.

V soudobé angličtině „to croak“ poté znamená krákat. Obrat „croakers“, jímž Wellington své kritiky častoval, by se tak určitě dal přeložit ku příkladu také jako „reptalové a poraženci“, či

posléze Wellington často označoval, prohlašovali, že celá válka na Pyrenejském poloostrově je s přihlédnutím k ohromné francouzské přesile na tamějším bojišti předem odsouzena k nezdaru a nevyhnutelně skončí, tak jako mnoho jiných britských pokusů o vytvoření proti-napoleonské fronty na kontinentě, potupným ústupem a následnou spásou zbídačené armády poskytnutou britským námořnictvem.²⁷² Jedna z vůdčích osobností whigů (ve třicátých letech 19. století dokonce ministerský předseda) hrabě Charles Grey, jehož jméno nám může připomenout po něm pojmenovaný světoznámý čaj (Earl Grey Tea) byl v létě 1809 tak jako mnoho jiných „brblalů“ přesvědčen o neodvratném neúspěchu Wellingtonovy kampaně a po Talavěře veřejně prohlásil tato poměrně ostrá slova: *„Jsem zcela přesvědčen, že do šesti týdnů nezbyde na Pyrenejském poloostrově ani jediný britský voják, tedy pokud zde nezůstane jako zajatec.“*²⁷³

Další těžký kalibr Wellingtonových kritiků se po bitvě u Talavery zakládal na tvrzení, že válka stojí příliš mnoho životů, a především neúnosné množství financí. Dle whigů tak tyto neustále vzrůstající s válkou spojené náklady mohou přivést Británii až k státnímu bankrotu. Někteří „brblalové“ dokonce Wellesleyho obviňovali, že se rozhodl bojovat u Talavery pouze proto, aby si zajistil titul vikomta a jeho povýšení v rámci britské šlechty s opovržením odmítali.²⁷⁴

Na opačné straně Evropy se mezitím na jaře 1809 na plno rozhořela válka mezi Rakouskem a Francií, čímž Rakušané povzbuzeni právě Wellesleyho úspěchy po boku Británie vstoupili již do páté proti-napoleonské koalice. Rakušané dokázali poměrně záhy vybudovat novou armádu především díky císařskému patentu o zřízení zeměbrany z řad prostého lidu, který se nacházel vůči Francii po drancování utrpeném při slavkovském tažení ve značně nepřátelské náladě. Mobilizací mas tak Rakousko částečně Francouzům oplátilo jejich nenadále vytvoření mohutné armády v revolučních letech. Na konci května 1809 navíc vrchní velitel rakouských vojsk arcivévoda Karel Ludvík Rakousko-Těšínský porazil u Aspern Napoleona jako první vojevůdce v polní bitvě, čímž na krátký čas způsobil v Evropě mohutnou senzaci. Francouzský císař nicméně stihl již 4. července nad arcivévodou Karlem zvítězit v obzvláště krvavé řeži u

---

„krákalové/kdálalové“. Do textu jsem se nicméně nakonec rozhodl užít termín „brblal“, který mě osobně přijde vzhledem k celkovému kontextu v češtině nevýstižnější.

²⁷² ROBERTS, Andrew, c. d., s. 72.

²⁷³ ZIEGHLER, Philip, *A Life of Henry Addington*, London 1965, s. 285.

²⁷⁴ Srov. LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 213., MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 371–373.

Wagramu a donutil Rakousko podepsat další potupný mír, čímž byla sláva vítězství u Aspern zcela zastíněna a Rakousko opět vyřazeno z boje.²⁷⁵

Dramatická situace nastala také na domácí britské scéně, když v průběhu září padla vláda lorda Portlanda. Vedle neúspěchu Rakouska, kterému Británie zaplatila přes milion liber subsidií, k pádu vlády významně přispěla nešťastná vojenská expedice namířená na poloostrov Walcheren, mající za cíl dobýt přístav Antwerpy. Špatná organizace a neschopné velení zapříčinily totální kolaps britských jednotek, brzké obklíčení francouzskými silami a následný ústup znamenající přes 4000 mrtvých Britů, padlých povětšinou vinou nemoci. Celá kampaň do značné míry připomínala hořké tažení ve Flandrech z let 1793–1794.²⁷⁶

Třešničkou na dortu a zároveň nejvýraznějším symbolem vládní krize se poté stal souboj na pistole mezi ministrem války lordem Castlereaghem a ministrem zahraničí lordem Canningem, jenž se konal 21. září v parku Putney Heat na předměstí Londýna. Vyzyvatelem byl lord Castlereigh, který obvinil lorda Canninga z obojakého jednání a snahy svalit na jeho hlavu veškerou vinu za walcherenský nezdar. Během souboje Canning ustřelil Castlereagho knoflík od klopky kabátce, zatímco dotčený ministr války svého soka lehce poranil na stehně. Ačkoliv po zdravotní stránce oba ministři vyvázli ze souboje bez trvalých následků, britská společnost se cítila soubojem mezi svými vládními představiteli značně pohoršena, čehož využívali opět whigové, kteří celou záležitost se škodolibou radostí ostentativně odsuzovali jako barbarskou a zcela nechutnou.²⁷⁷ Moc nicméně prozatím nadále zůstávala v rukou toryů, k čemuž přes četné negativní názory patrně přispěl i Arthurův úspěch u Talavery, který znamenal v řadě selhání přes veškerou kritiku toryovského kabinetu alespoň určitý světlý bod. Další nezdar by pravděpodobně vládoucí strana přežila jen těžko. V čele nové vlády stanul Lord Spencer-Percival a úřad ministra války, který představoval pro čerstvě jmenovaného lorda Wellingtona jednoznačně nejdůležitější vládní

---

²⁷⁵ JÚN Libor, *České země a dobrovolnické sbory habsburské armády v období koaličních a napoleonských válek*, in *Napoleonské války a české země*, Praha 2001, s. 123.

²⁷⁶ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 318–319.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 348–349.

funkci, jelikož se de facto jednalo o jeho přímého nadřízeného, získal Robert Jenkinson, lord Liverpool.²⁷⁸

Arthur Wellesley pochopitelně sledoval zprávy o vnitropolitické situaci v Británii se značným napětím. Oproti svému největšímu soku, císaři Napoleonovi, jenž se zodpovídal logicky pouze sobě samému, byl na britské vládě do značné míry závislý. Proto musel po celou dobu své dlouholeté vojenské služby s vládou udržovat dobré vztahy a být sám tak trochu politikem. Mezi nejčastější Arthurovy požadavky adresované britské vládě patřily pravidelně se opakující žádosti o finance, zásoby a nové muže. S britskými ministry nicméně Wellington vycházel prozatím bez větších potíží (s lordem Castlereaghem byli dokonce dobrými přáteli) a zdálo se, že nový ministr války si Arthura rovněž velmi cenní a pokusí se pro něj ve vládě udělat maximum: „*Domnívám se, že pro Vás mohu být během Vašeho tažení v Portugalsku patrně ve vládě tou nejužitečnější osobou... Neváhejte se na mě obrátit s Vašimi potřebami a požadavky, a já se pro Vás pokusím udělat vše, co budu moci, ačkoli nemohu slíbit, že budu vždy úspěšný.*“²⁷⁹, napsal Arthurovi lord Liverpool záhy po svém jmenování.

Avšak nejpozitivnější důsledek pádu vlády pro Arthura bez pochyby představovalo jmenování jeho nejstaršího bratra Richarda Wellesleyho na pozici ministra zahraničí.²⁸⁰ Přesto Wellington politické hašteření a celkově stranickou politiku zcela zkritizoval v dopise adresovaném dalšímu z bratrů Williamu Wellesley-Poleovi: „*Osobně jsem nikdy necítil potřebu příliš se zapojit do stranické politiky. Možná se mýlím, ale jsem toho názoru, že veškeré nezdary současné vlády: ztráta Ameriky, úspěch francouzské revoluce atd., jsou do značné míry důsledkem stranického politického systému v Anglii... Jsem si zcela jist, že na úkor přání a zájmů své politické strany je straník velmi často odrazen od toho, aby jednal tak, jak je to nejvýhodnější pro vlast...*“²⁸¹

Vládní krize byla sice prozatím zažehnána, avšak Arthura čekaly dle všeho značné obtíže, jelikož jakmile se Napoleon vypořádal s Rakušany, rozhodl se neprodleně převelet na Pyrenejský poloostrov téměř dalších 140 000 vojáků, kteří

---

²⁷⁸ Tamtéž, s. 349.

²⁷⁹ WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshall Arthur, Duke of Wellington Vol. VI*, London 1860, s. 409.

²⁸⁰ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 207.

²⁸¹ WEBSTER, Charles ed., *Some Letters of Duke of Wellington to his brother William Wellesley-Pole*, London 1948, s. 26–27.

měli od svého císaře jediný úkol: dobýt Portugalsko a zahnat konečně Wellingtonovi opovážlivé Brity do moře. Z počátku se chtěl francouzský císař ujmout velení této armády osobně, ale protože chystal v blízké době svatbu s rakouskou princeznou Marií Luisou, která měla dovršit ponížení Rakouska a zároveň Bonapartovi zajistit legitimního dědice s královskou krví, předal velení jednomu ze svých nejdůvěryhodnějších maršálů, jenž si v revolučních válkách vydobyl vynikající renomé a přezdívku „starý lišák“, Andrému Massénovi.

Ze zmíněného počtu 140 000 mužů musela, jak se postupem času ukázalo, nicméně až třetina Massénových jednotek střežit zásobovací cesty, neboť španělská a portugalská guerilla dělala francouzskému zásobování čím dál tím citelnější potíže. Již přítomné francouzské jednotky pak byly stále zaneprázdněny povstanci roztroušenými po celém Španělsku a loajalitu obyvatelstva vynucovali často pouze svou přítomností. Centrem španělského odporu, kde zasedala do čela státu zvolená junta, se stalo přístavní město Cádiz, jež díky své poloze na těžko přístupném poloostrově a možnosti zásobování z moře, Francouzům stále úspěšně odolávalo. Přinejmenším 80 000 vojáků mělo přes tuto skutečnost pod Massénovým velením zcela volné ruce a Arthurovi Wellesleymu tak hrozilo, že bude v dohledné době čelit přibližně trojnásobné přesile. Rozhodl se tudíž stáhnout do svého, jak se domnívám, předem pečlivě naplánovaného, obraného postavení v Portugalsku, k čemuž vydal rozkaz na konci srpna 1809.²⁸²

---

²⁸² Srov. HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 145., MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 358–359.

Sedmá kapitola

Linie Torres Vedras a obrana Portugalska aneb ve stopách

Viléma ze Schaumburg-Lippe

Blížící se podzim roku 1809 zastihl Arthura Wellesleyho s jeho britskou armádou při neslavném ústupu k Lisabonu. Tíživou atmosféru vládnoucí v ustupujícím vojsku navíc prohlubovaly stále narůstající potíže se zásobováním. Wellington přesto nadále neoblomně trval na skutečnosti, že jeho vojáci si vše od svých španělských a portugalských spojenců musejí poctivě platit. I v případě, že měli jeho muži k dispozici dostatek financí (což o mnohých zdaleka neplatilo), nebylo za ně mnohdy co pořídit, jelikož mnoho potravin ke koupi v armádami již zcela „vyjedeném“ údolí řeky Guadiany nezbylo. Některé pluky Wellesleyho vojska se tak brzy nacházely na pokraji hladovění a morálka mužstva dosáhla bodu mrazu. S přicházejícími podzimními plískanicemi se poté mezi zbídačenými Brity začaly alarmující rychlostí šířit různé nemoci. Špatný zdravotní stav trápil i vrchního velitele lorda Wellingtona, jak 20. září přiznal panu Villiersovi: „*Necítím se dobře už skoro měsíc a mám pořád mírnou horečku, které se stále nemohu zbavit.*“²⁸³

Nemocnost a zuboženost britských jednotek dosáhly vrcholu počátkem prosince 1809, kdy se nacházela téměř třetina vojáků z celé třicetitisícové Wellesleyho armády mimo službu, evidovaná na seznamu nemocných. Nemůže být divu, že pod vlivem těchto okolností se takzvané „brblání“ a kritika celého tažení co nevidět začaly rozmáhat nejen mezi whigovskými poslanci na Ostrovech, ale i v řadách Wellingtonových mužů nasazených na Pyrenejském poloostrově, a to napříč všemi hodnostmi. Mnozí z Wellesleyho vojáků se nyní vážně obávali, že budou nakonec skutečně zahnáni do moře, čímž zůstanou obětované životy jejich druhů i všechny doposud dosažené úspěchy nakonec marné.²⁸⁴ Pro Wellingtona se v této době nejspíše muselo jednat o jedno z nejobtížnějších období jeho bohaté vojenské kariéry.

---

²⁸³ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. III*, London 1844, s. 510.

²⁸⁴ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 355–356.

O vážnosti situace v britských řadách vypovídá mimo jiné skutečnost, že i tak otrlý vojevůdce, jakým byl všemi oblíbený generál Rowland, „táta“ Hill, napsal domů tato pesimistická slova: „*Jsem přesvědčen, že tím, že zde zůstaneme (na Pyrenejském poloostrově), nic dobrého nezískáme. Španělská a portugalská záležitost je dle mého názoru beznadějná. Sami nejsou schopni ničeho dosáhnout (Španělé a Portugalci) a my už pro ně nemůžeme udělat víc, než jsme již udělali. Zdá se mi, že bouře se blíží a sluší se, abychom se postarali také sami o sebe.*“²⁸⁵ Ještě nemilosrdnější než „táta“ Hill byl ve svém komentáři k současnému dění pan William Warre, pobočník generála Beresforda, nacházející se v Lisabonu. Pan Warre zároveň poukázal na provázanost pyrenejské západní fronty a britské zahraniční politiky s frontou východní, již proti Francii za podpory britské vlády otevřeli Rakušané, jakožto v páté koalici jediný významnější spojenec Británie, který byl nicméně záhy poražen a donucen k míru: „*Takovou hloupost, jako posílat armádu znovu do Španělska, snad svět neviděl... Jsme velmi zdrceni špatnými zprávami z Rakouska. Mír, který tato země uzavřela, bude nade vší pochybnost rozhodující pro celý konflikt* (Myšleno zjevně napoleonské války obecně.). *My zde můžeme válku jistě protahovat a obětovat zde mnoho životů, ale jsem přesvědčen, že to bude v celkovém důsledku zbytečné...*“²⁸⁶

Alespoň částečnou vzpruhu pro britskou morálku znamenaly postupné úspěchy generála Beresforda při výcviku portugalských jednotek. Výsledky se dostavovaly sice pomalu, ale jistě. Britský generál přece jen cvičil Portugalce intenzivně již téměř rok, konkrétně od února 1809. Beresfordovi se nejprve podařilo prosadit přes značný odpor z portugalské strany výrazné omlazení portugalského důstojnického sboru, načež díky britským subsidiím značně navýšil platy všech portugalských jednotek, čímž rapidně snížil počty dezertérů. Zbytek výcviku už spočíval ve tvrdé dřině a pravidelném drilu pod vedením britských důstojníků a seržantů, podobně jako v domovských kasárnách na Ostrovech v případě britské pěchoty. Beresfordovi se díky jeho obdivuhodnému nasazení podařila vytvořit, a převážně na britské náklady plně vybavit, portugalská armáda o 25 000 mužích, což představovalo nesporně významný úspěch. Co do počtu se

---

²⁸⁵ SIDNEY, Edwin, *The Life of Lord Hill*, London 1845, s. 116–118.

²⁸⁶ WARRE, William, *Letters from the Peninsula 1808–1812*, Staplehurst 1999, s. 45–47.

tak portugalské jednotky takřka vyrovnaly britským silám a při obraně své vlasti mohly sehrát nemalou roli.²⁸⁷

Jak narychlo vycvičení a vybavení Portugalci obstojí v bitvě, zůstávalo pro Brity nicméně nadále nepříjemnou otázkou. Mezi zaryté kritiky portugalské armády, jež byli přesvědčeni, že se navzdory Beresfordovu úsilí s Portugalci nedá počítat, patřil například generálmajor Charles Steward: „*Celá záležitost se nám tedy zužuje na Portugalsko. Poté, co vše W. (Wellington) prohlásil o jeho obraně, jsem přesvědčen, že jej bude chtít bránit až do konce. Myslím, že se může udržet dlouho, ale bude se muset spolehnout pouze na britské jednotky, ať si Beresford říká, co chce, jeho portugalské armádě se dá věřit stejně málo jako Španělům.*“²⁸⁸

Jako by to nestačilo, potíže postupem času začala činit Wellingtonovi i nová Percevalova vláda, která chtěla znát stále častěji Arthurův názor na možné perspektivy britského působení na Pyrenejském poloostrově. Situaci ve vládě navzdory předpokladům neulehčoval Wellingtonovi ani jeho bratr Richard, zastávající vlivnou pozici ministra zahraničí. Spíše naopak. Ve společnosti členů toryovské vlády se Richard záhy dostal do naprosté izolace kvůli svému skandálnímu vztahu s kurtizánou Sally Douglasovou. Skandál dosáhl v Británii obrovských rozměrů, jelikož Richard zašel tak daleko, že si Sally nebo také „Mol“, jak se slečně říkalo, veřejně nastěhoval do londýnského sídla Wellesleyů v Apsley House, stojícím nedaleko Buckinghamského paláce.²⁸⁹ Ostatní ministři se z politických důvodů od Richarda raději distancovali. Arthur přirozeně zuřil nad bratrovou pošetilostí, načež napsal s notnou dávkou sarkasmu domů dalšímu z bratrů Wellesleyů, k němuž měl touto dobou obzvláště blízko, Williamovi Wellesley-Poleovi: „*Přál bych si, aby byl Wellesley (Richard) vykastrován anebo, aby tak, jak to dělají ostatní normální lidé, věnoval svou pozornost na prvním místě práci a svým povinnostem. Je ubíjející vidět tohoto talentovaného, charismatického muže skvělých vlastností zahazovat všechny tyto dary kurvením.*“²⁹⁰

---

²⁸⁷ ESDAILE, Charles, *The Peninsular War: A New History*, London 2002, 313–315.

²⁸⁸ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, opis citace, s. 357.

²⁸⁹ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 214. Pod tíhou společenského tlaku Richard Sally Duglasovou z Apsley House vzápětí opět vystěhoval, s rentou téměř 4500 liber, jeho pověst byla nicméně trvala pošramocena.

²⁹⁰ WEBSTER, Charles ed., c. d., s. 31–32.

Klíčovou komunikací s vládou a její opětovné ujišťování ohledně toho, že Portugalsko je před Francouzi ubránitelné, musel tedy nést na bedrech plně Arthur Wellesley. V polovině listopadu 1809 napsal navzdory všem zmíněným obtížím, s nimiž se Britové na pyrenejské frontě v současné situaci potýkali, ministru války lordu Liverpoolovi ve dvou krátce po sobě odeslaných dopisech: „*Nepřítel (Francouzi) si brzy uvědomí, že dobytí Portugalska pro něj bude nanejvýš obtížné, ne-li přímo nemožné... nebylo by ode mne férové, kdybych nesdělil vládě svůj skutečný názor, jenž zní, že vláda zcela zradí zájmy Británie, pokud nebude pokračovat ve svém úsilí na Pyrenejském poloostrově, které dle mého názoru ani zdaleka není beznadějně.*“²⁹¹ Ministru války i celé Percevalově vládě Wellingtonovo prohlášení stačilo k tomu, aby mu i nadále přislíbili pomoc v podobě dalších zásob, financí a posil. Pyrenejská fronta se tedy prozatím nerušila.

Arthur Wellesley měl navíc k tvrzení, že pro Francouze bude „*dobyty Portugalska nanejvýš obtížné, ne-li nemožné*“ velmi dobrý důvod, neboť v polovině listopadu, kdy psal lordu Liverpoolovi výše citované řádky, byl již v plném proudu jeho tajný plán, jak Francouze vedené „starým lišákem“ Massénou zničit. Britská vláda a naprostá většina britských jednotek však neměly o tomto plánu ani nejmenší tušení, neboť podmínkou vedoucí k jeho úspěchu byla snaha udržet vše v maximálním možném utajení. Jednalo se o projekt, který doposud neměl v dějinách obdoby: mohutný systém opevnění začínajících necelých 50 kilometrů (tedy přibližně dva denní pochody) severně od Lisabonu nesoucí název Linie Torres Vedras.

Již od počátku října Wellington osobně nepřetržitě mapoval hornatý terén na sever od Lisabonu v celé šíři nevelkého poloostrova mezi Atlantikem a řekou Tejo, na jehož spodním okraji se portugalské hlavní město rozkládá. Wellington bedlivě pozoroval terén, hovořil s místními obyvateli a své poznatky si pečlivě zapisoval. Doprovod Arthurovi dělal jeho vrchní ženista plukovník Richard Fletcher: „*Jeho lordstvo (Wellington) a plukovník (Fletcher) neustále křížují okolní krajinu (mezi Atlantikem a Tejem) v okruhu třiceti mil a již málem uštváli Fletcherova hřebce...*“²⁹², napsal v dopise domů jeden z Wellingtonových

---

²⁹¹ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. III*, London 1844, s. 583–588.

²⁹² JONES, Rice, *An Engineer Officer under Wellington*, London 1986, s. 45–46.

ženistů, poručík Jones. Toto úsilí vyústilo ve finální rozkaz k vybudování systému fortifikací Torres Vedras, jenž Wellington předal Fletcherovi v detailní písemné podobě 20. října 1809. Jako podklady ke konkrétnímu umístění pevností měl Wellington k ruce také starší plány vypracované francouzským ženistou Vincentem a portugalským majorem Nevesem Costou. Stavební práce naplno začaly počátkem listopadu. Systém opevnění Torres Vedras měl být po svém dokončení tvořen třemi hlavními obranými liniemi pevností, jichž bylo v konečném důsledku postaveno neskutečných 152. Tyto reduty (malé pevnůstky), jež byly vzájemně propojeny sítí zákopů a obranných náspů, po svém dokončení disponovaly 524 děly a vystavovaly nepřítele na mnoha místech obraných linií křížové palbě. Ve finále fortifikace tvořící Linie Torres Vedras dokázaly pojmout posádku okolo 35 000 mužů.²⁹³

Hlavní účelnost této sítě opevnění však spočívala především v jejich umístění. Pevnůstky se nacházely na vrcholcích pohoří, a maximálně tak využívaly hornatého terénu na sever od Lisabonu, který řetěz pevnůstek kopíroval. Kde nebyly svahy dostatečně strmé, docházelo k jejich umělému navyšování, čímž se podařilo hory na sever od Lisabonu – nadneseně řečeno – přetvořit v jakési masivní přírodní hradby. Svahy kopců, na jejichž vrcholcích se pevnostní síť nacházela, byly navíc zcela odlesněny, díky čemuž případným útočníkům, kteří by se pokoušeli linie zdolat, naprosto chyběla jakákoli možnost krytí, což je vystavovalo nemilosrdné palbě do poslední možné chvíle. K dovršení účinnosti obranného systému nechal Wellington posléze veškerá prostranství nacházející se před liniemi, která to umožňovala, zaplavit pomocí protržení hrází na řece Tejo a menších tocích v okolí.

První a nejdelší linie pevnostního systému se táhla v délce necelých 30 mil na jih od Atlantiku přes městečka Torres Vedras a Sobral až k řece Tejo a skládala se ze 70 pevností vybavených 319 děly. Samotné město Torres Vedras, které dalo celému systému fortifikací název, zahrnovalo středověký maurský hrad, jenž byl přetvořen na redutu (pevnost) č. 27. Za dalších 6 mil směrem k Lisabonu následovala druhá linie s 69 pevnostmi a 215 děly, roztaženými mezi oceánem a Tejem na „pouhých“ 22 mílích. Právě druhá linie měla dle Wellingtonových plánů Massénu definitivně zastavit. Strategický význam Torres Vedras umocňovala

---

²⁹³ THOMPSON, Mark, *Wellington's Engineers: Military Engineering in the Peninsular War 1808–1814*, Barnsley 2015, s. 49–50.

jejich poloha, neboť první dvě linie opevnění přehradily veškeré hlavní cesty vedoucí k Lisabonu, čímž poskytovaly městu dokonalou obranu. Poslední linie byla poté vystavěna v délce 2 mil okolo přístavní pevnosti San Julian a měla za úkol poskytnout Britům dostatek času k nalodění a evakuaci v případě, že by došlo k nejhoršímu.²⁹⁴ Lisabon byl tedy ve finále bráněn od severu liniemi Torres Vedras, od jihu a západu mu poskytoval přirozené krytí Atlantik a z východní strany řeka Tejo posetá britskými dělovými šalupami.

Práce na liniích se ujalo postupem času mezi pěti až deseti tisíci dělníky z řad portugalského civilního obyvatelstva, doplněných několika oddíly domobrany²⁹⁵. Wellington celý systém fortifikací rozdělil na několik úseků, načež svěřil práce na každém z nich jednomu, většinou britskému, ženistovi. Počátkem ledna 1810 ženista kapitán Mulcaster informoval svého přítele kapitána Burgoyna o dosavadním průběhu prací: „*Práce na mém úseku opevnění postupují dobře, ale přece jen ne tak rychle, jak jsem doufal, protože jsem narazil na skálu a štěrkové podloží... Prál bych si, abys mohl vidět moje opevnění. Nechtěl bych být v kůži těch, kteří na něj budou muset zaútočit!*“²⁹⁶ Za vůbec nejdůležitější na celém projektu Wellington nadále považoval snahu pokusit se vše udržet v co největším možném utajení, což se zdálo být navzdory jeho záměru vzhledem k rozsahu stavebních prací pochopitelně téměř nemožné.

Počátkem roku 1810 se pozvolna zlepšovala kondice Wellingtonových jednotek a list nemocných se začínal vyprazdňovat. Na území Portugalska přestaly také problémy se zásobováním a Arthur Wellesley vzápětí obdržel slíbené posily z Británie, díky čemuž počet britských vojáků v jeho vojsku vzrostl na 35 000. Společně s novými pluky byli z Horse Guards Wellingtonovi zasláni rovněž noví velitelé. Například čerstvě příchozí generál Thomas Picton a plukovník Lowry Cole byli časem prověřeni, zkušení vojáci, znamenající skutečný přínos. Avšak na seznamu nově příchozích důstojníků se nacházelo až příliš mnoho mužů nechvalné pověsti, kteří se k Wellingtonovi dostali pouze pomocí protekce. Snad nejhorší příklad těchto „protekčních“ důstojníků ztělesňoval generál William Erskin, opilec, téměř slepý jak patrona a pravděpodobně napůl blázen. Erskin byl odeslán ze Španělska domů jakožto „indisponovaný“ již minulý rok, a na

---

²⁹⁴Tamtéž, s. 50. Třetí linii v okolí přístavu San Julian tvořilo 13 pevností s 94 děly.

²⁹⁵LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 238.

²⁹⁶PORTER, Whitworth, *History of the Corps of Royal Engineers*, London 1889, s. 260.

pyrenejskou frontu se tak nyní po řádném „zotavení“ vracel. Další pohromu pro Wellingtona znamenal například plukovník Landers, který byl podobně jako Erskin již dříve postaven mimo službu. Arthur o těchto nových „posilách“ napsal: *„Vskutku, když se zamyslím nad charaktery a schopnostmi některých nejvyšších důstojníků mé armády... třesu se strachy... Zbývá mi pouze doufat, že až si seznam s jejich jmény přečte nepřítel, bude se třást strachy stejně jako já.“*²⁹⁷ A aby udržel mimo akci alespoň Landerse, jmenoval jej čestným předsedou vrchního polního soudu.²⁹⁸

Wellington měl přesto navzdory drobným nepříjemnostem po delší době znovu důvod k optimismu, jelikož jeho armáda se definitivně zotavila a byla momentálně dobře živena. V dubnu 1810 dokonce uvedl: *„Armáda se zdá být v nejlepší kondici, v jaké kdy byla“*²⁹⁹ V britském vojsku navíc až na nepatrné výjimky vládla neoblomná důvěra v jejich dosud neporaženého velitele. Nově příchozí generál Thomas Picton ohledně atmosféry ve vojsku napsal v dopise domů následující: *„Lord W. (Wellington) je mezi všemi velice oblíbený, jak mezi důstojníky, tak mezi mužstvem...“*³⁰⁰ Podobně se o Arthurovi touto dobou vyjádřil také kapitán John Cars: *„Je to dobrý voják velmi milovaný svou armádou“*.³⁰¹

Z Wellingtonova úhlu pohledu se Britové zotavili takřka na poslední chvíli, neboť počátkem května 1810 přitáhl maršál Masséna se svou armádou do Španělska a okamžitě začal dle Bonapartova rozkazu připravovat vše potřebné k napadení Portugalska. O liniích Torres Vedras ale kupodivu neměl prozatím ani tušení. Jedinou větší překážku v postupu na Lisabon tak v Massénových očích představovalo pro své mohutné hradby obávané pevnostní město Almeida, ležící na hranicích Portugalska, které francouzský maršál záhy oblehl. Již na konci srpna byly francouzské dělostřelecké baterie před Almeidou připraveny k palbě a začaly město odstřelovat.

Dílem neuvěřitelné náhody Francouzi mohli slavit nenadálé vítězství, jelikož Almeida, od které všichni očekávali, že bude dobyvatelům odolávat přinejmenším několik týdnů, padla během jediného dne. Stalo se tak, protože

---

²⁹⁷ WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshall Arthur, Duke of Wellington Vol. VI*, London 1868, s. 582.

²⁹⁸ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 217–218.

²⁹⁹ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. IV*, London 1844, s. 7–8.

³⁰⁰ EDWARDS, Edward, c. d., s. 141.

³⁰¹ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, opis citace, s. 360.

jeden z úvodních výstřelů francouzských obléhacích děl zasáhl muniční sklad ve středu města. Následovala zničující exploze, která obráncům způsobila obrovské lidské i materiální ztráty. Velitel pevnosti se příliš dlouho nerozmýšlel a rozhodl se k bezpodmínečné kapitulaci. Masséna byl ze začátku svého tažení v naprosté euforii a zdálo se, že štěstěna stojí při něm.³⁰²

Stejnou měrou, jakou vyvolala rychlá kapitulace Almeidy nadšení mezi Francouzi, probudila v řadách Portugalců naprosté zděšení. Překvapen byl samozřejmě také Wellington. Po pádu Almeidy pokračoval Masséna neprodleně v pochodu na Lisabon, avšak nečekal ho lehký postup, jelikož Arthur Wellesley urychleně zahájil (po stavbě linií Torres Vedras) druhý klíčový prvek svého plánu na obranu Portugalska: taktiku spálené země, jež měla jediný cíl – zcela Francouze vyhladovět. Veškeré portugalské civilní obyvatelstvo se mělo přesunout do bezpečí za linie Torres Vedras. Desetitisíce vystrašených Portugalců cestovaly z Wellingtonova nařízení ze všech koutů země, obtíženy pouze tím nejnutnějším a nejcennějším směrem k Lisabonu, aby vyhledaly za Wellingtonovými liniemi ve městě a jeho bezprostředním okolí bezpečný úkryt před Francouzi. Potraviny, povozy a vůbec vše, co by se mohlo Massénovým mužům při tažení hodit a nemohlo být přeneseno, Portugalci na Arthurův příkaz jednoduše zničili, a většinu království tak proměnili v poušť.³⁰³

Po celou dobu Massénova postupu přes portugalské území mu také ztrpčovala život takzvaná Ordenanza, jejíž svolání Wellington silně podporoval. Pojem Ordenanza představoval starobylé obyčejové portugalské právo se středověkými kořeny, díky němuž mohl panovník v přímém ohrožení portugalského území svolat do zbraně prostý lid. Každá vesnice v Portugalsku tak musela na základě vyhlášení Ordenanzы povolat do zbraně určitý počet bojeschopných mužů. Tito lidoví bojovníci fungovali více méně velmi podobně jako partyzáni ve Španělsku a v zásadě vedli v Portugalsku proti Francouzům guerillovou válku.³⁰⁴

---

³⁰² GUEDALLA, Philip, c. d., s. 198.

³⁰³ OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. III*, Oxford, 1908, s. 182–187.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 181–182. Masséna nechtěl přes Wellingtonovy opakující se žádosti uznat status bojovníků Ordenanzы jako regulérních vojáků a bez milosti je popravoval. Nutno dodat, že bojovníci Ordenanzы naopak přepadali po celém Portugalsku Francouze ze zálohy a pobíjeli je rovněž s neobyčejnou brutalitou – podobně jako partyzáni ve Španělsku. Navíc nenosili uniformy a v jejich skupinách nevládla žádná disciplína.

Massénu navíc trápilo zásobování jeho početného vojska již při obléhání Almeidy, která zůstala po výbuchu z velké části zničena. Z jeho 80 000 mužů tak byl schopen vytáhnout proti „leopardům“ (Francouzi tímto termínem označovali britské vojáky narážející na tři zlaté leopardy na červeném poli v anglickém erbu) Arthura Wellesleyho „jen“ se silou 65 000 vojáků.³⁰⁵ André Masséna pravděpodobně věřil, že tato, oproti britským vojákům přibližně dvojnásobná přesila, mu bohatě postačí k úspěchu.

Na Lisabon museli Francouzi nicméně táhnout přes náročný hornatý terén portugalské provincie Beira, kde některé horské vrcholky dosahují výšky okolo dvou tisíc metrů nad mořem a kvalita cest v období napoleonských válek zde byla kulantně řečeno nevalná. Masséna si ke všemu při postupu na Lisabon zvolil zcela nepochopitelně snad jednu z nejobtížnějších horských cest. Je pravda, že francouzský maršál měl k dispozici pouze naprosto nedostačující mapy, a mohl také doufat, že méně obydlená oblast nebude tak důkladně zbavena potravin a poznamenána taktikou spálené země.³⁰⁶ Ať již byla příčina Massénovy volby postupu jakákoli, tentokráte se nacházel v euforii Arthur Wellesley, jelikož veškerý čas, který Francouzi získali bleskovým vypořádáním s Almeidou, nyní ztráceli. Poté, co se Wellington dozvěděl o směru Massénova postupu, okamžitě potěšeně prohlásil: „*V Portugalsku je jistě mnoho špatných cest, ale nepřítel si neomylně vybral tu nejhorší v celém království.*“³⁰⁷ Francouzi navíc nenacházeli dostatečné množství potravin ani v okolí této „nejhorší cesty“, z čehož začínal být postupně Masséna poněkud nervózní: „*Pochodujeme skrze poušť, nikde není ani živáčka, všechno je opuštěné... nikde nemůžeme najít žádného průvodce z řad obyvatelstva.*“³⁰⁸ napsal o svém tažení francouzský maršál.

Na druhou stranu nutno podotknout, že taktika spálené země nebyla ze strany Portugalců provedena tak dokonale, jak si Wellington přál, a Francouzi se doposud drželi v obstojné kondici, jelikož se jim dařilo nacházet některé zásoby, které Portugalci navzdory rozkazům nezničili, nýbrž jen ukryli. Mezi Wellingtonovými muži, i když po celou dobu ve značné menšině, díky tomu

---

³⁰⁵ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 382.

³⁰⁶ Srov. OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. III*, Oxford, 1908, s. 348–349, MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 382–383.

³⁰⁷ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. IV*, London 1844, s. 289–290.

³⁰⁸ OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. III*, Oxford, 1908, s. 353.

nepřestávaly zaznívat hlasy poraženeckých „brblalů“ prohlašujících celou válku za ztracenou. Arthur Wellesley se tudíž rozhodl před definitivním stažením za Linie Torres Vedras nabídnout Massénovi bitvu. Avšak pouze za podmínek a na místě, které si sám zvolí. Hlavní důvod, proč se Wellington rozhodl Francouzům postavit, jak se domnívám, spočíval v záměru otestovat v boji portugalskou armádu, kterou Napoleon, Masséna a upřímně řečeno ani mnoho britských důstojníků nepovažovali za bojovou sílu, která by dokázala průběh války významněji ovlivnit.

Wellington přesto věřil generálu Beresfordovi, jenž byl s Portugálci na konci léta 1810 již vcelku spokojen a všech dvacet pět tisíc portugalských vojáků nechal postupně zařadit do britské armády. Portugalské pluky byly ve Wellingtonových brigádách a divizích povětšinou smíšený s britskými, aby měli nezkušený Portugalci v boji po boku ostřílené britské vojáky, což se jevílo jako rozumné řešení. Wellington tímto rozhodnutím získal rázem přibližně padesáti tisícovou armádu, již rozestavil do linie na vrcholu téměř šestnáct kilometrů dlouhého horského hřebene Busaco, který se táhl od severu k jihu mezi vsí Busaco s přilehlým konventem a řekou Mondego, přičemž samotnou vesnicí, jež ležela na nejsevernějším cípu hřebene, vedla hlavní cesta k Lisabonu. Tento strmý hřeben, dosahující v nejvyšším bodě převýšení 549 metrů nad mořem, poskytoval Wellingtonovi nesmírně silné postavení a mnozí britští důstojníci dokonce odmítali uvěřit, že se Masséna odváží na takto pevnou pozici zaútočit.³⁰⁹

Avšak francouzský maršál rozhodně nepatřil mezi zbabělce a bitvu krom toho potřeboval. Nad ránem 27. září tak vydal rozkaz k útoku. Podle Massénova plánu zahájilo přímý útok vedený na střed Wellingtonovy linie čtrnáct tisíc mužů generála Reyniera. Tato masa útočníků byla rozdělena do dvou ohromných kolon pod velením generálů Heudeleta a Merleho. Jejich úkolem bylo předně zvítězit nad Wellingtonovými jednotkami na středu hřebene a následně postupovat po jeho vrcholu na sever směrem k vesničce Busaco, kde měli napadnout levé křídlo britsko-portugalské linie. Francouzský útok na levé křídlo měl poté podpořit zástupce velitele Massény, maršál Ney, s celou další divizí, kterou byl Ney pověřen vést do boje po hlavní lisabonské cestě, a dostat tak Brity na levém křídle do obklíčení.

---

³⁰⁹ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 222–224.

Massénův plán se Francouzům nicméně již od počátku nedařilo naplnit, jelikož na středu bitevního pole narazila po zdlouhavém vyčerpávajícím výstupu Heudeletova kolona na vrcholu hřebene přímo na Pictonovu britsko-portugalskou třetí divizi a byla záhy krvavě odražena. Merleho jednotky si mezitím asi míli severně vedly o poznání lépe, neboť celou plochu šestnácti kilometrů nebyli schopni Wellingtonovi muži efektivně pokrýt, a první rotý Merleho lehké pěchoty se tak úspěšně přiblížily k neobsazené mezeře mezi liniemi britsko-portugalské armády. V tuto chvíli však vyrazili Francouzům v ústřety divocí Irové 88. pěšího pluku – lépe známého pod názvem Connaught Rangers – doplnění o další tři britsko-portugalské pluky. Navzdory tomu, že proti nim postupovalo jedenáct Merleho pluků s mnoha ostřílenými veterány od Marenga a Slavkova, cítících svou šanci přinést Massénovi vítězství, velitel Connaught Rangers, plukovník Wallace, neváhal a okamžitě rozkázal zaútočit na Francouze na bodáky, aby byli zastaveni ještě předtím, než dosáhnou vrcholu kopce.³¹⁰ Před útokem se Wallace obrátil ke svým mužům s následujícími slovy: „*Jakmile se pod mým vedením dostaneme tváří v tvář těm francouzským mizerům, zažeňte je zpátky dolů z hřebene, nemazlete se s nimi, dejte jim řádně ochutnat vaše bajonety, bodejte až po ústí hlavně!*“³¹¹ Vzápětí se Connaught Rangers, řvoucí ve své rodné gaelštině z plných plic „*Faugh a Ballagh! Faugh a Ballagh!*“ (Klid'te se z cesty!), rozeběhli na překvapené Francouze, kteří se, byť v přesile, před zuřivostí útoku po krátkém boji dali na útěk.³¹² Okolo projíždějící Arthur Wellesley byl svědkem celé záležitosti, načež veliteli Connaught Rangers poblahopřál k úspěchu: „*Na mou čest, Wallaci, nikdy jsem neviděl tak chrabrý útok, jaký právě předvedl váš regiment.*“³¹³ Francouzi se vzápětí pokusili ještě o třetí a poslední pokus o dobytí Wellingtonova středu, který byl nicméně rovněž odražen, tentokrát divizí generála Leitha, kterou si Wellington ponechal v záloze ukrytou na odvrácené straně hřebene.

Mezitím maršál Ney, jenž patrně reagoval na oblak dýmu na středu hřebene, vyrazil kupředu po hlavní cestě, načež se jeho kolony v blízkosti vesnice

---

³¹⁰ Srov. ESDAILE, Charles, c. d., s. 324–325. MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 387–388.

³¹¹ GRATTAN, William, *Adventures of the Connaught Rangers from 1808–1814 Vol. I*, London 1847, s. 51.

³¹² HAYES, Edward, ed., *The Ballads of Ireland*, London, Edinburgh and Dublin 1855, s. 271.

³¹³ GRATTAN, William, c. d., s. 121.

Busaco střetly s lehkou divizí generála Craufurda na levém křídle Wellingtonovy pozice. Lehká divize (o čemž ostatně vypovídá nejlépe její název) se skládala převážně z pluků lehké pěchoty, mezi nimiž nechyběli legendární, puškami vyzbrojení střelci (riflemen) 95. pluku v zelených kabátech, kteří způsobovali díky dlouhému dostřelu svých zbraní Neyovým mužům po většinu výstupu na hřeben citelné ztráty. V okamžiku, kdy se Neyovy otřesené pluky konečně přiblížily k vrcholu hřebene, potkal je podobný osud jako Merleho vojáky, neboť Craufurd rozkázal většině své divize rovněž neprodleně zaútočit na bajonety: „*Ted'!... Pomstěte smrt sira Johna Moorea! Do útoku! Do útoku! Hurá!*“³¹⁴ zavelel mohutným hlasem Craufurd. Neyovi muži před lehkou divizí vzápětí rovněž ustoupili, přičemž k dalšímu útoku se již Francouzi po zdrcujících ztrátách raději neodhodlali. Na hřebeni Busaco zanechali okolo 4500 padlých. Wellington oproti tomu ztratil 1253 mužů, z nichž přibližně polovinu tvořili Portugalci.³¹⁵

V celkovém důsledku si vedly u Busaca portugalské jednotky velmi dobře, o čemž Arthur Wellesley neopomenul informovat ministra války lorda Liverpoola: „... *bitva (u Busaca) přivedla poprvé do akce portugalské jednotky... Dokázali (Portugalci), že čas, který byl věnován jejich výcviku, nebyl marný, a že jsou hodni bojovat bok po boku s britskými jednotkami.*“³¹⁶ Z Arthurovy strany se v tomto dopise jednalo nejspíše o snahu umlčet alespoň částečně whigy a vůbec všechny „brblaly“ negativně se vyjadřující na adresu portugalských jednotek. Po svých zkušenostech s ohlasy britské společnosti na vítěznou bitvu u Talavery si byl Wellington nyní s notnou dávkou nadhledu velmi dobře vědom, že zcela umlčet kritiky tažení na Pyrenejském poloostrově se mu prozatím nepodaří, jak naspal v dopise bratru Williamovi: „*Brblalové neustále tvrdící, že tyto mé bitvy jsou zbytečné, mě budou stejně znovu kritizovat, bez ohledu na to, že naše ztráty (u Busaca) byly naprosto minimální.*“³¹⁷

Pro Massénu nicméně porážka u Busaca ani zdaleka neznamenal, že by byla jeho armáda zničena. Stále mu zbývalo 60 000 Francouzů odhodlaných vybojovat pro Napoleona rozhodující vítězství a pomstít se za padlé druhy u

---

³¹⁴ NAPIER, George, *Passages in the Early Military Life*, London 1884, s. 142.

³¹⁵ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 389–390.

³¹⁶ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. IV*, London 1844, s. 307.

³¹⁷ WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshall Arthur, Duke of Wellington Vol. VI*, London 1858, s. 606–607.

Busaca. Druhého dne po bitvě Masséna odtáhl, neboť se rozhodl obejít Wellingtonovo silné obranné postavení obchvatem ze severu, pokračovat v postupu na Lisabon a tam Brity za rovnocennějších podmínek rozdrtit. Na zatím stále nic netušící Francouze však čekalo nepříjemné překvapení v podobě linií Torres Vedras.

Wellington se za linie stáhl 8. října 1810, shodou okolností přesně v den, kdy se na Portugalsko snesly mohutné podzimní deště. Teprve touto dobou k Massénovi začaly pronikat první vágní zvěsti o tom, že lord Wellington zaujal obranné postavení za „liniemi“. Avšak Massénovi ani ostatním přítomným francouzským generálům tyto zprávy nepřipadaly prozatím nějak neobvyklé, jelikož termín „linie“ se ve vojenské hantýrce používal již po staletí ve smyslu rozestavení armády do lineární formace, podobně jako to Wellingtonovi muži uskutečnili naposledy na hřebeni Busaco, nebo označoval případ, kdy jedna či více armád kontrolovaly určitý prostor, například držely linii na řece. Tento fakt snad alespoň částečně odpovídá na otázku, jak mohla Francouzům stavba takto mohutných rozměrů uniknout. Neboť jak Wellington plánoval a jak doufal, Francouzi se, ač se to zdá být naprosto neuvěřitelné, o stavbě linií za celý rok až do poslední chvíle opravdu nedozvěděli. Massénu tudíž ani v tom nejhorším snu nenapadlo, že se jedná o takto velkolepou sérii opevnění.

Osobně spatřil maršál Masséna poprvé Linie Torres Vedras 14. října 1810 nedaleko městečka Sobral a byl vzteky bez sebe: častoval nadávkami všechny kolaboranty z řad Portugalců a Španělů, takzvané „afrancesados“, jež táhli s jeho vojskem, a předně důstojníky vlastní výzvědné služby za to, že ho nikdo z nich nebyl schopen o opevněních zavčasu informovat.³¹⁸ Posádka pevností a zákopů tvořící Linie Torres Vedras byla navíc tvořena z velké části portugalskými civilisty z řad domobrany, doplněných o 8000 Španělů generála Romani, přičemž z řad britských vojáků bylo do pevností převeleno pouze 2500 mužů. Takřka celá britsko-portugalská polní armáda tak zůstala Wellingtonovi za liniemi plně k dispozici, aby Francouze napadla v případě, že by Linie Torres Vedras v určitém bodě překonali.³¹⁹ Maršál Masséna nyní sám ze hřbetu svého koně podrobil linie několikrát pečlivé analýze, načež odeslal maršálu Neyovi jakožto svému zástupci

---

³¹⁸ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, opis citace, s. 396–397.

³¹⁹ Srov. LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 238, SHAW, Matthew, c. d., s. 56.

na pozici vrchního velitele následující zhodnocení situace: „*Nepřítel se před námi zakopal do země až po bradu... Vystavěl tři linie mohutných opevnění chránících Lisabon. Pokud se pokusíme napadnout první linii redut, i kdybychom ji dobyli, nepřítel před námi ustoupí za druhou... Osobně jsem třikrát objel po celé šíři první linii a všude jsem mohl vidět mohutné reduty a lesknoucí se děla... Nemyslím si, že by bylo momentálně vhodné pokoušet se nepřítele napadnout. Střet s ním by mohl zcela zničit naše naděje a způsobit obrat v současném dění, nezbývá nám než prozatím vyčkávat.*“³²⁰

Vyčkávat ale Masséna nemohl věčně. Byť ne zcela dokonale provedená taktika spálené země si začínala na Francouzích vybírat svou daň. Podzimní deště, všudypřítomné bahno a vlhkost společně s výrazným poklesem nočních teplot a nedostatečným zásobováním se staly momentálně hlavními Massénovými protivníky. Vidina ústupu přes celé Portugalsko v těchto neutěšených podmínkách s britsko-portugalskou armádou za patami ovšem pro Francouze nepředstavovala o mnoho lákavější alternativu než prodlévání v jejich ležení. Wellington napsal za těchto okolností jen s obtížemi skrývaným potěšením ohledně Massénovy pozice domů Williamovi: „*Domnívám se, že Francouzi jsou v pořádném maléru... Nemám ani v nejmenším představu, co Francouzi udělají nebo lépe řečeno, co vůbec mohou udělat. Myslím, že je zcela zřejmé, že nám nemohou nějak uškodit, a pokud by se na nás přece jen odvážili zaútočit, přišli by tím o většinu své armády. Pokud zůstanou nadále ve svém ležení, budou hladovět a ústup se pro ně stane nanejvýš obtížný.*“³²¹

Masséna přesto vydržel tábořit před Liniemi Torres Vedras více jak měsíc. Situace se pro něj však stávala den ode dne složitější a v polovině listopadu nakonec zavelel k nevyhnutelnému ústupu zpět do Španělska. Španělských hranic zbídačení Francouzi dosáhli po strastiplném a vyčerpávajícím pochodu až na počátku dubna 1811, přičemž během ústupu přišli vinou hladu a nemocí na rozbahněných cestách Portugalska téměř o 25 000 mužů.³²² V tuto chvíli, kdy byl plán s Liniemi Torres Vedras odtajněn, se stal Wellington v Británii opravdovým hrdinou. Momentálně se zdáli být umlčeni dokonce i „brblalové“, kteří nasazení

---

³²⁰ HOWARD, Donald, ed., *The French Campaign in Portugal 1810–1811: An Account by Jean Jacques Pelet*, Minneapolis 1973, s. 232–242.

³²¹ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. IV*, London 1844, s. 313, s. 349.

³²² ESDAILE, Charles, c. d., s. 333.

britských jednotek na Pyrenejském poloostrově kritizovali tak dlouho, že se pro ně v podobě Wellingtonova ohromujícího úspěchu nyní jednalo o náročné sousto ke skousnutí. K jejich cti ale většinou dokázali uznat, že se v celé záležitosti mýlili a rovněž Wellingtona velebili. Dokonce i Charles Grey, jedna z vůdčích osobností whigů, si vyžádal v britském parlamentu slovo, povstal a pronesl na Wellingtonovu adresu značně lichotivá slova: „*Jen díky opravdu pevnému odhodlání i za zcela nepříznivých okolností a díky kombinaci nesmírné odvahy s nanejvýš obratným využitím našich jednotek bylo dosaženo velkolepého úspěchu...*“³²³ Všemi oslavovaný Arthur Wellesley pochopitelně hýřil optimismem, neboť po měsících kritiky a neustálého napětí sklízel zasloužené ovace. Zdálo se, že Francie a generál Bonaparte by snad mohli být nakonec přece jen poraženi. Aby bylo celkové vítězství vůbec myslitelné, bylo nyní nutné vyhnat Francouze také ze Španělska, čehož si byl Wellington samozřejmě dobře vědom.

Linie Torres Vedras mě od počátku mého zájmu o Wellingtonovu vojenskou kariéru nesmírně fascinovaly. Mohutná série opevnění až nepříjemně předjímající hrůzostrašné řady zákopů s bunkry, používané masivně o více jak sto let později během 1. světové války, dle mého názoru patří k nejpozoruhodnějším počínům Wellingtonovy působivé vojenské kariéry. Vše umocňuje skutečnost, že se mu celou výstavbu podařilo udržet před Francouzi do poslední chvíle v utajení, načež dosáhl nad Massénou rozhodujícího vítězství a donutil jej k ústupu, což lordu Wellingtonovi umožnilo přejít do ofenzivy.

Třebaže se jedná o jeden z rozhodujících momentů poloostrovní války i válek napoleonských, z řad badatelů liniím doposud nebyl věnován až tak výrazný prostor, na což poměrně nedávno výstižně poukázal ve své práci *Wellington's Engineers: Military Engineering in the Peninsular War 1808-1814* vojenský historik Mark S. Thompson: „*Většina zájemců o události spojené s poloostrovní válkou jistě zaslechla termín Linie Torres Vedras, ale pravděpodobně ne o mnoho více. I ty nejnovější práce, jež se poloostrovní válkou zabývají, věnují liniím Torres Vedras jen minimální prostor...Je jistě pochopitelné, že linie nevzbuzují tolik zájmu badatelů, jelikož vlastně nikdy nebyly napadeny, a nesouvisí tak bezprostředně s žádnou bitvou. Linie Torres Vedras nicméně byly jednoznačně přinejmenším stejně tak důležité jako všechna ostatní Wellingtonova vítězství*

---

³²³ HANSARD, T. C. ed., *The Parliamentary Debates from the Year 1803 to Present Time*, London 1812, s. 767.

v *polních bitvách*.³²⁴ Doktor Thompson ve svém inovativním díle poskytuje detailní popis vzhledu a funkce linií, nicméně okolnosti jejich vzniku vyvolávají stále řadu nezodpovězených otázek a prostoru k diskuzi, přičemž význam a genialita linií vzbuzují jak v kontextu napoleonských válek, tak vojenských dějin dle mého mínění daleko menší pozornost, než by si zasluhovaly. Kde mohl najít Wellington k výstavbě takto mohutného projektu, jenž neměl v dějinách dříve obdoby, inspiraci a jak dalekosáhle měl vše dopředu promyšleno? Právě na tyto otázky se pokouším v následující analýze nalézt odpovědi.

Většina z úctyhodného množství prací zabývajících se problematikou poloostrovní války a osobností vévody z Wellingtonu poměrně překvapivě nevěnuje přílišnou pozornost Wellingtonově teoretické přípravě, kterou podnikl před svým tažením na Pyrenejský poloostrov. Tedy laicky řečeno, přestává v tomto momentě vnímat Arthura Wellesleyho jako čtenáře, metodika a teoretika, tak jako například před indickou kampaní, a zabývat se detailně rozbory jeho studia a přípravy na následující tažení. A to navzdory skutečnosti, že se Arthur Wellesley již v průběhu své vojenské kariéry předcházející poloostrovní válce jednoznačně projevoval jako velitel kladoucí na vojenskou teorii a informace o dané zemi, v níž se tažení odehrává, enormní důraz. Tuto jeho vlastnost máme, jak bylo již popsáno výše, nejlépe doloženou právě v rámci jeho působení v Britské Východní Indii díky zachovaným účtům od nákupů pro jeho indickou knihovnu a mnohým svědectvím současníků. Vzpomeneme-li pak na Wellesleyem pořizené publikace z tohoto období, před cestou do Indie se zabýval od studia předchozích vojenských konfliktů, jež se v Indii odehrály, přes geografii indického poloostrova až po výuku místních nářečí. Ještě z období před odjezdem do Indie máme navíc doloženo pomocí dalšího dokumentu skutečnost, že se v jeho tehdejší knihovně nacházela publikace o koloniích v Britské Západní Indii – *History Civil and Ecclesiastical, of the British Colonies in the West Indies (Světské a církevní dějiny britských kolonií v Západní Indii)*, již si patrně zakoupil, když se měl jeho regiment dle původních rozkazů vydat právě do této části světa.³²⁵

Vezmeme-li tedy v úvahu tato fakta, zdá se nanejvýš pravděpodobné tvrzení, že podobně jako se Arthur Wellesley připravoval na svůj pobyt v Indii a

---

³²⁴ THOMPSON, Mark, *Wellington's Engineers: Military Engineering in the Peninsular War 1808–1814*, Barnsley 2015, s. 46.

³²⁵ GUEDALLA, Philip, c. d., s. 59.

tamější vojenská tažení, učinil rovněž důkladnou přípravu před tažením na Pyrenejský poloostrov. Byl metodik, přičemž jasný plán tažení a dopodrobna předem připravená strategie se staly pevným rysem jeho povahy. S analýzou jeho přípravy na poloostrovní válku je to však pro historika o poznání složitější. Písemné prameny jsou v tomto případě daleko více rozptýlené a ani žádné účty od knižních nákupů, tak jako v případě tažení do Indie, se patrně nedochovaly nebo je prozatím nikdo nezmapoval.

Před prvním portugalským tažením zakončeným oslnivým vítězstvím u Vimeira, jež bylo následováno potupným mírem z Cintry, navíc Wellesley na podrobnější teoretickou přípravu jednoduše neměl dostatek času, jelikož byl na poslední chvíli změněn cíl jeho mise, když Portugalsko jakožto nová cílová destinace Wellesleyho expedičního sboru nahradilo Venezuelu. Před vyplutím do Indie měl pro srovnání k dispozici na shromáždění a studium potřebných materiálů několik měsíců, oproti tomu před prvním portugalským tažením mu zbývaly pouhé tři týdny, jež patrně strávil kontrolou a přípravou armády, popřípadě urychleným studiem portugalské geografie.

Domnívám se nicméně, že v případě druhého tažení do Portugalska již Wellesley uskutečnil stejně důkladnou přípravu jako před odplutím do Indie. Myšlenkou svého případného návratu na portugalskou frontu se pak mohl zabývat již od listopadu 1808. Tedy bezprostředně po ukončení soudního přelíčení vedeného kvůli uzavření konvence z Cintry. Návrat na portugalské bojiště se mohl Arthurovi jevit od počátku jako možnost definitivního očištění jeho jména, ke kterému také díky jeho následným úspěchům skutečně došlo. Především bych zde však rád předložil hypotézu poukazující na skutečnost, že zcela klíčovým dokumentem pro Arthurovy plány na obranu Portugalska, možná i pro stavbu slavných Linií Torres Vedras a zároveň sepsání jeho slavného *Memoranda na obranu Portugalska*, představoval spis *Mémoire de la Campagne de Portugal de 1762 (Paměti o tažení v Portugalsku roku 1762)*. Autorem tohoto poměrně stručného díla (celý spis má pouhých 67 stran) byl Vilém, hrabě ze Schaumburg-Lippe, mimo jiné velitel britsko-portugalské armády v období sedmileté války, během níž v roce 1762 bránil Portugalsko před španělsko-francouzskou armádou. Vilémovy paměti jsou tak věnovány obranně Portugalska během tohoto tažení a

k jejich vydání tiskem poprvé došlo patrně roku 1770.³²⁶ Vilém své dílo sepsal ve francouzštině, která již v této době na místě jazyka učenců a diplomatů nahradila latinu. A – jak již bylo zmíněno výše – francouzština navíc současně představovala jazyk, který Arthur Wellesley ovládal ze všech cizích řečí nejlépe, a čtení v ní pro něj tudíž nepředstavovalo žádnou významnější překážku.

Když jsem se v rámci odborné literatury zabývající se sedmiletou válkou poprvé seznámil s Vilémovou obranou Portugalska, jíž byl roku 1762 pověřen britskou vládou, ihned mě velice zaujala až neskutečná podobnost Vilémovy vojenské kampaně s Wellingtonovým tažením, které se navíc odehrálo pouze o necelých padesát let později. Právě ona pozoruhodná shoda okolností provázející obě tažení mě přivedla k podrobnější analýze Vilémovy vojenské kariéry a myšlenky, že Wellington mohl patrně do značné míry vycházet při plánování obrany Portugalska z Vilémových poměrně nedávných zkušeností. Proto bych se nyní, než budeme dále pokračovat ve sledování osudů Arthura Wellesleyho a okolností, kdy se mohly Arthurovi dostat poprvé do rukou Vilémovy paměti, rád vrátil o několik desetiletí nazpět do období sedmileté války (1756–1763), během níž stál před Vilémem ze Schaumburg-Lippe stejný úkol jako roku 1809 před Arthurem Wellesleyem – ubránit s britským expedičním sborem Portugalsko proti značné přesile. Pojdme se tedy s osobností schaumbursko-lippského hraběte, a především jeho portugalským tažením alespoň stručně seznámit.

Hrabě Vilém se narodil v Londýně roku 1724 jako nejstarší syn Adolfa Wolfganga, hraběte ze Schaumburg-Lippe, a Margarety, hraběnky z Oyhausenu, nemanželské dcery britského panovníka Jiřího I. Jako Jiřího vnuk, byť nemanželský, tak Vilém disponoval úzkými vazbami na britský královský dvůr. Hrabství Schaumburg-Lippe se navíc rozkládalo přímo na hranicích Hannoverska, jehož kurfiřtem byl shodou okolností také britský monarcha a Vilémův děd Jiří I.³²⁷ Na trůn schaumbursko-lippského hrabství Vilém nastoupil po smrti svého otce roku 1748. První vojenské zkušenosti nicméně získal již během války o rakouské dědictví, v níž se roku 1743 vítězně zúčastnil slavné bitvy u Dettingenu, kdy bojoval proti Francii na straně britsko-rakouské „pragmatické armády“ hájící zájmy Marie Terezie a její nárok usednout na trůn habsburské monarchie. Během

---

³²⁶ Originál k tomuto datu se nachází v Britské knihovně v Londýně.

³²⁷ S vyhlášením Rýnského spolku Napoleonem hrabství Schaumburg-Lippe roku 1806 zaniklo.

sedmileté války se znovu zúčastnil bojů na britské straně, když jej do vojenské aliance po bok Británie a Pruska přivedl vedle příbuzenských vztahů také značný finanční dluh, který mělo jeho malé hrabství vůči Hannoveru.³²⁸ V průběhu sedmileté války nejprve hrabě Vilém sloužil na území Římské říše v rámci britsko-hannoverského vojska pod velením vévody Ferdinanda Brunšvického, v jehož řadách se opět účastnil bojů proti Francouzům. Jako velitel dělostřelectva se zde poprvé výrazněji vyznamenal roku 1759 v bitvě u Mindenu, v níž jednotky Ferdinanda Brunšvického porazily francouzské sbory pod velením maršála Contadese.³²⁹ Během dvou následujících ofenziv Ferdinanda Brunšvického probíhajících v letech 1760 a 1761 byl Vilém nyní jako zkušený generál dělostřelectva pověřen obléháním strategicky významných pevností Wessel a Kassel. Pro nedostatek mužů a děl sice tyto pevnosti obsadit nedokázal, avšak získal zde cenné zkušenosti s budováním dělostřeleckých baterií.

Mezitím se Francouzům podařilo uzavřít spojeneckou smlouvu s do té doby neutrálním španělským panovníkem Karlem III., díky čemuž se od ledna 1762 ocitla Británie se Španělskem, jakožto novým francouzským spojencem, ve válce. Takzvaný „bourbonský pakt“ (tento název si vysloužila nově vzniklá aliance Francie a Španělska, jelikož na trůnech obou mocností seděli panovníci z rodu Bourbonů – ve Španělsku konkrétně Karel III. a ve Francii Ludvík XV.) se pokusil na svou stranu získat proti Británii také Portugalsko. Portugalský panovník Josef I. měl sice za manželku španělskou princeznu pocházející rovněž z rodu Bourbonů, avšak Portugalsko, jež mělo s Británií uzavřeno spojeneckou a obchodní smlouvu, tuto nabídku na vytvoření protibritské aliance po boku Francie a Španělska bez váhání odmítlo. Jednou z podmínek, jež Francie se Španělskem Portugalsku kladly, totiž představovalo okamžité vyhlášení války Británii.

Jako reakci na portugalské odmítnutí přidat se k „bourbonskému paktu“ překročila spojená francouzsko-španělská armáda o 22 000 mužích pod velením markýze ze Sarria na konci dubna 1762 portugalské hranice, aby paličaté Portugalce podmanila silou. Portugalsko tudíž obratem (5. května) vyhlásilo jak Francii, tak Španělsku válku. Proti Sarriovu vojsku se nicméně vzedmula zcela nečekaně masivní vlna lidového odporu. Prostý lid byl do zbraně povolán Josefem

---

³²⁸ STELLNER, František, *Sedmiletá válka v Evropě*, Praha 2007, s. 133.

³²⁹ Tamtéž, s. 206.

I. na základě práva Ordenanzy, stejně jako roku 1810 při vpádu Maršála Massény, jak bylo popsáno výše.

Když se po několika dnech předvoj Sarriových mužů o síle přibližně 5000 vojáků přiblížil k portugalskému městu Porto, došlo k jeho zcela ostudnému zahánění jednotkami portugalské Ordenanzy skládajícími se převážně z obyčejných sedláků, v jejichž řadách se s mušketami nacházely dokonce i ženy. Překvapivě silný lidový odpor a úctyhodná statečnost portugalských poddaných, k nimž se záhy přidaly problémy se zásobováním, tak ještě do konce května donutily Sarriu k dočasnému ústupu zpět do Španělska, aniž by svedl s Portugalci jedinou větší bitvu. Zdálo se však nad slunce jasné, že se vojska bourbonského paktu vrátí, a to patrně v daleko větším počtu.³³⁰

Portugalcům mezitím připlul na pomoc, přesně jako o necelých padesát let později v případě Arthura Wellesleyho, britský expediční sbor čítající přibližně 7000 mužů, pod velením tehdy sedmdesáti šestiletého barona Tyrawleyho. Již postarší baron utrpěl po svém příplutí z naprosto bídneho stavu portugalské armády značný šok. Nejenže se portugalským vojákům nedostávalo výzbroje a dalšího potřebného vybavení, když kupříkladu pouhá třetina z nich měla k dispozici uniformy, ale co bylo snad ještě horší, Portugalci nebyli povětšinou schopni vykonávat ani ty nejzákladnější vojenské manévry. Většina portugalských pohraničních pevností se navíc nacházela ve zcela dezolátním stavu. Tyrawleyho situace portugalské armády znepokojila až do té míry, že krátce po svém příjezdu do země na pozici vrchního velitele britsko-portugalských sil raději sám rezignoval. Na jeho místo tak byl neprodleně povolán, částečně i díky svým četným kontaktům na britském dvoře, výše zmíněný hrabě Vilém ze Schaumburg-Lippe, veterán od Dettingenu a Mindenu.³³¹

Josef I. Viléma krátce po jeho příjezdu jmenoval polním maršálem portugalské armády v naději, že jeho zemi v těžké situaci ubrání. Portugalské vojsko, které se Vilém chystal převzít, dosahovalo na papíře přibližného počtu 40 000 mužů, avšak ve skutečnosti dostal k dispozici pouhých 9000 bojeschopných Portugalců. Vilém i přes tyto nepříjemnosti neztrácel čas a takřka okamžitě po svém příjezdu začal s výcvikem portugalských jednotek. Od počátku

---

³³⁰ SPEELMAN, Patrick, DANLEY, Mark ed., *The Seven Year's War: Global Views*, Leiden and Boston, 2012, s. 438–439

³³¹ STELLNER, František, c. d., s. 279–280.

se potýkal s negramotností důstojníků, špatnou disciplínou a častými dezercemi. Aby zlepšil morálku portugalských vojáků, vymohl si pro ně zvýšení přidělu potravin a osobně začal dohlížet na vyplácení pravidelného žoldu, které bývalo dříve často odkládáno klidně i o několik měsíců. Jeho v nejlepším slova smyslu poctivý německý dril a nevyčerpatelná energie navíc na Portugalce s jejich poklidnou jižanskou povahou působily značně podivuhodně. Na druhou stranu jim poctivost a nadšení nového velitele spolu s intenzivním vojenským cvičením dodávaly novou motivaci a stav portugalské armády se pomalu zlepšoval.³³² Hlavní motivační prvek při tomto intenzivním výcviku napomáhající ochotě Portugalců s Vilémem maximálně spolupracovat dále samozřejmě ztělesňoval francouzsko-španělský „nepřítel před branami.“ S obdobnými problémy se potýkal také Wellington, jelikož od Vilémových časů portugalská armáda zaznamenala výrazný úpadek. Přesto mohl být právě Vilémův tehdejší úspěch při výcviku Portugalců podnětem pro Arthurovo rozhodnutí rozkázat maršálu Beresferdovi, aby začal portugalskou armádu urychleně reformovat, a následně ji zařadil po bok britských jednotek přesně jako kdysi Vilém.

K výměně vrchního velitele nicméně nedošlo pouze na britsko-portugalské straně, nýbrž i ve francouzsko-španělském táboře. Markýze ze Sarria, jenž byl pro svou neschopnost odvolán, nahradil o poznání zkušenější generál, španělský grand don Pedro Pablo Abarca de Bolea, hrabě z Aranda, jehož velkolepý rodokmen sahal hluboko mezi středověkou aragonskou šlechtu. Přeskupená francouzsko-španělská armáda navíc kromě výměny generála výrazně navýšila své počty a disponovala nyní silou 42 000 mužů. V srpnu 1762 podruhé překročila portugalské hranice a vytáhla pod Arandovým vedením na Lisabon. Zastavit ji měla Vilémova narychlo sestavená přibližně patnácti tisícová britsko-portugalská armáda, která čelila bezmála trojnásobné přesile, a nikdo jí při obraně Portugalska pochopitelně nedával přílišné naděje na úspěch. Vilém se logicky rozhodl v duchu své filosofie, a především po zvážení svých reálných vojenských možností, pro čistě obrannou taktiku. Ta byla založena zejména na principu „partizánské války“ (guerre de chicane), jelikož kvůli početní nevýhodě nechtěl svést s nepřítelem

---

³³² Srov. SPEELMAN, Patrick, DANLEY, Mark ed., c. d., s. 437., STELLNER, František, c. d., s. 298.

zcela pochopitelně větší polní bitvu.³³³ Jistě si byl také dobře vědom úspěchu a bojovnosti portugalských sedláků při obraně Porta, a hodlal tedy „třetí stav“ do svých plánů plně zapojit.

Soustředil se tudíž především na úhybné manévry, menší střety a přepady ze zálohy, pro které byly přírodní podmínky v Portugalsku doslova jako stvořené. Vilém se snažil maximálně využít každého brodu, hřebene či průsmyku. Tyto přírodní překážky často přetvořil v malá předsunutá postavení. Nechal také opravit mnoho polorozpadlých, mnohdy ještě ze středověku pocházejících pevností a obsadil je všechny alespoň drobnou posádkou. Tyto pevnůstky pak často sloužily jako zázemí pro partyzánskou válku. Jeden z nejúspěšnějších přepadů se Vilémovým jednotkám podařil na konci srpna 1762, když se jeho muži odvážili až na španělské území. Zde u městečka Valencia de Alcantara naprosto překvapili Arandovy týlové jednotky a takřka bez boje zajali na dvě stě španělských vojáků včetně jednoho generála.³³⁴

Hrabě z Aranda musel postupovat k Lisabonu přes obtížný terén provincie Beira, podobně jako o desítky let později maršál Masséna. Vilém navíc nařídil v tomto momentu zahájit taktiku spálené země, což byl přesně totožný postup, jaký zvolil proti Massénovi Wellington, jak bylo popsáno výše. Schaumbursko-lippský hrabě o taktice spálené země, kterou v roce 1762 začal vůči nepříteli praktikovat, ve svých pamětech mimo jiné napsal: „*Provincie Beira nemohla nepříteli poskytnout žádné jídlo, povozy ani venkovany ochotné pomoci během tažení zemí. Hrabě ze Santiaga (jeden z portugalských velících důstojníků) dostal rozkázáno následující: zajistit, aby z provincie zmizelo vše, co by se dalo jíst a co by mohlo být případně nepřátelům nápomocno při pochodu.*“³³⁵

Hladovějící španělsko-francouzská armáda se proto k místním obyvatelům chovala s nesmírnou krutostí, čímž se je snažila donutit, aby jí poskytli alespoň nějaké potraviny. V provincii však jednoduše žádné jídlo nezbylo.³³⁶ Za účelem odplaty naproti tomu začal ve zvýšené míře úřadovat portugalský lidový odpor.

---

³³³ BAUGH, Daniel, *The Global Seven Years War*, London and New York 2014, s. 590–598.

³³⁴ SPEELMAN, Patrick, DANLEY, Mark ed., c. d., s. 447.

³³⁵ SCHAUMBURG-LIPPE, Vilhelm, *Mémoire de la Campagne de Portugal de 1762*, dostupné online in: <https://www.google.cz/search?q=M%C3%A9moire+de+la+Campagne+de+Portugal+de+1762&client=firefox-b&dcr=0&source=lnms&tbn=bks&biw=2131&bih=1033>, vyhledáno 10. 9. 2017, s. 39–40.

³³⁶ STELLNER, c. d., s. 298.

Během nocí se Arandovi muži najednou ztráceli a ráno byli často nacházeni oběšení na stromech lemujících rozbahněné cesty. Postup vysokohorskými oblastmi Portugalska se tak pro Arandovy jednotky postupně stával noční můrou. Na přelomu října a listopadu navíc nastaly mohutné deště, které i tak špatné cesty proměnily v blátivé bažiny (Všimněme si, že přesně na měsíc říjen naplánoval svůj ústup za Linie Torres Vedras Wellington.). Narůstající dezerce, ztráty na životech zapříčiněné nemocemi, vzrůstajícími útoky partyzánů a občasných přepadů jednotek Vilémovy armády, korunované absolutním nedostatkem potravin, přinutily nakonec hraběte z Aranda zavelet k potupnému ústupu zpět do Španělska. Schaumbursko-lippský hrabě popsal ve svých pamětech situaci španělsko-francouzské armády následovně: „*Z toho všeho si každý může udělat obrázek ohledně ponížení nepřátel. Zatímco byli sami donuceni k nečinnosti, byli decimováni nedostatkem potravin, dezercemi a nemocemi. Jejich koně umírali pro nedostatek píce a trpěli zraněními způsobenými otřesným stavem cest. Záležitost se měla následovně, nepřítel si brzy uvědomil, že má daleko k tomu, aby Portugalsko dobyl, a že jeho dobývání by přivedlo jeho armádu k naprostému zničení.*“³³⁷ Právě tyto Vilémem popisované události mohly, jak se domnívám, v rámci jeho pamětí Arthura Wellesleyho inspirovat k taktice spálené země.

Vilémovo vítězství dovršila skutečnost, že jeho mužům padlo vzápětí do rukou bývalé velitelství Arandovy armády ve městě Castelo Branco, kde zajali několik tisíc nemocných nebo zraněných Francouzů a Španělů, jež zde Aranda zanechal v naději, že se o ně dobře zásobený nepřítel dokáže lépe postarat. Zcela zničující ztráty španělsko-francouzské armády utrpěné při invazi do Portugalska v roce 1762 se v historických pramenech pohybují mezi 20 000–25 000 muži (vzpomeneme-li na 25 000 Massénových padlých, znovu zde můžeme spatřit podobnost), přičemž většina z Arandových vojáků zemřela vlivem nemocí a podvýživy.³³⁸ Oproti tomu Vilémovy ztráty jsou odhadovány na pouhých 1200 mužů, z nichž podíl padlých Britů činil 828 vojáků.³³⁹ Rozdíl mezi počty padlých obou bojujících stran je tak na první pohled naprosto ohromující – i to mohlo, dle

---

³³⁷ SCHAUMBURG-LIPPE, Vilhelm, c. d., s. 47–48

³³⁸ Srov. SPEELMAN, Patrick, DANLEY, Mark ed., c. d. s. 452., DUMOURIEZ, Charles, *An Account of Portugal, as it Appeared in 1766 to Dumouriez*, London 1797, s. 247, s. 254.

³³⁹ Srov. SPEELMAN, Patrick, DANLEY, Mark ed., c. d., s. 448, STELLNER, c. d., s. 298.

mého mínění, Wellingtona v jeho situaci, kdy si nemohl vzhledem ke své pozici dovolit přílišné ztráty, značně zaujmout.

Následně bylo na Arandovu žádost 24. listopadu 1762 ve Fontainebleau mezi Británií s Portugalskem na jedné a Francií se Španělskem na druhé straně uzavřeno příměří, čímž konflikt na pyrenejské frontě sedmileté války definitivně skončil Vilémovým vítězstvím. Hrabě ze Schaumburg-Lippe tedy Portugalsko navzdory očekávání svým netradičním partyzánským pojetím války, obratným využitím geografických podmínek a taktikou spálené země skutečně ubránil. Tento „fantastický“ výkon je vzhledem k vítězství Vilémovy armády nad přibližně třikrát početnějším nepřítelem v soudobé odborné literatuře také nazýván jako „Fantastická válka“. Za své triumfální vítězství a záchranu Portugalska získal Vilém jako odměnu a vzdání díky od portugalského panovníka Josefa I. 80 000 zlatých spolu s osmi ze zlata a stříbra zhotovenými miniaturami polních děl. Nadto byl jménem na výsost spokojeného panovníka s jeho službami požádán, aby nadále setrval v Portugalsku, a pokračoval tak v úspěšně započatých reformách portugalské armády.

Vilém souhlasil a nedávným vítězstvím povzbuzené Portugalce cvičil i nadále až do roku 1764, kdy se navrátil do vlasti. Spolu se svým velitelem setrvalo v Portugalsku také poměrně výrazné množství britských důstojníků, kteří spatřovali v této nabídce dobrou příležitost ke zlepšení svého portfolia, a rádi tak Vilémovi v jeho úsilí pomohli. Odměnu získal Vilém také od britského panovníka, jenž mu doživotně udělil titul britského maršála, což byla rovněž nebývalá pocta. Když se roku 1764 Vilém navrátil do svého hrabství Schaumburg-Lippe, dosáhl tak díky pozoruhodnému vítězství v Portugalsku, jak uvádí ve svém obsáhlém díle věnovaném sedmileté válce britský historik Speelman, „*věhlasu po celé Evropě*.“³⁴⁰

Hrabě Vilém se pak nadále věnoval zejména literární činnosti zaměřené na vojenskou teorii a správě svého hrabství, v němž založil jednu z prvních vojenských akademií na území Římské říše. Jeho akademie dosáhla velmi záhy po založení značné popularity, neboť v ní hrabě osobně vyučoval. Z Viléma se však stal v pravém slova smyslu především „osvícenec“ a jeho myšlenky byly do značné míry revoluční. Propagoval názor, že příčinou většiny válek je

---

³⁴⁰ SPEELMAN, Patrick, DANLEY, Mark ed, c. d., s. 457.

bezohlednost a hamižnost. Vedení válek je tudíž samo o sobě nemorální. Jediná ospravedlnitelná válka tudíž byla dle Viléma válka obranná. Věřil, že pokud se podaří zlepšit v rámci válečnictví obrané technologie, především opevnění a dělostřelectvo, útočník bude znevýhodněn do té míry, že i menší státy budou schopné účinné obrany proti nenasytým velmocem – to by pak mohlo zajistit v celkovém důsledku všeobecnou stabilitu a mír. (Tato Vilémova proslulost v rámci defenzivně vedené války mohla být pro Wellingtona dle mého názoru při plánování obrany Portugalska důvodem, proč věnovat speciální pozornost zrovna Vilémovým pamětím). Hrabě Vilém ze Schaumburg-Lippe zemřel roku 1777,³⁴¹ v době, kdy malému chlapci jménem Arthur Wellesley, jenž měl o několik desetiletí později kráčet „v jeho stopách“ a studovat jeho vojenské paměti, bylo přesně osm let.

Možné spojitosti Vilémova tažení s Wellingtonovou situací při obraně Portugalska si všiml ve svém monumentálním díle o poloostrovní válce již sir Charles Oman počátkem dvacátého století. Vilémova obrana Portugalska v roce 1762 je zde však uváděna spíše do celkových souvislostí, přičemž Oman poukazuje na skutečnost, že povolání prostého lidu do zbraně a svolání Ordenanzy doprovázené taktikou spálené země představovalo v portugalských dějinách silnou zbraň již od středověku. Wellington tudíž dle Omana na tuto strategii mohl navazovat. O Vilémových pamětech se však sir Oman vůbec nezmiňuje. V současnosti patrně nejautoritativnější odborník na vévodu z Wellingtonu profesor Rory Muir v souvislosti s Wellingtonovým využitím taktiky spálené země také v krátkosti uvádí Vilémovo tažení roku 1762, přičemž však nedochází k jednoznačnému závěru ohledně skutečnosti, zda se Wellington Vilémovým tažením inspiroval a zda jej vůbec znal. Naopak tvrdí, že Wellington mohl čerpat spíše ze svých zkušeností z Indie: „*Tato taktika (spálené země) byla vskutku v této části země (Portugalska) používána již dříve, naposledy roku 1762, kdy španělská invazní armáda čelila hladovění a musela za zoufalých podmínek ustoupit. Není jisté, zda Wellington tento precedent znal, nebo zda se při použití taktiky spálené země jednalo o jeho vlastní myšlenku, ale mohl být také inspirován obtížemi se*

---

³⁴¹ Tamtéž, s. 457.

zásobováním, kterým museli Britové čelit v Indii vinou spálení indického venkova sultánem Tipúem.“³⁴²

Jako jediný ze všech autorů, které jsem měl možnost prostudovat, předkládá tvrzení o tom, že Arthur Wellesley četl paměti Viléma ze Schaumburg-Lippe, Philip Guedalla, když ve svém životopise o Wellingtonovi ze třicátých let dvacátého století uvádí:³⁴³ „*Jeho četba (Wellingtona) obsahovala Mémoire de la Campagne de Portugal de 1762 (Lippeho paměti) a korespondenci vztahující se k válce z roku 1762. Rozhodl se tak (Wellington) využít starobylou zbraň Portugalců v podobě Ordenanzy.*“³⁴⁴ Dále se touto souvislostí Guedalla podrobněji nezabývá a neuvádí ani jméno hraběte ze Schaumburg-Lippe jakožto autora pamětí. Guedalla ve své publikaci však odkazuje na dokument otištěný ve XIII. svazku *Supplementary Despatches* (Soubor Wellingtonových depeší), jenž jednoznačně dokazuje, že měl Wellington Vilémovy paměti v držení. Jedná se o seznam spisů, které byly Wellingtonovi zaslány v průběhu roku 1810. *Paměti Viléma schaumbursko-lippského* pak byly dle tohoto dokumentu Arthuru Wellesleymu doručeny 5. dubna 1810.³⁴⁵ Osobně se nicméně domnívám, že Wellesley mohl mít Vilémovy paměti prostudované již roku 1809 v rámci své přípravy na návrat na Pyrenejský poloostrov a vycházel z nich do značné míry při psaní svého *Memoranda na obranu Portugalska*. Pojdme se nyní na Wellesleyho memorandum podívat podrobněji.

V tomto memorandu, které Arthur Wellesley sepsal již počátkem března 1809, uvádí: „*Vždy jsem byl toho názoru, že Portugalsko může být ubráněno, ať už bude výsledek bojů ve Španělsku jakýkoli...*“³⁴⁶ Dále v memorandu píše, že dle jeho mínění bude v budoucnu v Portugalsku dostačující nasadit britskou armádu o počtu 20 000 mužů, přičemž počítá se skutečností, že zabere jistý čas, než bude obnovena bojeschopnost pravidelné portugalské armády. Proto Wellesley v memorandu pokračuje tvrzením, že prozatím bude nezbytné nasadit

---

³⁴² MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 383.

³⁴³ Ani jeden z nejautoritativnějších věvodových životopisců z druhé poloviny 19. století (sir Herbert Maxwell a sir Robert Gliegh) se o skutečnosti, že by se nechal Arthur Wellesley inspirovat kampaní a pamětmi Viléma ze Schaumburg-Lippe z let 1762, nezmiňují.

³⁴⁴ GUEDALLA, Philip, c. d. s. 194–195.

³⁴⁵ WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshall Arthur, Duke of Wellington Vol. XIII*, London 1868, s. 396–397.

³⁴⁶ GURWOOD, John, *The Despatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. IV*, London 1844, s. 181.

v Portugalsku nejméně 30 000 Britů: „*Britská síla nasazená v Portugalsku by z tohoto hlediska neměla být menší než 30 000 mužů, z nichž by měla čtyři nebo pět tisíc představovat jízdu.*“³⁴⁷ Ohledně nepřátelské síly, jež bude zapotřebí k dobytí Portugalska, pak dodává: „*Jsem toho názoru, že i pokud by bylo celé Španělsko dobyt, Francouzi nebudou schopni dobýt Portugalsko s méně než 100 000 vojáky.*“³⁴⁸ Arthur Wellesley tedy de facto tvrdí, že Britové budou s jistotou schopni v Portugalsku odolat přibližně trojnásobné přesile.

Vzpomeneme-li poté na Vilémovo tažení, tak schaumbursko-lippský hrabě stál s armádou čítající 15 000 mužů proti 42 000 nepřátelským vojákům, což pro něj znamenalo, že musel čelit rovněž přibližně trojnásobné početní převaze. Právě nápadná shoda poměrů těchto čísel (mimo další podobnosti) tažení hraběte ze Schaumburg-Lippe s tažením Wellingtonovým tak dle mého názoru může svědčit o skutečnosti, že Arthur četl Vilémovy paměti již v Anglii a čerpal z nich údaje pro přípravu svého memoranda sepsaného v Londýně již 7. března 1809, tedy přibližně o třináct měsíců dříve než nám dokazuje výše zmíněný dokument dokládající doručení pamětí do Arthurových rukou. O skutečnosti, že si souvislosti mezi Vilémovým a Wellingtonovým tažením v roce 1810 byla dobře vědoma i britská společnost a že Arthur mohl číst Vilémovy paměti dříve než 5. dubna 1810, pak svědčí dva následující dopisy.

Lord Francis Rawdon, hrabě z Moiry a shodou okolností Arthurův velitel z let jeho prvního vojenského tažení v Rakouském Nizozemí (1794–5), napsal v prvním z těchto dopisů odeslaném již 16. února 1810 (měsíc a půl před dokumentem potvrzujícím doručení Vilémových pamětí Wellingtonovi, citovaným Phillipem Guedallou), adresovaném plukovníku Johnu Macmahanovi, následující řádky: „*Lord Wellington nyní jedná podle plánů hraběte z Lippe (Viléma schaumbursko-lippského) ... To se jasně projeví na jeho obraně řeky Duoro. Pozornost lorda Wellingtona bude plně soustředěna k tomu, aby zabránil nepříteli v jejím přechodu.*“³⁴⁹ Zmíněné „plány“ hraběte z Lippe by zde mohly znamenat právě Vilémovy paměti. Autorem dalšího soudobého dopisu, dávající do souvislosti Arthurovo tažení s působením Viléma schaumbursko-lippského je lord Hugh Percy, druhý vévoda z Northumberlandu, jenž napsal v dopise z 5.

---

³⁴⁷ Tamtéž, s. 182.

³⁴⁸ Tamtéž, s. 181–182.

³⁴⁹ ASPINALL, Arthur ed., *The Correspondence of George Prince of Wales Vol. VII: 1810–1811*, London 1971, s. 12.

března 1810 (tedy měsíc předtím, než se Vilémovy paměti Wellingtonovi prokazatelně dostaly do rukou), též adresovaném Johnu Macmahanovi, následující: „Vévoda z Wellingtonu naprosto podcenil plán, jež zanechal hrabě z Lippe za účelem obrany Portugalska, a začal jednat dle plánu vlastního. Ty oblasti portugalských hranic, jejichž obsazení hrabě z Lippe považoval z hlediska obrany za nejdůležitější, nechalo jeho lordstvo (Wellington) zcela otevřené, aniž by je bránil, byť jediný britský voják. Jak praví staré římské přísloví: *Corona Finis Opus* (Konec korunuje dílo), což je velmi výstižné. Hrabě z Lippe zachránil Portugalsko a zmařil veškeré útoky francouzsko-španělské armády, které proti němu byly podniknuty. Přeji si z celého svého srdce, aby se Lord Wellington ukázal jako stejně dobrý vojevůdce a zachránil Portugalsko podruhé.“³⁵⁰

Vévoda z Northumberlandu zde poukazuje na holý fakt, že Wellington se od plánu hraběte z Lippe nyní odklonil, čímž na druhou stranu může dokazovat skutečnost, že jím byl do té doby inspirován a že si souvislosti mezi oběma taženími uvědomovala i část tehdejší britské společnosti. Wellington samozřejmě Vilémův plán zdaleka přesně nekopíroval, doba a vojenská taktika se za uplynulých 50 let přece jen proměnily, nicméně na Vilémovu strategii dle mého mínění jednoznačně navázal, neboť z Portugalska přesně jako Vilém v podstatě vytvořil nedobytnou pevnost. Co se pak týče onoho náhlého „podcenění“ Lippeho plánu a jednání dle plánu vlastního, Wellington opravdu nechal portugalské pevnosti povětšinou opuštěné a neopravené, jelikož všichni jeho stavební inženýři a ženisté budovali již od listopadu 1809 mohutnou sérii zbrusu nových pevností tvořící obranné Linie Torres Verdas – v tom spočívala Wellingtonova inovace a genialita. To ale Northumberland nemohl tušit, jelikož jak již bylo mnohokrát zmíněno, Arthur Wellesley tuto mohutnou výstavbu držel v naprostém utajení. Co se týkalo druhé hlavní Vilémovy zbraně, jež při obraně Portugalska využil, tedy taktiky spálené země, zde Wellington v rámci svých plánů postupoval zcela totožným způsobem.

Když se po shrnutí celé problematiky opět vrátíme pouze k nesporným faktům, tak i za předpokladu, že vezmeme plně v potaz vypovídající hodnotu výše citovaných dopisů lordů Rawdona a Northumberlandu, které jsou datovány k 16. únoru a 5. březnu 1810, bychom se měli stále držet skutečnosti, že prokazatelně se

---

³⁵⁰ Tamtéž, s. 16.

zmíněné Vilémovy paměti dostaly Wellingtonovi do rukou až 5. dubna 1810, tedy přibližně půl roku po vydání rozkazu ke stavbě linií Torres Vedras – a ani tato skutečnost navíc stoprocentně nezaručuje, že Wellington tyto paměti opravdu četl. Osobně jsem nicméně díky tolika podobnostem mezi oběma taženími, díky Wellingtonovým povahovým vlastnostem a konečně díky objevu výše citovaných pramenných důkazů (dopisy Rawdona a Northumberlandu) do značné míry přesvědčen, že Wellington Vilémovy paměti s nejvyšší pravděpodobností studoval již v zimě 1809, bezprostředně po ukončení přelíčení, jež posuzovalo oprávněnost konvence z Cintry, nebo alespoň před stavbou obranných linií Torres Vedras (říjen 1809), přičemž se v podobě Vilémových pamětí jednalo o klíčový dokument, jež Wellington použil při plánování obrany Portugalska a který ho mohl patrně inspirovat i ke stavbě pevnostního systému Torres Vedras.

Osmá kapitola

Brány do Španělska: Ciudad Rodrigo a Badajoz

Před vpádem na španělské území potřeboval Arthur Wellesley, jenž nyní ke svému zadostiučinění přecházel do ofenzivy, nejprve bezpodmínečně dobýt dvě klíčová španělská opevněná města: Ciudad Rodrigo na severu a Badajoz na jihu španělsko-portugalských hranic, střežící dvě hlavní cesty mezi Portugalskem a Španělskem, jež byla obě momentálně v rukou Francouzů. Za účelem co nejrychlejšího zisku obou měst se nyní Wellington rozhodl své síly rozdělit. Část armády o síle 20 000³⁵¹ mužů svěřil generálu Beresfordovi, načež jej pověřil dobytím Badajozu, který kontroloval hlavní jižní cestu do Španělska. V čele zbývajících jednotek (doplněných o z Britských Ostrovů čerstvě příchozí 7. divizi) se osobně vydal na sever, aby se vypořádal s Ciudad Rodrigem.³⁵² Na severu Portugalska nicméně na Wellingtona čekala ještě jedna nepříjemná překážka v podobě pevnosti Almeida, jejíž opevnění mezitím stihl Masséna nechat opravit, přičemž místní posádka tvořila poslední francouzskou enklávu v Portugalsku. Než mohl Wellington napadnout Ciudad Rodrigo, bylo tedy třeba ještě obsadit Almeida, s jejímž obléháním začaly Wellingtonovy jednotky 14. dubna 1811. Ačkoliv Wellesleyho síly bezprostřední okolí Almeidy neprodyšně uzavřely, nemohly vzít v dohledné době pevnost přímým útokem, neboť jim scházela těžká obléhací děla nezbytná k vytvoření průlomů v mohutných hradbách pevnosti. Wellingtonovi tudíž nezbývalo nic jiného než se pokusit špatně zásobenou posádku Almeidy vyhladovět. Této situace se pokusil bez váhání využít maršál Masséna, jenž nechal své strastiplným ústupem zubožené armádě, která se ocitla v ležení poblíž španělské Salamanky konečně dostatečně zásobena, na zotavení pouhých čtrnáct dnů. Poté okamžitě znovu mobilizoval a neprodleně spěchal napadnout Wellingtonovu pozici, aby vyprostil z obležení Almeida, očistil svou pověst a pomstil se za všechna doposud utrpěná příkoří.³⁵³

---

³⁵¹ Britské pluky představovaly přibližně polovinu Beresfordových sil, zbylá část jeho armády byla tvořena Portugalci.

³⁵² CORRIGAN, Gordon, c. d., s. 186–187.

³⁵³ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 418.

Arthur Wellesley zanechal před Almeidou několik tisíc mužů nezbytných k její blokádě a se zbytkem své britsko-portugalské armády čítající přibližně 38 000 mužů se neprodleně vydal čelit blížícím se Massénovým jednotkám. Francouzský maršál nakonec v úctyhodné rychlosti shromáždil 48 000 mužů a nacházel se tak v početní výhodě. Avšak místo nadcházející bitvy si opět vybral Wellington, který se svými muži jako už tolikrát předtím zaujal výhodné postavení na vrcholu hřebene ležícího takřka přímo na portugalsko-španělských hranicích přibližně 20 kilometrů východně od pevnosti Almeida. Na Wellingtonově pravém křídle se v údolí pod hřebenem rozkládala vesnice Fuentes de Oñoro, kterou Arthur nechal okamžitě obsadit několika pluky skotských highlanderů, a právě zde Masséna 3. května 1811 udeřil. V klikatých uličkách poměrně rozlehlé vsi se vzápětí neodvratně rozhořely nemilosrdné pouliční boje, které trvaly takřka po celý den. Francouzi byli sice nakonec k večeru definitivně odraženi, ale zbylé britské jednotky držící vesnici se nacházely do slova na pokraji sil. Druhý den obě armády strávily manévrováním, přičemž v samotném Fuentes de Oñoru obě strany odnášely pod bílou vlajkou příměří do bezpečí své raněné. Následujícího dne Francouzi znovu plnou silou zaútočili.³⁵⁴

Oproti pozici, již Wellington zaujal u Busaca, mělo jeho postavení u Fuentes de Oñoro jednu výraznou slabinu. Směrem na jih od Wellesleyho jednotek rozestavěných na vyvýšeném hřebeni nad Fuentes de Oñorem, se rozkládala ve směs odlesněná rovinatá krajina, posetá jen několika ojedinělými keři, která Massénovi nabízela ideální možnost k obchvatu. Wellington, jenž si tuto skutečnost zjevně záhy dobře uvědomil, do tohoto prostoru neprodleně převedl britskou sedmou divizi, která zaujala na rovinaté planině pozici v oblasti malé osady o pouhých několika domcích Poco Velho.

Masséna se následně na tomto místě skutečně pokusil o nabízející se obchvat Wellingtonova pravého křídla, když vyslal celé tři divize pěchoty a veškerou kavalerii směrem přes planinu proti Poco Velho. Osamocená sedmá britská divize neměla nejmenší naději této síle odolat a začala neprodleně ustupovat. Jakmile spatřil tento francouzský útok Arthur Wellesley, ihned vyslal ustupujícím Britům na pravém křídle na pomoc svou elitní lehkou divizi vedenou generálem Craufurdem. Tři pěší francouzské divize se pohybovaly kupředu

---

³⁵⁴ OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. IV*, Oxford, 1911, s. 305–314.

poměrně pomalu, ale nezkušenou sedmou divizi, jež teprve nedávno přicestovala z Anglie, dostala do značných problémů při jejím ústupu Massénova jízda čítající přibližně 4 500 kavaléristů. Právě v tuto chvíli se vyznamenala lehká divize, která svým zásahem umožnila dokončit sedmé divizi úspěšně ústup k hlavním britským silám u Fuentes de Oñoro. Craufurdovým mužům se tento hrdinský skutek podařil nicméně pouze za cenu toho, že se nyní sami dostali od početné francouzské jízdy do obklíčení. Lehká divize okamžitě zformovala karé (čtvercová formace určená zejména v boji proti kavalerii) a v takto utvořené formaci krok za krokem pomalu ustupovala směrem k Fuentes de Oñoro.³⁵⁵

Pochodovat ve čtvercové formaci pod tlakem nepřátelské jízdy nebylo nic jednoduchého. Francouzská jízda kroužila kolem Britů a čekala na jejich chybu, čekala až v britských řadách při ústupu vznikne mezera, kterou by mohla okamžitě využít, čekala na možnost rozvrátit čtvercovou formaci a divizi následně zmasakrovat. Avšak zkušená lehká divize obtížnou situaci zvládla a podařilo se jí stejně jako sedmé divizi bezpečně ustoupit k vesnici Fuentes de Oñoro, jak vzpomínal kapitán 95. pluku britských střelců, John Kincaid: „*Náš ústup byl ukázkou dokonalého vojenského umění, jelikož pláň ležící mezi námi a pravým křídlem naší armády byla poseta francouzskou jízdou a po celou dobu, kdy jsme přes tuto pláň ustupovali v dokonalém pořádku a s naprostou precizností jako bychom byli na cvičišti, kroužili kolem nás francouzští jezdci a neustále hrozili bezprostředním útokem.*“³⁵⁶

Následně sedmá divize s lehkou divizí vytvořily novou linii, neboť zaujaly postavení východně od vesnice Fuentes de Oñoro směrem k pevnosti Almieda, aby čelili dalšímu případnému útoku o obchvat se pokoušejících Francouzů. Rozestavení Wellingtonových sil tak nyní připomínalo pravý úhel, přičemž vesnice Fuentes de Oñoro v rámci Wellingtonova nového postavení představovala rohový bod této pravoúhlé pozice – na sever od vesnice se rozkládala původní linie Wellesleyho jednotek, a na východ nová linie utvořená sedmou a lehkou divizí.³⁵⁷ Francouzi však proti nové linii nezaútočili, nýbrž soustředili veškerou svou pozornost na samotné Fuentes de Oñoro, proti kterému Masséna vysílal

---

³⁵⁵ OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. III*, Oxford, 1908, s. 322–9.

³⁵⁶ KINCAID, John, *Adventures in the Rifle Brigade, in the Peninsula, France, and the Netherlands, from 1809 to 1815*, London 1830, s. 75.

³⁵⁷ NAPIER, Sir William Francis Patrick, *History of the War in the Peninsula and in the South of France: from the Year 1807 to the Year 1814 Vol. III*, London 1829, s. 511–517.

jeden útok za druhým. Wellingtonovi skotští híglandeři, jenž ves drželi, byli postupně zatlačeni až k na okraji vesnice stojícímu kostelu, kde mezi hroby přilehlého hřbitova s posledních sil bojovali muž proti muži proti jednotkám francouzské císařské gardy. Takřka celá vesnice byla nyní pod francouzskou kontrolou, což znamenalo vážné ohrožení pro Wellingtonův střed.

Arthur Wellesley v této kritické situaci rychle přicválal do blízkosti Fuentes de Oñora a okamžitě začal zjišťovat, které pluky, jež byly prozatím ponechány v záloze, jsou připraveny zasáhnout do bitvy. V okamžiku, kdy od svého pobočníka zaslechl ve výčtu připravených jednotek jméno 88. pluku (Connaught Rangers), který si počínal tak skvěle u Busaca, bez váhání se pobočníka otázel: „*Je Wallace (plukovník 88. pluku) s osmaosmdesátým?*“³⁵⁸ Poté, co se Wellingtonovi dostalo kladné odpovědi, poslal s těmito slovy 88. pluk s Wallacem v čele okamžitě do útoku na Fuentes de Oñoro: „*Vyřid'te mu, at' napochoduje dolů (do vesnice) a zažene ty opovážlivé chlapíky (Francouze) tam odkud přišli. Nepochybuj, že vše vykoná přesně tak, jak bude třeba.*“³⁵⁹ A Wallace Wellingtona podobně jako u Busaca nezklamal. Díky zuřivému útoku Connaught Rangers Britové získali rázem v boji o vesnici znovu navrch, ačkoliv se zde ještě bojovalo až do večera. Následně Masséna definitivně vzdal své úsilí a odtáhl. U Fuentes de Oñora ztratil téměř 3000 mužů, zatímco Wellington, který mohl slavit další důležité vítězství, přišel o 1800 vojáků, z nichž většina padla v krutých bojích v ulicích vesnice.³⁶⁰

Masséna sice utrpěl další porážku, avšak jeho armáda stále nebyla ani zdaleka vyřazena z boje. Francouzskému maršálovi nicméně bylo jasné, že Almeidu již nezachrání. Rozhodl se tak pokusit dostat do bezpečí alespoň její posádku. Skrze britské linie vyslal do Almeidy tři posly s přesnými instrukcemi pro velitele posádky, které měly jemu i jeho mužům přinést záchranu. Dva z nich byli zastřeleni britskými jednotkami, ale jednomu se podařilo do pevnosti úspěšně proniknout. K večeru 10. května tak nechal francouzský velitel pevnosti vypálit tři dělostřelecké salvy v intervalu po pěti minutách, což byl smluvený signál potvrzující, že přijal Massénovu zprávu a pokusí se dnes v noci uprchnout. Vzápětí Francouzi vypochovali z Almeidy, načež se jim podařilo úspěšně dostat

---

³⁵⁸ GRANT, James, c. d., s. 404.

³⁵⁹ Tamtéž, s. 404.

³⁶⁰ OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. IV*, Oxford, 1911, s. 334–344.

až k mostu přes řeku Barba de Puerco, aniž by narazili na početnější nepřátelskou jednotku schopnou jejich postup zastavit. Na odvrácené straně mostu na přechájecí posádce čekala Massénou k tomuto úkolu vyčleněná divize generála Reyniera, která měla posádce pomoci, aby se dostala definitivně do bezpečí. V okolí mostu Francouze ještě přeci jen napadlo několik britských jednotek, ale více jak tři čtvrtině posádky Almeidy (přibližně 1400 mužů) se podařilo úspěšně uniknout.

Francouzům pomohla mimo jiné potřebná dávka štěstěny, jelikož obranu mostu, měl zrovna tuto noc na starosti notorik a zcela neschopný důstojník generál Erskin, jehož musel Wellington trpět pro jeho kontakty na velitelství v Horse Guards. Erskin sice napsal rozkaz určený podplukovníku Bevanovi, v němž Bevanův pluk pověřil obsazením mostu, ale poté na něj na čas zapomněl a odeslal jej až pozdě v noci. Podplukovník Bevan poté rovněž chyboval, jelikož ačkoliv okolo půlnoci nakonec Erskinův rozkaz obdržel, vyrazil se svým plukem k mostu až brzy ráno. Wellington pochopitelně zuřil. Rozhodl se dát proto jasně najevo, že stejným metrem, jakým za chyby trestá mužstvo, vyměří trest i důstojnickému sboru. Nehodlal strpět podobné chování, které jej jako mladého důstojníka tolik iritovalo při jeho kampani ve Flandrech, kde se důstojnický sbor choval naprosto tristně. Generál Erskin unikl díky svým politickým kontaktům výraznějšímu trestu, avšak podplukovník Bevan měl být postaven před polní soud. Podplukovník bohužel nezvládl tlak dané situace a prohnal si raději hlavou kuli z pistole.³⁶¹ Bevanova sebevražda postavila samozřejmě celou situaci do tragického světla. Z celé záležitosti byl značně frustrován i Wellington, jak napovídá dopis, jenž odeslal 15. května 1811 ministru války lordu Liverpoolovi: „S každým dnem pociťuji více a více tíhu svého postavení. Žádá se po mne, abych byl všude, a pokud někde nejsem osobně přítomen, něco se pokaždé pokazí.“³⁶²

Hned následujícího dne poté, kdy Wellington napsal tyto výmluvné řádky, vyžadovala situace opět jeho bezodkladnou přítomnost. Arthur obdržel 16. května zprávu o tom, že maršál Soult se na jihu chystá napadnout generála Beresforda, jenž od konce dubna zatím neúspěšně obléhal Badajoz. Soult se snažil podobně jako Masséna na severu v případě Almeidy svým útokem vyprostit Badajoz

---

³⁶¹ Srov. NAPIER, Sir William Francis Patrick, *History of the War in the Peninsula and in the South of France: from the Year 1807 to the Year 1814 Vol. III*, London 1829, s. 520–522. HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 149–150.

³⁶² GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. V*, London 1844, s. 21.

z nepřátelského obležení. Vše tudíž nasvědčovalo tomu, že na jihu dojde brzy rovněž k bitvě. Wellington spěchal od Almeidy k Badajozu, seč mu síly stačily a během divoké jízdy na jih dokonce schvátil dva koně. Nejspíše si velmi dobře uvědomoval, že jeho vojevůdcovské schopnosti by mohly spojencům na bojišti ušetřit stovky, ne-li tisíce životů. Nejvíce ho pak přirozeně trápila obava, že bude Beresford poražen. Navzdory svému úsilí však dorazil příliš pozdě, neboť Beresford se Soultovi postavil nedaleko vesnice Albuery již 16. května, tedy v den během kterého se o hrozbě blízkého střetu se Soultem Wellington teprve dozvěděl.³⁶³ Beresfordovi muži se cítili bez Wellingtona poměrně nejistí, o čemž svědčí například následující rozhovor, jenž proběhl krátce před bitvou u Albuery, a jenž ve svých pamětech zaznamenal jeden z jeho aktérů, John Cooper ze 7. pluku královských fyzilírů: „*Horsefall (další voják z řad fyzilírů) se ke mně obrátil a suše řekl: „Kde je náš Arthur?“. Maje tím na mysli Wellingtona. Já mu odpověděl: „Nevím. Neviděl jsem ho.“ Na což odvětil: „Ach, přál bych si, aby byl tady.“ „To já také.“*“³⁶⁴ Jakou důležitost měla pro britské jednotky během poloostrovní války Wellingtonova přítomnost na bojišti, zaznamenal obdobným způsobem ve svých vzpomínkách kapitán Kincaid z 95. pluku střelců: „*Pokaždé jsme viděli mnohem raději v bitvě jeho dlouhý nos (Wellingtona) než posily v počtu deseti tisíc mužů.*“³⁶⁵

U Albuery měl maršál Beresford k dispozici téměř 35 000 vojáků, z nichž přibližně 10 000 tvořili Britové, 10 000 Portugalci a 15 000 Španělé, přičemž španělský generál předal Beresfordovi bez námitek velení nad svými silami, aby zamezil případným zmatkům plynoucích z nejednotného velení, které by mohly mít během bitvy pro spojence fatální důsledky. Oproti tomu Soultova armáda čítala sotva 25 000 vojáků a spojenci tak byly nad Francouzi ve značné přesile. Soultovi se nicméně hned z kraje bitvy podařil uskutečnit obchvat Beresfordova křídla, jenž britský vojevůdce odrazil jen za cenu těžkých ztrát. Francouzi nadto dokázali nečekaným útokem kavalérie zmasakrovat velkou část jedné z Beresfordových divizí. Přes veškeré komplikace vybojoval i díky statečnosti svých jednotek generál Beresford nad Soultem konečné vítězství, ačkoliv jeho

---

³⁶³ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 429.

³⁶⁴ COOPER, S. John, *Rough Notes of Seven Campaigns*, London 1996, s. 63.

³⁶⁵ KINCAID, John, *Adventures in the Rifle brigade, in the Peninsula, France, and the Netherlands, from 1809 to 1815*, London 1830, s. 72.

ztráty činily téměř 6000 mužů, přičemž přibližně 4200 padlých pocházelo z řad britských jednotek, které nesly tíhu nejtěžších bojů. Maršál Soult však skončil poražen a ztratil mezi sedmi až osmi tisíci muži. Wellingtona zastihla zpráva o Beresfordově vítězství 19. května během zběsilé jízdy k Albueře.³⁶⁶ Beresford rozhodně nepatřil mezi vychloubačné typy lidí a jeho depeše byla napsána vzhledem k utrpeným ztrátám v omluvném až poraženeckém duchu. Přes poměrně vysoké ztráty, jež Beresford navzdory početní převaze utrpěl, se jej tak Arthur ve své narychlo psané odpovědi snažil povzbudit, jak nejlépe uměl: „*V bitvě takových rozměrů jste nemohl uspět bez značných ztrát. Občas bohužel musíme učinit složitá rozhodnutí, jinak bychom nemohli být vojevůdci.*“³⁶⁷

K Albueře Wellington dorazil až 21. května, jelikož poté co jej zastihla zpráva o vítězství, nebylo nadále nutné nikam spěchat. Po svém příjezdu shledal, že se Beresford vlivem strašlivé řeže, již byl svědkem, nachází na pokraji nervového zhroucení a nechal jej tak odjet do Lisabonu, kde se Beresford dával několik měsíců do pořádku. Když už Arthur nestihl včas zasáhnout do bitvy, neváhal po svém příjezdu k Albueře alespoň navštívit raněné vojáky v nedaleké polní nemocnici: „*Vojáci 29. pluku, je mi moc líto, že vás tu vidím v tak hojném počtu,*“ řekl Wellington, načež mu jeden zraněný seržant odpověděl: „*Kdybyste nám velel Vy, můj pane, tolik by nás tady neskončilo.*“³⁶⁸

Mezitím došlo k významné změně na straně francouzského velení, neboť jakmile se Napoleon dozvěděl podrobnosti o Massénově nezdaru u Fuentes de Oñora, došla mu se „starým lišákem“ trpělivost a neprodleně jej v čele tzv. Portugalské armády (oficiální název této francouzské síly) nahradil maršálem Augustem Marmontem, mužem, jenž se relativně nedávno vyznamenal u Wagramu, kde výraznou měrou přispěl k porážce Rakušanů. Marmont podobně jako francouzský císař započal svou vojenskou dráhu u dělostřelců, načež Napoleonovi pomohl na cestě k moci při převratu z 18. brumairu (9. listopadu) roku 1799.³⁶⁹ Zatímco proběhla tato změna, spojenecká armáda pokračovala – nyní pod Wellingtonovým velením – nadále v obléhání Badajozu. Avšak pro

---

³⁶⁶ CORRIGAN, Gordon, c. d., s. 180–181.

³⁶⁷ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. V*, London 1844, s. 25.

³⁶⁸ MAXWELL, E. H., *Peninsular Sketches by Actors on the Scene Vol. II.*, London, 1845, s. 331.

³⁶⁹ Srov. JOHNSON, Paul, *Napoleon*, Praha 2015, s. 27, s. 115, HOLMES, Richard, *Napoleonské války: Muzeum v knize*, Praha 2008, s. 57.

nedostatek těžkých děl se Arthur Wellesley nakonec rozhodl s armádou raději odtáhnout a zaměřit svou pozornost nejprve na Ciudad Rodrigo. V nebezpečné blízkosti od Badajozu se totiž navíc nacházela šedesátitisícová armáda nově příchozího maršála Marmonta, složená z bývalých Massénových a Soultových jednotek, což pro Wellingtona představovalo další pádný důvod k tomu, aby prozatím od pokusu dobýt Badajoz upustil. Většinu podzimu 1811 tak strávili Wellingtonovi muži v relativní nečinnosti, snad kromě jedné významnější potyčky s francouzskou kavalerií v okolí vesnice El Bodon. Nadmíru důležitý krok, jehož se Wellingtonovi podařilo v průběhu roku 1811 dosáhnout, znamenalo především zefektivnění zásobování jeho vojska.

Wellesleymu bylo jasné, že v případě ofenzivy vedené za účelem osvobození Španělska bude potřebovat dobře živenou armádu, přičemž se nemůže spoléhat na zásoby získané na z velké části nepřitelem kontrolované španělské půdě. Britská vláda nicméně po dosažených úspěších oplývala ochotou při poskytování dalších finančních prostředků, načež Arthur načrtl podobně jako v Indii plán, jak udržet své muže co nejlépe zásobenými. Tolik potřebné potraviny a další důležité zboží převážně vojenského charakteru Wellington nechal pro své muže postupně dovážet do portugalských přístavů doslova takřka ze všech koutů světa, čímž se významně zvýšila frekvence dovážených zásob. Moře a oceány ne navíc nacházely zcela bezpečně pod kontrolou britského královského námořnictva, což zaručovalo, že se nákladní lodě vyjma pirátů neměly čeho obávat. Z portugalských přístavů pokračovalo množství zásob po řekách Duoro, Tejo a Mondego, a to až do nejzazších míst, kam to jen splavnost zmíněných řek umožňovala. Odtud již zásoby cestovaly přímo k Wellingtonovým jednotkám pomocí „živého řetězu“ tvořeného ze stovek mezků, kteří neustále pendlovali mezi po pravidelných intervalech zřízenými zásobovacími stanicemi. Díky tomuto propracovanému systému byli Wellingtonovi muži nyní dobře živeni, a to i při taženích na větší vzdálenosti – momentálně v oblasti portugalsko-španělských hranic.³⁷⁰

Ke konci roku 1811 se pak spojencům podařilo dopravit do blízkosti Ciudad Rodriga naléhavě očekávaná těžká obléhací děla, díky čemuž mohl počátkem roku 1812 Arthur Wellesley začít s obléháním tohoto opevněného

---

³⁷⁰ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 437–439.

města. Ciudad Rodrigo se rozprostírá na vyvýšeném prostranství tvořeném pahorky Malý a Velký Teson. Působivé městské opevnění hvězdovitého charakteru se nám včetně středověkého maurského hradu zachovalo do dnešních dnů. Nicméně je třeba si uvědomit, že vyvýšená poloha města, která byla za středověkých časů výhodnou, ve věku střelného prachu a artilerie pro dobyvatele nepředstavovala nepřekonatelnou překážku. Třináctého ledna Wellingtonovi dělostřelci umístili baterie těžkých obléhacích děl na potřebné pozice a začali Ciudad Rodrigo odstřelovat. O šest dní později zely v hradbách města dva průlomů dosahující natolik uspokojivých rozměrů, že se Wellington rozhodl neprodleně zaútočit.

Větší z průlomů se nacházel na severní straně města, přičemž druhý, menší průlom, byl vystřílen dále na východ po obvodu opevnění. Do většího z průlomů Arthur Wellesley nasměroval 3. divizi generála Pictona, zatímco menším průlomem se měla za úkol za opevnění pokusit proniknout lehká divize generála Craufurda. Současně s těmito dvěma hlavními útoky tvořilo součást plánu několik podpůrných ztečí vedených pouze pomocí žebříků. Celá akce vypukla 19. ledna přibližně v sedm hodin večer. Francouzi kladli od počátku houževnatý odpor, přičemž měli pro útočníky připravenou řadu nepříjemných překvapení. Na vrcholu průlomů na britské divize čekaly připraveny hrozivé překážky v podobě tzv. chevaux de frise – dřevěných kúlů pobitých kolem dokola čepelemi šavlí. V menším průlomu se obráncům pod nohami útočníků lehké divize navíc vzápětí podařilo odpálit mohutnou prachovou nálož. Největší ztráty v rámci obou útočících divizí pochopitelně utrpěly jednotky takzvaných Zoufalců (Folorn Hopes), jež se hnaly do průlomů jako první. Zoufalci byli tvořeni dobrovolníky z různých regimentů, kteří riskovali vysokou pravděpodobnost zranění a smrti ve vidině finanční odměny a povýšení. Ku příkladu poručík, jenž Zoufalec vedl do útoku, měl v případě, že přežije, jistotu zisku kapitánské hodnosti. Tvrdě zkoušeny byly nicméně i další roty útočníků, jejichž počet však navzdory utrpeným ztrátám stále rostl. Přes zatvrzelý odpor Francouzů se tak britským jednotkám záhy podařilo v obou průlomech prorazit do pevnosti, načež se zbytky obránců shromáždily na přilehlém náměstí, kde se francouzský velitel pevnosti

vzdal a předal svůj meč do rukou poručíka Gurwooda, velitele Zoufalců útočících na menší z průlomů.³⁷¹

Dobyvatelé se vzápětí chovali v ulicích Ciudad Rodriga dosti nevybíravě: rabovali a zpíjeli se v ulicích města do němoty. K těm nejhorším zvěstvům, jako bylo znásilňování a vraždění obyvatelstva, nicméně docházelo i díky snaze britských důstojníků své muže pokrotit, jak jen to bylo za dané situace možné, zcela výjimečně. Například velící generál 3. divize sir Thomas Picton, známý pro svou vznětlivou povahu, klel ve snaze neprodleně nastolit v řadách mužstva pořádek a zastavit rabování jako pohan, častoval své opilé muže všemi možnými nadávkami a ty, kteří se mu dostali pod ruku, bez servítek mlátil torzem polorozpadlé muškety po hlavách. Již druhého dne se tak důstojnickému sboru podařilo v řadách mužstva úspěšně obnovit naprostý pořádek.

Wellington při dobývání města přišel o 568 mužů, zatímco téměř celá francouzská posádka města čítající 2000 mužů upadla do britského zajetí.³⁷² Ciudad Rodrigo padlo za necelých čtrnáct dnů, přičemž Wellington tímto nenadálým obléháním skutečně uprostřed zimy zcela zaskočil maršála Marmonta, jenž očekával, že britský vojevůdce podnikne další ofenzivu až na jaře, jak to bývalo ve válkách 18. století zvykem. V okamžiku, kdy se francouzský maršál dozvěděl, že Ciudad Rodrigo je v obležení, vyrazil městu sice ihned na pomoc, ale ještě celý týden po jeho pádu nedosáhl ani od Ciudad Rodriga přibližně 80 kilometrů vzdálené Salamanky. Část Marmontových sil byla navíc převelena pod velení maršála Sucheta k Valencii, což mu rovněž výrazným způsobem zkomplikovalo situaci. Dobytím Ciudad Rodriga a Almeidy si Arthur Wellesley postupně zajistil kontrolu nad severní cestou do Španělska. V tuto chvíli bylo klíčové pokusit se znovu o dobytí Badajozu a tím získat také kontrolu nad jižní cestou. Již v polovině března britské jednotky úspěšně přepravily těžká 24 librová obléhací děla od Ciudad Rodriga do blízkosti Badajozu a začaly kopat první síť zákopů, do nichž měla být obléhací děla umístěna.³⁷³

Wellingtonovi, který měl stále v živé paměti neúspěšné obléhání Badajozu z minulého roku, bylo nicméně od počátku jasné, že Badajoz bude znamenat daleko obtížnější překážku než Ciudad de Rodrigo. Město Badajoz, jež se dnes

---

³⁷¹ NAPIER, Sir William Francis Patrick, *History of the War in the Peninsula and in the South of France: from the Year 1807 to the Year 1814 Vol. IV*, London 1834, s. 375–378.

³⁷² HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 155–156.

³⁷³ Tamtéž, s. 157–158.

rozprostírá po obou březích řeky Guadiany, se za Wellingtonových časů rozkládalo pouze na jejím jižním břehu, čímž Guadiana severní straně města poskytovala přirozenou obranu. Oproti Ciudad Rodrigu disponoval Badajoz také mnohem modernějším a důmyslnějším systémem opevnění. Jeho mohutné, hlubokým příkopem obehnané hradby, ježící se nespočtem bastionů, byly doplněny třemi samostatnými předsunutými pevnůstkami, které měly za cíl znesnadnit dobyvatelům vytvoření obléhacích dělostřeleckých baterií: na sever od města se tyčila pevnost San Cristobal, jež stála na odvrácené straně řeky, na jihozápadní straně pevnost Pardaleras a konečně na jihovýchodě pevnost Picurina. Část severovýchodního cípu městských hradeb pak zahrnovala podobně jako v případě Ciudad Rodriga středověký hrad. Oblast východně od města byla navíc částečně zaplavena pomocí uměle vytvořeného kanálu napojeného na řeku Guadianu. Samotná posádka Badajozu, vedená zkušeným generálem Armandem Philipponem, čítala okolo 4000 mužů, což představovalo přibližně dvojnásobnou sílu, jež proti Britům bránila Ciudad Rodrigo.³⁷⁴

Wellington se na základě porady se svým vrchním ženistou plukovníkem Fletcherem rozhodl na Badajoz zaútočit od jihovýchodu. Nejprve tedy bylo nezbytné dobýt posledně jmenovanou pevnost Picurinu, proti níž britská dělostřelecká baterie zahájila neprodleně po svém dokončení 25. března palbu. Následujícího dne vzali Britové pevnůstku útokem, a ještě do večera ji po krátkém boji dobyli.³⁷⁵ V bezprostřední blízkosti Picuriny Wellington následně nařídil zhotovit další linie zákopů tvořící nové výhodnější postavení pro britská děla, jež odut záhy začala odstřelovat jihovýchodní úsek hradeb města. Po několikadenním nepřetržitém úsilí britských dělostřelců tak byly 6. dubna v hradbách Badajozu vytvořeny tři průlomy. Wellingtona poněkud tlačil čas, neboť maršál Marmont vytáhl se svou armádou na rozkaz samotného Napoleona k severu, kde se měl pokusit o opětovné získání Ciudad Rodriga pod francouzskou kontrolu. Wellington tedy nutně potřeboval dobýt Badajoz co nejrychleji, aby mohl v případě potřeby vyrazit Marmontovi na sever v ústrety. Přestože šíře průlomů

---

³⁷⁴ Srov. COSTELLO, Edward, *The Adventures of the Soldier*, London 1852, s. 108–109., MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 447–449.

³⁷⁵ OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. V*, Oxford, 1914, s. 239–241.

nebyla zdaleka ideální, rozhodl se tudíž plně vědom veškerých rizik vydat okamžitý rozkaz k napadení města.

Vedením hlavního útoku namířeného proti průlomům Arthur Wellesley pověřil čtvrtou divizi společně s lehkou divizí. Součástí Wellingtonova plánu byly nicméně rovněž další dva masivní podpůrné útoky vedené mimo průlomy pouze za pomoci žebříků. První z nich měla vést třetí divize generála Pictona, a to přímo proti středověkému hradu nacházejícímu se na severovýchodě města, zatímco druhý z podpůrných útoků, jehož směr byl Wellingtonem naplánován přesně na opačnou stranu opevnění, tedy severozápad hradeb, měla za úkol provést pátá divize generála Leithe. Útok na město byl zahájen přibližně v deset hodin večer, přičemž se jako první vrhla proti hradu Pictonova třetí divize. Britové zde však čelili těžké palbě, a těch několik málo mužů v červených kabátech, kterým se podařilo pomocí žebříků vyšplhat v oblasti hradu až na vrchol hradeb bylo během pár okamžiků snadno pobito obránci. Picton své jednotky vzápětí odvolal, načež se otřesená třetí divize stáhla zpět do bezpečné vzdálenosti od hradu.

Mezitím zaútočily proti průlomům plnou silou čtvrtá a lehká divize. První útočící oddíly z obou divizí, jež představovaly tradičně roty Zoufalců, byly z důvodu strmosti průlomů rovněž vybaveny žebříky, jež jim měly usnadnit jejich překonání. Do útoku si navíc nesly také balíky sena, jimiž měly vyplnit část příkopu pod průlomy, což mělo rovněž značnou měrou přispět k snadnějšímu přístupu k průlomům pro další útočící oddíly. Již cestou k průlomům nicméně Zoufalce podobně jako Pictonovy jednotky kosila silná palba Francouzů, přičemž v průlomech samotných Philliponovi muži proti útočníkům rozpoutaly naprosto nevídané peklo. Francouzi na opovážlivé Brity, kteří se škrábali strmými sutinami průlomů nahoru, vrhali s vražednou rychlostí prachové nálože a sférické granáty, jež nemilosrdně rozmetaly první vlny útočníků. Kupředu se však vedení svými důstojníky neochvějně vrhali další a další útočící muži. Na těch několik jedinců, kterým se nakonec podařilo přežít smrtonosnou palbu obránců a dosáhnout vrcholu některého z průlomů, nicméně čekaly překážky v podobě chevaux de frise, bráněné střelbou desítek francouzských mušket, včetně několika menších děl pálících do řad útočníků, jež dosáhli vrcholu průlomů smrtonosné kartáčové střely.³⁷⁶ Hrůzy, jež Francouzi pod Philliponovým znamenitým vedením

---

³⁷⁶ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 451–453.

nepřátelům v průlomech připravili pospal velmi sugestivně jeden z řady britských účastníků útoku na Badajoz, poručík Robert Blakeney: „*Pytle a sudy střelného prachu se zkrácenými doutnáky byly vrhány dolů, načež vybuchovaly buď přímo uprostřed, nebo v ústí průlomů, vraždíce všechno živé. Tisíce granátů, náloží a všech dalších myslitelných druhů výbušnin, bylo vrháno do průlomů a příkopu pod nimi... Hřmění děl, výbuchy granátů a třesk palby z mušket... to vše nevypadalo jako z tohoto světa, nýbrž činilo dojem, jako by se všechny živly matky země vymkly kontrole a uvrhly svět do naprostého chaosu. Jako kdyby se nebeské, pozemské a pekelné mocnosti spojily v jedinou strašlivou ničivou sílu pomáhající Badajozu v obraně proti zuřivým útočníkům.*“³⁷⁷

Britští důstojníci nicméně s obdivuhodnou zarputilostí znovu a znovu přeskupovali své muže, načež je opětovně vedli do zkázy v průlomech, odmítaje uvěřit, že statečnost a vytrvalost zde nic lepšího nezmohou. Takto podnikli britští vojáci proti průlomům během dvou hodin okolo čtyřiceti neúspěšných útoků, během nichž se v jejich okolí neustále kupila těla dalších padlých.³⁷⁸ Velitel britské polní nemocnice, doktor McGrigor, jenž se touto dobou nacházel v blízkosti generálního štábu, vzpomínal na Wellingtonovu reakci v momentě, kdy se Arthur Wellesley dozvěděl o selhání posledních britských útoků: „*Přijel další důstojník, který opět přinášel špatné zprávy. Informoval štáb o tom, že se stále nepodařilo při útoku na město ničeho dosáhnout, a že se obává, že dosažení úspěchu ani nadále nebude možné, jelikož téměř všichni důstojníci (čtvrté a lehké divize) padli a nezbyvá tak nikdo, kdo by byl ještě schopen vést mužstvo, které navíc rovněž utrpělo značné ztráty, znovu do útoku. V tomto momentě jsem upřel svůj pohled na lorda Wellingtona, osvíceného světlem pochodně, kterou držel lord March. Pohled, jenž se mi vzápětí naskytl nezapomenu do konce svého života... Poklesla mu najednou čelist (Wellingtonovi) a jeho obličej byl z ničeho nic neobvykle protáhlý, zatímco světlo pochodně odhalilo jeho smrtelně bledou tvář, avšak celkový výraz jeho obličeje stále zůstával pevný a odhodlaný.*“³⁷⁹

V tuto chvíli obnovila pod Pictnonovým vedením svou snahu třetí divize (pravděpodobně na Wellingtonův přímý rozkaz), jež znovu vybavena žebříky zaútočila proti hradu. Jelikož většina Philliponových mužů si momentálně hleděla

---

³⁷⁷ FLETCHER, Ian, ed., c. d., s. 130–130.

³⁷⁸ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 159.

³⁷⁹ MCGRIGOR, James, *Autobiography and Services of Sir James McGrigor*, London 1861, s. 273.

obranu průlomů, proti kterým se doposud valil hlavní nápor útočníků, hrad zůstala bránit pouze slabá francouzská posádka, přes níž se podařilo zakrátko několika britským rotám pátého pluku vybavených žebříky, po nichž úspěšně zdolaly hradby, probíjet do hradu. Plukovník Ridge, jenž jako první překonal okolo půlnoci hradby Badajozu, sice následně padl v přestřelce s Francouzi, avšak britské jednotky vzápětí ovládly celý prostor hradu, kde bez váhání stáhly francouzskou vlajku. Jelikož neměli k dispozici britskou vlajku, poručík MacPherson duchapřítomně zavěsil na stožár svůj červený kabát. Britské jednotky se poté v oblasti hradu ocitly načas izolovány, jelikož jakmile Phillipon zjistil, že se hrad nachází v rukou nepřátel, nasadil do ulic v jeho okolí veškeré francouzské rezervy, aby se pokusil Brity zadržet pouze v prostoru hradu. Avšak takřka současně s třetí divizí zaútočila na Badajoz rovněž pátá divize generála Leithe, jež vedla na odvrácené straně města podobně jako Pictonovi lidé zteč pouze se žebříky, a to proti severozápadnímu úseku hradeb, který byl nyní rovněž pouze slabě bráněný. Díky tomu zde Britové rovněž velmi rychle překonali chabý odpor obránců a vzápětí se hrnuli do města, kde vpadli do zad Phillopových jednotkám, jež bránily průlomy. Bylo krátce po půlnoci a obráncům došlo, že útočníci pronikli nejen do hradu, ale i do ulic města, což znamenalo jediné: Badajoz byl ztracen.

Zbylá francouzská posádka poté přehla pod Philliponovým vedením k severní bráně, překročila Guadianu a zabarikádovala se v pevnůstce San Cristobal, kde se Phillipon Wellingtonovi následujícího dne vzdal. Ztráty, jež Britové při dobývání Badajozu utrpěly, byly na to, že se jednalo o dobývání, opravdu strašlivé. Počet padlých a raněných se téměř vyrovnal ztrátám, jež doposud zaznamenali pouze v těch největších polních bitvách u Talavery a Albuery. Při dobývání Badajozu padlo na britské straně téměř 5000 mužů, přičemž se na seznamu ztrát nacházelo 62 padlých a 251 zraněných důstojníků, včetně šesti generálů.³⁸⁰

Velmi působivou výpověď ilustrující, jak tvrdé zkoušky byli britští vojáci během útoku proti průlomům Badajozu vystaveni, nám ve svých pamětech zanechal Edward Costello z 95. pluku střelců, jenž se osobně zúčastnil prvního útoku proti průlomům v řadách Zoufalců: „*Již podruhé jsem se dobrovolně*

---

³⁸⁰ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 454–457.

přihlásil k Zoufalcům³⁸¹. Poté, co jsme dostali dvojitou dávku rumu, jsme se okolo 8 hodiny večerní 6. dubna 1812 začali připravovat do akce... Tři muži, kteří společně se mnou nesli žebřík byli zastřeleni, načež jsem upadl zavalen tíhou jejich těl. Zbylí útočníci se valili kupředu nedbaje na křik raněných mužů okolo mne ani na mé vlastní volání o pomoc, protože tentokrát se naši ranění kupily hrozivou rychlostí... Bez pušky, šavle nebo jakékoli jiné zbraně (Pušku a meč Costello postupně ztratil při prvním pokusu proniknout do města) se mi podařilo vyšplhat až na samotný vrchol průlomu, kde jsem narazil na chevaux de frise, která se ježila hroty šavlí, vyhnul jsem se jednomu z hrotů, načež jsem dostal tvrdý úder do prsou: jestli se jednalo o odražený projektil, kámen nebo ránu pažbou nemohu říci, neboť jsem záhy ztratil vědomí a probudil se až o chvíli později, svalený dole pod průlomem... Ležel jsem nehybně v této pozici, zatímco ohlušující zvuk strašlivé palby se dál rozléhal nad mou hlavou... Vzpomínám si, že jsem si pro sebe poprvé za mnoho let zamumlal něco na způsob modlitby... Po následné, dobře známé dlouhotrvající krvavé řeži, palba v průlomů nade mnou pomalu utichala, načež jsem zaslechl výkřik: Pro Kristovy rány! Kde jste vojáci lehké divize? – Město je naše! Hurá!“³⁸²

Britští vojáci při dobývání Badjozu bez diskuze projevili nesmírnou statečnost, avšak bezprostředně po dobytí města se dopustili neodpustitelných krutostí. Vlivem utrpených hrůz, jež během dobývání zažili, je v ulicích města ovládlo čiré bojové šílenství: nebrali žádné zajatce, bezohledně dobýjeli zraněné, mstili se na místním obyvatelstvu (nutno dodat, že většina civilistů město opustila před obležením a ve městě zůstali povětšinou sympatizanti s Francouzi, což britské chování samozřejmě neomlouvá), přičemž rabovali, znásilňovali a vypili veškerý alkohol, jež se jim dostal pod ruku. V rámci „řádění“, jež nastalo poté, kdy Britové dobyli Ciudad Rodrigo, šlo povětšinou o ojedinělé ukrutnosti ze strany několika nejvíce bezzásadových mužů v jednotlivých regimentech, avšak násilností, jež Britové rozpoutali v ulicích Badajozu, se zúčastnilo takřka celé mužstvo. Zavést mezi zvlčilými vojáky pořádek, se tak podařilo důstojnickému sboru a provostům³⁸³ až v odpoledních hodinách příštího dne částečně i za pomoci

---

³⁸¹ Poprvé se Edward Costello k Zoufalcům přihlásil při dobývání Ciudad Rodriga.

³⁸² COSTELLO, Edward, *The Adventures of the Solider*, London 1852, s. 114–117.

³⁸³ „Provosté“ představovali v rámci britské armády zjednodušeně řečeno ekvivalent dnešní vojenské policie.

šibenice, která byla na Wellingtonův rozkaz vystavěna na hlavním městském náměstí.

Přestože Wellington byl chováním svých mužů značně rozezlen a pohoršen, rozhodl se vzhledem k okolnostem, jakými hrůzami jeho vojáci museli projít a jakou statečnost prokázali, žádné hrdelní tresty nevynášet. Šibenice tudíž ve finále plnila pouze demonstrativní účel.³⁸⁴ Zcela beztrestně své jednotky nicméně za jejich prohřešky nechat vyváznout rozhodně nehodlal. Mnoho výtržníků tak bylo odsouzeno k trestu bičování. Celou situaci výstižně zaznamenal jeden z řady britských důstojníků, kteří se snažili zdivočelé mužstvo bezprostředně po dobytí města zkrotit, poručík William Grattan: „*Mnoho mužů bylo zbičováno, avšak na druhou stranu je nutno dodat, že nikdo nebyl pověšen – ačkoliv by si to stovky z nich zasloužili.*“³⁸⁵

Je nanejvýš pravděpodobné, že Arthur Wellesley nevynesl přes veškerá zvěrstva, jichž se mnozí britští vojáci u Badajozu dopustili žádný rozsudek smrti, protože byl sám do značné míry otřesen hrůzami dobývání, při kterém padlo tolik dobrých vojáků, včetně řady Wellingtonových přátel. Velící generál třetí divize sir Thomas Picton (jenž při útoku sám utrpěl zranění) vzpomínal na to, jak Arthura Wellesleyho během rozhovoru, který s ním Picton vedl nedlouho po dobytí města, zcela přemohly emoce: „*Jednalo se jednoznačně o nejskvěleji provedené dobývání pevnosti (Badajozu) v rámci celé války na Poloostrově, které však bylo nanejvýš draze vykoupeno mnoha cennými životy: nicméně vojenská reputace nemůže být získána bez prolití krve a ambice nemají nic společného s lidskostí. Avšak když jsem se dnes ráno setkal s naším vojevůdcem (Wellingtonem), brečel takovým způsobem, jakým by při této příležitosti plakala žena, tak hluboce se zdálo být zasažen našimi ztrátami.*“³⁸⁶ Tuto událost potvrdil ve stáří sám Wellington, a to v dopise adresovaném jeho dobré přítelkyni, paní Arbuthnotové: „*Ujišťuji Vás, že jsem si opravdu nemohl pomoci od toho, aby mi nezačaly téct slzy. Kousl jsme se do rtu a dělal vše pro to, abych slzy zastavil a nemusel se stydět, že mě vidí brečet, ale jednoduše to nešlo.* (Picton) Naprosto netušil, co se odehrává v mé

---

³⁸⁴ CORRIGAN, Gordon, c. d., s. 202–203.

³⁸⁵ GRATTAN, William, *Adventures of the Connaught Rangers from 1808–1814 Vol. II*, s. 7–8.

³⁸⁶ EDWARDS, Edward ed., c. d., s. 133–162.

*hlavě a chápal v tu chvíli mé pocity dokonce tak málo, že zvolal: Dobrý Bože, co se Vám stalo?*³⁸⁷

Wellingtonova lítost, již dal po Badajozu najevo, zřetelně prokazuje, jak vysoce si Arthur Wellesley cenil životů svých mužů a obecně lidského života, jehož křehkost si vzhledem k hrůzám, kterým tak často čelil, jistě velmi dobře uvědomoval. Zároveň se jednoznačně nejednalo o první případ, kdy byl Wellington takto pohnut a znechucen hrůzami války. Vzpomeneme-li například na bitvu u Assaye, již tehdy Arthura Wellesleyho poprvé výraznějším způsobem přemohly emoce, byť ne až do té míry, jako se tomu stalo po dobytí Badajozu. Obraz tohoto empatické, citlivého Wellingtona, jež nad padlými „brečel jako žena“ je tak na hony vzdálený obrazu chladného odměřeného muže, za jakého bývá Wellington nejen v populární kultuře často označován.

Zatímco Wellington dobýval Ciudad Rodrigo a Badajoz, v Británii se odehrála jedna významná změna, která mohla Arthura Wellesleyho a celé britské působení na Pyrenejském poloostrově ohrozit. Již 5. února 1811 parlament schválil Zákon o regentství (Regency Act), jenž ustanovoval z důvodu neschopnosti krále Jiřího III. nadále vykonávat panovnické povinnosti jeho nejstaršího syna – rovněž Jiřího – princem regentem. Po celé Británii bylo dobře známé, že nově jmenovaný princ regent, jemuž se pro jeho extravagantní a bohémský životní styl v britské společnosti běžně přezdívalo Prinny (Princátko), po celý život na rozdíl od svého otce ostentativně protěžoval whigy.

Zákon o regentství byl nicméně prozatím schválen pouze na rok, jelikož Jiří III. se kvůli své nemoci (patrně trpěl porfyrií³⁸⁸) do ústraní odebral dříve již několikrát, přičemž se pokaždé zotavil a znovu ujal vlády. Avšak v únoru 1812 začínalo být jasné, že se Jiří III. ke svým povinnostem tentokrát hned tak nevrátí. Regentství jeho syna bylo tudíž prodlouženo na neurčito. Whigové si mnuli ruce, netajili se vysokými ambice a mimo jiné doufali v ukončení celé války. Toryovská vláda Spencera Percevala se tudíž cítila právem ohrožena. K překvapení všech však Princ regent ve vládě žádné výrazné změny neprovedl, a dokonce se s lordem Percivalem poměrně sblížil. Z Wellingtonových úspěchů u Ciudad Rodriga a Badajozu (byť draze vykoupených) byl Prince Regent navíc naprosto

---

³⁸⁷ ARBUTHNOT, Harriete, *The Journal of Mrs. Arbuthnot, 1820–1832, Vol I.*, London 1950, s. 143.

³⁸⁸ Metabolická porucha negativně působící mimo jiné na centrální nervový systém – proto je Jiří III. často spojován se záchvaty „šílenství“.

nadšen a za dobytí Ciudad Rodriga Arthura Wellesleyho jmenoval hrabětem. Percivalova vláda i čerstvě jmenovaný hrabě z Wellingtonu si tudíž prozatím mohli zhluboka oddechnout.³⁸⁹

---

³⁸⁹ PHILLIPS, Charles, *Kings and Queens of Britain*, Wigston 2011, s. 200.

Devátá kapitola

Osvobození Španělska: příběh „západní fronty“ napoleonských válek

V době, kdy padl Badajoz, se Napoleon nacházel plně zaměstnán přípravou tažení do Ruska, k němuž shromáždil více jak půlmilionovou armádu, v níž nebyli nasazeni zdaleka jen Francouzi, ale i početné regimenty pocházející z mnoha Bonapartových satelitních států. Napoleon vytáhl směrem na Moskvu 24. června 1812, přičemž pro potřeby ruského tažení stáhl také část jednotek ze Španělska.³⁹⁰ Přesto na Pyrenejském poloostrově stále zůstávalo přibližně 230 000 Francouzů, což znamenalo proti Wellingtonově britsko-portugalské armádě dosahující nyní počtu necelých 65 000 vojáků nadále značnou přesilu. Tyto francouzské síly, rozdělené na jih od Pyrenejí do pěti armád, byly nicméně rozptýleny po celém Španělsku za účelem boje s guerillou a s roztržitými zbytky španělské armády. Díky obsazení Ciudad Rodriga a Badajozu měl momentálně Wellington krytý týl v podobě otevřené ústupové cesty do Portugalska, kde se mohl v nejhorším případě opět uchýlit za Linie Torres Vedras, na jejichž zdokonalení se během roku 1812 ještě stále pracovalo. Rozhodl se tak neprodleně přejít do ofenzivy a napadnout Francouze přímo ve Španělsku.

Nejbliže španělsko-portugalských hranic se nacházely dvě silné francouzské armády: Soultova na jihu a Marmontova na severu. Jelikož již během Wellingtonova obléhání Badajozu hrozilo, že Marmont záhy oblehne Ciudad Rodrigo, Wellington se příliš nerozmýšlel a vydal rozkaz vytáhnout k severu proti Marmontovi. Na jihu zanechal 14 000 mužů pod velením „Táty“ Hilla, kteří obsadili přechod přes Tejo v okolí španělského městečka Alcántara, čímž měli zabránit případnému pokusu Soultova o spojení s Marmontem. Zároveň se Arthur Wellesley dohodl se zbývajících španělskými generály, že během jeho tažení proti Marmontovi vyvinou po celém Španělsku zvýšenou aktivitu a zaměstnají ostatní francouzské síly nakolik to jen bude možné. Dvě diverzní akce mající rovněž za cíl zamezit tomu, aby Marmont obdržel posily od zbývajících francouzských

---

³⁹⁰ JOHNSON, Paul, c. d., s. 130–131.

jednotek, pak byly vykonány z iniciativy britského námořnictva. Na severu Španělska se nejprve vylodilo několik batalionů britských mariňáků, jež navázalo kontakt s místní guerillou a pravidelně napadalo francouzské zásobovací oddíly. Druhé vylodění britských jednotek se vzápětí odehrálo na východním pobřeží Španělska, a třebaže bylo méně úspěšné než na severu, neboť Britové zde byli brzy rozdrceni u města Alicante, splnilo v zásadě svůj účel, jelikož na východě země plně zaměstnalo pozornost jednotek maršála Sucheta.³⁹¹

Po těchto přípravách Arthur Wellesley vytáhl 13. června v čele 50 000 vojska proti Marmontovi, načež francouzský maršál, jenž měl k dispozici přibližně stejně početnou armádu jako Wellington, ustoupil před postupujícími Brity k univerzitnímu městu Salamanca. Již o čtyři dny později Wellington za bouřlivého jásotu obyvatelstva vítajícího Brity jakožto osvoboditele vstoupil do města. Aby byla Salamanca zcela osvobozena, museli Britové dobýt ještě tři konventy ve staré části města, jež nechal Marmont obsadit francouzskou posádkou a přetvořil je tak de facto v malé pevnůstky. To se Wellingtonovým jednotkám vzápětí podařilo a na konci června se město ocitlo definitivně v britských rukou. Následně Wellington neprodleně vytáhl směrem na jih od Salamanky vstříc Marmontovým jednotkám.

Po několik nadcházejících dní obě armády manévrovaly roztažené paralelně proti sobě v délce několika kilometrů v bezprostřední blízkosti města a vyčkávaly prozatím marně na chybu protivníka. Pro Wellingtona a jeho muže se v tuto chvíli jednalo o velmi náročné období, neboť přes den letní teploty dosahovaly alarmující výše, zatímco v noci byla taková zima, že vojáci dokonce na hřbitovech vykopávali rakve, aby získali dostatek dřeva na otop. Wellington si tak během této vypjaté situace, kdy mohla být každá chyba pro jednu či druhou armádu zcela fatální, snad poprvé stěžoval na celkové vyčerpání. Za posledních čtrnáct dní spal Arthur Wellesley v průměru sotva čtyři hodiny denně a byl při tom neustále na nohou, nebo přesněji řečeno v sedle.³⁹² Opět se snažil osobně dohlížet na veškeré dění a jeho neustálou přítomnost si nyní po celé délce britského postavení dokonce důstojnický sbor sám vyžadoval, neboť si rovněž patrně uvědomoval důležitost dané situace. Arthur Wellesley vše popsal v dopise

---

³⁹¹ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 459–463.

³⁹² HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 163–164.

bratru Williamovi následovně: „*Ještě nikdy jsem nebyl tak vyčerpán. Moji stateční důstojníci mne snad zničí... Je po mně vyžadováno, abych osobně dohlížel na každý, byť sebemenší krok našich jednotek.*“³⁹³

Obě nepřátelské armády se v kopcovitém terénu na jih od Salamanky během nekonečného manévrování často nacházely v takové blízkosti, že nevyhnutelně docházelo k drobným střetům – nejčastěji mezi jednotkami lehké pěchoty a dragounů. Do jedné z těchto menších potyček se podobně jako před bitvou u Talavery zapletl také Wellington, když se nedaleko drobné říčky Guareny se svým štábem střetl s francouzskými dragouny. Wellington, pro něhož nebyla jízda na koni zdaleka pouze pouhou nutností doby, nýbrž i zábavou a odreagováním, měl k dispozici nicméně jen ta nejlepší zvířata a hodlal v rámci střetu této výhody využít. Tasil svou šavli a je dost dobře možné, že si s nepřáteli v překvapivém střetu vyměnil pár ran, poté však s úsměvem na rtech ujížděl nejvyšší rychlostí směrem ke svým liniím.³⁹⁴ Byl si jistě dobře vědom, že jeho zajetí by znamenalo pro spojence s nejvyšší pravděpodobností naprostou katastrofu, a že díky kvalitám jeho koně jej nejspíše nikdo nedostihne. Nakonec Wellington ujel dokonce i svému štábu, jak zaznamenal ve svých pamětech z celé události očividně fascinovaný poručík James Cooke ze 43. pěšího pluku: „*Hrabě z Wellingtonu byl přímo uprostřed celé akce a vyvážl jen s obtížemi. Usmívaje se od ucha k uchu překonal s taseným mečem v plném trysku brod.* (Přes Guarenu) *Neviděl jsem kde přesně se jeho lordstvo nacházelo na počátku střetu. Avšak když se přehnal okolo nás, byl docela sám.*“³⁹⁵

Po několik příštích dní po tomto drobném střetu oba soupeři znovu pokračovali v manévrování. Krajině na jih od města, kde se obě zneprátelené armády pohybovaly, dominovaly dva naproti sobě situované pahorky, představující hlavní strategické body: Menší Arapil, a Velší Arapil. Během dopoledních hodin 22. července 1812 obě armády zaujaly takřka pravoúhlé postavení. Britské síly se nacházely roztaženy směrem na sever a na východ od Menšího Arapilu, který tak tvořil rohový bod jejich pozice, zatímco Marmontovy jednotky obrácené čelem k Wellingtonovým v zásadě kopírovaly

---

³⁹³ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, opis citace, s. 465.

³⁹⁴ Tamtéž, s. 465–466.

³⁹⁵ COOKE, James, *A True Soldier Gentleman: The Memoirs of Lt. John Cooke 1791–1813*, Swanage 2000, s. 138.

britské pravoúhlé postavení, a to pouze s tím rozdílem, že rohové místo zlomu jejich linie tvořil Větší Arapil. Wellington se okolo poledne nacházel na farmě v malé vesničce Los Arapiles situované východně od Menšího Arapilu. Zdálo se, že den nepřinese nic neobvyklého a obě soupeřící armády, respektive jejich vojevůdci, se budou nadále pokoušet najít skulinu v rozestavení svého protivníka.³⁹⁶

V tuto chvíli Wellington chystající se k obědu vyšel na dvůr farmy, namířil svůj dalekohled směrem k Francouzům, aby si snad již postě prohlédl Marmontovu pozici, když z ničeho nic spatřil onu chybu, na níž tak dlouho čekal. Generál Thomières postoupil na levém křídle francouzského postavení až příliš k východu, čímž vytvořil mezi svou divizí a sousední divizí generála Maucunea obrovskou mezeru. Navíc již samotná Maucuneova divize tvořící zbytek francouzského levého křídla byla poměrně nebezpečně vzdálená od francouzského středu. Wellingtonovi se v tom okamžiku naskytla najednou jedinečná příležitost k tomu, aby se pokusil izolovanou Thomièresovu divizi zničit, následně rozdrtit zbytek francouzského levého křídla a poté i celou Marmontovu armádu.³⁹⁷ Wellington na celou událost předcházející bitvě u Salamanky vzpomínal s odstupem času takto: „*Vstal jsem a zahleděl se do dáli přes zídku obklopující dvůr statku (Ve vsi Los Arapiles.)... Pomocí svého dalekohledu jsem pozoroval pohyb nepřítele, načež jsem prohlásil: „Proboha! Tohle bude stačit!“* (Myšleno mezera mezi levým křídlem a středem francouzského postavení.) *Poté jsem se rozhodl neprodleně zaútočit.*“³⁹⁸

Jakmile Arthur Wellesley spatřil tuto příležitost, okamžitě se vyhoupl do sedla a uháněl směrem ke třetí britské divizi, která se nacházela na jeho přímý rozkaz daleko na východě, kde byla připravena k případnému obchvatu Marmontova levého křídla, který se nyní doslova nabízel. Třetí divize měla nového velitele, jímž se stal Edward Pakenham, shodou okolností bratr Wellingtonovy manželky Kitty.

Pakenham nahradil Thomase Pictona, jemuž se zkomplikovalo z počátku ne příliš vážně vypadající zranění od Badajozu do té míry, že se rozhodl odplout

---

³⁹⁶ OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. V*, Oxford, 1914, s. 410–415.

³⁹⁷ MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 468–469.

³⁹⁸ GREVILLE, Charles, *The Greville Memoirs Vol. IV*, London, New York and Bombay 1896, s. 40.

raději do Anglie. Podle Wellingtonova plánu měla třetí divize postupovat od východu přímo proti Thomiérésovi a vpadnout mu do boku. Současně s Pakenhamovým útokem se poté Arthur Wellesley chystal proti Thomiérésovi a Maucuneovi poslat čtvrtou divizi Lowryho Colea a pátou divizi generála Leithe, které měly na Francouze vést frontální útok od severu. Šestou a sedmou divizi si poté Wellington ponechal v záloze poblíž vesnice Los Arapiles.³⁹⁹ Proti příliš roztaženému francouzskému levému křídlu, jež mělo být díky Pakenhamovu obchvatu napadeno ze dvou světových stran se tak chystaly téměř celé dvě třetiny Wellingtonovy armády. Arthur Wellesley vzápětí docválal k třetí divizi a předal Edwardu Pakenhamovi rozkaz k útoku: „*Vidíš ty chlapíky na tamtom návrší Nede?*“ Ukázal Wellington na Thomiérésovu divizi. Poté, co se mu dostalo kladné odpovědi, pokračoval: „*Seřad' svou divizi do kolony, zaútoč a pošli je ke všem čertům!*“ „*Provedu můj pane!*“⁴⁰⁰ odpověděl Pakenham. Následně popřál Wellington svému švagru při útoku mnoho štěstí, přičemž si oba příbuzní poněkud obřadně potřásli rukama.⁴⁰¹

Když se Pakenhemova divize z ničeho nic vynořila na východ od Thomiérésových mužů, Francouzi zůstali v naprostém šoku. Kvůli kopcovitému terénu totiž útočící Brity zahlédli až v momentě, kdy byli vzdáleni sotva na pět set metrů. Thomiérésova divize byla navíc napadena portugalskou kavalerií, přičemž se k Francouzům blížily další dvě britské pěší divize. Na čele Pakenhemovy divize vedl útok nyní jako velitel celé brigády podplukovník Wallace z pluku Connaught Rangers. Wallacovi muži vystřelili salvu a vrhli se na bodáky proti Francouzům, kteří po těžkých ztrátách začali ustupovat směrem k francouzskému středu, jenž se nacházel na Velkém Arapilu.

Wellington měl u Salamanky snad poprvé k dispozici dostatečně početnou kavalerii, jelikož v průběhu roku 1811 se k jeho silám připojila brigáda těžkých dragounů generála Le Marchanta a brigáda těžké kavalerie Německé královské legie, pocházející převážně z Hannoverska. A právě brigáda generála Le Marchanta v tomto okamžiku podnikla patrně ten nejpůsobivější jízdní útok celé poloostrovní války. Tisíc lesknoucích se tasených palašů Le Marchantových dragounů odráželo paprsky pozvolna zapadajícího slunce, jež měly Britové

---

³⁹⁹ OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. V*, Oxford, 1914, s. 436.

⁴⁰⁰ Tamtéž, s. 436.

⁴⁰¹ ELLESMERE, Francis, *Personal Reminiscences of the Duke of Wellington by Francis, First Earl of Ellesmere*, London 1903, s. 159.

příhodně v zádech a které tak oslepovalo během útoku jejich nepřítele. Vzhledem k extrémně suchému letnímu počasí navíc kopyta koní vířila mohutná oblaka prachu, což Francouzům rovněž znesnadňovalo přesnou obrannou palbu. Le Marchant si k útoku kavalerie nemohl přát lepší podmínky a jeho těžcí dragouni tak vzápětí v plné rychlosti najeli do francouzských řad na levém křídle načež doslova rozsekali na kusy zbytky ustupující Thomiéresovy divize a následně rozvrátili i většinu Maucuneových mužů, kteří spěchali nebohému Thomiéresovi na pomoc. Ohledně ničivého účinku Le Marchantových dragounů patrně nejlépe vypovídá skutečnost, že z jedné z Maucuneových brigád přežilo pouhých 47 mužů (přibližně z 1000).⁴⁰²

Francouzi tak byli na levém křídle kompletně rozdrceni, přičemž celý masakr netrval déle jak čtyřicet minut. Nejspíše v tuto chvíli byl navíc dílem náhody zasažen britským šrapnelem maršál Marmont, když kontroloval postavení svých mužů na Větším Arapilu. Jeho zranění bylo vážné a velení tak muselo přejít na generála Bonneta. Wellingtonovy triumfující síly se vzápětí tlačily z prostoru levého francouzského křídla na francouzský střed. V nastalé řepce utržil vážné zranění i generál Bonnet a velení tak ve francouzských řadách muselo během několika hodin přejít již na třetího muže v pořadí: generála Clausela. Ten se poté co bylo francouzské křídlo rozdrceno, pokusil napadnout Wellingtonův střed držící postavení na Menším Arapilu. Zde se Britové sice dostali do vážných potíží, avšak Wellington vyslal proti Clauselovi šestou divizi, jež čekala po celou dobu připravena v záloze. Díky jejímu zásahu byl Clauselův pokus o protiútok záhy odražen, čímž bylo o osudu bitvy definitivně rozhodnuto.

Francouzi přechali pod Clauselovým velením na západ ve snaze spasit zbytky své armády útekem přes most na nedaleké řece Tormes. Clausel nařídil divizi generála Ferreye, jež patřila k těm několika málo prozatím bojem nepoznamenaným francouzským jednotkám, aby kryla ústup zbytku francouzské armády k zmíněnému mostu. Ferrey při plnění úkolu padl, avšak jeho statečně bojující divize vydržela až do chvíle, kdy se na bojiště postupně snesla tma. Navzdory obdivuhodné statečnosti Ferreyových mužů mohlo být nicméně Wellingtonovo vítězství ještě drtivější, kdyby španělský generál Carlos d'Españag, jenž byl patrně špatně informován o vývoji bitvy, neodtáhl

---

⁴⁰² MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, New Haven and London 2013, s. 470–471.

s jednotkami, jež měly za úkol klíčový most nacházející se ve vsi Alba de Tormes držet. Protože most zůstal nehlídaný, Clauselovi se podařilo s přeživšími jednotkami úspěšně ustoupit z boje.⁴⁰³

Podle svědectví generála Edwarda Pakenhama byl Wellington při řízení bitvy jako vždy snad všudypřítomný, přičemž mnohdy až nebezpečně riskoval: „*Náš velitel byl opravdu všude a tím, že se tak často vystavoval palbě nepřitele, velice riskoval – naše skromné modlitby byly nicméně vyslyšeny, jelikož se mu nic nestalo.*“⁴⁰⁴ A modliteb bylo opravdu zapotřebí, neboť Arthura Wellesleyho při organizaci pronásledování prchající francouzské armády zasáhla kule přímo do boku. Naštěstí pro Wellingtona se opět jako již několikrát v minulosti jednalo „pouze“ o odražený projektil a Arthur zůstal nezraněn. Na Wellingtonovo neohrožené chování během bitvy u Salamanky vzpomínal v podobném duchu jako Ned Pakenham také poručík William Napier: „*Wellington se nacházel asi 50 yardů před našimi jednotkami, když ustupující nepřátelská linie zahájila palbu, myslím si, že riskoval až příliš...*“⁴⁰⁵

Navzdory Wellingtonově snaze mít vše osobně pod kontrolou se mu nepodařilo zabránit Clauselovu ústupu, z čehož byl přeci jen trochu zklamán, když napsal v dopise generálu Grahamovi: „*Kdybych byl věděl, že v Albě (Alba de Tormes) není žádná posádka, obsadil bych ji a tím je (Francouze) kompletně zničil.*“⁴⁰⁶ I přes své lehké zklamání nicméně v dopise dále na adresu Marmontovy porážky uvedl: „*Nikdy jsem neviděl armádu utrpět takový výprask.*“⁴⁰⁷ Přestože se přeživším Francouzům podařilo pod rouškou tmy nakonec spasit útekem, Wellingtonovo vítězství bylo naprosto fenomenální a znamenalo doposud jeho největší triumf v polní bitvě. Marmont ztratil téměř 14 000 mužů, což představovalo více jak čtvrtinu jeho armády, zatímco spojenecké ztráty činily přibližně 5000 padlých a zraněných.⁴⁰⁸ Wellingtonův brilantně provedený útok v bitvě u Salamanky, jež mu zajistil věhlas po celé Evropě, současně nejlépe vyvrací mýtus o tom, že byl pouze defenzivním typem generála. Mezi mnohé,

---

⁴⁰³ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 167–168.

⁴⁰⁴ LONGFORD, Elizabeth, c. d., opis citátu, s. 288.

⁴⁰⁵ GLOVER, Gareth ed., *Eyewitness of the Peninsular War and Battle of Waterloo*, Barnsley 2010, s. 90.

⁴⁰⁶ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. V*, London 1844, s. 759.

⁴⁰⁷ Tamtéž, s. 760.

⁴⁰⁸ OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. V*, Oxford 1914, s. 469–471.

kteří Wellingtona za vítězství u Salamanky vysoce oceňovali, patřil například i Wellesleyho protivník a přímý účastník bitvy, francouzský generál Foy: „*Bitva u Salamanky je největší, nejmistrněji vedenou a svým výsledkem nejdůležitější bitvou, v níž Angličané v moderní éře dokázali zvítězit. Povyšuje Wellingtona téměř na úroveň vévody z Marlborough. Již dříve byl jasně prokázán jeho dobrý úsudek, schopnost zvolení výhodné pozice a následně její plné využití. U Salamanky ukázal naplno své mistrovství a dokonalou schopnost manévrovat. Úspěšně skrýval rozestavení své armády téměř po celý den, sledoval naše manévry a teprve na jejich základě řídil pohyb svých jednotek, bojoval v kosém (myšleno takřka pravoúhlé postavení obou armád) rozestavení, vše budilo dojem, jako by šlo o jednu z největších bitev Fridricha Velikého.*“⁴⁰⁹

Největší nadšení po velkolepém triumfu u Salamanky pochopitelně zavládlo na Britských Ostrovech. Celý Londýn stál na nohou a provolával Wellingtonovi nehynoucí slávu. Princ regent Arthura Wellesleyho odměnil titulem markýze z Wellingtonu společně s prémie ve výši 100 000 liber, věnovaných ze státní pokladny. Na rozdíl od předchozích Wellingtonových vítězství nyní o výši jeho odměny nikdo nepochyboval. Z Westminsteru dokonce zaznívaly hlasy, že odměna je vzhledem k benefitům, jež vítězství lorda Wellingtona přineslo celé Evropě, ještě příliš nízká. Jako jeden příklad za všechny oslavné výroky, jež na adresu Wellesleyho vítězství u Salamanky v Británii zaznívaly uveďme hodnocení lorda Liverpoola: „*Jednalo se o nejskvělejší a nejjednoznačnější vítězství jakého britské síly dosáhly za několik posledních století, které současně vrhá ten nejzářivější lesk na každého, kdo se této bitvy zúčastnil, a především přispívá k výtečné pověsti velitele celé armády, jenž vedl díky svým znamenitým schopnostem celý průběh bitvy s neochvějnou předvídatostí a rozhodností, díky čemuž mohlo být dosaženo úspěchu, jenž dosahuje nevyčíslitelné hodnoty.*“⁴¹⁰

Podobné nadšení, jaké zavládlo v Británii, projevovali rovněž obyvatelé malebného univerzitního města Salamanca, kteří prohlašovali následující tvrzení, o němž zjevně pobavený Wellington neváhal v dopise informovat bratra Williama: „*Obyvatelé Salamanky přísahají, že moje matka je svatá a je dcerou*

---

⁴⁰⁹ OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. V*, Oxford, 1914, s. 473.

⁴¹⁰ WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshall Arthur, Duke of Wellington Vol. VII*, London 1860, s. 401–402.

svaté, a právě této skutečnosti prý vděčím za to, že je mi osud tak nakloněn!!
*Prosím tě, tohle jí musíš říct.*⁴¹¹ Vůbec nejdůležitější přínos vítězství u Salamanky, nicméně spočíval ve skutečnosti, že se Wellington prozatím nemusel uchýlit k ústupu do Portugalska. Naopak se mu nabízela jedinečná příležitost pokračovat v ofenzivě, neboť zničením Marmontovy armády se mu otevřela cesta na dvě stě kilometrů vzdálený a pouze slabě bráněný Madrid. Clausel se zbytkem poražené a prozatím akce neschopné Marmontovy armády ustupoval urychleně k severozápadu a nepředstavoval pro Wellingtona nadále rovnocenného soupeře. Wellesleyho těžcí dragouni Německé královské legie navíc během Clauselova ústupu dostihli jeho zadní voj u městečka Garcia Hernández, kde pobili takřka na 1000 Francouzů, zatímco sami utrpěli zanedbatelné ztráty. Ostatní francouzské armády ve Španělsku v nejbližší době nebyly rovněž schopny Madrid ochránit a Napoleonův bratr Josef Bonaparte, španělskými patrioty označován jako „Vlezlý král“, byl tudíž nucen hlavní město urychleně opustit.

Wellington vstoupil triumfálně do Madridu 12. srpna 1812 a ve městě okamžitě propuklo bujaré nadšení. Madridčané zcela zaplnili ulice, víno teklo proudem, zpívalo se, tančilo a všude se ozývaly výkřiky „*Viva Wellington!*“ („*At žije Wellington!*“).⁴¹² Zjevně pohnutý Arthur Wellesley vzpomínal na tehdejší nadšené uvítání, jež se mu od obyvatel Madridu dostalo následovně: „*Lidé okolo mě šílí radostí... Bůh mi dopomáhej k tomu, abych se mohl stát jeho nástrojem, jenž jim zajistí nezávislost a štěstí.*“⁴¹³

V Madridu mimo jiné Wellingtona portrétoval jeden z nejvýznamnějších světových umělců éry romantismu, španělský malíř Francisco Goya. Proslulý portrétista zobrazil Arthura Wellesleyho sedícího na koni oblečeného v tmavomodrém španělském jezdeckém plášti. Zajímavou a současně kuriózní skutečností, která byla odhalena až při podrobném zkoumání tohoto díla rentgenovými paprsky ve 20. století, je fakt, že Goya maloval Wellingtona přes původní portrét Josefa Bonaparta, kterého Wellington právě vyhnal z města, což mělo v tuto chvíli vskutku symbolický význam.⁴¹⁴ Další Wellesleyho portrét, jenž Francisco Goya touto dobou zhotovil, patří dle mého mínění jednoznačně mezi ty

---

⁴¹¹ LONGFORD, Elizabeth, c. d., opis citátu, s. 289.

⁴¹² Tamtéž, s. 288–290.

⁴¹³ WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshall Arthur, Duke of Wellington Vol. VII*, London 1860, s. 384.

⁴¹⁴ BRYANT, Julius, *Apsley House: The Wellington Collection*, London 2014, s. 36.

nejzajímavější, jelikož vznikl bezprostředně poté, co Wellington opustil bitevní vřavu u Salamanky. Goya spatřil vyčerpaného Arthura Wellesleyho krátce po bitvě přímo na cestě k vojenskému ležení, přičemž zaznamenal pouze pomocí uhlu, jak v tomto okamžiku Arthur Wellesley vypadal.⁴¹⁵ Na Wellingtonově unavené tváři namalované až s nepřírozeně do široka rozevřenýma, vpadlýma očima, ověčené splihlými, po namáhavém výkonu zpocenými, k čelu přilepenými vlasy, je zřetelně patrný stres z právě proběhlé, byť tak vysoce úspěšné bitvy.

Mezitím přispěchal k Madridu s posilami generál Rowland Hill, načež se Wellington vydal v čele přibližně 35 000 vojska na sever, kde pokračoval v pronásledování Clausela. Generálu Hillovi, jehož pověřil obranou španělského hlavního města, zanechal 30 000 mužů britsko-portugalské armády (včetně svých nejlepších divizí: lehké a třetí) společně s 10 000 Španěly.⁴¹⁶ Při tažení na sever Španělska se Wellington nejprve rozhodl obsadit strategicky důležité město Burgos, jež disponovalo značnou francouzskou posádkou (2000 mužů) a opevněným, na pahorku uprostřed města se tyčícím, hradem. Masivní Don Jon obklopený dvojitým prstencem mohutných hradeb, nicméně činil z burgoského hradu nanejvýš obtížnou překážku. Arthur Wellesley měl za účelem dobytí Burgosu k dispozici pouhá tři těžká osmnáctiliberní děla, což bylo zoufale málo. Wellington oblehl Burgos 19. září a z důvodu nedostatku děl se rozhodl podniknout proti hradu několik útoků vedených pouze se žebříky. Útočníkům se sice po nemalém úsilí podařilo získat pod kontrolu vnější pás hradeb, avšak dále do hradu se jim proniknout nepodařilo, přičemž byli několikrát krvavě odrazeni.

Počátkem října se rapidně zhoršilo počasí, když přišly prudké deště. Během jednoho z útoků na hrad navíc padl Wellingtonův favorit mezi důstojníky a současně dobrý přítel Edward Cocks. Tento mladý, perspektivní muž v sobě ztělesňoval všechny vlastnosti, jež po svých důstojnících Wellington v rámci svého perfekcionalismu a idealismu tak vyžadoval, a jež mnohdy k Arthurově zoufalství zcela postrádali. Cocks byl inteligentní, odvážný, neustále pozitivně naladěný, pečlivý při plnění povinností a dobře se orientoval v terénu. Wellington jeho smrt nesl opravdu velice těžce. Člen Wellingtonova štábu plukovník

---

⁴¹⁵ WELLESLEY, Jane, c. d., s. 190.

⁴¹⁶ WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshall Arthur, Duke of Wellington Vol. VII.*, London 1860 s. 477.

Frederick Ponsonby vzpomínal na své setkání s Arthurem Wellesleyem den po Cocksově smrti, při kterém se naprosto zdrcený Arthur Wellesley zmohl pouze na jedinou větu: „*Cocks včera v noci zemřel*“⁴¹⁷. Vzápětí Wellington Ponsonbyho stan opustil. Na Cocksově pohřbu se poté Wellington tvářil tak zarmouceně, že se na něj za celou dobu nikdo neodvážil promluvit. Bezmála téměř po pěti týdnech takřka bezvýsledného obléhání Burgosu nakonec Wellington 21. října celou akci vzdal a odtáhl se svými jednotkami zpět k Madridu.⁴¹⁸

Neúspěšné obležení Burgosu je velmi často zcela po právu označováno za největší selhání celé Wellingtonovy vojenské kariéry. Neúspěch obležení pak bývá nejčastěji přičítán (např. Holmes, Longford) zejména Wellesleyho neschopnosti zajistit včas dostatečný počet těžkých děl, a strachu podniknout na hrad koncentrovanější útok, byť vedený pouze se žebříky, protože Wellington odmítal riskovat další Badajoz. Hlavní důvod, proč Arthur Wellesley ustoupil nicméně spočíval ve skutečnosti, že generál Hill se nacházel u Madridu ve vážném ohrožení, jelikož proti němu táhlo spojené vojsko Maršála Soult a Josefa Bonaparta, kterým se společnými silami podařilo shromáždit přes 45 000 mužů. Wellington ohledně tehdejší situace napsal pobočníku ministra války panu Cookovi: „*Obléhání Burgosu jsem nevzdal proto, že bych byl pod tlakem ze strany nepřítele, ale protože jsem se obával, že Hill je v nebezpečí. A bylo mi jasné, že pokud bude přinucen k ústupu já budu ztracen.*“⁴¹⁹ Proč by měl být Wellington v případě Hillovi porážky ztracen? Záhy se totiž dozvěděl, že generál Clausel na severu obdržel posily a proti Wellingtonových 35 000 má připravenou rovněž 45 000 armádu: „*Mohl jsem u Burgosu v říjnu uspět, ale jak bych obstál poté? Měl jsem k dispozici 20 000 Angličanů a Portugalců... společně s 12000-17000 Španěly proti, jak se vzápětí ukázalo, 45 000 Francouzům.*“⁴²⁰, pokračoval v dopise Cookovi Arthur Wellesley.

V případě, že by Hill u Madridu utrpěl porážku od vojsk Josefa Bonaparta, by tak Wellington zůstal na severu v kleštích mezi Clauselem a Josefem Bonapartem. Wellesleyho původní plán celého tažení k Burgosu navíc závisel do značné míry na španělském generálovi Ballesterosovi, jenž měl za úkol zabránit

---

⁴¹⁷ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. V*, London 1844, s. 115.

⁴¹⁸ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 170–172.

⁴¹⁹ WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshall Arthur, Duke of Wellington Vol. VII.*, London 1860, s. 478.

⁴²⁰ Tamtéž, s. 477.

právě osudnému spojení sil Soultova s jednotkami Josefa Bonaparta. Ballesteros však selhal, což zjevně do běla rozezlený Wellington okomentoval dosti nevybíravým způsobem. Do Wellesleyho komentáře na Ballesterosovu adresu se také možná promítla přetrvávající zášť, již Wellington ke Španělům choval za Questovo selhání před Talaverou a opuštění mostu přes řeku Tormes po bitvě u Salamanky španělskou posádkou, jež jej měla střežit: „*Měl jsem vůbec nějaký důvod očekávat, že bude vše vykonáno správně? Těžko. Ještě jsem nezažil, že by Španělé něco dokázali. Respektive, že by něco vykonali tak jak měli.*“⁴²¹

Wellingtonovi se sice poté co odtáhl od Burgosu podařilo s generálem Hillem spojit ještě před tím, než jej Josef Bonaparte napadl, avšak Soult, Clausel a král Josef následně k Madridu přitáhli přibližně společně s 90 000 muži. Wellington nebyl schopen postavit do pole více jak 70 000 vojáků a raději tudíž ustoupil zpět k Salamance. Zde se pokusil v polovině listopadu Francouzům nabídnout podobně jako před několika měsíci bitvu. Vzhledem k početní převaze Josefových sil Wellington zaujal obranné postavení v oblasti Menšího a Většího Arapilu, proti kterému se mohutná francouzská armáda po mnoha dřívějších bolestných zkušenostech neodvážila zaútočit – Josef byl evidentně spokojen, že se mu podařilo Wellingtona vytlačit do zpět Portugalska, kam se Arthur Wellesley na podzim roku 1812 uchýlil do zimního ležení u městečka Freneda.⁴²²

Špatnou náladu, jež ve Wellingtonově vojsku přetrvávala po neúspěchu u Burgosu a nuceném ústupu zpět do Portugalska záhy výrazně pozvedly postupné zprávy o Napoleonově drtivé porážce v Rusku. Nejprve sice Napoleon zvítězil 7. září 1812 u Borodina,⁴²³ když se mu konečně podařilo přinutit maršála Kutuzova k velké polní bitvě, jež se rovnou stala co do počtu bojujících mužů největší jednodenní bitvou celých napoleonských válek, jelikož na obou nepřátelených stranách stálo okolo 130 000 mužů. Vítězství u Borodina nicméně Napoleonovi nic nepřineslo, neboť se mu ani zdaleka nepodařilo zničit Ruskou armádu, která v čele s Kutuzovem od Borodina spořádaně odtáhla. Bonaparte v bitvě přišel přibližně o 30 000 mužů, přičemž ruské ztráty byly ještě o 10 000 mužů vyšší, avšak Kutuzovovi stále zbývalo 90 000 bojeschopných vojáků. O týden později

---

⁴²¹ Tamtéž, s. 478.

⁴²² LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 297–301.

⁴²³ I když bývá Napoleonovo vítězství u Borodina mnohdy zpochybňováno, osobně Borodino považuji za Napoleonovu vítěznou bitvu, jelikož maršál Kutuzov byl přinucen opustit bitevní pole. Strategický dopad bitvy je samozřejmě zcela odlišná záležitost. S trochou nadsázky by se dalo Borodino přirovnat k Wellingtonově bitvě u Talavery.

sice Napoleon vtáhl triumfálně do Moskvy, ale tu vzápětí Rusové vypálili až do základů. Francouzské zásobování se nyní zcela zhroutilo, a navíc se blížila pověstná ruská zima. Napoleonovi nezbylo nic jiného než ustoupit, přičemž při tomto dobře známém strastiplném ústupu přišel téměř o celou přibližně půlmilionovou armádu. Napoleon opustil zbytky své armády 8. prosince a urychleně odcestoval do Paříže. Rusko následně podepsalo 30. prosince spojeneckou smlouvu s Pruskem a na svět přišla šestá proti-napoleonská koalice, v níž hráli prozatím prim spolu s dvěma výše zmíněnými velmocemi také Švédsko a samozřejmě Británie.⁴²⁴

Arthur Wellesley mezitím navštívil v polovině prosince Cádiz, který byl nyní zcela osvobozen, jelikož Maršál Soult, poté co odtáhl, aby králi Josefovi pomohl vytlačit Wellingtona zpět do Portugalska, již nedokázal se svými ztenčenými silami obnovit jeho obležení. V Cádizu Wellington jednal se zástupci španělské vlády o postupu ofenzivy plánované na rok 1813 a s výsledkem tohoto jednání mohl být naprosto spokojen. Španělská vláda souhlasila, že veškeré pohyby španělských armád bude při nadcházejícím tažení koordinovat čistě lord Wellington. Z Cádizu se Arthur Wellesley neprodleně vrátil zpět do ležení ve Frenedě, aby zde přečkal zimu, nabral nové síly a připravil plánovanou ofenzivu.⁴²⁵

Když se Wellington nacházel s armádou během poloostrovní války na tažení, měl ke své potřebě obvykle jeden menší stan, v němž spal a druhý, výrazně větší, který mu sloužil jako pracovna a jídelna k pořádání večeří s významnými hosty a důstojníky. Arthur Wellesley si na jídlo obzvlášť nepotrpěl, a dokonce o sobě jednou prohlásil: „*Nikdy mi příliš nezáleželo na tom, co jím.*“⁴²⁶ Na druhou stranu nutno dodat, že v pokročilejším věku označoval Wellington za své nejoblíbenější jídlo dobře propečené jehněčí. Arthur Wellesley v průběhu vojenských kampaní běžně večeřel ve společnosti dvanácti až šestnácti hostů a jeho večeře byly všeobecně populární. Mezi účastníky těchto večeří patřili zpravidla důstojníci pocházející z řad generálního štábu, armádních lékařů a zásobovacího štábu. Pozvání pak bývali pravidelně rovněž důstojníci z řad zrovna nejbližší tábořících pluků. Wellington byl společensky obratný a konverzace se tak

---

⁴²⁴ Srov. FOORD, Edward, *Napoleon's Russian campaign of 1812*, Boston 1915, s. 385–389. JŮN, Libor, *Napoleonské války*, Praha 2003, s. 134–145.

⁴²⁵ ESDAILE, Charles, c. d., s. 424.

⁴²⁶ GLEIGH, G. Robert, c. d., s. 494.

u jeho stolu vedla v zcela nevázaném duchu, díky čemuž budila příjemný dojem, jak vzpomínal Robert Gleigh, který se v průběhu tažení na Pyrenejském poloostrově několika Wellingtonových večerů zúčastnil: „*Konverzace byla většinou velmi zajímavá a přirozená. Vévoda (Wellington) diskutoval o všech tématech s naprostou otevřeností, což bylo pro jeho hosty mnohdy až překvapující... Vyprávěl spousty historek, které měly velmi často komické vyústění, čímž se mu dařilo bez nějakého většího úsilí udržovat společnost v neustále dobrém rozmaru.*“⁴²⁷ Okolo půl deváté večer Wellington poprosil o kávu načež se většinou společnost v devět hodin rozešla. Před spaním si pak ještě chvíli četl nebo vyřizoval korespondenci, přičemž do postele zpravidla uléhal před desátou.

V blízkosti svého stanu měl během tažení neustále osedlaného koně s připraveným doprovodem dvou dragounů, aby mohl v případně potřeby jednat osobně i uprostřed noci – což bylo pro Wellingtonovu povahu naprosto typické.⁴²⁸ Jeden z Arthurových vojáků tak ve svých pamětech poznamenal: „*Čas od času se stávalo, že když se členové jeho (Wellingtonova) štábu ráno probudili, vzápětí zjistili, že jejich velitel je již dávno v sedle...*“⁴²⁹ Ve většině případů samozřejmě spal Wellington na svém polním lůžku až do rána, avšak i tak vstával poměrně brzy. Armádní advokát pan Larpent například vzpomínal na jednu z večerů, která se o něco protáhla, a na níž si domluvil s Wellingtonem schůzku ohledně několika právních kauz na velice brzkou hodinu ranní: „*Večeřel jsem včera s lordem Wellingtonem a zdržel se skoro do deseti hodin. Byl veselý a plný dobré nálady. Na rozloučenou mi jednoduše řekl: Pamatujte, zítra ve čtyři hodiny ráno!*“⁴³⁰

Wellington se snažil přehlédnout osobně úctyhodné množství dokumentů, přičemž největší nápor na jeho osobu začínal za normálních okolností v devět hodin ráno, kdy se v jeho stanu scházel generální štáb. Ačkoliv si Arthur Wellesley příliš nepotrpěl na jídlo, mezi jeho zájmy jednoznačně patřila móda. Během poloostrovní války se oblékal nejraději stroze a elegantně, bez zbytečných ozdob. Nosil zpravidla modrý nebo černý kabát, záměrně o něco kratšího střihu,

---

⁴²⁷ Tamtéž, s. 161–162.

⁴²⁸ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 176–177.

⁴²⁹ BUCKLEY, Roger ed., *Napoleonic War Journal of Captain Thomas Henry Browne*, London 1987, s. 201.

⁴³⁰ LARPENT, F. Seymour, *The private journal of F. S. Larpent: Attached to the Headquarters of Lord Wellington During the Peninsular War, from 1812 to its Close*, London 1853, s. 296.

než diktovala soudobá móda. Ke kabátu oblékal bílé, nebo bleděmodré jezdecké kalhoty spolu s vysokými koženými hessenskými botami – které byly oproti klasickým soudobým jezdeckým holínkám rovněž speciálně zkráceny. Pokaždé, když přšelo, přes sebe Arthur Wellesley přehodil velký modrý plášť, v chladnějším počasí poté užíval o něco teplejší bílý. Jako pokrývku hlavy Wellington volil dvourohý klobouk, který nosil nasazen vždy směrem odzadu dopředu – tedy na délku, oproti tomu ku příkladu císař Napoleon nosil ten svůj vždy na šířku. U boku se poté Arthurovi Wellesleymu během poloostrovní války a později také u Waterloo houpala šavle indo-perského typu (podobný typ užívali někteří britští lehcí dragouni), se zlatou, avšak zcela hladkou, ničím nezdobenou rukojetí. Rozhodně se nejednalo o žádný ceremoniální kus, ale o smrtící zbraň.

S ohledem na Wellingtonovu slabost pro elegantní oblékání, si Arthur Wellesley od svých důstojníků vysloužil přezdívku „Beau“ („Švihák“ nebo „Hezoun“). Wellington se o své nové přezdínce dozvěděl poměrně kuriózním způsobem, když se známý vtipálek z řad regimentu Coldstream Guards Dan Mackinnon zeptal okolo stojících důstojníků, máje na mysli lorda Wellingtona, zda neviděli „Šviháka Duora“ („Beau Douro“).⁴³¹ Wellington, který podřimoval zabalen do svého pláště pod nedalekým stromem, (je známé, že pokud se nic významného nedělo doháněl během dne Wellington příležitostnými šlofiky spánkový deficit, kde se dalo) pomalu vstal a pobaveně k Mackinnonovi prohodil: „*No tedy, nikdy dříve by mě nenapadlo, že bych byl Švihák (Beau)!*“⁴³²

Mezi oblíbenou zábavu, kterou si Wellington dopřával v momentech, kdy jeho armáda dlela po delší čas v ležení, patřil na prvním místě lov – konkrétně hon na lišku. Wellington poměrně netradičně nelovil pro potěšení z úlovku, ale pro čistou radost z rychlé jízdy na kvalitním koni. Pan Larpent vzpomínal, že za několik měsíců strávených v ležení ulovil Arthur Wellesley se svými druhy pouze jedinou lišku. Wellington si nicméně lov náramně užíval a upřímně se smál pokaždé, když při střelbě minul cíl buď on sám, nebo kdokoliv jiný z jeho „druhů ve zbrani.“⁴³³ Skutečnost že pro Wellingtona byla důležitější příjemná projížďka než samotný úlovek, popisuje mimo jiné velice výstižně ve svých pamětech pan Larpent: „*Lord Wellington vlastní osm dobrých loveckých psů, jezdí velmi rázně a*

---

⁴³¹ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 177–178.

⁴³² KINCAID, *Random Shots of Rifleman*, London 1847, s. 198.

⁴³³ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 182–183.

jediné o co mu jde, je pěkný rychlý cval, ale domnívám se, že o tomto sportu (myšlen hon na lišku) příliš neví...“⁴³⁴

Při lovu se zkrátka v Arthuru Wellesleyem znovu probouzel onen rozpustilý chlapec z dob, kdy dělal pobočníka v Irsku lordu Buckinghamovi. Během pobytu v zimním ležení na přelomu roku 1812 a 1813 neoplýval dobrou náladou jen často po „lovech“ se prohánějící Wellington, ale i celá armáda. Vojáci byli kvalitně zásobeni, a ti, kterým se nedostalo ubytování v žádném stavení, měli nyní od svého velitele k dispozici čerstvě dovezené stany – v takovém pohodlí tudíž Wellingtonova armáda na pyrenejské frontě doposud nezimovala. Pro chystané jarní tažení roku 1813 měl navíc Arthur Wellesley po obdržení dalších posil k dispozici téměř 80 000 anglo-portugalskou armádu podporovanou 20 000 Španěly operujícími na jihozápadě Španělska. S příchodem jara vládl napříč Wellingtonovým vojskem nanejvýš optimistický duch a v rozhovorech mezi vojáky zaznívala ohledně plánovaného tažení často ta nejvyšší očekávání.⁴³⁵ Začátkem dubna dokonce napsal jeden z Wellingtonových generálů sir Robinson o momentálním stavu armády, že vojáci: „*mají ve svého Hrdinu (Wellingtona) nesmírnou důvěru, přičemž se nikdo neodvažuje zpochybnit jeho úsudek. Je to jejich naprostý idol, a jsou za něj ochotni položit své životy stejně snadno, jako připljejí na jeho zdraví...*“⁴³⁶

Wellington zahájil nové tažení překročením španělských hranic 22. května 1813, načež se svou 78 000 armádou okamžitě spěchal směrem k Madridu. V celém Španělsku se stále nacházelo rozptýleno takřka 200 000 Francouzů, avšak Josef Bonaparte u Madridu disponoval momentálně pouhými 60 000 muži. Vzhledem k okolnostem se tudíž rozhodl město jako minulý rok opustit a spojit se silami generála Clausela, jež nyní operoval na severozápadě Španělska poblíž Pyrenejí. Wellington byl plně odhodlán tentokrát spojení obou armád zabránit a hnál tak své muže kupředu v nejvyšším možném tempu. Díky rychlým denním pochodům se mu nakonec podařilo Josefovy jednotky definitivně dostihnout u města Vitoria, rozkládajícího se přibližně 360 kilometrů severozápadně od španělského hlavního města, ještě před tím, než dostaly příležitost ke spojení s Clauselem. Je třeba podotknout, že Josef Bonaparte Wellingtonovi celé

---

⁴³⁴ LARPENT, F. Seymour, c. d., s. 49.

⁴³⁵ ESDAILE, Charles, c. d., s. 443–445.

⁴³⁶ BRET-JAMES, Anthony, *Wellington at War, 1794–1815: A Selection of His Wartime Letters*, London 1961, s. 241.

pronásledování do značné míry ulehčil svou chamtivostí. Z Madridu jeho armáda přepravovala takřka veškeré myslitelné cennosti, jež Francouzi ukořistili po celém Španělsku: obrazy, šperky, ale třeba i drahocenný nábytek. S Josefovou armádou navíc táhlo za spásou na severozápad mnoho francouzských civilistů z řad královského dvora Josefa Bonaparta doplněných španělskými afrancesados. Armádu také doprovázel nespočet manželek a milenek francouzských vojáků, díky čemuž si vysloužila přezdívku „kráčející bordel“ a pohybovala se o to pomaleji.⁴³⁷

Francouzi, jejichž opravdovým velitelem byl náčelník generálního štábu Josefa Bonaparta maršál Jourdan (Wellington se s ním střel již dříve v bitvě u Talavery), zaujali poměrně výhodné obrané postavení západně od Vitorie. Od severozápadu jim poskytovala krytí řeka Zadorra, z jihu soustava pahorků nazývaná Výšiny Pueblo, a od východu pak samotné město Vitoria. Wellington, který měl nyní poprvé v rámci celé poloostrovní války nad svým protivníkem výraznou početní převahu, nicméně vydal v dopoledních hodinách 21. června 1813 neprodlený rozkaz k útoku. Hlavní útok vedl Arthur Wellesley proti Josefovým silám od západní strany se čtyřmi mohutnými kolonami. Velení dvou prostředních kolon si vzal Wellington na starosti osobně. Na sever od Wellingtonovy pozice se nacházela kolona Thomase Pictona, a na jihu jednotky pod vedením Rowlanda „Táty“ Hilla. Všechny čtyři kolony překonaly Zadorru (Francouzi nechali nezničených několik menších mostů, jelikož patrně bitvu za dané situace sami chtěli) a zapojily se postupně do bitvy. Wellington si nicméně pro Francouze připravil jedno nepříjemné překvapení: za účelem obchvatu Josefova pravého křídla měl východně od Vitorie umístěny jednotky čítající přibližně 20 000 mužů pod velením jeho zástupce na pozici vrchního velitele sira Thomase Grahama, který přijel na pyrenejský poloostrov teprve minulý rok a nyní se chystal na Francouze rovněž zaútočit.

Celý Wellingtonův útok z ptačí perspektivy působil jako kdyby Francouze začala pozvolna svírat gigantická liská dlaň, jež se postupně zatíná v pěst. Čtyři kolony útočí ze západu připomínaly malíček, prsteníček, prostředníček a ukazováček, zatímco Grahamova kolona představovala palec. Jakmile se Jourdan dozvěděl o Grahamových blížících se mužích, okamžitě odvelel část jednotek ze

---

⁴³⁷ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 185.

svého středu a poslal je k východu, aby čelili Grahamovi. Oslabení francouzského středu pohotově využil, a třeba podotknout, že zcela z vlastní iniciativy, sir Thomas Picton, který se svou kolonou na francouzský střed vzápětí tvrdě udeřil, což se zpětně ukázalo jako zlomový okamžik bitvy. Následně uspěl přes statečný odpor Francouzů na východě i generál Graham, načež se okolo paté hodiny odpolední francouzský odpor zcela zlomil a Josef Bonaparte zavelel k ústupu.⁴³⁸

Spojenecká armády si až do tohoto okamžiku vedla fenomenálně, avšak nyní neodolala ďábelskému pokušení v podobě všech cenností nesmírné hodnoty, jež zde po Francouzích zbyly a pustila se do masivního rabování francouzského trénu, který se nacházel nedaleko Vitorie na jediné volné ústupové cestě vedoucí dále na západ k Pamploně. Britům zde padlo do rukou nepřeborné množství šperků zlata, stříbra a uměleckých předmětů nedožité hodnoty. Francouzům navíc přišel nedávno žold pro celou armádu ve výši pěti milionu dolarů (patrně šlo o podíl z peněz jež Napoleon obdržel za prodání Louisiany Američanům), z nichž se do Wellingtonovy armádní pokladny dostalo směšných sto tisíc. Snad ještě trestuhodnější bylo, že Britové kvůli rabování zanechali pronásledování Josefova vojska. Chamtivost, která Josefa Bonaparta dostala do těchto fatálních obtíží, jej tak nyní svým způsobem v podstatě zachránila, neboť jak se ukázalo, většina britských vojáků nebyla o nic méně chamtivá než král Josef. Rabování pokračovalo i v samotné Vitorii a nikdo nebyl schopen nastolit pořádek, jelikož se tentokrát k řadovým vojákům přidalo i mnoho důstojníků – pokušení bylo zkrátka až příliš veliké. Většina vojska se navíc opila takovým způsobem, že Wellington nebyl schopen armádu zorganizovat k řádnému pronásledování ani následujícího dne.⁴³⁹

Osobně se domnívám, že právě v tuto chvíli se mohl Arthur Wellesley cítit možná nejpobouřeněji a nejzhrzeněji za celý svůj dosavadní život. Jako reakci na chování svého vojska napsal krátce po těchto událostech předsedovi vlády lordu Barthurstovi: *„V rámci pravidel, na jejichž principu nyní funguje britská armáda, je pro mě i pro jakéhokoli jiného muže zcela nemožné britskou armádu vést. V podobě řadových vojáků máme v armádě „spodinu světa“ (scum of the*

---

⁴³⁸ ESDAILE, Charles, c. d., s. 445–454.

⁴³⁹ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 319.

earth).⁴⁴⁰ Právě toto drsné označení britských řadových vojáků za „spodinu světa“ bývá mnohdy na prvních místech mezi nejčastěji uváděnými Wellingtonovými citáty, přičemž je často využíváno jako důkaz Wellingtonovy povýšenosti, pragmatismu a v některých případech i naprosté bezcitnosti.

Psané slovo nelze vzít zpět a vzhledem ke kontextu je velmi pravděpodobné, že Wellingtonova tvrdá slova byla podbarvena vztekem a emocemi. Arthur Wellesley se tato drsná slova o řadových vojácích pokoušel po letech osvětlit lordu Stanhopovi. Wellington při rozhovoru se Stanhopem v roce 1840 tvrdil, že hlavní problém spočívá ve skutečnosti, že vstup do pravidelné britské armády je podmíněn dobrovolným přihlášením, přičemž: „*někteří z našich mužů narukují protože si nadělali nemanželské děti – někteří kvůli méně závažným zločinům, (myšleno mají na výběr mezi armádou nebo vězením) – a nejvíce kvůli alkoholu,* (domnívám se, že zde Wellington mohl myslet i jednorázové opití, které často používali verbující seržanti jako jeden z nejučinnějších „verbovacích nástrojů“). *Takovou sbírku individuí byste nedokázali snad ani vymyslet, a je opravdu úžasné, že jsme z nich byli schopni udělat tak skvělé chlapíky jakými se stali.*“⁴⁴¹

Wellington byl royalistou a toryem každým coulem. Dle jeho přesvědčení měl stát řídit panovník společně s parlamentem. V parlamentu pak měli zasedat výhradně aristokraté, kteří byli od mala vychováváni k zodpovědnosti a disponovali pro vedení státu patřičným vzděláním (během své politické dráhy patřil mezi zaryté odpůrce rozšiřování volebního práva) – z tohoto hlediska, pokud chceme použít ono slovo, byl opravdu z dnešního pohledu jednoznačně povýšený. Avšak s tím, že by se Wellington choval chladně či bezcitně k řadovým vojákům, nebo jimi dokonce opovrhoval, osobně zásadně nesouhlasím. Již pět měsíců po bitvě u Vitorie o své armádě napsal, že se jedná o: „*nejlépe fungující stroj v celé Evropě*“⁴⁴² o další rok později: „*Mohl jsem s tou armádou dokázat cokoli. Byla naprosto dokonalá.*“⁴⁴³ Pokud se naopak vrátíme do minulosti, vzpomeňme, jak Wellington jako plukovník pečoval o svůj regiment v Indii, jak

---

⁴⁴⁰ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. VI*, London 1844, s. 575–576.

⁴⁴¹ STANHOPE, 5th Earl of, Philip, *Notes of Conversations with the duke of Wellington*, New York 1888, s. 18.

⁴⁴² GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. XI*, London 1838, s. 306.

⁴⁴³ OMAN, Carola, ed. *The Gascoyne Heiress: The Life and Diaries of Frances Mary Gascoyne-Cecil 1802–1839*, London 1968, s. 266.

se staral o bezpečí zraněných po bitvě u Assaye a nechtěl pokračovat v tažení, dokud je nedostal do bezpečné vzdálenosti od fronty a konečně jak „brečel jako žena“ nad ztrátami po obléhání Badajozu. Williamu Crokerovi poté Wellington sdělil, že za svůj úspěch v roli velitele vděčí pouze skutečnosti, že začínal jako plukovník a byl tak na počátku kariéry v těsném kontaktu s řadovými vojáky: „Každý by měl nejprve pochopit fungování a schopnosti jednotlivé vojáka, poté roty, pak pluku, brigády a tak dále. Až poté může velet divizi a celé armádě. Jsem přesvědčen, že za veškerý svůj úspěch jsem dlužen skutečnosti, že jsem věnoval na začátku kariéry tolik nadšení řízení menší bojové jednotky, když jsem byl plukovník.“⁴⁴⁴ Oproti tomu Napoleon měl na vztah vojevůdce a řadových vojáků zcela odlišný názor, když prohlásil: „Ve válce muži neznamenaají nic, jeden muž znamená vše.“⁴⁴⁵

Francouzi u Vitorie přišli přibližně o 8000 mužů a všech 151 děl, zatímco spojenecké ztráty činily pod Wellingtonovým velením na 5000 vojáků. Počet francouzských padlých tedy nebyl zdaleka enormní, avšak důležitost vítězství u Vitorie spočívala v jeho dalekosáhlém strategickém významu. Napoleon se nacházel ve střední Evropě ve značných problémech, přičemž mezi jeho hlavní úspěchy patřila především skutečnost, že se mu prozatím dařilo držet v neutralitě Rakušany. A právě zpráva o vítězství u Vitorie byla jedním z hlavních (ne-li přímo tím nejzásadnějším) důvodů, proč se Rakušané nakonec 12. srpna 1813 připojili ke členům šesté proti-napoleonské koalice.⁴⁴⁶

Zjevně k smrti vyděšený Josef Bonaparte, jenž u Vitorie pouze o vlásek unikl zajetí, navíc s celou svou zbylou armádou odtáhl až do Francie, přičemž naprosto (samozřejmě neoficiálně) rezignoval na španělskou korunu. Kromě několika roztroušených francouzských posádek se tak současně na území Španělska držela už pouze armáda maršála Sucheta v Katalánsku, a Clauselovy síly, jež se chystaly na severozápadě bránit francouzskou hranici v oblasti Pyrenejí.

Důležitost triumfu u Vitorie si dobře uvědomovali i všichni Napoleonovi odpůrci a Arthurovi Wellesleymu tak přicházely gratulace z celé Evropy. Například slavný skladatel Ludwig van Beethoven složil na počest vítězství u

---

⁴⁴⁴ CROKER, John, Wilson, *The Croker Papers Vol. I*, London 1885, s. 337.

⁴⁴⁵ BLACK, Jeremy, *Slavní vojevůdci a jejich tažení*, Praha 2008, s. 189.

⁴⁴⁶ Srov. LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 317, SKŘIVAN, Aleš, c. d., s. 163.

Vitorie dokonce skladbu Wellingtonovo vítězství. Po zprávách o Wellesleyho triumfu u Vitorie samozřejmě zavládla opět největší euforie v Británii. Dav jásal a aristokracie pořádala nepřeborné množství oslavných banketů.⁴⁴⁷ Samotný Wellington zaslal společně s několika dalšími cennostmi od Vitorie principi regentovi ukořistěnou maršálskou hůl maršála Jourdana, načež od prince regenta na oplátku obdržel svou vlastní, což byla v britské armádě, která běžně hodnost polního maršála neměla, nebývalá vojenská pocta. Princ regent Arthurovi Wellesleymu napsal: „*Vy jste mi společně se všemi ostatními trofejemi (od Vitorie) dokazujícími Vaši slávu, jež nemá v současnosti konkurenci, zaslal hůl francouzského maršála a já Vám na oplátku posílám hůl maršála Anglie.*“⁴⁴⁸ Nově jmenovaný triumfující maršál Anglie se tak nyní se svou maršálskou holý chystal překročit Pyreneje a napadnout Francouze na jejich domácí půdě.

---

⁴⁴⁷ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 323–324.

⁴⁴⁸ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. X*, London 1838, s. 532.

Desátá kapitola

Vítěz od Waterloo

Po vítězství u Vitorie se britskému maršálu Arthuru Wellesleymu nabízely dvě možnosti postupu na francouzské území: buď mohl vytáhnout na jih, pokusit se vypořádat s maršálem Suchetem a následně překročit Pyreneje od jihovýchodu, nebo pokračovat dále na sever a napadnout maršála Soult, který nahradil z Napoleonova rozkazu při obraně severozápadní španělsko-francouzské hranice generála Clausela. Wellington se nakonec rozhodl pro severozápadní cestu, a již na konci července 1813 nad Soultem zvítězil ve dvou krátce po sobě následujících střetech u Soraurenu (známých také jako „Bitvy o Pyreneje“).

Ačkoliv se Wellington pohyboval opět nepřetržitě v centru bitevní vřavy, vyvázl navzdory nebezpečí znovu nezraněn, což neopomenul okomentovat v dopise bratru Williamovi: „*Jako obvykle jsem z toho vyšel nezraněn. Začínám věřit, že Bůh nade mnou drží ochranou ruku.*“⁴⁴⁹ Domnívám se, že hlubší osobní víra v boha se u Wellingtona mohla do značné míry rozvinout právě na pyrenejském poloostrově vlivem válečných hrůz a tragické ztráty mnoha přátel. Víra v boha, nesmrtelnost duše a posmrtný život, ať již v jakékoli formě, jednoduše poskytovala ve válce nenahraditelnou útěchu. Během poloostrovní války si Arthur Wellesley udržoval osobního kaplana pana Briscalla, na jehož služby nedal dopustit. Současně se po dobu celého konfliktu opakovaně snažil o navýšení počtu armádních kaplanů, kterých byl v britském vojsku naprostý nedostatek. Zajímavou skutečností pak zůstává, že Wellingtonovi v ložnici visel obraz papeže Pia VII., ač byl samotný Arthur Wellesley oficiálně anglikánského vyznání.⁴⁵⁰

Ještě před koncem srpna Wellington dobyl klíčovou pohraniční pevnost San Sebastian a již 7. října 1813 překročil hraniční řeku Bidossoau, načež vstoupil po letech bojů jako první vojevůdce z řad proti-napoleonských mocností do Francie. Počátkem listopadu Wellington vydal oficiální prohlášení k francouzskému lidu, v němž civilnímu obyvatelstvu slíbil absolutní bezpečnost

---

⁴⁴⁹ LONGFORD, Elizabeth, c. d., opis citace, s. 330.

⁴⁵⁰ SNAPE, F. Michael, *The Royal Army Chaplains' Department, 1796–1953: Clergy Under Fire*, Woodbridge 2008, s. 41–47.

ze strany své armády. Tato bezpečnost byla samozřejmě podmíněna zákazem jakékoli aktivní pomoci Bonapartovým armádám a zdržením se veškerých nepřátelských projevů vůči Wellingtonovým silám. Aby Arthur Wellesley co nejefektivněji zabránil případným nepokojům, odvelel pro jistotu veškeré španělské jednotky, jež se nacházely v jeho vojsku, zpět do vlasti. Francouzi páchali ve Španělsku po několik let strašlivá zvěrstva a Wellington se zcela opodstatněně obával, že by se nyní Španělé mohli pokusit využít situace, a začít se na francouzském obyvatelstvu na oplátku mstít.⁴⁵¹

Do konce roku 1813 utržil maršál Soult od Arthura Wellesleyho sérii dalších třech porážek (u Nivelle, Nive a Saint Pierre) a jeho původně 80 000 armáda určená k obraně jižní francouzské hranice se začala povážlivě tenčit. Momentálně Soult disponoval za účelem obrany své vlasti přibližně 60 000 vojáky. S přicházející zimou Wellington zřídil pro své jednotky zimní ležení u městečka Saint Jean de Lutz na jihozápadě Francie, kde mezi jeho hosty patřil například i Ludvík Antonín, vévoda z Angoulême, bratranec legitimního francouzského panovníka Ludvíka XVIII. z rodu bourbonů.

Během podzimu a počínající zimy 1813 fungovala Wellingtonova armáda naprosto bezchybně a Arthur Wellesley začal snad poprvé za celou svou dosavadní vojenskou kariéru během tažení výrazněji delegovat armádní povinnosti, přičemž si v ležení u Saint Jean de Lutz pravidelně dopřával až dvouhodinové odpolední procházky podél pobřeží. Armáda, a především důstojnický sbor, se za několik let pod Wellingtonovým vedením přetvořila v poměrně solidně fungující aparát, což se nyní začalo projevovat a dobře si toho všiml i sám Wellington. V bitvách u Nivelle a Nive nechal při velení svým generálů značný prostor a ve střetu u Saint Pierre svěřil velení nad svou armádou dokonce plně do rukou „Táty Hilla“.⁴⁵² Ten k Wellingtonově úlevě zvládl vše na výbornou, načež mu mohl Arthur Wellesley ze srdce pogratulovat: „*Můj drahý Hille, celé vítězství je pouze Vaše!*“⁴⁵³

K Wellingtonovi navíc záhy pronikly zprávy o Napoleonově porážce, již utržil od armád šesté koalice v čtyřdenní bitvě u Lipska (16–19. října). Proti Napoleonovým 190 000 vojáků se zde postavila 330 000 armáda složená

---

⁴⁵¹ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 330–337.

⁴⁵² HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 189–191.

⁴⁵³ MAXWELL, Sir Herbert, *The Life of Wellington: New Edition, Revisited, Condensed and Completed*, London 1883, s. 327.

z jednotek Rakouska, Ruska, Pruska a Švédska. Po tomto klíčovém vítězství spojenců bylo nad slunce jasné, že se kolem Napoleona začíná utahovat čím dál tím těsnější smyčka.⁴⁵⁴ Díky zprávám z východní fronty Arthur Wellesley se svou armádou opustil zimní ležení ihned, jak mu to počasí umožnilo, a táhl dále směrem k Bayonne. Před koncem února porazil Soultu u Orthez, kde byl nicméně opět zasažen nepřátelským projektilem. Wellington během bitvy projížděl okolo španělského velvyslance, generála Miguela Álavy, který zvláště poskakoval a chrlil jednu nadávku za druhou, jelikož jej nepřátelská kule trefila přímo do zadnice. Wellington se neubráníl smíchu, načež byl vzápětí sám zasažen. Kule jej naštěstí pro něj trefila pouze do pochvy od šavle, což mu patrně zachránilo život. Prudkost nárazu nicméně Arthurovi Wellesleymu způsobila ošklivou pohmožděninu, kvůli níž několik dní těžce kulhal. Álava posléze Wellingtonovi částečně v žertu, avšak zároveň s jistým zadostiučiněním řekl, že si zranění na sebe přivolel tím, jak se posmíval jeho neštěstí.

I přes utržené poranění stál nicméně Wellington již 10. dubna se svou armádou před branami Toulouse, v jehož ulicích měli značnou převahu francouzští royalisté, načež se znovu střetl se Soultovými silami. Soultovi se sice podařilo probojovat ven z města, způsobit Wellingtonovi nemalé ztráty a spořádaně ustoupit, avšak přes veškerou snahu francouzský maršál nezabránil skutečnosti, že 12. dubna padlo Toulouse Arthuru Wellesleymu do rukou. Vzápětí se tak po vstupu na hlavní toulouské náměstí Wellingtonovi naskytl bizarní pohled na strženou a roztříštěnou sochu Napoleona – karta se pomalu ale jistě začínala obracet.

Když se Arthur Wellesley téhož dne oblékal k večeři, zastihl jej v jeho toulouském pokoji plukovník Ponsonby, jenž konečně přivázel novinky z Bordeaux, na jejichž základě měl vyvrátit či potvrdit spekulace o uzavření míru s Francií, jež touto dobou v britském vojsku již po několik dní kolovaly. V britském táboře panovalo všeobecné přesvědčení, že v nejbližší době sice nutně dojde k podepsání mírové smlouvy, území Francie bude okleštěno do rozlohy před revolucí, avšak Napoleon si pravděpodobně podrží svou korunu.⁴⁵⁵ Ponsonby nicméně Wellingtonovi přinášel zcela odlišné zprávy: „*Mám pro Vás neuvěřitelnou novinu!*“ vyhrkl Ponsonby. „*Aha, to jsem si myslel. Říkal jsem si,*

---

⁴⁵⁴ SKŘIVAN, Aleš, c. d., s. 163.

⁴⁵⁵ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 192–194.

že bude brzy uzavřen mír a již dlouho jsem jej očekával. “ odvětil Wellington „Ne, Napoleon abdikoval!“ „Jak abdikoval? No neříkejte!... Hurá! Poté se vrchní velitel (Wellington) stále oblečený jen v košili začal otáčet na podpatcích okolo své osy a luskat prsty jako malý kluk.“⁴⁵⁶

Zpráva o Napoleonově abdikaci byla vzápětí potvrzena v průběhu večere, jíž Wellington následně pořádal: spojenci vstoupili do Paříže 31. března a Napoleon následně 6. dubna abdikoval. Na francouzský trůn usedl Ludvík XVIII. a na v tuto chvíli již bývalého francouzského císaře Napoleona čekalo vyhnanství na ostrově Elba. Jakmile byla zpráva oficiálně oznámena, Wellington nechal podávat šampaňské a pronesl třikrát za sebou přípitek na zdraví nového francouzského panovníka Ludvíka XVIII. Španělský velvyslanec Álava vzápětí povstal a pronesl pro změnu přípitek na zdraví: „Osvoboditele Španělska!“.

Následovala vlna nespoutaného nadšení a jeden přípitek za druhým, pronášený výhradně na Wellingtonovu počest popořadě snad od všech přítomných. Po několika minutách nepřetržitého skandování Wellingtonova jména, gratulací a v nesčetných světových jazycích opakujících se Arthura Wellesleyho glorifikujících přípitků⁴⁵⁷, se podle pana Larpenta: „*lord Wellington uklonil a celý rozpačitý okamžitě nechal objednat kávu.*“⁴⁵⁸

O několik dní později za Arthurem Wellesleyem přijel do Toulouse z pověření britské vlády nevlastní bratr ministra zahraničí lorda Castlereagha, lord Charles Stewart, jenž Wellingtonovi nyní, když bylo oficiálně po válce, nabídl pozici britského velvyslance v Paříži. Arthur Wellesley tuto nabídku s radostí přijal. Vedle nového vládního pověření mu Charles Stewart dále oznámil, že se jej princ regent společně s parlamentem rozhodli jmenovat za neobyčejné zásluhy pro britskou korunu vévodou z Wellingtonu a udělit mu tím nejvyšší možný šlechtický titul v Británii. O měsíc později informoval o této poctě Arthur Wellesley svého nejmladšího bratra Henryho na konci dopisu, v němž analyzoval současnou politickou situaci, jako by v zásadě o nic velkého nešlo: „*Myslím, že jsem ti ještě zapomněl říct, že ze mě udělali vévodu.*“⁴⁵⁹

---

⁴⁵⁶ BROUGHTON, John, *Recollection of a Long Life Vol. I*, London 1911, s. 190.

⁴⁵⁷ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 344–345.

⁴⁵⁸ LARPENT, F. Seymour, c. d., s. 487.

⁴⁵⁹ WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshall Arthur, Duke of Wellington Vol. IX.*, London 1862, s. 100.

Vévoda z Wellingtonu dorazil do Paříže počátkem května 1814. Do francouzské metropole nicméně nepřijížděl v roli dobyvatele, nýbrž diplomata, a proto se rozhodl na místo uniformy polního maršála obléci prostý, bledě modrý frak, doplněný na místo dvourohého klobouku cylindrem. V Paříži se však vévoda prozatím příliš dlouho nezdržel. Již 14. června splnil svou poslední povinnost coby vrchního velitele britských sil, když sepsal a následně publikoval poděkování svým vojákům za celou poloostrovní válku⁴⁶⁰: „*Vrchní velitel (Wellington)... by rád znovu využil příležitosti k poděkování všem vojákům za jejich nedávné skutky, které zajistily mír jejich vlasti a celému světu... a k jeho (Wellingtonově) nesmírnému zadostiučinění, je tímto ujišťuje, že navzdory tomu co přinesou budoucí okolnosti, nikdy neopadne jeho nejvroucnější zájem o jejich blaho a čest, a že mu bude do konce života tou nejvyšší ctí, být v případě potřeby, jak jen to bude v jeho silách, nápomocen těm, jimž je jejich vlast tolik dlužna za jejich činy, disciplínu a statečnost.*“⁴⁶¹ Text poděkování rozhodně nepostrádá vřelost a opět staví do poněkud odlišného světla Wellingtonovo tolik připomínané přirovnání řadových vojáků ke „spodině světa“.

Ke konci června se Wellington vylodil v jihoanglickém přístavu Dover a po pěti dlouhých letech stanul na britské půdě. Již v přístavu Wellingtona vítal rozjásaný dav, který jej za nepřetržitého provolávání slávy doprovázel po celou cestu až ke dveřím jeho londýnské rezidence, přičemž se v průběhu cesty k zástupu přidávalo stále více lidí, jelikož každý toužil alespoň na okamžik spatřit tohoto národního hrdinu. Wellingtonovy první kroky po příjezdu do Británie pochopitelně vedly za rodinou – nejprve navštívil svou manželku a následně matku. Dvacátého osmého července přijal vévoda, tentokrát záměrně oblečen do své maršálské uniformy, poděkování od sněmovny lordů, během nějž hlavní řečník Lord Eldon neopomenul zdůraznit, že se ještě nikdy v historii existence anglického a následně britského státu nestalo, aby nějaký muž postupně dosáhl povýšení od nejnižšího šlechtického titulu (rytíře) až po ten nejvyšší (vévodu), přičemž ve Wellingtonově případě navíc každé povýšení v rámci britské aristokracie, jehož se mu dostalo, představuje odměnu za jiný neobyčejný triumf. O týden později se konalo na Wellingtonovu počest oficiální státní poděkování

---

⁴⁶⁰ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 197–199.

⁴⁶¹ GURWOOD, John, *The Despatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. XII*, London 1838, s. 62.

přímo v Katedrále svatého Pavla, k níž se Arthur Wellesley vezl ve společném kočáře s princem regentem. Wellington byl po svém návratu bez diskuze nejžádanější muž v Británii.⁴⁶²

Po oslavách a krátkém odpočinku se Arthur Wellesley na konci srpna vrátil do Paříže, aby se zde opětovně ujal funkce britského velvyslance. Cestou navštívil svého starého známého: prince Viléma Oranžského neboli „Hubeňoura Billyho“ („Slender Billy“), jak jej překřtili pro jeho vychrtlou, vytáhlou postavu Wellingtonovi důstojníci během poloostrovní války, jíž se „Hubeňour Billy“ po boku britských jednotek zúčastnil. Wellington s Vilémem po několik dní mapoval jih dnešního Nizozemí a Belgie, kde zároveň prováděl inspekci pohraničních pevností. Během jedné z těchto cest Arthura Wellesleyho jakožto dlouholetého vojáka a vojevůdce zaujalo přirozeně silné obranné postavení vzdálené přibližně pětadvacet kilometrů na jih od Bruselu poblíž vesnice Waterloo.⁴⁶³ Tehdy však Arthur Wellesley ještě neměl ani nejmenší tušení, že se toto místo již brzy nesmazatelně zapíše do dějin.

Wellingtonův první úkol, jímž jej britská vláda jako diplomata pověřila, a jemuž se začal po svém opětovném příjezdu do Paříže neprodleně věnovat, spočíval ve snaze prosadit ve Francii zrušení obchodu s otroky. Ačkoliv Wellington ujistil pana Williama Wilberforce, jež měl hlavní zásluhu na zrušení obchodování s otroky v Británii roku 1807, že se daného úkolu ujme: „s nejvyšším nasazením...“⁴⁶⁴, z pozice pouhého velvyslance, byť s tak vynikající reputací, se tento požadavek Wellingtonovi opakovaně nedařil prosadit. Rozhodující slovo v celé záležitosti měl totiž francouzskou ústavou nově vytvořený parlament, přičemž mnoho v něm zasedajících zákonodárců vděčilo za své dosavadní bohatství právě obchodu s otroky, a neoplývalo tak logicky ochotou zbavit se dobrovolně svého výnosného živobytí.

Kromě pracovních povinností byl Wellington v Paříži v dnešním slova smyslu žádanou celebritou a jen ztěžka nacházel volný večer, na který by mu na stole neležela pozvánka na nějaký bál či večírek. Například komtesa de Boigne o jednom z těchto bálů, jehož se Wellington zúčastnil, napsala, že žádný z hostů

---

⁴⁶² MUIR, Rory, Wellington, *Waterloo and the Fortunes of Peace 1814–1852*, New Haven and London 2015, s. 9–11.

⁴⁶³ Tamtéž, s. 12–14.

⁴⁶⁴ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. XII*, London 1838, s. 114.

„neměl oči pro nikoho jiného než pro vévodu (Wellingtona).“⁴⁶⁵ V pařížských kuloárech se také mluvilo o Wellingtonově poměru s operní zpěvačkou Josefínou Grassini, jež kdysi bývala milenkou Napoleona, a které, ač o poměru mezi ní a Wellesleyem chybějí konkrétní důkazy, Wellington prokazatelně projevoval značnou náklonnost. Arthur Wellesley se ve víru četných společenských událostí v Paříži setkal také s mnoha bývalými protivníky: konkrétně s maršály Neyem, Soulttem a Massénou.⁴⁶⁶ Jednoznačně nejlépe, a současně zcela v duchu své pověsti bohéma a dobrého společníka, se v rozhovoru s Wellingtonem zachoval maršál Masséna, který se Wellesleymu vydal s úsměvem v ústrety, načež jej narážející na Wellingtonovu taktiku spálené země a své vlastní uvíznutí před Liniemi Torres Vedras, oslovil těmito slovy: „*Vaše excellence, dlužíte mi pozvání na večeři, protože jste mě nechal pěkně hladovět.*“ Pobavený Wellington nicméně zdatně a zároveň zdvořile kontroval: „*Vy mi dlužíte večeři, maršále, neboť jsem kvůli Vám zažil nespočet probdělých nocí.*“⁴⁶⁷

Poklidnou atmosféru Paříže nicméně od podzimu 1814 narušovaly neustále narůstající nepokoje, které se postupně šířily po celé Francii. K moci se nyní jak v armádě, tak ve státních úřadech, drali bývalí exulanti a spousty Bonapartových veteránů tak bloumalo ulicemi Paříže bez práce, či si muselo vydobývat obživu za mnohem tvrdších podmínek než kdy dříve. Ludvík XVIII. a nový francouzský parlament navíc ani zdaleka nesnížili daně, natolik, nakolik ve snaze naklonit si veřejné mínění ještě na jaře slibovali. Mnohé rodiny a v zásadě i celá Francie, byly tudíž rozděleny na dva nesmiřitelné tábory: royalisty a bonapartisty. Situaci dále podobně jako před revolucí z roku 1789 vyostřila bídná úroda, která katapultovala během podzimu 1814 ceny potravin do enormních výšek.

Ani nový francouzský panovník Ludvík XVIII. nepředstavoval zrovna archetyp silného, autoritativně působícího monarchy, jenž by byl schopen národ v krizi sjednotit. Devětapadesátiletý, stále bezdětný Ludvík strávil posledních šest let v anglickém exilu, byl malého vzrůstu, a především trpěl značnou mírou obezity, která mu začínala postupně bránit v pohybu, kvůli čemuž byl stále častěji

---

⁴⁶⁵ DE BOIGNE, Comtesse, Louise-Eléonore, *Memoires of Comtesse de Boigne Vol. I*, London 1907, s. 301.

⁴⁶⁶ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 204–205.

⁴⁶⁷ GRANVILLE, Castilia ed., *G. Leveson Gower, First Lord Granville, Correspondence Vol. II*, London 1916, s. 516.

nucen užívat kolečkové křeslo. Princ Regent ku příkladu poznamenal, že když během Ludvíkova anglického exilu francouzskému monarchovi uvazoval okolo lýtky podvazkový řád⁴⁶⁸, připadal si, jako by objímal pas průměrného člověka.⁴⁶⁹ Bonapartisté Ludvíka tudíž posměšně nazývali „Král prase“ a vzhledem k současné situaci stále častěji volali po Napoleonově návratu. Hněv bonapartistů kromě nového panovníka a vlády samozřejmě směřoval také proti Britům, které v Paříži ztělesňovala především osoba vévody z Wellingtonu. Postupně se dokonce začalo v ulicích Paříže proslýchat, že by mohl být na Wellingtona plánován atentát.

Na konci října se Arthur Wellesley ve společnosti vévody z Angoulême účastnil vojenské přehlídky na pařížském Martově poli, načež nedaleko Wellingtonovy hlavy prolétla bonapartistická kulka. Zda byla určena Arthuru Wellesleymu nebo bratranci Ludvíka XVIII., vévodovi z Angoulême, nebylo prokazatelné, avšak britská vláda na Wellingtona po této události prosebně apelovala, aby Paříž opustil.⁴⁷⁰ Wellesley ale opuštění Paříže rezolutně odmítl, protože by to dle jeho názoru vypadalo jako zbabělost. Nakonec se Arthur Wellesley s britskou vládou přeci jen dohodl, že odcestuje do Vídně, kde na mezinárodním kongresu již od počátku října 1814 vítězné mocnosti rozhodovali o novém uspořádání Evropy, a nahradí zde britského zástupce lorda Castlereagha, jenž byl naléhavě odvolán do Londýna. Tento krok si nikdo nemohl vykládat jako útěk před nebezpečím, neboť to bylo zjevné povýšení.⁴⁷¹ Nejvýznamnějšími reprezentanty tzv. „pětky“, tedy velmocí, jež měly na Vídeňském kongresu, hlavní slovo byli: císař František I. a kníže Klemens Lothar Metternich za Rakousko, car Alexander I. s hrabětem Nesselrodem za Rusko, kníže Hardenberg a král Fridrich Vilém III. za Prusko, vévoda Talleyrand za obnovenou bourbonskou Francii Ludvíka XIII. a lord Castlereagh, jenž měl být záhy nahrazen Wellingtonem, za Británii.⁴⁷²

---

⁴⁶⁸ Podvazkový řád (*The Most Noble Order of the Garter*) je dodnes fungující, britský rytířský řád, založený patrně roku 1348 anglickým králem Edwardem III. Podvazek, jenž představuje hlavní insignii řádu, se nosí pod kolenem levé nohy.

⁴⁶⁹ PRICE, Munro, *The Perilous Crown: France Between Revolutions: 1814–1848*, Basingstoke and Oxford 2010, s. 9–10.

⁴⁷⁰ LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 378.

⁴⁷¹ CORNWELL, Bernard, *Waterloo: historie čtyř dnů, tři armád a tři bitev*, Praha 2016, s. 25.

⁴⁷² SKŘIVAN, Aleš, c. d., s. 165.

Wellington přijel do Vídně 1. února 1815. a mnoho zástupců zmíněných mocností se obávalo, že bude v rámci vyjednávání výrazně tvrdším protivníkem než lord Castlereagh. Jako první se o Wellesleyho neústupnosti přesvědčil ruský car, jenž Wellingtona navštívil již druhého dne po vévodově příjezdu. Snažil se zjistit maximum informací o situaci v Paříži a o britských záměrech, avšak nedostal z Wellingtona nic, co by již nebylo veřejně známo, a přirovnal jej tak k protřelému francouzskému diplomatovi Talleyrandovi. S Wellingtonem nepochodil o nic lépe ani pruský panovník, který jej nechal v době předem domluvené audience čekat v předpokoji, neboť se nedokázal odtrhnout od své milenky. Vévoda z Wellingtonu si takovéto zacházení nenechal líbit, po čase odešel a další pozvání od pruského panovníka opakovaně odmítal z důvodu svého přílišného pracovního vytížení pro kongres.⁴⁷³

Osobně se domnívám, že po pracovní a patrně i lidské stránce vycházel Arthur Wellesley ze všech kolegů na Vídeňském kongresu nejlépe s Talleyrandem a Metternichem. Prvního jmenovaného znal již ze svého působení v Paříži, kde na něj zjevně udělal dobrý dojem, když mu společně s Ludvíkem XVIII. bez obalu popsal situaci ve francouzské vládě, a dal mu jasně najevo, že prosadit zrušení obchodu s otroky bude za křehké situace, která ve Francii panovala, téměř nemožné. O Talleyrandovi tak Wellington v září 1814 ještě z Paříže napsal: „*Věřím, že král i M. de Talleyrand byli jak ke mně, tak lordu Castlereaghovi, v dané záležitosti (zrušení obchodu s otroky) zcela upřímní...*“⁴⁷⁴ Metternich pak Arthura Wellesleyho patrně zaujal ihned při jeho prvním jednání se zástupci kongresu, když se Wellington bezprostředně po svém příchodu otázel přítomných účastníků zasedání: „*Na čem jste se doposud dohodli, pánové?*“, na což mu ze všech přítomných sarkasticky, a z velké části bohužel pravdivě, odpověděl právě Metternich: „*Na ničem, absolutně na ničem.*“⁴⁷⁵

Metternichova odpověď byla přeci jen poněkud nadnesená a během února se tak pomalu začala rýsovat první řešení, a to alespoň v těch nejpalčivějších otázkách ohledně rozdělení území Saska a Polska. Rusko, jež pro sebe původně požadovalo téměř celé polské území, nakonec akceptovalo „pouze“ větší část

---

⁴⁷³ TARABA, Luboš, *Vídeňský kongres: salony, kuloáry, budoáry*, Praha 2002, s. 214–215.

⁴⁷⁴ GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshall Duke of Wellington Vol. XII*, London 1838, s. 59.

⁴⁷⁵ RAYMOND, John ed., *The Reminiscences and Recollection of Captain Gronow*, London 1964, s. 374.

Velkovévodství Varšavského, jež měla být s Ruskem spojena personální unií v osobě ruského cara. Prusko, v rámci jednání hlavní ruský spojenec, jež si na počátku jednání dělalo ambice na celé Sasko (saský král byl až do bitvy u Lipska Napoleonovým spojencem), ve finále obdobným způsobem souhlasilo jen z částí saského území. Rakušané měli prozatím přislíbenou část Haliče, o kterou přišli roku 1809. S tímto řešením byla v zásadě spokojena i momentálně Wellingtonem reprezentovaná Británie usilující v rámci kontinentu tradičně o rovnováhu sil. Avšak stále zbývalo vyřešit především záležitosti týkající se území dnešní Itálie, Nizozemí, Belgie a Německa.⁴⁷⁶

Jednání kongresu nicméně 7. března 1815 narušila ohromující novina oznamující Napoleonův útěk z Elby. Napoleon si byl velice dobře vědom pro něj vesměs příznivé vnitropolitické situace ve Francii a již 1. března 1815 přistál v čele pouhých 1100 mužů v zálivu Juan poblíž města Antibes na jihu země, načež zahájil urychlený postup na Paříž. Veškeré vojenské jednotky, které proti Napoleonovi postupně vyslal Ludvík XVIII. svého bývalého císaře buď „nenašly“, nebo se (a to ve většině případů) k Napoleonovi rovnou přidaly. V noci z 19. na 20. března tak opustil vyděšený Ludvík XVIII. francouzské hlavní město a uprchl do Gentu. Následujícího večera triumfující Napoleon vkročil za fanatického jásotu davu do Paříže.⁴⁷⁷

Wellington však ve společnosti Talleyranda a Metternicha ještě 8. března narychlo odcestoval do Prešpurku, kde se v tuto chvíli nacházel saský král Fridrich August I. Triumvirát velvyslanců byl pověřen předat saskému králi pro něj nepříjemnou novinu, jež oznamovala usnesení kongresu o odebrání a rozdělení většiny saského území mezi vítězné mocnosti, přičemž si současně měl od nešťastného saského panovníka vynutit co nejrychlejší souhlas v celé záležitosti. Fridrichu Augustovi I. po pokusu o chabý odpor došlo, že nemá příliš na výběr a své dobrozdání tak velvyslancům k jejich radosti brzy poskytl.

Wellington, Talleyrand a Metternich se vrátili do Vídně již 12. března, načež byla pouhý den po jejich příjezdu kongresem sepsána speciální deklarace namířená proti Napoleonovi, v níž byl Bonaparte mimo jiné označen za „nepřítele

---

⁴⁷⁶ Srov. SKŘIVAN, Aleš, c. d., s. 165–167, TARABA, Luboš, c. d., s. 216–222.

⁴⁷⁷ MUIR, Rory, *Britain and the Defeat of Napoleon 1807–1815*, New Haven and London, s. 344–347.

lidstva“.⁴⁷⁸ Samotný Napoleon, jenž si plně uvědomoval obrovskou vojenskou přesilu, kterou oproti jeho silám nyní za jeden provaz táhnoucí spojenci disponovali, se snažil navenek prokázat, že je zcela novým člověkem. Žádal opakovaně o mír a patrně ve snaze zavděčit se znepráteným velmocem ve Francii obratem zrušil obchod s otroky. Záležitost, o kterou Wellington usiloval v rámci konstituční bourbonské monarchie a odhadoval ji na několik let, tak pod vládou autoritativního mocnáře prošla lusknutím prstu během několika dní. Mocnosti se však tímto populismem již nenechaly ošálit, na to znaly za poslední desetiletí Napoleona Bonaparta až příliš dobře – věděly, že na jeho slovo se nedá spolehnout. Na Napoleonovu korespondenci tudíž nereagovaly a již 25. března došlo k uzavření sedmé proti-napoleonské koalice. Válka však nyní nebyla ze strany spojenců vyhlášena Francii, ale přímo Napoleonově osobě.

V rámci nově zformované proti-napoleonské koalice se spojenci v celkovém důsledku rozhodli povolát do pole pět armád. První dvě armády, z nichž každá disponovala přibližně 100 000 muži, byly nasazeny na dolním toku Rýna v oblasti dnešního území Belgie a Nizozemí. Zdálo se, že právě zde by Napoleon mohl s nejvyšší pravděpodobností udeřit a v případě vítězství se pokusit zneprátené velmoci přeci jen přinutit zasednout k jednacímu stolu. Jedna z těchto armád byla utvořena z britsko-nizozemsko-hannoverských jednotek (Panovník na Vídeňském kongresu nově ustanoveného Nizozemského království Vilém I. Oranžsko-Nassavský byl v nadcházejícím konfliktu na straně spojenců), zatímco druhá z pruských sil, přičemž spolu obě armády měly za úkol úzce spolupracovat. Třetí armáda o počtu 200 000 mužů, složená z rakouských, bavorských a bádensko-würtenberských pluků se nacházela na horním toku Rýna, zatímco čtvrtá stejně početná vojenská síla, zformovaná čistě z ruských jednotek, čekala připravena v záloze u města Würzburg. Poslední ze spojeneckých armád o síle 150 000 vojáků byla tvořena výhradně rakouskými kontingenty, přičemž se ji spojenci rozhodli umístit v severní Itálii, aby zde čelila případnému postupu bývalého Napoleonova maršála Joachima Murata, v současné době krále Neapolského, jenž měl za manželku Napoleonovu nejmladší sestru Karolínu a

---

⁴⁷⁸ TARABA, Luboš, c. d., s. 246–247.

jehož neutralita (ač o ní Murat kongres prozatím hlasitě ujišťoval) byla přinejmenším dosti pochybná.⁴⁷⁹

Britská vláda Wellingtonovi vzápětí nabídla dvě možnosti dalšího působení: buď pokračovat v roli reprezentanta Británie na vídeňském kongresu, nebo se urychleně ujmout velení právě zformované britsko-hanoversko-nizozemské armády. Wellington si bez dlouhého rozmýšlení vybral druhou z předkládaných alternativ a již 28. března odcestoval z Vídně do Bruselu, aby se zde chopil nabízeného velení.⁴⁸⁰ Car Alexander I., jemuž bylo jako většině účastníků kongresu nad slunce jasné, že právě v Belgii Napoleon pravděpodobně udeří, nebo odtud spojenci sami podniknou ofenzivu na Paříž, Wellingtonovi položil před odjezdem svou pravici na rameno, načež mu na rozloučenou s vážným až zasmušilým výrazem ve tváři sdělil: „*Je ted' jen na Vás, abyste znovu zachránil svět.*“⁴⁸¹

Arthur Wellesley cestoval, vzhledem k naléhavosti situace, jak nejrychleji byl schopen a do Bruselu dorazil již 4. dubna. Do konce května dosahovala jeho nová armáda shromážděná v bezprostřední blízkosti Bruselu přibližně počtu 90 000 mužů připravených vytáhnout okamžitě do pole. Z valné většiny se nicméně jednalo o nezkušené, horkou jehlou sestavené a narychlo vybavené vojsko. Wellington v této souvislosti ohledně kvality jednotek, jimiž u Waterloo disponoval, po letech prohlásil: „*Měl jsem k dispozici neslavnou armádu, velmi slabou a špatně vybavenou, a naprosto nezkušený štáb.*“⁴⁸²

Většina Wellingtonových veteránů, jež s ním prošla celou poloostrovní válku, byla totiž po Napoleonově abdikaci, k níž došlo na jaře 1814, postupně odeslána sloužit do celého světa. Nejvíce z těchto veteránů bylo nasazeno v Severní Americe, kde vedla Británie až do konce prosince 1814 válku se Spojenými státy. Z Wellesleyho bývalých generálů byl do Ameriky převelen například Ned Pakenham, strůjce Wellingtonova brilantního obchvatu v bitvě u Salamanky, jež ve válce proti Spojeným státům padl v bitvě u New Orleans. Britů se i z těchto důvodů v řadách Wellesleyho armády nacházela pouhá třetina, z které navíc většinu tvořili čerství, z Britských ostrovů teprve nedávno přepravení

---

⁴⁷⁹ MUIR, Rory, *Britain and the Defeat of Napoleon 1807–1815*, New Haven and London, s. 347–349.

⁴⁸⁰ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 208.

⁴⁸¹ FRASER, Sir William, *Words on Wellington*, London 1889, s. 40.

⁴⁸² BEARDSLEY, Martin ed., *Waterloo Voices 1815: The Battle at First Hand*, Stroud 2015, s. 27.

rekruti. O naléhavosti situace svědčí ku příkladu skutečnost, že za účelem urychleného vytvoření Wellingtonovy „belgické armády“ došlo ke stažení 5000 britských vojáků z Irska, ač se britská vláda obávala, že by vinou stažení těchto sil mohlo v Irsku dojít k povstání (armáda měla touto dobou stále funkci pořádkových sil, tedy dnešní policie).⁴⁸³

Přesto ve Wellingtonově vojsku nechyběla spousta známých tváří, které patřily během poloostrovní války k Wellesleyho oporám a v mnoha případech dobrým přátelům, na něž se mohl plně spolehnout. Byl tu například sir Thomas Picton, jenž si sice během roku 1814 stěžoval na chronickou nespavost a celkové nervové vyčerpání, přičemž prohlašoval, že pocítuje nejvyšší čas odejít po letech nepřetržité služby do penze, avšak nyní vzhledem k nouzi, již Britové pocítovali, bez váhání přijal Wellingtonem nabízené velení páté britské divize. Do služby se Wellesleymu z řad bývalých vysoce postavených důstojníků poloostrovní války mimo jiné přihlásili generál Rowland „Táta“ Hill a dlouholetý člen Wellingtonova štábu sir Alexander Gordon. Přes množství nezkušených rekrutů tak britské jednotky stále představovaly, i díky vynikajícímu výcviku, jímž červenokabátníci povinně procházeli, nejspolehlivější část Wellingtonovy armády.⁴⁸⁴

Další kvalitní silou, kterou měl Wellesley k dispozici bylo 6000 vojáků Královské německé legie pocházejících z Hannoveru, kteří pod Wellingtonem téměř všichni sloužili v poloostrovní válce. Z Hannoveru se k Wellingtonovým silám v průběhu května 1815 připojilo dalších 16 000 mužů, v jejichž případě se bohužel pro Wellesleyho jednalo o čerstvě odvedené rekruty. Zbylou část Wellingtonových sil čítající téměř 40 000 mužů představovaly jednotky nově ustanoveného Nizozemského království. Wellington se snažil maximalizovat bojeschopnost své armády za pomoci smíšení nejzkušenějších britských pluků a kontingentů Královské německé legie s ostatními jednotkami, a to tím způsobem, aby v jednotlivých plucích a brigádách sloužil co nejvyrovnanější poměr veteránů vzhledem k čerstvým odvedencům. Wellesleymu se totožná taktika osvědčila již dříve v případě promíšení nezkušených portugalských jednotek se zkušenějšími britskými během poloostrovní války. Wellington nyní shodou okolností portugalskou vládu o portugalské pluky, které pod ním řadu minulých let statečně

---

⁴⁸³ MUIR, Rory, *Britain and the Defeat of Napoleon 1807–1815*, New Haven and London, s. 353–354.

⁴⁸⁴ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 209–211.

bojovaly, požádal, avšak ta své vojáky odmítla k Bruselu odeslat s odůvodněním, že plně nedůvěřuje Španělům a nehodlá nechat Portugalsko nebráněné.

Svou armádu Wellington rozdělil do tří sborů: velení nad prvním sborem, složeným ze dvou britských a dvou nizozemských divizí, svěřil princí Oranžskému neboli „Hubeňourovi Billymu“, velením druhého sboru, jež disponoval stejným složením jako první, pověřil Rowlanda Hilla, přičemž si vzal osobně na starosti poslední sbor, jež zahrnoval kromě dvou britských divizí také brunšvické a nassavské kontingenty. Wellingtonova armáda okupovala pozici jižně od Bruselu, táhnoucí se několik mil od křižovatky u vsi Quatre Bras směrem na severovýchod. Za účelem Napoleonovy porážky měla za úkol úzce kooperovat se 121 000 pruskou armádou nacházející se západně od Bruselu v okolí městečka Ligny. Prusům velel třiasedmdesátiletý, avšak stále velmi energický maršál Gebbhard von Blücher. „Starý Blücher“ nebo také „Maršál Vpřed!“ („Marschal Vortwärts!“ – K této přezdívce přišel díky své neústupnosti, jelikož hnal své muže mnohdy neochvějně „vpřed!“, i v momentech, kdy se zdála být bitva ztracena.) jak zněly jeho dvě nejznámější přezdívky, byl zkušený vojevůdce, jenž měl Napoleonovi co oplácet. Bonaparte jej porazil u Jeny (1806) a Lützen (1813), přičemž pod Blücherem v obou bitvách padl kůň. Na druhou stranu vedl pruská vojska, která společně se spojenci roku 1814 donutila Napoleona k abdikaci a obsadila Paříž. V této době se také v ulicích francouzského hlavního města poprvé setkal s Wellingtonem, a to během Wellesleyho působení ve funkci britského ambasadora v Paříži. Wellington s Blücherem podle všeho vycházeli velmi dobře a připadali si navzájem sympatičtí.⁴⁸⁵

Napoleonovi se na druhé straně podařilo v rámci celé Francie shromáždit za dané situace úctyhodných 300 000 mužů. Část z nich však nebyla dostatečně vyzbrojena, přičemž mnoho jednotek muselo být nasazeno v silně royalistické oblasti La Vendée, aby zde zavčasu potlačily hrozící proti-napoleonské povstání. Další francouzské posádky pak zůstávaly rozmístěny u jižní a východní hranice země. V celkovém důsledku Napoleon v okolí Paříže disponoval polní armádou o počtu pouhých 124 000 mužů, což znamenalo, že Wellington s Blücherem měli oproti francouzskému císaři téměř dvojnásobnou přesilu. Přesto se Arthur Wellesley ve chvíli, kdy se dozvěděl o velikosti Napoleonova vojska, cítil

---

⁴⁸⁵ CORNWELL, Bernard, c. d., s. 32–36.

poměrně zaražený: Wellington a zrovna tak Blücher, nepředpokládali, že Napoleon shromáždí v tak krátkém čase takto početnou sílu. Avšak Bonapartovi se paradoxně momentálně armáda verbovala daleko lépe než roku 1814, neboť mezitím došlo k propuštění značného množství francouzských válečných zajatců, kteří se vrátili do Francie a nyní se velmi ochotně hrnuli pod prapor svého na trůn znovu nastoupivšího císaře. Navzdory tomu se Napoleon musel vypořádat s obdobným problémem, jakému čelil Wellington. Třebaže se mu podařilo znovu vytvořit obávanou starou císařskou gardu, nacházel se v jeho vojsku enormní počet naprosto nezkušených, bojem nepolíbených rekrutů. Nicméně měl opět podobně jako Wellesley k dispozici spoustu svých bývalých nanejvýš schopných generálů. Velitelem svého generálního štábu Napoleon jmenoval maršála Soultu (proslulý předešlý velitel Napoleonova generálního štábu maršál Berthier po restauraci Bourbonů zachoval překvapivě věrnost Ludvíku XVIII.). K dispozici mu byl dále například generál Vandamme a především takzvaný „Nejstatečnější ze statečných“ maršál Ney.⁴⁸⁶

Napoleon Bonaparte se svou polní armádou překročil hranice dnešní Belgie 15. června 1815 přibližně v půl čtvrté ráno, čímž se mu podařilo zcela zaskočit své protivníky. Napoleonovi se nabízely v zásadě tři nejlogičtější možnosti přímého postupu na Brusel. První možnost spočívala v pochodu přes město Tournai, následném odříznutí britských zásobovacích kontingentů od hlavní armády a napadení Wellingtonova pravého křídla od východu. Druhá alternativa nabízela postupovat nejprímější cestou k Bruselu přes město Bavay, vést frontální útok na Wellingtona, podmíněný jeho rychlým zničením ještě před příchodem Blüchera a následným zlikvidováním Prusů. Třetí možnost, kterou si nakonec Napoleon zvolil, vedla přes Charleroi ke křižovatce u vesnice Quatre Bras, ležící přímo mezi Wellingtonovými a Blücherovými armádami. Napoleon plánoval vést fingovaný útok proti Wellingtonovi a mezitím plnou silou udeřit na Prusy. Teprve poté, co by vyřadil ze hry Blüchera, hodlal opět obrátit pozornost k Wellesleymu a definitivně Brita dorazit. Klíčový faktor celého Napoleonova plánu pro následující tažení každopádně spočíval ve snaze, udržet za každou cenu obě nepřátelské armády oddělené a zničit je jednu po druhé.⁴⁸⁷

---

⁴⁸⁶ MUIR, Rory, *Britain and the Defeat of Napoleon 1807–1815*, New Haven and London, s. 356–358.

⁴⁸⁷ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 222–226.

Pro Wellingtona s Blücherem se pro tuto chvíli stala osudnou nekvalitní práce jejich výzvědných jednotek a špatná komunikace mezi oběma spojeneckými armádami vedená prostřednictvím až příliš často chybujících posílů.

K Wellingtonovi se tak dostaly první zprávy o Napoleonově postupu až v odpoledních hodinách 15. června. Wellington nechal mezi pluky své armády okamžitě vyhlásit pohotovost, avšak informace o směru francouzského pohybu byly prozatím natolik fádni, že se Wellington rozhodl raději neukvapovat a nechal armádu na svých pozicích, neboť se obával, aby proslulému stratégovi, jenž proti němu v osobě Napoleona Bonaparta stál, nepadl z nedostatku rozvahy do léčky.

Ještě 15. června večer se Wellington zúčastnil proslulého bálu, který v Bruselu pořádala vévodkyně z Richmondu, a na němž byl přítomen takřka celý britský generální štáb a drtivá většina vysoce postavených důstojníků.

Wellingtonova přítomnost na plese byla navíc důležitá především k tomu, aby se zabránilo šíření případné paniky v ulicích Bruselu. Poselství Wellingtonovy účasti pro civilní obyvatelstvo na bále bylo jasné: pokud se účastní zábavy vrchní britský maršál, nemůže být situace pro spojence v tuto chvíli nějak závažná. V tomto případě byl však opak pravdou. Přibližně okolo půlnoci si vzal Wellingtona na bále stranou princ Oranžský a sdělil mu konečně jasnou zprávu ohledně směru Napoleonova postupu přes Charleroi, doplněnou nepříjemnou novinou popisující první menší střet s Francouzi, k němuž došlo u od Bruselu pouhých 40 kilometrů vzdáleného Quatre Bras. Wellington na sobě přes šokující novinu nedal na veřejnosti nic znát, avšak poprosil po straně vévodu z Richmondu, aby mu nechal v šatně připravit kvalitní mapu okolí.⁴⁸⁸ Nad rozvinutou mapou Wellington údajně prohlásil: „*Proboha! Napoleon mě oklamal. Získal na mně dvacet čtyřhodinový náskok!*“⁴⁸⁹

Problémem u tohoto jak v odborné literatuře, tak populární kultuře četně opakovaného citátu, nicméně zůstává, že jeho původní autor kapitán George Bowles z regimentu Coldstream Guards, nebyl u popisované situace přítomen a zaznamenal vše takzvaně z druhé ruky. Ať už incident s mapou proběhl jakkoli, jisté je, že Wellington se na plese přes znepokojující zprávy ještě nějaký čas

---

⁴⁸⁸ MUIR, Rory, Wellington, *Waterloo and the Fortunes of Peace 1814–1852*, New Haven and London 2015, s. 40–43.

⁴⁸⁹ MALMESBURY, James, *Letters of First Earl of Malmesbury: 1745–1820 Vol. II*, London 1870, s. 445–446.

zdržel, aby vše nepůsobilo dojmem, že odchází ve spěchu vinou hrozícího nebezpečí.

Druhý den (16.června) vstal velmi časně, vyřídil nezbytnou korespondenci, načež se již okolo sedmé hodiny ranní vyhoupl do sedla a vyrazil ke Quatre Bras, aby se na vlastní oči přesvědčil o stavu situace. Wellington dorazil ke Quatre Bras, kde se nacházelo přibližně 6000 jeho mužů pocházejících z armádního sboru prince Oranžského, okolo desáté hodiny dopoledne, přičemž po jeho příjezdu zhola nic nenasečovalo tomu, že by se v nejbližší době Francouzi chystali k nějakému koncentrovanějšímu útoku. Wellesley tudíž neprodleně pokračoval směrem k Ligny, aby se setkal s maršálem Blücherem, informoval se o novinkách v jeho ležení a konzultoval s ním další postup, či dokonce případný společný útok proti Napoleonově armádě.

Wellington se s pruským maršálem setkal přibližně kolem poledne u větrného mlýna nedaleko pruského ležení u Ligny, načež Blücherovi slíbil, že během odpoledne převede větší část svých jednotek (patrně 20 000) ke Quatre Bras, aby v případě, že bude Blücher napaden, mohl přijít Prusům co nejrychleji na pomoc. Wellington byl nicméně poměrně zděšen z nevýhodného pruského postavení v otevřeném prostoru nedaleko Ligny, přičemž Wellesleyho zaslechl britský zástupce v Blücherově štábu, vikomt Henry Hardinge, prohlásit směrem ke svým pobočným: „*Jestliže budou nuceni bojovat (Prusové) na tomto místě, říkají si o strašlivý výprask.*“⁴⁹⁰

Blücherova armáda byla u Ligny bohužel pro spojence vzápětí napadena a v následné bitvě opravdu dostala „strašlivý výprask“. Napoleon se z ničeho nic vynořil od jihu a na Prusy tvrdě udeřil se silou 80 000 mužů. Pod Blücherem padl během protiútoků pruské kavalérie, který statečný „Maršál vpřed“ osobně vedl a jímž se snažil zvrátit průběh pro něj nepříznivě se vyvíjející bitvy na svou stranu, jako již několikrát před tím kůň, a starého maršála musel následně zachránit jeho obětavý pobočník hrabě Nostic. Blücher přišel o 16 000 mužů, zatím co dalších 8000 Prusů zneužilo situace a dezertovalo. S Prusy, jejichž morálka byla značně otřesená, to tudíž vypadalo dosti bledě a po utrpení porážce ustupovali směrem k Rýnu.

---

⁴⁹⁰ STANHOPE 5th Earl of, Philip, *Notes of Conversations with the duke of Wellington*, New York 1888, s. 109.

Nic netušící Wellington, který by patrně musel brzy uslyšet dělové výstřely od Ligny, jež by jej upozornily na probíhající bitvu, se mezitím vrátil ke Quatre Bras, kde byl se svými 6000 muži sám napaden 42 000 francouzským vojskem, jež Napoleon za tímto účelem svěřil maršálu Neyovi. Ke Quatre Bras nicméně postupně přicházely další Wellingtonovy jednotky, které byly do této oblasti za účelem jejího posílení Arthurem Wellesleyem převeleny již dříve, a nyní se postupně jedna po druhé zapojovaly do bitvy. Síly se tak na obou stranách postupem času začaly vyrovnávat, načež celý střet ukončila přicházející tma. Následujícího dne Ney i Wellington ustoupili. Na křižovatce u Quatre Bras každý z nich ztratil okolo 4000 mužů. Výraznější ztráty tak Ney Wellesleymu nezpůsobil, avšak svůj hlavní úkol splnil na výbornou, jelikož Wellingtonovi zabránil podpořit Blüchera v bitvě u Ligny. Napoleonovi tak začátek celého tažení vycházel skvěle, neboť Prusové byli poraženi a izolovaný Wellington ustupoval směrem k Bruselu.⁴⁹¹

Následujícího dne (17. června) zaujal Arthur Wellesley se svou armádou postavení u vesničky Waterloo nacházející se přibližně 25 kilometrů na jih od Bruselu, kde zaujal obranné postavení, jež jej oslovilo, když minulý rok mapoval tamější okolí po boku „Hubeňoura Billyho“, čímž Bonapartovi opětovně přetáhl cestu na Brusel. Napoleon se nejprve domníval, že je Blücher po bitvě u Ligny zcela vyřízen a ustupuje směrem k Rýnu. To bylo však jen zdání, jehož docílil klamný manévr Blücherova zadního voje. Pruský maršál se zbylými 50 000 muži, které se mu podařilo momentálně efektivně zkoncentrovat, totiž navzdory námitkám některých členů svého štábu neoblomně trval na tom, že chce, jak slíbil Wellingtonovi, za každou cenu znovu zasáhnout do boje a začal své vojsko shromažďovat u městečka Wavre, západně od Bruselu. Jakmile tuto skutečnost Napoleon prohlédl, vyslal armádní sbor maršála Grouchyho, čítající 34 000 mužů a necelých sto děl, aby Blüchera udržel mimo boj. Wellingtona přesto během noci z 17. na 18. června, již trávil v hostinci ve Waterloo, zastihla naléhavá depeše od Blüchera, ve které jej pruský maršál ujišťoval, že mu bude v případě bitvy následující den jistojistě schopen přijít na pomoc. Wellington tak neváhal a druhý den Napoleonovi nabídl bitvu.⁴⁹²

---

⁴⁹¹ CORNWELL, Bernard, c. d., s. 59–93.

⁴⁹² HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, Harper and Collins, London 2007, s. 236–237.

Za uplynulých dvaadvacet let, kdy byla Británie s Francií takřka nepřetržitě ve válce, se Wellington s Napoleonem, dle četných historiků dva patrně největší vojevůdci celé této éry, doposud nikdy neutkali. Ačkoliv byli oba vojevůdci takřka stejně staří, Wellington se ve svých šestačtyřiceti letech nacházel na vrcholu sil. Udržoval si stále štíhlou atletickou postavu a za svou vynikající fyzickou kondici vděčil mimo jiné každodenním mnohahodinovým jízdám v koňském sedle. Napoleona Bonaparta oproti tomu trápily stále častější zdravotní obtíže, a narůstající nadváha. Napoleon se nicméně cítil před bitvou u Waterloo nesmírně sebevědomě, nebo tak před svými vojáky přinejmenším vystupoval. Wellingtona již řadu let nazýval pohrdlivě „generál sipahíjů“⁴⁹³, narážaje na jeho vítězství v Indii, která dle francouzského císaře, protože Wellington bojoval proti orientálním armádám, nestála za řeč. Wellesleyho úspěchy v poloostrovní válce pak přičítal čistě neschopnosti svých maršálů a rozhodně tudíž Wellingtona nepovažoval za obzvlášť kvalitního vojevůdce.

Na rozdíl od Bonaparta, Wellington nicméně zůstával jako vrchní velitel v polní bitvě za celou svou dosavadní kariéru neporažen a mezi francouzskými maršály budil značný respekt. Francouzští generálové, kteří měli s Arthurem Wellesleyem osobní hořké zkušenosti z poloostrovní války, bezprostředně před blížící se bitvou Napoleona v průběhu porady francouzského generálního štábu před Wellingtonem a jeho červenokabátníky důrazně varovali. Jako první Napoleona do běla rozčilil generál Reille, když prohlásil: *„V případě, kdy je britská pěchota dobře rozestavěna, a Wellington ví velmi dobře jak ji rozestavit, je naprosto nepřemožitelná...“*⁴⁹⁴ Jako další pokračoval generál Foy: *„Wellington nepříteli nikdy zcela neodhalí postavení své pěchoty (Foy zde zjevně naráží na taktiku odvráceného svahu), ale jakmile se s ní setkáte v boji, to musím Vaše veličenstvo varovat, je britská pěchota doslova d'ábelská.“*⁴⁹⁵

Poté, co se k varovným sdělením přidal i maršál Soult, jenž měl s Wellingtonem rovněž bohaté zkušenosti z poloostrovní války, a začal císaři britského maršála před nadcházející bitvou vychvalovat jakožto zkušeného, vynikajícího velitele, Napoleonovi definitivně povolily nervy a Souлта záhy rázně usadil: *„Jenom proto, že jste byl od Wellingtona poražen, považujete jej za*

---

⁴⁹³ ROBERTS, Andrew, c. d., s. 16.

⁴⁹⁴ HOUSSAYE, Henry, 1815: *Waterloo*, London 1900, s. 177.

⁴⁹⁵ FARLANE, Charles, *The Great Battles of the British Army*, London 1853, s. 412.

skvělého vojevůdce. A já Vám nyní říkám, že je to špatný vojevůdce, že Angličané jsou špatní vojáci, a celá tato záležitost nebude o nic složitější než slupnout snídani.“⁴⁹⁶

Vévoda z Wellingtonu Napoleona na druhé straně překřtil na „Velkého Narušitele“ (Grand Disturber), jelikož jej považoval za válečného štváče, který byl osobně zodpovědný za statisíce mrtvých, jenž narušoval přirozený řád chodu světa, a jehož osobní ambice neznaly snad žádných mezí. Wellingtonovi navíc na rozdíl od Napoleona válka nepřinášela žádné osobní potěšení a bral ji spíše jako svou povinnost a politováníhodnou nutnost. Jednoznačným cílem války pro něj zůstával na prvním místě mír. Byl si nicméně dobře vědom, že existovalo jen málo mužů (pokud nějakých), kteří by jej mohli dokázat v boji s Napoleonem nahradit. Po bitvě u Waterloo tak Wellington prohlásil: „*Pro Boha, nemyslím si, že by se to bývalo podařilo, kdybych tam nebyl.*“⁴⁹⁷

Napoleonem jako člověkem tudíž Wellington vysoce opovrhoval, považoval jej za prolhaného, zcela bezskrupulózního oportunistu, jenž vystoupal k moci díky svým extrémně ostrým loktům z bahna francouzské revoluce. Nikdy tudíž Nabuliona Buonaparta, jak zněla původní verze jeho jména značící Napoleonův korsický původ, nejmenoval jeho císařským jménem Napoleon, nýbrž o něm vždy hovořil i psal jednoduše jako o Bonapartovi, či jako většina Británie, „Bonym“ („Boney“). Avšak jakožto vojevůdce Napoleona považoval podobně jako celý svět za naprostého génia.⁴⁹⁸

Když se Arthura Wellesleyho ku příkladu na jednom z pařížských večírků, jehož se Wellington účastnil během svého působení v roli britského velvyslance, jeden z přítomných hostů zeptal, zda vévoda vzhledem k svým ohromujícím úspěchům nelituje, že nikdy nezměřil síly se samotným Napoleonem, Wellington ve vši vážnosti odpověděl: „*Ne, a jsem velice rád, že jsem nikdy nemusel. Pokaždé bych se raději doslechl, že francouzská armáda obdržela posily v počtu 40 000 mužů než, že on (Napoleon) přijel, aby se ujal velení.*“⁴⁹⁹ Před Waterloo však Wellington jednoznačně věřil, že Bonaparta porazit dokáže, jak před bitvou

---

⁴⁹⁶ HOUSSAYE, Henry, 1815: *Waterloo*, London 1900, s. 178.

⁴⁹⁷ MAXWELL, Sir Herbert ed., *The Creevey Papers Vol. I*, Cambridge 2012, s. 237.

⁴⁹⁸ Srov, CORNWELL, Bernard, c. d., s. 14–15, LONGFORD, Elizabeth, c. d., s. 388.

⁴⁹⁹ BERRY, Mary, *Extracts from the Journals and Correspondence of Miss Berry, Vol. III*, London 1886, s. 16.

naznačil plukovníku Mufflingovi, jenž v jeho vojsku zastupoval Prusy: „*Nyní Bonaparte pozná, jak umí „generál sipahjů“ bránit svou pozici.*“⁵⁰⁰

Wellington rozestavil svou armádu – jak se mu to již mnohokrát osvědčilo – z části na vrcholu a částečně na odvrácené straně poměrně strmého hřebene, (nutno dodat, že oproti většině Wellingtonových postavení během poloostrovní války byl hřeben u Waterloo daleko méně prudký – představoval nicméně široko daleko nejvýhodnější pozici), jehož středem vedla „bruselská cesta“. Na úpatí hřebene se poté nacházely tři opevněné objekty, které britský maršál nechal obsadit svými nejkvalitnějšími jednotkami. Tyto budovy tak nyní představovaly ideální předsunutá postavení. Na pravém křídle se jednalo o zámek (ve skutečnosti spíše farmářskou usedlost) Chateau Hougomont, na středu o farmu La Haye Sainte a konečně na levém křídle Wellingtonovy pozice o farmu Papelotte. Pokud se chtěl Napoleon přiblížit k Wellingtonovým liniím na hřebeni, musel tyto objekty nejprve dobýt, jinak jeho jednotkám hrozila křížová palba. Levé křídlo Wellingtonovy armády bylo z boku chráněno mokřady rozprostírajícími se na západ od Papelotte, avšak pravému křídlu hrozil obchvat volnou krajinou na východě. Wellington proto v obavě z možného obchvatu svého pravého křídla odeslal 15 000 mužů asi deset kilometrů východně od Hougomontu do oblasti okolo vesniček Hal a Tubize – tyto jednotky se za celý den nezapojily do boje.

Ráno 18. června 1815 měl tudíž Wellington na hřebeni u Waterloo plně k dispozici vojsko o síle 68 000 mužů a disponoval 150 děly. Císař měl proti Wellingtonovi připraveno 72 000 mužů ve zbrani, čímž byly z tohoto hlediska síly obou protivníků v zásadě rovnocenné. Napoleon nicméně disponoval takřka o sto více děly než Wellington. Wellesleyho vojákům na druhou stranu před císařovými děly skýtal zcela v duchu taktiky odvráceného svahu přirozené krytí výše zmíněný hřeben.⁵⁰¹

Bitvu zahájil Napoleon až okolo půl dvanácté dopoledne útokem na Wellingtonovo pravé křídlo, konkrétně na Chateau Hougomont. Napoleon čekal tak dlouho, jelikož celou předcházející noc přšelo, a Bonaparte potřeboval, aby promáčená půda komplikující jeho jednotkám pohyb, co nejvíce vyschla. Císař

---

⁵⁰⁰ LOW, Edward ed., *With Napoleon at Waterloo and Other Unpublished Documents of the Waterloo and Peninsular Campaigns*, London 1911, s. 125.

⁵⁰¹ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, Harper and Collins, London 2007, s. 234–236.

plánoval Wellingtona donutit masivním útokem na jeho pravé křídlo majícím za cíl dobýt Hougoumont, odeslat rezervy ze svého středu na pomoc ohroženému pravému křídlu, čímž by Wellington svůj střed významně oslabil. Na protivníkův prořídlý střed poté Napoleon hodlal zaměřit veškerou dělostřeleckou palbu a následně proti Britovu středu vrhnout kupředu hlavní útok svých mužů. Jakmile by císařovi vojáci prorazili Wellingtonův střed, pobít Wellesleyho izolovaná křídla by bylo už jen otázkou času.

Tento plán však selhal hned v počátku, jelikož Hougoumont ani po více jak dvou hodinách opakovaných útoků nepadl. V jednu chvíli se sice Francouzům podařilo prorazit vstupní bránu do Chateau Hougoumont a následně proniknout dovnitř, avšak spojenci bránící objekt podnikli pod vedením svého ostrýleného velitele podplukovníka Macdonella, na kterého Wellington obzvláště sázel, bleskový protiútok, během nějž všechny nepřátele, jež do objektu pronikli, nemilosrdně pobili, načež se jim podařilo bránu opět uzavřít. Tento okamžik posléze Wellington označil za klíčový pro vývoj celé bitvy. Francouzský útok na pravém křídle se tak postupně zhroutil.⁵⁰²

Napoleon přesto dále pokračoval v původním plánu. Přibližně v půl druhé odpoledne začalo jeho dělostřelectvo s masivním odstřelováním Wellingtonova středu, a na vzdory skutečnosti, že se Wellesleyho lidé skryli v maximální možné míře za hřebenem, utrpěli vlivem mohutné dělostřelby přeci jen citelné ztráty. Po dvou hodinách intenzivní palby vyslal Napoleon proti Wellingtonovu středu celý pěší sbor generála d'Erlona (asi 18 000 mužů) zformovaný do čtyř ohromných útočných kolon, které dostaly Wellesleyho síly na středu do vážných potíží. Wellingtona však v tuto chvíli zachránila těžká kavalerie (zejména švadrony tzv. Royal Scots Greys), která na Wellesleyho rozkaz⁵⁰³ útok francouzských divízi brutálně rozprášila, čímž Francouzům zasadila citelný úder. Avšak vzápětí se britská jízda vymkla kontrole, pronásledovala Francouze příliš daleko a byla sama téměř kompletně zlikvidována, když se ocitla daleko před spojeneckými liniemi v obklíčení Napoleonových zbývajících sil.⁵⁰⁴

V půl páté se nicméně v dáli na Wellingtonově levém křídle přesně dle svého slibu objevil Blücher, zatímco jeho pronásledovatel Grouchy byl

---

⁵⁰² Tamtéž, s. 239–240.

⁵⁰³ Dones není zcela jasné, zda vydal rozkaz k útoku Wellington nebo lord Uxbridge – Wellesleyho zástupce na pozici vrchního velitele.

⁵⁰⁴ CORNWELL, Bernard, c. d., s. 159–178.

v nedohlednu. Napoleon mezitím pod tlakem zpráv o blížících se Prusech vydal maršálu Neyovi, rozkaz, aby za každou cenu dobyl farmu La Haye Sainte a následně konečně rozdrtil Wellingtonův střed. Ney vrhl po několika neúspěšných útocích pěchoty do svahu proti Wellingtonovu středu celou francouzskou jízdu (necelých 10 000 mužů), avšak zcela bez podpory pěchoty či dělostřelectva, což se ukázalo jako fatální chyba. Wellingtonova pěchota utvořila na středu řetězec dvacetí karé, pomocí nichž Neyovy opakované nájezdy kavalerie po několik hodin hrdinně odrážela. Vévoda z Wellingtonu nedbaje nebezpečí plně důvěřujíc svému jedinečnému hřebci Copenhagenovi a svým nadprůměrným jezdeckým schopnostem, během Neyova útoku cválal od jednoho čtverce spojenecké pěchoty ke druhému, načež v jejich středu pokaždé nacházel přechodný úkryt, přičemž svou pěchotu po celou dobu útoku nepřetržitě povzbuzoval, jak zaznamenal jeden voják Wellingtonovy pěchoty: „*Vévoda z Wellingtonu přicválal k regimentu, který byl pod tvrdým tlakem nepřítele, načež na pluk zvolal: „Vojáci, nikdy nesmíme být poraženi, co by pak o asi nás říkali v Anglii?“ Jaká byla odezva mužstva na tato slova snad netřeba popisovat.*“⁵⁰⁵

Masivní útok Napoleonovy kavalerie vzápětí jako všechny jeho dosavadní pokusy o zlomení Wellingtonovy linie selhal. Maršál Ney sice okolo šesté hodiny několika opakovanými zuřivými útoky pěchoty konečně dobyl La Haye Sainte, avšak střed anglo-spojeneckých linií na vrcholu hřebene opět nerozvrátil. Wellington po celou dobu nadále neúnavně korzoval mezi pluky své pěchoty po celé šíři spojenecké linie, udílel rozkazy a povzbuzoval morálku svých jednotek, přičemž se slovy generála Álavy neustále⁵⁰⁶ „*osobně vystavoval snad všemu myslitelnému nebezpečí*“.⁵⁰⁷

V tuto chvíli se Arthur Wellesley pohyboval po bojišti téměř osamocen, jelikož takřka všichni členové jeho štábu byli mrtví či zranění. To už se blížila sedmá hodina večerní a Napoleon vyslal do závěrečného útoku, ve snaze na poslední chvíli zvrátit bitvu ve svůj prospěch a po řadě neúspěchů konečně prorazit Wellingtonův těžce zkoušený střed, své poslední muže – elitní císařskou starou gardu. Wellington měl nicméně připraveny poslední čerstvé zálohy v podobě brigády složené z pluků Guards pod velením generálmajora Maitlanda.

---

⁵⁰⁵ BEARDSLEY, Martin ed., c. d., s. 120.

⁵⁰⁶ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 244–245.

⁵⁰⁷ BEARDSLEY, Martin ed., c. d., s. 152.

Když se stará císařská garda přiblížila na dostřel spojeneckých mušket, Wellington vydal vzhledem k důležitosti situace osobně rozkaz k palbě: „*Ted Maitlande! Nyní nastal váš čas! Pozor Guards! Připravit! Pal!*“⁵⁰⁸

Po několika strojových salvách pluků Guards, ke kterým se v kanonádě namířené proti staré gardě postupně přidávaly další okolní spojenecké bataliony, zakolísala i tato Napoleonova elitní jednotka a vzápětí byla definitivně zlomena. Záhy se tak stejně jako všichni útočníci před ní vydala na ústup. V tuto chvíli sňal Wellington z hlavy svůj dvourohý klobouk a namířil jej proti nepříteli na znamení rozkazu k finálnímu útoku celé spojenecké linie, k němuž mávaje svým kloboukem vzápětí vydal rozkaz: „*Vévoda v tomto momentu vydal celé linii rozkaz postoupit kupředu, byl to nejkrásnější pohled celého dne... bylo to absolutní vítězství a nepřítel prchal všemi směry.*“⁵⁰⁹, vzpomínal jeden z řady důstojníky sloužících v Maitlandově brigádě Guards. Touto dobou navíc na hlavní bojiště definitivně dorazili Prusové, které se mezitím v zoufalém boji snažila co nejdéle zdržet Napoleonova mladá garda ve vesničce Plancenoit západně od Waterloo. Zbytky francouzské armády tudíž začaly hromadně ustupovat a o vítězi bylo rozhodnuto – Napoleon byl po celodenní krvavé řeži poražen.⁵¹⁰

Kolem deváté hodiny večer se Wellington setkal s maršálem Blücherem. Oba vítězní vojevůdci si navzájem poblahopřáli k úspěchu a domluvili se, že pronásledování prchajících Francouzů si vezmou na starost odpočatější Prusové. Jak po fyzické, tak po psychické stránce naprosto vyčerpaný Arthur Wellesley z posledních sil odcválal zpět ke svému velitelství u Waterloo, krátce povečeřel u tabule prostřené až pro příliš mnoho hostů, z nichž s mnohými Wellington již nikdy nepovečeří, přičemž si s každým nově přichozím strávnickem hluboce odechl. Poté se zcela zmožený přesunul do postele a vyčerpaním okamžitě usnul.

První, kdo Wellingtona následujícího dne spatřil, byl doktor John Hume, který jej ráno přišel spravit o předběžných spojeneckých ztrátách. Byly strašlivé. Na seznamu padlých se nacházel generál sir Thomas Picton, jehož zasáhl nepřátelský šrapnel přímo do čela, na následky utrpených zranění přes noc zemřel dlouholetý člen Wellingtonova štábu Alexander Gordon, Wellesleyho zástupce na pozici vrchního velitele Lord Uxbridge přišel o nohu, Wellingtonův mladý,

---

⁵⁰⁸ COTTON, E., Sergeant-major, *A Voice from Waterloo*, London 1849, s. 113.

⁵⁰⁹ BEARDSLEY, Martin ed., c. d., s. 159.

⁵¹⁰ Srov. CORNWELL, Bernard, c. d., s. 249–268., JŮN, Libor, c. d., s. 159–171.

horlivý pobočník a současně manžel jeho neteře, sir FitzRoy Somerset o paži, zraněn byl i „Hubeňour Billy“ a mnozí další Wellingtonovi blízcí přátelé. Když doktor Hume vstoupil do Wellingtonova pokoje, Arthur Wellesley stále spal⁵¹¹: „*Jakmile jsem vstoupil (Dr. Hume), posadil se (Wellington). Jeho tvář byla stále plná prachu a potu z předchozího dne, natáhl ke mně ruku a já jej za ni uchopil. Mezitím jsem mu oznámil Gordonovu smrt a výčet dalších padlých a raněných, o kterých jsem prozatím věděl. Byl hluboce dojat. Cítil jsem, jak na mou ruku začaly značnou rychlostí dopadat slzy. Pohlédl jsem mu do obličeje a mohl jsem vidět, jak na jeho zaprášených tvářích jedna slza pronásleduje druhou. Vzápětí si setřel slzy svou levou rukou a třesoucím se hlasem mi řekl: „Vskutku, díky bohu, že jsem nikdy nepoznal, jaké to je prohrát bitvu, avšak jednoznačně vím, že nejbolestivější záležitost na celém světě představuje vyhraná bitva, ve které člověk ztratí tolik přátel“.*⁵¹²

Po několika dnech Arthur Wellesley odcestoval do Paříže, kde byl dočasně ustanoven velitelem okupační armády, jež měla ve Francii přechodně zajistit pořádek. Mír s Francií byl podepsán 4. července 1815 a na trůn byl znovu dosazen korpulentní Ludvík XVIII. Poraženého Napoleona čekal další exil – tentokrát na dalekém, exotickém ostrůvku Svatá Helena ležícím v Atlantickém oceánu. Touto dobou se v Paříži Wellington setkal s mladou Lady Shelley, která podobně jako všichni ostatní, toužila vyprávět o bitvě u Waterloo přímo od jejího slavného vítěze. Stále lehce otřesený Wellington jí o bitvě a obecně o válce řekl v odpověď na její žádost své: „*Trvám na tom, že kromě prohrané bitvy, je tou nejsmutnější věcí na světě bitva vyhraná. Nejen proto, že ztratíte své dobré přátele, se kterými jste strávili kus života, ale jste nucen nechávat na místě (během bitvy) raněné. Snažíte se pro ně samozřejmě v dané chvíli udělat maximum, ale jak jen je to málo! V těchto chvílích ve vašem srdci odumírají veškeré city. Touto dobou se z toho všeho začínám definitivně plně zotavovat, avšak přeji si, abych už nikdy v životě nemusel bojovat.*“⁵¹³

Toto přání se Arthuru Wellesleymu skutečně vyplnilo a nikdy v životě již bojovat nemusel. Po vídeňském mírovém kongresu zavládl v Evropě kromě

---

⁵¹¹ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, London 2007, s. 249–250.

⁵¹² PITT-LENNOX, William, *Three Years with the Duke or Wellington in Private Life by an Ex-Aid-De-Camp*, London 1853, s. 217–218.

⁵¹³ SHELLEY, Frances, *The Diary of Frances Lady Shelley Vol. I*, New York 1912, s. 102.

lokálních nepokojů mír až do krymské války (1853–1856), po jejímž konci Británie vstoupila do válečného konfliktu masových rozměrů až o více jak padesát let později v rámci první světové války.

Wellington se zapsal nesmazatelně do dějin jako v polní bitvě nikdy neporažený vojevůdce, a především jako legendární „*přemožitel přemožitele světa* (Napoleona)“⁵¹⁴, jak Wellingtona posléze nazval ruský car Alexandr I. Po Waterloo se stal Arthur Wellesley jednou z nežádanějších osobností své doby. Ocitl se doslova zaplaven nespočetnými dary, řády, vyznamenáními a děkovnými dopisy pocházejícími od panovnických dvorů z celé Evropy. Po návratu do Británie jej čekala bohatá politická kariéra, během níž se stal dvakrát britským předsedou vlády. Zakoupil také zbrusu nové rodinné sídlo Stratfield Say House poblíž města Basingstoke západně od Londýna, kde žije rodina Wellesleyů dodnes. Ve svém londýnském domě v Apsley House začal Wellington posléze v den výročí bitvy od Waterloo každoročně pořádat slavnostní večere, na které byli zváni veteráni bitvy a významné osobnosti z Británie i celého světa.

Domnívám se, že bitva u Waterloo se do povědomí většiny současné (nejen) české veřejnosti přesto paradoxně zapsala zejména jako synonymum pro absolutní porážku působící dojmem jednoznačné záležitosti. Ve skutečnosti však šlo o velmi dramatické, nelítostné, krvavé představení, které definitivně skončilo až v pozdních večerních hodinách 18. června 1815. Spojenci ztratily přibližně 23 000 mužů a Napoleon přišel téměř o 30 000 vojáků, což byly na danou dobu v rámci jediné bitvy obrovské ztráty. Kvůli nedostatku technických prostředků, a touto dobou nepříliš rozvinuté zdravotní péči, leželi někteří zranění na bitevním poli u Waterloo po několik dní, než se všem dostalo pomoci.

Pro naprostou většinu tehdejších současníků nicméně pojem Waterloo znamenal především symbol vítězství. Symbol obrovské úlevy přinášející po více jak dvou desetiletích nepřetržitých bojů a utrpení celoevropský mír a relativní stabilitu. Symbol vítězství, jehož hlavním hrdinou byl Arthur Wellesley, první vévoda z Wellingtonu a vítěz od Waterloo.

---

⁵¹⁴ CORNWELL, Bernard, c. d., s. 13.

Závěr

Po vítězství u Waterloo čekalo Wellingtona mnoho dalších, neméně úporných „bitev“ na půdě britského parlamentu, během nichž však k vévodově značné úlevě netekla lidská krev. Politickou kariéru zahájil Arthur Wellesley roku 1818, když přijal funkci Master-General of the Ordnance (jedná se o zástupce vrchního velitele britských vojenských sil, jenž má oficiálně na starosti britské pevnosti a dělostřelectvo) v toryovské vládě lorda Liverpoola. Wellingtonův vliv mezi toryi postupně narůstal, až se stal vévoda roku 1828 předsedou vlády.

Nejvýznamnější krok, který za dobu svého předsednictví podnikl, spočíval v prosazení emancipace katolického náboženství, jež mělo v tradičně protestanské Anglii řadu odpůrců i mezi Wellingtonovými spolustraníky – toryovskými poslanci. Wellington byl nicméně zásadový muž, jenž se snažil jednat nikoli v zájmu strany, ale v zájmu obecného dobra, v zájmu Británie a v souladu se svým vlastním svědomím, přičemž náboženskou svobodu pro katolíky jednoznačně považoval za správnou věc. V Irsku i celé zemi narůstaly z důvodu diskriminace katolíků nepokoje, načež vévoda pronesl v parlamentu na podporu zrovnoprávnění katolíků jeden ze svých nejplamennějších a patrně nejlepších projevů. Souhlas od panovníka Jiřího IV., jemuž se zrovnoprávnění katolíků rovněž příliš nezamlouvalo, si Wellington vymohl až pod pohrůžkou vlastní rezignace.

Na půdě britského parlamentu nicméně Wellingtona v rámci svého projevu velmi ostře napadl pan George Finch-Hatton, hrabě z Winchilsea, když vévodu obvinil ze „zákeřného pokusu o omezení našich svobod a zavádění papeženectví do všech oblastí státu“⁵¹⁵. Takovéto obvinění si Wellington nehodlal nechat líbit a vyzval Winchilseaho k okamžité satisfakci v podobě souboje na pistole. Duel se konal v londýnském parku Battersea Fields 21. března 1829 v brzkých ranních hodinách. Když došlo v průběhu souboje k okamžiku střelby, lord Winchilsea sklonil svou zbraň, neboť se neodvážil vystřelit na hrdinu od Waterloo. Jakmile tuto skutečnost Wellington zpozoroval, úmyslně vystřelil stranou, na což Winchilsea reagoval střelou do vzduchu. Wellingtonově cti bylo tímto učiněno za

---

⁵¹⁵ TIMBS, John, c. d., s. 81.

dost, načež Winchilsea vévodovi zaslal za své jednání písemnou omluvu. O pár týdnů později (13. dubna 1829) došlo na půdě parlamentu k přijetí Roman Catholic Relief Act, který zajistil katolíkům rovnoprávnost.

Wellingtonova vláda však již na podzim roku 1830 padla. Hlavní příčinou pádu Wellesleyho vládního kabinetu byl jednoznačně spor o tzv. Reform Act, tedy zákon o rozšíření volebního práva na méně majetné vrstvy britského obyvatelstva. Třebaže po celé zemi opakovaně propukaly nepokoje, Wellington zaujímal k rozšíření volebního práva silně negativní postoj, neboť nevěřil, že by méně majetní, což v této době znamenalo většinou také méně vzdělaní, mohli efektivně vést stát. K moci se tudíž dostali po letech strávených v opozici whigové, kteří hodlali rozšíření volebního práva za každou cenu prosadit. Wellington nicméně nadále zůstával v čele toryů, přičemž se mu dařilo Reform Act po dva roky úspěšně blokovat – především díky silné pozici toryů ve Sněmovně lordů, která zákon z Wellingtonovy iniciativy nenechala projít. Rozezlený dav utvořený vesměs z příslušníků nejnižších vrstev, který mu ještě před necelými dvaceti lety provolával jako vítězi od Waterloo a zachránci země „věčnou slávu“, nyní pravidelně protestoval pod okny vévodova londýnského domu. Zde pak házel kameny a nejrůznější předměty do jeho oken. Jako reakci na toto násilí vévoda nechal nainstalovat na dům železné okenice. Právě tento čin dal vzniknout jeho známé přezdívce „Železný vévoda“, která by na první pohled mohla být spojována spíše s jeho vojenskou kariérou.

Roku 1832 nicméně Reform Act přece jen Sněmovnou lordů prošel, neboť nepokoje v zemi se nadále stupňovaly a Sněmovně lordů v tomto momentě pohrozil za účelem přijetí zákona i samotný nedávno nastoupivší britský panovník Vilém IV.⁵¹⁶ Avšak již roku 1834 se toryové opět vrátili k moci. Předsedou vlády měl být jmenován sir Robert Peel, který se shodou okolností nacházel v Itálii, a Wellington za něj tudíž na několik týdnů převzal premiérský úřad. Následně zastával Arthur Wellesley v řadách Peelova kabinetu pozici ministra zahraničí, přičemž mezi lety 1841–1846 předsedal Sněmovně lordů.

V polovině dvacátých let 18. století byl vévoda vydírán nakladatelem Johnem Stockdalem, jenž chtěl zaplatit za to, že na stránkách jím připravovaného vydání pamětí známé kurtizány Harriet Wilsonové vynechá pasáže, které se týkají

---

⁵¹⁶ Vilém nahradil svého staršího bratra Jiřího IV. na britském trůně v létě 1830.

Wellingtonovy osoby. Arthur Wellesley vyděrači odpověděl pro něj zcela typickým, svérázným způsobem: „*Publikuj a buď zatracen!*“⁵¹⁷ Paměti tak vzápětí vyšly tiskem. Roku 1844 se Wellington nechal ve svých pětasedmdesáti letech vyfotografovat Antuanem Claudetem – tato fotografie se dochovala do dnešních dnů. V pokročilém věku intenzivně četl, přičemž údajně zvládl přečíst celou, několika set svazkovou knihovnu, jež se dodnes nachází v jeho venkovském sídle v Stratfield Say House. Díky této zálibě navíc vynalezl speciální křeslo s implantovaným držákem na velkoformátové těžké knihy, které si nechal pod vlivem svých přátel patentovat.

Průmyslovou revoluci Wellington vnímal v zásadě z pozitivního úhlu pohledu. Panské sídlo Stratfield Say dokonce patřilo mezi první domy v celé Británii, které disponovaly kompletní elektrifikací a splachovacím záchodem. Roku 1851 se Wellington zúčastnil Světové výstavy konané v londýnské budově pro účely exhibice právě vystavěného Křišťálového paláce (Crystal Palace). Královna Viktorie byla během Světové výstavy nesmírně rozezlena škodami, jež páchali do Křišťálového paláce vlétnuvší vrabci, kteří zde ničili vystavované exponáty. Vrabci nicméně nemohli být zastřeleni, neboť střelba po opeřencích by mohla v paláci, jehož stěny byly zhotoveny převážně ze skla, způsobit naprostou katastrofu. Když si Viktorie se svým trápením postěžovala Wellingtonovi, který patřil přes svůj vysoký věk u dvora mezi královniny favority, nabídl své panovnici jednoduché řešení: „*Zkuste jestřáby, madam.*“⁵¹⁸ Královna rozkázala jestřáby neprodleně využít a po několika dnech v prostorách výstavy nezbyl jediný vrabec. Mezi další zajímavosti spjaté s vévodovou osobností patří skutečnost, že i v pokročilém věku pro něj bylo nejoblíbenějším místem k odpočinku jeho přenosné polní lehátko z dob poloostrovní války, v němž nadále často spal.

Arthur Wellesley zemřel po krátké nemoci 14. září 1852 na hradě Walmer Castle, který se stal v posledních letech vévodova života i díky své přímořské poloze jeho oblíbenou rezidencí. Britský stát Arthurovi Wellesleymu vystrojil státní pohřeb, jehož se zúčastnily tisíce lidí. Pocty v podobě státního pohřbu se na britských ostrovech kromě vévody z Wellingtonu doposud dostalo pouze admirálu Nelsonovi a Winstonu Churchillovi. Posledním místem Wellingtonova odpočinku se stala Katedrála svatého Pavla v Londýně, v jejíž kryptě odpočívá uložen

---

⁵¹⁷ GASH, Norman, *Wellington Anecdotes: A Critical Survey*, Southampton 1992, s. 8–9

⁵¹⁸ Tamtéž, s. 8.

v mramorovém sarkofágu nedaleko hrobky admirála Nelsona dodnes.⁵¹⁹ Nejspíše nejznámější citát z období posledních let Wellingtonova života týkající se samotné podstaty veškerého lidského konání zaznamenal jeho dobrý přítel John Wilson Croker: „*Veškerá podstata lidského konání ve válce, a vlastně i v životě, spočívá v tom, že se snažíme zjistit, co nevíme, tím, co děláme. Říkám tomu hádání, co je na druhé straně kopce.*“⁵²⁰

Arthur Wellesley se za svůj život zúčastnil okolo šedesáti bitev a menších vojenských střetnutí, z nichž absolvoval drtivou většinu v pozici vrchního velitele. V polní bitvě nebyl jako vojevůdce nikdy poražen, což můžeme v dějinách s klidným svědomím prohlásit jen o několika málo dalších jedincích. Podat věrný popis bitvy Wellington považoval téměř za neuskutečnitelné. Dle jeho mínění každý účastník boje zažil bitvu pouze ze svého subjektivního úhlu pohledu a předložit objektivní výklad celého střetu z tohoto důvodu zůstávalo jednoduše nemožné. V dopise psaném lady Salisburyové roku 1850 Wellington vzpomínal na svá slova, která sdělil známému skotskému romanopisci siru Walteru Scottovi poté, co spisovatel Wellingtonovi oznámil, že by rád psal o bitvě u Talavery: „*Psát historii bitvy je asi tak snadné jako popsat historii plesu! Kdo byl či partner?... Kdo protancoval celý večer? Které páry začaly tančit jako první?*“⁵²¹

Na stránkách své práce popisují bitvu logicky hned několik a pokouším se je podat co nejplastičtěji, avšak i pokud odhlédnu od problému interpretace pramenů, jednoznačně souhlasím s vévodou z Wellingtonu, že zcela objektivní být zkrátka nelze, jelikož jsme všichni již od mala formováni různými okolnostmi, díky čemuž vyznáváme rozličné životní hodnoty, které se chtě nechtě promítají do našeho každodenního jednání. Největší badatelský potenciál spjatý s tématem mé práce poté spatřuji v možnosti vyhledání dalších případných pramenů dávající do souvislosti tažení vévody z Wellingtonu s tažením Viléma ze Schaumburg-Lippe, kterým se zabývám v sedmé kapitole. V rámci Wellingtonovy vojenské kariéry jako celku pak dle mého názoru představují stále poměrně neprobádané pole Linie Torres Vedras a okolnosti jejich vzniku.

---

⁵¹⁹ HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, s. 257–293.

⁵²⁰ CROKER, John, Wilson, *The Croker Papers Vol. III*, London 1885, s. 276–277.

⁵²¹ BURCLERE Baroness of, Winifred, *A Great Man's Friendship; Letters of the Duke of Wellington to Mary, Marchioness of Salisbury, 1850–1852*, New York 1927, s. 108.

Seznam pramenů a literatury

Vydané prameny:

ARBUTHNOT, Harriete, *The Journal of Mrs. Arbuthnot, 1820–1832, Vol. I*, Macmillan London 1950.

ASPINALL, Arthur ed., *The Correspondence of George Prince of Wales 1770–1812 Vol. VII: 1810–1811*, Cassel and Company LTD London 1971.

BAYLY, Richard, *Diary of Colonel Bayley, 12th Regiment, 1796–1830*, Army and Navy Cooperative Society, London 1896.

BEARDSLEY, Martin ed., *Watreloo Voices 1815: The Battle at First Hand*, Amberley Publishing, Stroud, 2015.

BERRY, Mary, *Extracts from the Journals and Correspondence of Miss Berry, Vol. III*, Longmans, Green and Co., London 1886.

BIDDULPH, John, *The Nineteenth and Their Times*, John Murray, London 1899.

BOOT, John, *The Battle of Waterloo Containing a Series of Accounts*, Military Library Whitehall, London 1816.

BOWRING, John, *Autobiography of Sir John Bowring*, Henry S. King. And Co., London 1877.

BRET-JAMES, Anthony ed., *Wellington at War, 1794–1815: A Selection of His Wartime Letters*, Macmillan, London 1961.

BROUGHTON, John, *Recollection of a Long Life Vol. I*, John Murray, London 1911.

BUCKLEY, Roger ed., *Napoleonic War Journal of Captain Thomas Henry Browne*, Bodley Head for the Army Records Society, London 1987.

BURCLERE baroness of, Winifred, *A Great Man's Friendship; Letters of the Duke of Wellington to Mary, Marchioness of Salisbury, 1850–1852*, Payson, New York 1927.

COLEBROOS, *The Life of Honourable Sir Montstuart Elphinstone*, John Murray, London 1884.

COOKE, James, *A True Soldier Gentleman: The Memoirs of Lt. John Cooke 1791–1813*, Shinglepicker, Swanage 2000.

COOPER, S. John, *Rough Notes of Seven Campaigns*, Spellmount, London 1996.

COSTELLO, Edward, *The Adventures of the Soldier*, Colburn and Co., London 1852.

COTTON, E., Sergeant-major, *A Voice from Waterloo*, B. L. Green, London 1849.

CROKER, John, Wilson, *The Croker Papers Vol. I, II, III*, John Murray, London 1885.

DE BOIGNE, Comtesse, Louise-Eléonore, *Memoires of the Comtesse de Boigne Vol. I*, C. Scribner's Sons, London 1907.

DUMOURIEZ, Charles, *An Account of Portugal, as it Appeared in 1766 to Dumouriez*, C. Low, London 1797.

EDWARDS, Edward ed., *Some Unpublished Letters to Sir Thomas Picton Vol. XII*, Historical Society of West Wales, 1927.

ELERS, George, *Memoirs of George Elers*, D. Appelton, New York 1903.

ELLESMERE Earl, Francis, *Personal Reminiscences of the Duke of Wellington*, John Murray, London 1903.

FLETCHER, Ian, *Voices from the Peninsula: Eyewitness Accounts by Soldiers of Wellington's Army 1808–1814*, Greenhill Books, London 2001.

FRASER, Sir William, *Words on Wellington*, John, C., Nimmo, London 1889.

GLOVER, Gareth ed., *Eyewitness of the Peninsular War and Battle of Waterloo*, Pen and Sword, Barnsley 2010.

- GLOVER, Gareth, *Waterloo in 100 Objects*, History Press, Stroud 2015.
- GLOVER, Gareth ed., *Wellington's Voice*, Frontline Books, London 2012.
- GASH, Norman, *Wellington Anecdotes: A Critical Survey*, University of Southampton, Southampton 1992.
- GRANVILLE, Castilia ed., *G. Leveson Gower, First Lord Granville, Correspondence Vol. II*, John Murray, London 1916.
- GREVILLE, Charles, *The Greville Memoirs Vol. IV*, Longmans, Green and Co., London, New York and Bombay 1896.
- GRATTAN, William, *Adventures of the Connaught Rangers from 1808–1814 Vol. I, II*, Henry Colburn, London 1847.
- GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshal Duke of Wellington Vol. I, II, III, X, XI, XII*, John Murray London 1834–1839.
- GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshal Duke of Wellington Vol. II, IV A New Edition*, John Murray, London 1837.
- GURWOOD, John, *The Dispatches of Field Marshal Duke of Wellington Vol. III, IV, V, VI*, Military Library Whitehall, London 1844.
- HANGER, George, *To All Sportsmen*, J. J. Stockdale, London 1814.
- HANSARD, T.C. ed., *The Parliamentary Debates from the Year 1803 to Present Time*, Hansard Printer, London 1812.
- HARE, Augustus, *The Life and Letters of Maria Edgeworth Vol. I*, Houghton, Mifflin and Company, Boston and New York 1895.
- HAYES, Edward, ed., *The Ballads of Ireland*, A. Fullarton and Company, London, Edinburgh and Dublin 1855.
- HIBBERT, Christopher ed., *The Recollections of Rifleman Harris*, Cassel and Windrush Press Book, London 2006.
- HOOK, Theodore, *The Life of Sir David Baird Vol. I*, Richard Bentley, London 1833.

HOPE, James, *Letters from Spain, Portugal and France*, Michael Anderson, Edinburgh 1819.

HOWARD, Donald, ed., *The French Campaign in Portugal 1810–1811: An Account by Jean Jacques Pelet*, University of Minnesota Press, Minneapolis 1973.

HOUSSAYE, Henry, *1815: Waterloo*, Adam and Charles Black, London 1900.

JONES, Rice, *An Engineer Officer under Wellington*, Trotman, London 1986.

KEYNON, George, *Report on the Manuscript of Lord Keynon*, H. M. Stationary Office, London 1894.

KINCAID, John, *Adventures in the Rifle Brigade, in the Peninsula, France, and the Netherlands, from 1809 to 1815*, T. and W Boone, Strand, London 1830.

KINCAID, John, *Random Shots of Rifleman*, T. and W. Boone, London 1847.

LARPENT, F. Seymour, *The Private Journal of F.S. Larpent: Attached to the Head-quarters of Lord Wellington During the Peninsular War, from 1812 to its Close*, Richard Bentley, London 1853.

LOW, Edward ed., *With Napoleon at Waterloo and Other Unpublished Documents of the Waterloo and Peninsular Campaigns*, Francis Griffiths, London 1911.

LUSHINGTON, S. R., *The Life and Services of Lord General Harris*, John W. Parker, London 1845.

McGRIGOR, James, *Autobiography and Services of Sir James McGrigor*, Longman and Green, London 1861.

MALMESBURY, James, *Letters of First Earl of Malmesbury: 1745-1820 Vol. II*, Richard Bentley, London 1870.

MAXWELL, Sir Herbert, *Peninsular Sketches by Actors on the Scene Vol. II*, Henry Colburn, London, 1845.

MAXWELL, Sir Herbert ed., *The Creevey Papers Vol. I*, Cambridge University Press, Cambridge 2012.

NAPIER, George, *Passages in the Early Military Life*, John Murray, London 1884.

OMAN, Carola, ed. *The Gascoyne Heiress: The Life and Diaries of Frances Mary Gascoyne-Cecil 1802–1839*, Hodder and Stoughton, London 1968.

PAGE, JULIA ed., *Intelligence Officer in the Peninsula: Letters and Diaries of the Major the Hon. Edward Charles Cocks*, Spellmount, New York 1986.

PITT-LENNOX, William, *Three Years with the Duke or Wellington in Private Life by an Ex-Aid-De-Camp*, Saunders and Otley, London 1853.

RAYMOND, John ed., *The Reminiscences and Recollection of Captain Gronow*, Bodley Head, London 1964.

ROGERS, Samuel, *Reminiscences and Table-talks of Samuel Rogers*, Blackwood, London 1824.

SHELLEY, Francis, *The Diary of Frances Lady Shelley Vol. I, C*. Scribner's Sons, New York 1912.

STANHOPE, 5th Earl of, Philip, *Notes of Conversations with the Duke of Wellington*, Green and Co., New York 1888.

STANHOPE, 5th earl, Phillip, *The Life of Right Honourable William Pitt Vol. I*, John Murray, London 1861.

SIDNEY, Edwin, *The Life of Lord Hill*, John Murray, London 1845.

TEINMOUTH Lord, Charles, *Reminiscences of Many Years Vol. II, D*. Douglas, Edinburgh, 1878.

TIMBS, John, *Wellingtoniana: Maxims and Characteristics of the Duke of Wellington*, Ingram, Cooke, and Co., London 1852.

TRENCH, Mellisa, *The Remains of the Late Mrs. Richard Trench*, Parker and Son and Bourn, London 1862.

WARRE, William, *Letters from the Peninsula 1808–1812*, Spellmount, Staplehurst 1999.

WEBSTER, Charles ed., *Some Letters of Duke of Wellington to his Brother William Wellesley-Pole*, Offices of the Royal Historical Society, London 1948.

WELLINGTON, 2th Duke of ed., *Supplementary Despatches, Correspondence and Memoranda of Field Marshall Arthur, Duke of Wellington Vol. I, II, IV, V, VI, VII, IX, XIII*, John Murray, London 1858–1871.

WELLINGTON, 7th Duke of ed., *A Selection of the Private Correspondence of the First Duke of Wellington*, Dropmore Press, London 1952.

Literatura:

BAUGH, Daniel, *The Global Seven Years War*, Routledge, London and New York 2014.

BĚLINA, Pavel, *Napoleonské války: Předěl v dějinách mezinárodních vztahů a vojenského umění*, in: *Napoleonské války a české země*, NLN, Praha 2001.

BLACK, Jeremy, *Slavní vojevůdci a jejich tažení*, Mladá Fronta, Praha 2008.

BRUCE, Robert ed., *Bojové techniky období Napoleonských válek*, Deus, Praha 2008.

BRYANT, Julius, *Apsley House: The Wellington Collection*, English Heritage, London 2014.

- CAINE, Barbara, *Biography and History*, Palgrave Macmillan, Basingstoke 2010.
- CARLYLE, Thomas, *On History in: Historical Esseys*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London 2002.
- CORRIGAN, Gordon, *Wellington: A Military Life*, Hambledon, London and New York 2001.
- CORNWELL, Bernard, *Waterloo: Historie čtyř dnů, tři armád a tři bitev*, BB Art, Praha 2016.
- DAVIES, J. Hew, *Wellington Wars: The Making of Military Genius*, Yale University Press, New Haven and London 2015.
- DELAFORCE, Patrick, *Wellington The Beau, The Life and Loves of the Duke of Wellington*, Pen and Sword, Barnsley 2004.
- ESDAILE, Charles, *The Peninsular War: A New History*, Allen Lane The Penguin Press, London 2002.
- FARLANE, Charles, *The Great Battles of the British Army*, George Routledge and Co., London 1853.
- FERGUSON, Niall, *Britské impérium, cesta k modernímu světu*, Prostor, Praha 2007.
- FOORD, Edward, *Napoleon's Russian campaign of 1812*, Little, Brown and Co. Boston 1915.
- FORTESCUE, John, *A History of the British Army Vol. V*, Macmillan, London 1906.
- FORTESCUE, John, *A History of the British Army Vol. VI*, Macmillan, London 1928.
- FORTESCUE, John, *A History of the British Army Vol. IV–Part II*, Macmillan, London 1906.

- GLEIG, George, Robert, *The Life of Arthur Duke of Wellington*, Longmans and Green, London 1871.
- GRANT, James, *British Battles on Land and Sea Vol. II*, Cassel and Co. London 1886.
- GUEDALLA, Philip, *The Duke*, Wordsworth Military Library, London 1997.
- HAFFNER, Sebastian, *Churchill*, Votobia, Olomouc 1996.
- HAYTHORNTHEWAITE, Philip, *British Riflemen 1797–1815*, Osprey, Oxford 2002.
- HIBBERT, Christopher, *Wellington: A Personal History*, Harper and Colins, London 1998.
- HOLMES, Richard, *Wellington: The Iron Duke*, Harper and Perennial, London 2007.
- HOLMES, Richard, *Napoleonské války: Muzeum v knize*, Computer Press, Praha 2008.
- HOLMES, Richard, *Redcoat: The British Soldier in the Age of Horse and Musket*, Harper Press, London 2002.
- JOHNSON, Paul, *Napoleon*, Barister and Principal, Praha 2015.
- JŮN, Libor, *Napoleonské války*, Triton, Praha 2005.
- JŮN Libor, *České země a dobrovolnické sbory habsburské armády v období koaličních a napoleonských válek*, in: *Napoleonské války a české země*, NLN, Praha 2001.
- ROBERTS, Andrew, *Wellington and Napoleon*, Phoenix, London, 2003.
- LAWFORD, James, *Wellington's Peninsular Army*, Osprey, Oxford 2010.
- LONGFORD, Elizabeth, *Years of the Sword*, The Literary Guild, London 1970.

MAXWELL, Sir Herbert, *The Life of Wellington and Restoration of the Martial Power of Great Britain Vol. I*, S. Low and Marston, London 1900.

MAXWELL, Sir Herbert, *The Life of Wellington: New Edition, Revisited, Condensed and Completed*, H. M. Society, London 1883.

MILLAR, Simon, *Assaye 1803: Wellington's First and Bloodiest Victory*, Osprey Publishing, Oxford 2006.

MUIR, Rory, *Britain and the Defeat of Napoleon 1807–1815*, Yale University Press, New Haven and London 1996.

MUIR, Rory, *Tactics and the Experience of Battle in the Age of Napoleon*, Yale University Press, New Haven and London, 1998.

MUIR, Rory, *Wellington: The Path to Victory, 1769–1814*, Yale University Press, New Haven and London 2013.

MUIR, Rory, Wellington, *Waterloo and the Fortunes of Peace 1814–1852*, Yale University Press, New Haven and London 2015.

NAPIER, Sir William Francis Patrick, *History of the War in the Peninsula and in the South of France: from the Year 1807 to the Year 1814 Vol. I*, T. and W. Boone, London 1828–1834.

OMAN, Sir Charles, *A History of the Peninsular War Vol. I, II, III, IV, V*, Clarendon Press, Oxford 1902–1914.

PHILLIPS, Charles ed., *Kings and Queens of Britain*, Hermes House, Wigston 2011.

PICARD, Lisa, *Dr. Johnson's London*, Phoenix, London 2000.

PORTER, Whitworth, *History of the Corps of Royal Engineers*, Longman and Green, London 1889.

PRICE, Munro, *The Perilous Crown: France Between Revolutions: 1814–1848*, Pan Books and Macmillan, Basingstoke and Oxford 2010.

SHAW, Matthew, *The Duke of Wellington*, The British Library, London 2005.

SKŘIVAN, Aleš, *Evropská politika 1648–1914*, Nakladatelství Aleš Skřivan, Praha 1999.

SNAPE, F. Michael, *The Royal Army Chaplains' Department 1796–1953: Clergy Under Fire*, The Boydell Press, Woodbridge 2008.

SPEELMAN, Patrick, DANLEY, Mark ed., *The Seven Year's War: Global Views*, Brill, 2012.

STELLNER, František, *Sedmiletá válka v Evropě*, Libri, Praha 2007.

TARABA, Luboš, *Vídeňský kongres: salony, kuloáry, budoáry*, Baset, Praha 2002.

THOMPSON, Mark, *Wellington's Engineers: Military Engineering in the Peninsular War 1808–1814*, Pen and Sword Books, Barnsley 2015.

URBAN, Mark, *Generálové: Deset britských velitelů, kteří ovlivnili svět*, Naše Vojsko, Praha 2011.

WELLESLEY, Jane, *A Journey Through My Family: The Wellington Story*, Phoenix, London 2009.

ZIEGHLER, Philip, *A Life of Henry Addington*, Collins, London 1965.

Elektronické zdroje

SHAUMBURG–LIPPE, Vilhelm, *Mémoire de la Campagne de Portugal de 1762*, dostupné online in:

<https://www.google.cz/search?q=M%C3%A9moire+de+la+Campagne+de+Portugal+de+1762&client=firefox->

[b&dcr=0&source=lnms&tbm=bks&biw=2131&bih=1033](https://www.google.cz/search?q=M%C3%A9moire+de+la+Campagne+de+Portugal+de+1762&client=firefox-b&dcr=0&source=lnms&tbm=bks&biw=2131&bih=1033), vyhledáno 10. 9. 2017